

Ministerie van Buitenlandse Zaken

IOB Evaluatie

Cultuur als kans

Beleidsdoorlichting van het internationaal cultuurbeleid
2009-2014

luatie | nr. 411 | Cultuur als kans | IOB Evaluatie | nr. 411 | Cultuur als kans | IOB Evaluatie | nr. 411 | Cultuur als kans | IOB Evaluatie | nr. 411 | Cultuur als

IOB Evaluatie

Cultuur als kans

Beleidsdoorlichting van het internationaal
cultuurbeleid 2009-2014

maart 2016

Voorwoord

De Nederlandse overheid voert in aanvulling op het landelijke cultuurbeleid ook een internationaal cultuurbeleid. De legitimering van het beleid wordt in beginsel gezocht in de veronderstelling dat met cultuur in binnen- en buitenland publieke belangen van Nederland zijn gemoeid. Cultuur heeft intrinsieke economische en sociale waarden die niet altijd (in voldoende mate) door de markt kunnen worden voortgebracht. Om die reden bemoeit de overheid zich met de voorwaarden waaronder cultuurgoederen en -diensten worden voortgebracht. Cultuur kent geen vaste grenzen. Culturele uitwisseling, dynamiek en inspiratie door samenwerking met het buitenland zijn steeds vanzelfsprekender in het licht van de toenemende internationalisering. Cultuur fungeert ook als diplomatiek instrument dat kansen biedt om de weg naar dialoog, onderhandelingen en samenwerking te effenen.

De Inspectie Ontwikkelingssamenwerking en Beleidsevaluatie (IOB) heeft deze beleidsdoorlichting voor de periode 2009-2014 verricht op verzoek van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) en de minister van Buitenlandse Zaken (BZ). De bevindingen van het onderzoek zijn meegewogen in het proces van beleidsvoorbereiding voor de ICB-beleidsbrief voor de periode 2017-2020. Tijdens het verloop van het onderzoek hebben de onderzoekers van IOB dan ook op verschillende momenten een inhoudelijke terugkoppeling van de onderzoeksresultaten gegeven aan medewerkers van de beleidsverantwoordelijke directies van de beide ministeries.

| 3 |

Deze beleidsdoorlichting is uitgevoerd door Jisse Kranen en Frans van der Wel, beiden medewerkers van IOB. Een substantiële bijdrage aan dit onderzoek is geleverd door IOB-collega Jesper Saman, onder meer op het gebied van sociale media. Het deelonderzoek door Mediatenor is begeleid door IOB-collega Joke Buringa. Tevens is een netwerkanalyse (extern) uitgevoerd door Anneke Slob met ondersteuning van Manou Lourens.

Een referentiegroep met onafhankelijke externe leden en vertegenwoordigers van OCW, BZ en het ministerie van Financiën heeft dit onderzoek begeleid. De onderzoekers zijn de leden hiervoor zeer erkentelijk. De onafhankelijke externe leden waren: emeritus prof. dr. Ton Bevers, mr. Stef Oosterloo en drs. Henk Pröpper. De interne leden waren: Corien Sips en Bert Vermaat (beiden van BZ), Christa Eringa (OCW) en Ebru Akdag (Ministerie van Financiën). Gedurende de uitvoering van de beleidsdoorlichting waren Floris Blankenberg en Otto Genee de interne meelezers van IOB. Zowel de interne meeleesgroep als de referentiegroep zijn voorgezeten door de directeur van IOB.

De onderzoekers danken de leiding en de medewerkers van de bezochte posten, DutchCulture, de cultuurfondsen en -instellingen, de betrokken ministeries, de leden van de referentiegroep en alle anderen die dit in het kader van deze beleidsdoorlichting zijn gesproken voor hun bereidheid om frank en vrij hun inzichten en informatie te delen. Zonder die medewerking was het eindrapport van deze beleidsdoorlichting niet tot stand gekomen.

De eindverantwoordelijkheid voor deze beleidsdoorlichting berust bij IOB. Het antwoord op de vraag naar de beleidsopties indien er significant minder middelen (-20%) beschikbaar zijn (zie hoofdstuk 8), is echter niet geformuleerd door IOB, maar door de beleidsdirecties van de beide ministeries.

Dr. Wendy Asbeek Brusse
Directeur Inspectie Ontwikkelingssamenwerking en Beleidsevaluatie (IOB)
Ministerie van Buitenlandse Zaken

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Lijst van figuren, tabellen en tekstboxen	7
Lijst van afkortingen	9
Samenvatting	12
1 Inleiding, onderzoeksanpak en afbakening	18
1.1 Inleiding	19
1.2 Centrale vragen en onderzoeksanpak	20
1.3 Afbakening beleidsterrein	22
2 Motivering voor het gevoerde beleid	24
2.1 Aanleiding voor het beleid	25
2.2 Verantwoordelijkheid Rijksoverheid	25
3 Beleid en bijbehorende uitgaven	28
3.1 Beleid	29
3.2 Uitgaven	35
3.3 Bezuinigingen	39
3.4 Conclusies	39
4 Beleidsuitvoering	42
4.1 Samenwerking tussen actoren, regie en verantwoordingsmechanismen	43
4.2 Kennisuitwisseling tussen culturele netwerken	57
4.3 Dilemma's bij de beleidsuitvoering	60
4.4 Conclusies	62
5 Beleidsprioriteiten	64
5.1 Geografische en thematische prioriteiten	65
5.2 Realisatie van beleid in prioriteitslanden	69
5.3 Meerwaarde van cultuurbeleid in prioriteitslanden: voorbeelden	75
5.4 Realisatie van beleid op thematische prioriteiten	82
5.5 Zichtbaarheid van Nederlandse cultuur in de (sociale) media	94
5.6 Conclusies	95
6 Coherentie, relevantie, doeltreffendheid en doelmatigheid van het beleid	98
6.1 Coherentie binnen het internationaal cultuurbeleid	99
6.2 Doeltreffendheid en doelmatigheid van het beleid	100
6.3 Conclusies	106

7	Aanbevelingen	108
7.1	Algemene aanbevelingen	109
7.2	Aanbevelingen voor de beleidsuitvoering	111
8	Beleidsopties bij significant minder middelen (-20%)	114
8.1	Inleiding	115
8.2	Grondslag	115
8.3	20%-besparingsvarianten ICB	115
	Bijlagen	120
Bijlage 1	Over IOB	121
Bijlage 2	Bronnenlijst	122
Bijlage 3	Toelichting bij de uitgaven voor internationaal cultuurbeleid	127
Bijlage 4	Overzicht van betrokken actoren	130
Bijlage 5	Toelichting Cultuurfondsen	132
Bijlage 6	Overzicht gesproken personen	134
Bijlage 7	Zoektermen socialemedia-analyse	144
Bijlage 8	Beschrijving van het media-onderzoek van deze beleidsdoorlichting	145
Bijlage 9a	Internationaal cultuurbeleid bij andere overheden	159
Bijlage 9b	Frankrijk: de transformatie van het Institut Néerlandais	166
Bijlage 9c	Erasmus Huis in Jakarta: zoeken naar 'zinvolle culturele interactie'	171
Bijlage 9d	Wereldtentoonstelling in Shanghai, China (2010)	175
Bijlage 10a	Prioriteitslanden voor het ICB, GCE en C&O	179
Bijlage 10b	Prioriteitslanden voor de Creatieve industrie	180
Bijlage 11	Vraagstelling onderzoek	181
Bijlage 12	SWOT-analyse postennetwerk prioriteitslanden ICB en GCE	182
E-bijlage 13	Netwerkanalyse	184
E-bijlage 14	Media-analyse, uitgevoerd in het kader van de BD publieksdiplomatie	185
	Evaluatie- en studierapporten van de Inspectie Ontwikkelings- samenwerking en Beleidsevaluatie (IOB) gepubliceerd in 2011-2015	186

Lijst van figuren, tabellen en tekstboxen

Figuren

Figuur 3.1	Compromissen bij beleidsformulering ICB	29
Figuur 3.2	Gereconstrueerde beleidsdoelstellingen ICB	31
Figuur 3.3	Inzet culturele diplomatie	33
Figuur 3.4	ICB-uitgaven in ICB- en GCE-prioriteitslanden, 2009-2014	38
Figuur 4.1	Institutionele plattgrond van bij het internationaal cultuurbeleid betrokken actoren	44
Figuur 4.2	Afspraken tussen ministerie van OCW en de cultuurfondsen	48
Figuur 5.1	Activiteiten naar doelstelling, omvang en doelgroep	70
Figuur 5.2	Verdeling activiteiten naar prioriteitslanden 2009-2014	74
Figuur 5.3	Organisatie van het ICB-thema 'creatieve industrie', 2011 en 2015	90
Figuur 5.4	Drijfveren van creatieve bedrijven en culturele instellingen	91
Figuur 6.1	Institutionele positionering van DutchCulture	103
Figuur 9.0	Sociale media thema's tussen 2012-2015	148
Figuur 9.1	Berichtgeving over het thema 'cultuur' vanuit de posten	149
Figuur 9.2	Berichtgeving over het thema 'cultuur' rondom de posten	150
Figuur 9.3	Berichtgeving vanuit de posten in een woordenwolk	151
Figuur 9.4	Berichtgeving rondom de posten in een woordenwolk	151
Figuur 9.5	Twitter insights van DutchCulture USA	152
Figuur 9.6	Facebook insights van DutchCulture USA	152
Figuur 9.7	Berichtgeving over het thema 'creatieve industrie' vanuit de posten	153
Figuur 9.8	Berichtgeving over het thema 'creatieve industrie' rondom de posten	154
Figuur 9.9	Berichtgeving vanuit de posten in een woordenwolk	155
Figuur 9.10	Berichtgeving rondom de posten in een woordenwolk	155
Figuur 9.11	Twitter insights van het Erasmus Huis	174
Figuur 9.12	Berichtgeving rondom het Erasmus Huis	174

Tabellen

Tabel 1.1	Beantwoording van de onderzoeksvragen	20
Tabel 1.2	Focus ICB per onderzocht prioriteitsland	22
Tabel 3.1	Organisatie beleid en uitvoering ICB	34
Tabel 3.2	Routes voor financiering ICB	35
Tabel 3.3	Uitgaven ICB, 2009-2014 (bedragen in EUR miljoen)	36
Tabel 3.4	Uitgaven via de cultuurfondsen (bedragen in EUR miljoen)	36
Tabel 4.1	Subsidies, bezuinigingen en bestedingen van de cultuurfondsen	53
Tabel 5.1	Huidige prioriteitslanden voor het ICB en het GCE	65
Tabel 5.2	Interventies per doelstelling van het ICB	67
Tabel 5.3	Activiteiten en thema's op basis van Buitengaats	72
Tabel 5.4	Activiteiten en thema's op basis van survey posten	73
Tabel 5.5	Verdeling van de inzet van middelen voor het GCE	84
Tabel 6.1	Verdeling van de verantwoordelijkheid voor ICB op centraal niveau	99
Tabel 6.2	Output van DutchCulture	105
Tabel 9.0a	Berichtgeving over het thema 'cultuur'	148
Tabel 9.0b	Berichtgeving over het thema 'creatieve industrie'	153
Tabel 9.1	Overzicht selectie culturele instituten – organisatievormen en doelstellingen	164

Tekstboxen

Box 4.1	Oriëntatierizen Mondriaan Fonds	57
Box 4.2	Onderwijscurriculum over apartheid	61
Box 7.1	Buitengaats	112

Lijst van afkortingen

ADR	Auditdienst Rijk
AN	<i>Atelier Néerlandais</i>
BHOS	Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking
BIS	(landelijke) culturele basisinfrastructuur
BPA	Budget Promotionele Activiteiten
BRICS	Brazilië, Rusland, India, China en Zuid-Afrika
BZ	Ministerie van Buitenlandse Zaken
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CIE	Centrum voor Internationale Erfgoedactiviteiten
CZ	Culturele Zaken
C&O	Cultuur & Ontwikkeling
DCC	DutchCulture Centre
DDFA	<i>Dutch Design, Fashion and Architecture</i>
DG	directoraat-generaal
EH	Erasmus Huis
EU	Europese Unie
EZ	Ministerie van Economische Zaken
FPK	Fonds Podiumkunsten
GCE	Gedeeld Cultureel Erfgoed
HDPO	Hoofddirectie Personeel en Organisatie
HGIS	Homogene Groep Internationale Samenwerking
HPCZ	Hoofd Pers- en Culturele Zaken
ICB	Internationaal Cultuurbeleid
ICD	<i>Institute for Cultural Diplomacy</i>
IN	<i>Institut Néerlandais</i>
IOB	Inspectie Ontwikkelingssamenwerking en Beleidsevaluatie
KCO	Koninklijk Concertgebouworkest
MIB	Meerjarig Interdepartementaal Beleidskader
MJSP	Meerjarig Strategische Planning
MoU	<i>Memorandum of Understanding</i>
NA	Nationaal Archief
OCW	Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
OD	Operationele doelstelling
ODA	Official Development Assistance
PCZ	Pers- en Culturele Zaken
PCM	Pers, Cultuur en Media
PD	Publieksdiplomatie
PPZ	Politieke- en Perszaken
PV	Permanent Vertegenwoordiger / Permanente Vertegenwoordiging
RCE	Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed
RVO	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland
SCI	Stimuleringsfonds Creatieve Industrie

SICA	Stichting Internationale Culturele Activiteiten
SMART	Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch en Tijdsgebonden
TGA	Toneelgroep Amsterdam
TK	Tweede Kamer
ZBO	Zelfstandig bestuursorgaan

Samenvatting

Het internationaal cultuurbeleid is erop gericht om de Nederlandse kunst en cultuur te verrijken, het economisch belang van cultuur voor Nederland te versterken, de internationale en bilaterale betrekkingen te bevorderen en een bijdrage te leveren aan bredere ontwikkelingsdoelstellingen. Hiervoor worden verschillende instrumenten en spelers ingezet, waaronder de Nederlandse vertegenwoordigingen in het buitenland, de cultuurfondsen en andere (culturele) instellingen en programma's. De landen waar Nederland actief internationaal cultuurbeleid (ICB) voert, zijn: België (Vlaanderen), Brazilië, China, Duitsland, Frankrijk, India, Indonesië, Italië, Japan, Rusland, Spanje, Turkije, het Verenigd Koninkrijk, de Verenigde Staten en Zuid-Afrika. In het beleid zijn de creatieve industrie en het gedeeld cultureel erfgoed (GCE) als belangrijkste speerpunten opgenomen.¹ Binnen deze prioriteitslanden worden – afhankelijk van de situatie – specifieke thema's benoemd. Het beleid staat onder de verantwoordelijkheid van de ministeries van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) en van Buitenlandse Zaken (BZ).

Deze beleidsdoorlichting berust op verschillende informatiebronnen: een literatuur- en dossierstudie, interviews met relevante stakeholders², een netwerkanalyse onder Nederlandse cultuurorganisaties, een survey onder de Nederlandse vertegenwoordigingen in het buitenland in de prioriteitslanden voor het ICB en een (sociale-)media-analyse in een aantal geselecteerde landen.

Bevindingen

De beleidsdoorlichting gaat in op de motivering voor het gevoerde beleid, de opzet, inrichting en uitvoering ervan en de bereikte resultaten in prioriteitslanden en voor prioritaire thema's in de periode 2009-2014. Hiernaast geeft de beleidsdoorlichting een oordeel over de relevantie, doeltreffendheid, doelmatigheid en coherentie van het internationaal cultuurbeleid. De belangrijkste bevindingen worden hieronder weergegeven.

Beleidsformulering en middelen

- Het uitdragen van cultuur (over de volle breedte) vormt een opzichzelfstaand *doel* van het internationaal cultuurbeleid. Daarnaast wordt cultuur ook ingezet als *middel* bij het versterken van buitenlandse politieke, maatschappelijke en economische betrekkingen. Daarmee is het cultuurbeleid additioneel aan andere beleidsdoelen.
- De beleidskaders van het internationaal cultuurbeleid bieden onvoldoende inzicht in de problematisering en motivering van de gemaakte beleidskeuzes. Hiernaast lopen doelstellingen, resultaten en instrumenten door elkaar heen, en komt de link met de achterliggende beleidslogica of veranderingstheorie onvoldoende uit de verf. Die uitwerking

¹ Voor het GCE zijn de volgende landen aangemerkt als prioriteit: Australië, Brazilië, China, India, Indonesië, Japan, Rusland, Suriname, Sri Lanka, de Verenigde Staten en Zuid-Afrika. De Creatieve industrie hanteert verschillende geografische en thematische prioriteiten, deze zijn te vinden in Bijlage 10b.

² Tijdens het veldonderzoek is uitvoerig gesproken met de leiding en medewerkers op ICB-posten in België, China (Shanghai), Duitsland, Frankrijk, Indonesië, Turkije en Zuid-Afrika. Hiernaast zijn interviews gehouden met het lokale netwerk in deze landen, bestaande uit culturele instellingen, (culturele) ondernemers en autoriteiten. Tevens zijn interviews gehouden met degenen die in Den Haag beleidsmatig of bij de uitvoering van het cultuurbeleid zijn betrokken, met directies van de cultuurfondsen en met andere vertegenwoordigers van het culturele veld in Nederland. Hoofdstuk 1 gaat in op de specifieke onderzoeksvragen en de gehanteerde onderzoeksaanpak.

is echter cruciaal om aan de hand van specifieke indicatoren te kunnen beoordelen of het beleid en de ingezette instrumenten effectief zijn geweest, en om het beleid desgewenst verder te kunnen aanscherpen.

- In de onderzochte periode is per jaar circa EUR 57,2 miljoen besteed aan de uitvoering van het internationaal cultuurbeleid. Hiervan komt jaarlijks circa EUR 12,9 miljoen circa ten laste van de geormerkte middelen voor het ICB. De overige middelen worden via andere programma's van de posten en cultuurfondsen ingezet voor het bereiken van bovengenoemde beleidsdoelstellingen. De geormerkte ICB-middelen vormen dus slechts een deel van de inspanningen op het gebied van het internationaal cultuurbeleid. De versnippering van het budget zorgt voor een gebrek aan inzicht in de totale omvang van wat Nederland aan het internationaal cultuurbeleid besteedt.
- Het ICB is een beleidsterrein waarbij de middelen beperkt zijn, vergeleken met andere pijlers van het buitenlandbeleid. Toch fungeert het vaak als de verbindende schakel tussen politieke-, economische- en maatschappelijke onderwerpen waar het beleid zich op richt.
- In het internationaal cultuurbeleid worden thematische en landspecifieke prioriteiten gehanteerd. De prioriteiten van het ministerie van OCW en het ministerie van BZ, en in het verlengde daarvan de cultuurfondsen en de Nederlandse vertegenwoordigingen in het buitenland (de 'posten'), lopen in de praktijk niet altijd parallel. De keuze voor prioriteitslanden blijkt in de praktijk nauwelijks sturend te hebben gewerkt. Rondom de prioritaire thema's GCE en creatieve industrie is de onderlinge samenwerking versterkt. Hier wordt nu meer dan voorheen het geval was gezamenlijk opgetrokken in de uitvoering.

| 14 |

Beleidsuitvoering

- Vanuit de ministeries is onvoldoende regie gevoerd op de coördinatie en samenhang in de uitvoering van het internationaal cultuurbeleid. Aan de cultuurfondsen is een zeer grote mate van autonomie toebedeeld bij de beleidsformulering en -uitvoering. Er is nog onvoldoende samenhang, samenwerking en synergie met het beleid van de posten. Het formuleren van strategisch beleid (in landen, regio's of op bepaalde thema's) vereist maatwerk. De uitdaging zal zijn om dit in de komende periode verder te ontwikkelen.
- Door het ontbreken van prestatie-indicatoren en verantwoording over de besteding van middelen voor internationaliseringsdoelinden ten behoeve van het internationaal cultuurbeleid, is niet goed vast te stellen welke resultaten zijn bereikt met de ingezette beleidsinstrumenten.
- Het mandaat van de ondersteunende instelling voor het ICB – DutchCulture – is ontoereikend om de haar opgedragen coördinerende taak (ICB-breed) te vervullen. De organisatie functioneert goed bij het adviseren van het culturele veld (inclusief de posten) en is een actieve speler in het organiseren van (expert)bijeenkomsten, debatten, missies en internationale bezoekersprogramma's. De database Buitengaats van DutchCulture, waarmee getracht wordt invulling te geven aan de door de ministeries gewenste monitoring en verantwoordingsfunctie, is daartoe (nog) niet toereikend.

Realisatie beleidsprioriteiten en coherentie

- Het ICB is van grote waarde gebleken om toegang tot en verbinding en samenwerking met een breed en relevant professioneel netwerk tot stand te brengen in de prioriteitslanden én in Nederland. Hiermee is op verschillende manieren invulling gegeven aan het realiseren van de beleidsdoelstellingen van het ICB, zowel direct als indirect. *Direct* door het ondersteunen en versterken van de Nederlandse cultuursector en door een actieve inzet op internationale en bilaterale samenwerking. *Indirect* door gebruik te maken van interventies gericht op zichtbaarheid, bewustwording, participatie, het bieden van oplossingsrichtingen bij maatschappelijke vraagstukken en het creëren van *goodwill* in prioriteitslanden. Cultuur wordt frequent ingezet als startpunt voor gesprekken en discussies, als spiegel en verbinding naar Nederlandse beleidsprioriteiten in het buitenland. Om het beleid te ondersteunen wordt in toenemende mate gebruikgemaakt van sociale media.
- Binnen het internationaal cultuurbeleid van Nederland zijn veel actoren betrokken, die in de afgelopen jaren een substantieel aantal activiteiten, evenementen, initiatieven en samenwerkingsverbanden hebben gerealiseerd. De in de periode 2009-2014 geboekte successen zijn divers in aard en schaalgrootte. Er is sprake van een grote mate van differentiatie naar doelstellingen, doelgroepen en karakter van de interventies. Vooral op het terrein van de *creatieve industrie* en een aantal toonaangevende culturele (top)instellingen heeft Nederland een sterke reputatie in het buitenland opgebouwd. Die reputatie is van belang om te kunnen concurreren met het aanbod dat vanuit andere landen zijn weg vindt naar dezelfde 'markt'.
- De coherentie van het internationaal cultuurbeleid is complex te noemen. Verantwoordelijkheden zijn belegd op centraal en decentraal niveau, onder directe ministeriële verantwoordelijkheid en op afstand geplaatst. Deze complexiteit van de organisatorische en beleidsmatige inbedding van het cultuurbeleid maakt dat overleg en afstemming absolute voorwaarden zijn voor het ontwikkelen en uitvoeren van succesvol beleid.

| 15 |

In hoofdstuk 7 worden de belangrijkste aanbevelingen gepresenteerd die voortvloeien uit deze beleidsdoorlichting, waarvan de voornaamste twee hieronder worden weergegeven:

- Zorg voor heldere governancestructuren en maak afspraken over regie, coördinatie en uitvoering. De rolopvattingen en de mate van betrokkenheid bij de beleidsvoorbereiding verschillen per ministerie. Expliciteer daarom de aannames die ten grondslag liggen aan de gemaakte beleidskeuzes om interpretatieverschillen bij de uitvoering van het beleid én onduidelijkheid over de governance en de verantwoordingsmechanismen te voorkomen.
- Breng meer synergie aan bij de uitvoering van het internationaal cultuurbeleid op de grote buitenlandse posten (zoals Duitsland, Verenigde Staten, Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk), waar de (uiteenlopende) beleidsdoelen en inspanningen voor het ICB het meest complex en veelomvattend zijn. Meer synergie en complementariteit leiden tot een efficiëntere inzet van de cultuurmiddelen en een meer geprononceerde rol van cultuur bij de realisatie van de doelen van het buitenlandbeleid. Het zal ook de Nederlandse zichtbaarheid in het buitenland vergroten wanneer de verschillende spelers op bepaalde thema's en in bepaalde culturele disciplines meer gezamenlijk optrekken.

- Zorg voor maatwerk door een specifieke landen- en/of thematische aanpak te hanteren. Maak hiertoe meer gebruik van de aanwezige (lokale) expertise. Stimuleer ook de kennisuitwisseling tussen de posten, de fondsen en DutchCulture om functionele netwerken in kaart te brengen, te beoordelen waar de raakvlakken liggen, welke strategieën het beste gevolgd kunnen worden en hoe de verschillende actoren hun interventies hierop kunnen afstemmen. Door de netwerken waarbinnen de cultuurfondsen, de Nederlandse vertegenwoordigingen in het buitenland en andere beleidsuitvoerders opereren meer op elkaar te laten aansluiten, kan de overheid die kennisfunctie tactischer benutten.

1

Inleiding, onderzoeksanpak en afbakening

Dit hoofdstuk gaat over de opzet (paragraaf 1.1) en de aanpak (paragraaf 1.2) van de beleidsdoorlichting. Ook wordt het beleidsterrein voor deze beleidsdoorlichting afgebakend (paragraaf 1.3).

1.1 Inleiding

De Nederlandse overheid geeft al sinds de jaren zeventig expliciet invulling aan een internationaal cultuurbeleid. Dit beleid biedt een aanvulling op het landelijke cultuurbeleid, dat onder de verantwoordelijkheid valt van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW). Kenmerkend voor het internationale cultuurbeleid is het grote aantal uiteenlopende motieven, invalshoeken, doelstellingen en spelers die ermee zijn gemoeid. In dit onderzoek beoogt de Inspectie Ontwikkelingssamenwerking en Beleidsevaluatie (IOB) de doeltreffendheid en de doelmatigheid van het door de Rijksoverheid gevoerde internationaal cultuurbeleid vast te stellen. Hiermee wordt uitvoering gegeven aan de Regeling Periodiek Evaluatieonderzoek (RPE), waarin is bepaald dat het gevoerde beleid ten minste eens in de zeven jaar dient te worden geëvalueerd.

In 2015 heeft de Auditdienst Rijk (ADR), in opdracht van het ministerie van OCW, het *nationaal* cultuurbeleid voor de periode 2009-2014 geëvalueerd. Het rapport over deze evaluatie is in mei 2015 aan de Tweede Kamer aangeboden.³ De hier voorliggende beleidsdoorlichting, die is uitgevoerd in opdracht van het ministerie van OCW en het ministerie van Buitenlandse Zaken (BZ), richt zich specifiek op het *internationaal* cultuurbeleid in dezelfde periode.⁴ De vorige beleidsdoorlichting van het ICB is uitgebracht in 2001 en betrof de periode 1997-2000.

| 19 |

Conform de vereisten van de Regeling Periodieke Evaluatie (RPE), onderzoekt IOB in dit rapport:

- de afbakening van het onderzochte beleidsterrein;
- de motivering van het beleid en de verantwoordelijkheid van de overheid;
- de te realiseren beleidsdoelstellingen;
- de gehanteerde beleidsinstrumenten en de daarmee gemoeide uitgaven;
- de uitgevoerde onderzoeken naar de doeltreffendheid en doelmatigheid;
- de inzichten in de effecten van het gevoerde beleid en een analyse van de relevantie, doeltreffendheid (effectiviteit), doelmatigheid (efficiëntie) en coherentie ervan.

In Nederland draagt het ministerie van OCW de verantwoordelijkheid voor het nationaal cultuurbeleid, terwijl het ICB een gedeelde verantwoordelijkheid is van de ministeries van BZ en OCW. Het ministerie van Economische Zaken (EZ) is betrokken bij het beleidsterrein voor zover dit raakvlakken heeft met de zogenoemde 'topsector' creatieve industrie.

³ TK, 2014-2015, 31 511, nr. 19.

⁴ De onderzoekers zijn niet abrupt gestopt op 31 december 2014, maar hebben tijdens de vele in 2015 in het kader van dit onderzoek gevoerde gesprekken de uitvoering van het beleid in dat jaar meegenomen, om een zo actueel mogelijk eindrapport te kunnen opleveren. In 2015 zijn geen beleidswijzigingen doorgevoerd.

1.2 Centrale vragen en onderzoeksaanpak

1. De centrale vragen in dit onderzoek luiden:
2. Hoe relevant was het Nederlandse internationaal cultuurbeleid?
3. Welke bijdrage hebben de door de Nederlandse overheid gefinancierde instrumenten, instellingen en activiteiten geleverd aan de versterking van het culturele profiel van Nederland en de Nederlandse culturele betrekkingen met het buitenland?
4. In hoeverre was de uitvoering van het beleid doelmatig? In welke mate was het internationaal cultuurbeleid coherent? Was het complementair tussen beide ministeries en waren de prioriteiten van de betrokken departementen op elkaar afgestemd?⁵

Tabel 1.1 laat zien in welk hoofdstuk de onderzoeksvragen worden beantwoord.

Tabel 1.1 Beantwoording van de onderzoeksvragen				
Vindplaats	Relevantie	Doeltreffendheid	Doelmatigheid	Coherentie
H. 2	x			
H. 3	x		x	
H. 4		x	x	x
H. 5	x	x		
H. 6	x	x	x	x

| 20 |

De beleidsdoorlichting is gebaseerd op vijf deelstudies:

1. Literatuurstudie en benchmark Nederlands beleid ten opzichte van dat van andere landen

Een overzicht van de literatuur met een vergelijkende studie naar de achtergronden van en de theorievorming over culturele diplomatie in relatie tot andere vormen van *soft power*. Hierbij gaat het ook om de wijze waarop het Nederlandse ICB zich verhoudt tot de inspanningen van een aantal andere landen.

2. Netwerkanalyse van ICB-organisaties en hun partners

Een analyse van de bestedingen voor internationalisering van alle organisaties die worden gefinancierd uit de culturele basisinfrastructuur (BIS). Deze organisaties worden op een aantal dimensies⁶ met elkaar vergeleken en de reikwijdte van het Nederlandse culturele netwerk in het buitenland wordt in kaart gebracht.

⁵ Zie voor een uitgebreidere lijst van hoofd- en deelvragen Bijlage 11.

⁶ Dit zijn: typen organisaties/instellingen, relatie tot overheid, doelstellingen (korte versus lange termijn), interventietypen, aanpak (bijvoorbeeld via uitwisseling kunst, media, netwerken, visueel, beurzen, tentoonstellingen, instituten, mate van interactiviteit enzovoort), doelgroepen en het voorhanden hebben van formele en informele structuren en samenwerkingsverbanden.

3. Beleidsreconstructie en -analyse

De beleidsreconstructie en -analyse zijn uitgevoerd op basis van gesprekken met beleidsmedewerkers en betrokken cultuurinstellingen en -organisaties, vertegenwoordigers van enkele G4-gemeenten, bestaande evaluaties, adviezen (onder andere van de Raad voor Cultuur), beleidsdocumenten, Kamerstukken en (meer)jarenplannen van partijen die betrokken zijn bij het ICB. Hierbij zijn de volgende elementen meegewogen:

- analyse van de beleidsvorming en de besluitvorming op verschillende niveaus (centraal-decentraal);
- onderbouwing van de gekozen instrumenten en gebruikte kanalen;
- relatie en samenspel tussen culturele, economische en publieksdiplomatie en Holland Branding.

4. Beleidsuitvoering: synthese en casestudies

Om te kunnen bepalen of – en zo ja, in welke mate – de beleidsdoelstellingen zijn behaald, vormde de beleidsuitvoering op landenniveau het startpunt. In dit kader is gekeken naar de meerjarige interdepartementale beleidsplannen (MIB), de meerjarige strategische plannen (MISP) en de jaarplannen van de Nederlandse vertegenwoordigingen en van de cultuurfondsen. Hiernaast is een aantal – voor de uitvoering van het ICB – belangrijke posten in het buitenland bezocht en is een enquête gehouden onder Nederlandse vertegenwoordigingen in het buitenland (onder medewerkers cultuur in ICB-prioriteitslanden) en culturele organisaties in Nederland, aangevuld met diepte-interviews onder de uitvoerders van het ICB en hun partners. De betrokkenen is gevraagd naar de keuze voor beleidsinstrumenten en de samenhang en de relevantie hiervan voor de desbetreffende landen. De synthese betreft de mate waarin de opzet en de uitkomsten van de interventies zijn gekoppeld aan de (operationele) beleidsdoelstellingen.

| 21 |

De te bestuderen landen zijn geselecteerd op basis van de volgende criteria:

- prioriteitslanden ICB;
- gevarieerd beleidsinstrumentarium (beleidsuitvoering door en samenwerking met verschillende (cultuur)instellingen, grootschalige manifestaties, publieksdiplomatie, enzovoort);
- spreiding (geografisch, thematische focus);
- economisch belang voor Nederland;
- politiek stabiel en kostenefficiënt met betrekking tot de uitvoering van het onderzoek;
- waar mogelijk aansluiting bij de lopende IOB-evaluatie over publieksdiplomatie.

In alle onderzochte landen is gekeken naar de relevante aspecten van het ICB en het gedeeld cultureel erfgoed (GCE), de politieke en economische betekenis van het ICB, de betekenis van cultuur als *discussion starter* en als instrument om de zichtbaarheid van Nederland en de samenwerking met cultuurfondsen te vergroten. Hiernaast is per land een relevante focus gekozen.

Tabel 1.2 Focus ICB per onderzocht prioriteitsland	
	Relevante focus
Indonesië	Het beleidsthema GCE en de beleidsmatige raakvlakken in die landen tussen het ICB en het cultuur- en ontwikkelingsprogramma. Met speciale aandacht voor het culturele instituut van Nederland, het Erasmus Huis.
China	De World Expo 2010 in Shanghai.
Duitsland	Buurland en sinds lange tijd essentiële partner op het gebied van het ICB. Staat in de top 5 van landen waar Nederlandse instellingen de meeste culturele activiteiten realiseren. Belangrijkste afzetmarkt voor cultuur.
Frankrijk	De gevolgen van het besluit om het Institut Néerlandais te sluiten.
Verenigde Staten	Viering van het vriendschapsjaar (grote evenementen/manifestatie). Op een na belangrijkste afzetmarkt voor cultuur. Aanwezigheid van centrale cultuurrattaché die voor alle posten in de Verenigde Staten werkzaam is.
Turkije	Viering van het vriendschapsjaar (grote evenementen/manifestatie). Turkije is als kandidaat-lid van de Europese Unie in economisch en politiek opzicht in transitie. Het is hierdoor een logisch partnerland voor het Nederlandse ICB. Nederland richt zich bij uitstek op zowel de presentatie, de verspreiding en de marktverruiming van cultuur, als op maatschappelijke en ethische thema's als onderdeel van de culturele en publieksdiplomatie.
Zuid-Afrika	GCE en de beleidsmatige raakvlakken tussen het ICB en het programma voor cultuur en ontwikkeling.
België	Buurland en sinds lange tijd essentiële partner op het gebied van het ICB. Staat in de top 5 van landen waar Nederlandse instellingen de meeste culturele activiteiten realiseren. Daarnaast is er aandacht voor het Vlaams-Nederlands Huis deBuren dat sinds tien jaar actief is met het organiseren van evenementen rondom de culturele verbindingen tussen beide landen.

1.3 Afbakening beleidsterrein

Het ICB is een begrip binnen de ministeries van BZ en OCW. Hiermee wordt bedoeld die middelen op de begrotingshoofdstukken V en VIII van de rijksbegroting die onderdeel uitmaken van de Homogene Groep Internationale Samenwerking (HGIS). Deze middelen zijn primair bestemd voor de uitvoering van het ICB door de Nederlandse vertegenwoordigingen in het buitenland en voor specifieke programma's en activiteiten van de cultuurfondsen. Uit het onderzoek dat voor deze beleidsdoorlichting is uitgevoerd, blijkt dat naast deze 'geoomerkte' ICB-middelen ook andere budgetten worden ingezet bij de uitvoering van het beleid. Als in dit rapport wordt gesproken over internationaal cultuurbeleid (met kleine letters), dan wordt het brede palet van de cultuur bedoeld, ongeacht waaruit dit wordt gefinancierd.

Deze beleidsdoorlichting richt zich op het internationaal cultuurbeleid van Nederland en daarmee op het beleid gefinancierd uit zowel de middelen van de HGIS als andere middelen van de rijksbegroting. In het verleden werd volstaan met een omschrijving van de reikwijdte van dit beleid als 'daar waar de overheid een rol heeft'. De sterk toegenomen

internationalisering vraagt echter om nadere precisering. De formulering van de algemene doelstellingen van het internationaal cultuurbeleid variëren in de rijksbegrotingen doordat opeenvolgende kabinetten verschillende accenten leggen. Tegelijkertijd zijn er constanten. Het ICB richt zich veelal op dat deel van het geheel aan internationale culturele activiteiten waar OCW en BZ een toegevoegde waarde kunnen hebben en waarvoor zij een specifiek en samenhangend beleid willen voeren dan wel waaraan zij specifieke sturing willen geven. Het ICB behoort zich in principe niet te richten op internationale activiteiten die tot het ‘natuurlijke’ speelveld van de cultuursector of een cultuurdiscipline gerekend worden of tot activiteiten die een motief hebben dat ‘binnen’ de cultuurdiscipline ligt.

De beleidsdoorlichting heeft betrekking op relevante beleidsartikelen van de begrotingen van de ministeries van BZ (hoofdstuk V), OCW (hoofdstuk VIII) en Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (BHOS, hoofdstuk XVII). In de periode vóór 2014 viel ook het cultuurprogramma op het terrein van ontwikkelingssamenwerking onder de beleidsdoelstelling van BZ (artikel V-8.3). Dit programma heeft aparte beleidsdoelen, die aansluiten bij het streven om de millennium ontwikkelingsdoelen te realiseren (MDG's/SDG's). De middelen hiervoor komen nu terug op de begroting van BHOS (artikel XVII-5.2). Deze doorlichting gaat niet in op het beleid van Cultuur en ontwikkeling (C&O) gericht op het bereiken van de MDG's, behalve wanneer het onderdeel ‘cultuur’ van BHOS beleidsmatig was gekoppeld aan de ICB-doelstellingen⁷. Het gaat hierbij om de activiteiten en programma's die ernaar streven culturele initiatieven te verbinden met onderwerpen van internationaal Nederlands beleid en de Nederlandse positie in het buitenland te verbeteren.

| 23 |

In de *Terms of Reference* is al een voorbehoud gemaakt met betrekking tot het meten van effectiviteit. Zoals hierin is aangegeven, konden de gerealiseerde activiteiten voor het merendeel worden vastgesteld. Het was een stuk complexer om te beoordelen wat deze activiteiten hebben bijgedragen aan de beleidsdoelstellingen (doeltreffendheid en *outcome*). De beleidsdoorlichting geeft op een aantal onderdelen antwoord op deze vraag, door in te gaan op het vervolg en de doorwerking van activiteiten, de bijdragen aan internationaliseringsprocessen, de inzet van culturele diplomatie en de bijdragen aan een aantal specifiekere doelstellingen van de verschillende instrumenten. Effecten op dit niveau kunnen echter niet worden geïsoleerd van andere inspanningen. De door de overheid gefinancierde interventies maken immers slechts een beperkt onderdeel uit van het gehele speelveld van culturele verbanden en activiteiten. Hiernaast werden de onderliggende aannames niet altijd geëxpliciteerd in het beleid.

⁷ Het Prins Claus Fonds is eerder geëvalueerd in 2015.

2

Motivering voor het gevoerde beleid

In dit hoofdstuk worden de aanleiding voor het gevoerde beleid (paragraaf 2.1), de redenen voor overheidsingrijpen (paragraaf 2.2) en de verantwoordelijkheid van de Rijksoverheid voor het ICB (paragraaf 2.3) beschreven. Het begrip 'cultuur' verwijst naar het geheel van de beleidsterreinen kunsten en erfgoed.

2.1 Aanleiding voor het beleid

Cultuurbeleid vindt zijn primaire legitimatie in het publieke belang dat wordt gehecht aan een breed en divers cultureel aanbod. Cultuur geldt als 'verbonden met het verlangen van de mens betekenis te geven aan het leven. Cultuur maakt zichtbaar wat we waardevol vinden en hoe we tegen de wereld aankijken'.⁸ Behalve deze intrinsieke waarde heeft cultuur ook sociale en economische waarde. Cultuur draagt bij aan identiteitsvorming, sociale verbinding, (sociale en economische) vernieuwing, emancipatie en persoonlijke ontwikkeling. Vandaar dat cultuur ook een belangrijke plaats inneemt in het onderwijs. De economische waarde van cultuur hangt samen met de betekenis van de cultuursector als bedrijfstak en indirecte economische effecten zoals innovatiekracht, toerisme en een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor bedrijven.⁹ Marktfalen vormt een belangrijke onderbouwing voor de overheidsbemoediging met cultuur. Zo hechten veel mensen intrinsieke waarde aan het bestaan van cultuuruitingen, ook zonder dat ze er zelf gebruik van maken, en vinden ze cultuur van belang voor toekomstige generaties. Voor de private aanbieders van cultuurgoederen en -diensten is het echter lastig deze waarden tot uiting te laten komen in een marktprijs. Ook kan er sprake zijn van grote investeringen voor de lange termijn of hoge aanloopkosten, waardoor het culturaanbod – bijvoorbeeld van dure, risicovolle film- of muziekproducties – moeilijk tot stand komt of alleen op bepaalde plaatsen wordt aangeboden. Hier kan dan een rol voor de overheid zijn weggelegd.¹⁰

| 25 |

2.2 Verantwoordelijkheid Rijksoverheid

In Nederland stelt de Rijksoverheid zich terughoudend op tegenover het generieke cultuurbeleid. Alleen als publieke belangen in het gedrang komen, treedt ze op. Dit gebeurt soms met behulp van subsidies en soms met behulp van wet- en regelgeving, convenanten en (internationale) verdragen, waarin ze voorwaarden stelt aan betrokken partijen. Ook geldt het adagium dat de kunst net als de wetenschap inhoudelijk autonoom dient te zijn en dat de overheid zich over de inhoud hiervan dus geen oordeel mag aanmeten. Dit betekent ook dat de Rijksoverheid nauw samenwerkt met andere (decentrale) overheden, private partijen en instellingen, en voor het ICB betekent het samenwerking met uiteenlopende partijen en overheden in het buitenland. De Raad voor Cultuur is belast met de inhoudelijke beoordeling van het cultuurbeleid; hij adviseert hierover aan de regering.

⁸ TK, 2014-2015, 31 511, nr. 19, p. 15.

⁹ TK, 2014-2015, 31 511, nr. 19, p. 16.

¹⁰ TK, 2014-2015, 31 511, nr. 19, p. 15.

Ook laat de Rijksoverheid veel ruimte aan de (decentrale en internationale) uitvoerders van het beleid, onder meer in de wijze waarop deze instrumenten kunnen ontwikkelen en inhoudelijk invulling kunnen geven aan specifieke regelingen en programma's.

Kwaliteit en spreiding zijn veelal leidend. Gerelateerde criteria voor subsidieverlening zijn publieksbereik, ondernemerschap, participatie en educatie, het beheren of aanbieden van een rijkscollectie van internationale betekenis, talentontwikkeling, nieuwe technologieën en aandacht voor behoud van en toegang tot erfgoed.¹¹

Deze beleidsmotivering en -uitgangspunten zijn terug te zien in het ICB. In 2009 valt het ICB op de begroting van het ministerie van OCW onder de algemene doelstelling van artikel 14: 'Een bloeiend cultureel leven' en sub-artikel 14.3.1: 'Bevorderen dat burgers deelnemen aan een kwalitatief hoogwaardig, divers en onafhankelijk aanbod van kunsten door de aanwezigheid van dit aanbod te waarborgen'. Met het aantreden van kabinet Rutte-II in 2012 valt het ICB onder één algemene hoofddoelstelling: 'Een sterke cultuursector, die ondernemend en innovatief is en goed zorgt voor ons erfgoed'. Voor de daaropvolgende jaren 2013 en 2014 is dit nogmaals gewijzigd in: 'Het bevorderen van een sterke, pluriforme, toegankelijke en kwalitatief hoogwaardige cultuursector en het zorgen voor het erfgoed'. Opvallend is dat het beleid geldt als *instrument*¹² of *programma*¹³ van het bredere cultuurbeleid van de Rijksoverheid, vanuit de gedachte dat cultuur geen vaste grenzen heeft en voortdurend in beweging is.¹⁴ Culturele uitwisseling, dynamiek en inspiratie door samenwerking met het buitenland zijn vanzelfsprekende processen, met een toenemend belang van internationalisering en een beperkte rol voor de overheid.

| 26 |

Voor het internationaal cultuurbeleid geldt dat behalve naar bovengenoemde motieven ook vaker wordt verwezen naar het motief van *culturele diplomatie*. De veronderstelling is dat cultuur kan dienen om het ijs te breken, de weg naar dialoog, onderhandelingen en intensievere samenwerking te effenen en aldus de Nederlandse belangen te versterken.¹⁵ Culturele samenwerking vindt grotendeels plaats buiten de overheid om, op allerlei niveaus in de samenleving. Via culturele diplomatie maakt de overheid intelligent gebruik van de vele (al bestaande) culturele relaties en -netwerken om specifieke beleidsdoelen dichterbij te brengen.

¹¹ TK, 2014-2015, 31 511, nr. 19, p. 15.

¹² Memorie van Toelichting bij de begroting van OCW, 2009 e.v.

¹³ Memorie van Toelichting bij de begroting van OCW, 2013 e.v.

¹⁴ TK, 2010-2011, 32 380, nr. 1.

¹⁵ Wereldwijd worden verschillende definities voor culturele diplomatie gehanteerd, waaronder 'het uitwisselen van ideeën, kennis, kunstvormen en andere culturele aspecten tussen landen, groepen en individuen daarbinnen om wederzijds begrip en vertrouwen te kweken en te stimuleren' (Cumings 2003: 1). Het *Institute for Cultural Diplomacy* (ICD) is een internationale organisatie die is opgericht om dit begrip nader te duiden en op het netvlies te krijgen bij *practitioners*. Het ICD hanteert de volgende omschrijving, die tevens een goede weergave biedt van de ICB-praktijk: 'Cultural Diplomacy may best be described as a course of actions, which are based on and utilize the exchange of ideas, values, traditions and other aspects of culture or identity, whether to strengthen relationships, enhance socio-cultural cooperation or promote national interests. Cultural diplomacy can be practiced by either the public sector, private sector or civil society.' Zie ook de website van het ICD: http://www.culturaldiplomacy.org/index.php?en_culturaldiplomacy.

3

Beleid en bijbehorende uitgaven

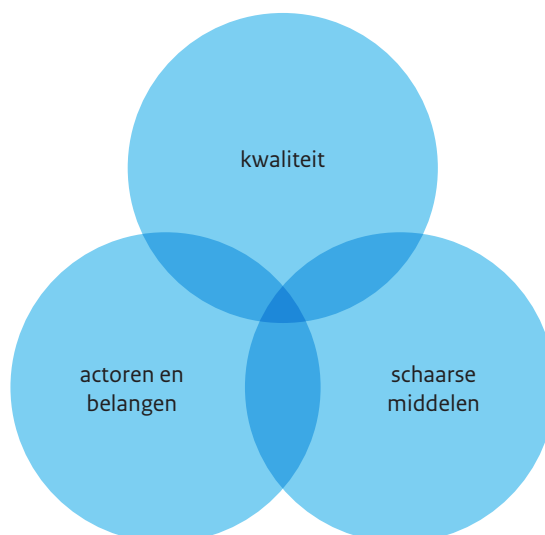
Dit hoofdstuk biedt een reconstructie van de beleidstheorie die ten grondslag ligt aan het internationaal cultuurbeleid en de internationaliseringscomponent van de culturele basisinfrastructuur (paragraaf 3.1). Wat zijn de beoogde beleidsdoelstellingen en op welke wijze en met welke instrumenten dienen deze te worden gerealiseerd? Ook komen in het hoofdstuk de bijbehorende uitgaven voor het beleid aan de orde (paragraaf 3.2) alsmede de bezuinigingen die zijn doorgevoerd (paragraaf 3.3).

3.1 Beleid

3.1.1 Beoogde beleidsdoelstellingen

Cultuurbeleid is een vaste component binnen het beleid van de ministeries van OCW en BZ. En in beperkte mate, namelijk voor zover het raakt aan de topsector creatieve industrie, hoort het tot het beleid van het ministerie van Economische Zaken (EZ). De legitimering van het beleid wordt in beginsel gezocht in de veronderstelling dat met cultuur publieke belangen zijn gemoeid. Cultuur heeft intrinsieke economische en sociale waarden die niet altijd (in voldoende mate) door de markt kunnen worden voortgebracht. Om die reden bemoeit de overheid zich met de voorwaarden waaronder cultuurgoederen en -diensten worden voortgebracht, veelal in nauwe samenwerking met andere spelers.

Figuur 3.1 *Compromissen bij beleidsformulering ICB*

In de beleidsbrieven geeft de overheid handen en voeten aan deze nogal abstracte motivering door een aantal te bereiken doelstellingen te formuleren (het *wat* – de beleidsdoelen) en de manieren waarop deze kunnen worden behaald (het *hoe* – de interventies). Ook worden de doelgroepen benoemd die dienen te worden bereikt en de bij de beleidsformulering en -uitvoering betrokken belanghebbende partijen (*stakeholders*). Het *waarom* van de beleidsinzet – met daarbij de essentiële analyse van de onderliggende problematiek – wordt idealiter uitgewerkt en (zo mogelijk *evidence-based*) onderbouwd in de verschillende beleidsstukken, die met elkaar een logisch verband vormen. In de praktijk heeft het beleid niet alleen de route van deze rationele logica gevolgd, maar is de uitkomst ook afhankelijk geweest van allerlei andere afwegingen en belangen van de betrokken actoren (waaronder lobby's en politieke keuzes).¹⁶

Op basis van de relevante beleidsbrieven in de periode 2009-2014, de analyse van de (meer) jaarplannen en de gevoerde gesprekken met de verschillende beleidsmakers ontstaat het volgende (gereconstrueerde) beeld van de hoofd- en subdoelstellingen van het Nederlandse internationaal cultuurbeleid:

1. *Vrijmaken van de Nederlandse kunst en cultuur*¹⁷

- stimuleren van kwaliteit en zorgen voor een divers aanbod;
- bijdragen aan de internationale positie van Nederlandse topinstellingen;
- faciliteren van disciplines waarin Nederland internationaal sterk staat;
- ondersteunen van veelbelovende initiatieven.

2. *Versterken van het economisch belang van cultuur voor Nederland*

- inzet op Nederlandse presentatie in het buitenland en vice versa;
- stimuleren internationalisering en cultureel ondernemerschap van creatieve sectoren;
- versterken internationale marktpositie van Nederlandse kunstenaars en -instellingen.

3. *Bevorderen van internationale en bilaterale betrekkingen*

- vergroten wederzijds begrip over standpunten, zienswijzen en *goodwill*;
- bijdragen aan behoud, gebruik en betekenis van cultureel erfgoed;
- vergroten van uitwisseling van kennis en expertise;
- versterken van bewustwording en (lokaal) draagvlak voor gemeenschappelijke uitdagingen.

4. *Bijdragen aan bredere ontwikkelingsdoelstellingen*

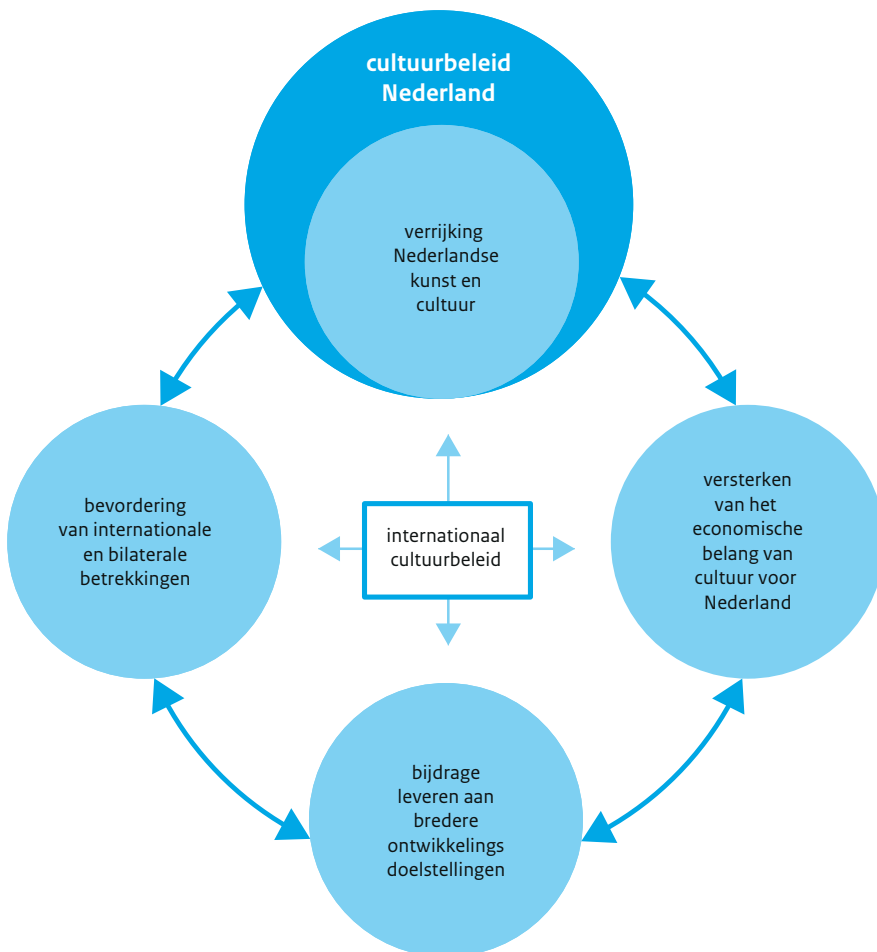
- versterken *empowerment* en maatschappelijke betrokkenheid voor ontwikkeling;
- betrekken van 'kwetsbare' groepen en creëren van pluriformiteit;
- bijdragen aan capaciteits- en institutionele ontwikkeling;
- cultuur additioneel aan of alternatief voor politieke en economische interventies.

¹⁶ Naar: A.L. George (1980). *Trade-off dilemmas in policymaking*

¹⁷ OCW: *Intrinsieke waarde van cultuur, welzijn, leefbaarheid en werkgelegenheid in Nederland*.

Schematisch kunnen de gereconstrueerde beleidsdoelstellingen als volgt worden weergegeven:

Figuur 3.2 Gereconstrueerde beleidsdoelstellingen ICB

Op de begroting van het ministerie van OCW en in de 'Uitgangspuntenbrief' uit 2010 maakt het ICB onderdeel uit van het generieke cultuurbeleid. Het ministerie lijkt hiermee de terughoudende rol van de overheid te volgen: alleen als publieke belangen in het geding zijn, ligt er mogelijk een taak. Het ministerie van BZ formuleert de opgaven echter actiever en soms ook instrumenteler.¹⁸ De begroting verwijst naar 'Het versterken van de positie van de Nederlandse cultuur en Nederlandse belangen in het buitenland, door het stimuleren van Nederlandse culturele activiteiten over de grenzen en door cultuur te relateren aan het bredere buitenlandbeleid'.¹⁹ Het beleid voor cultuur en ontwikkeling valt vanaf 2014 niet langer meer op de begroting van BZ, maar op die van de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (BHOS) onder artikel 5: 'Versterkte kaders voor ontwikkeling' en sub-artikel 5.2 'Overig armoedebeleid'.

Anders dan het ministerie van OCW beschouwt het ministerie van BZ cultuur dus als een integraal onderdeel van het Nederlandse buitenlandbeleid. De voornaamste uitgangspunten voor BZ zijn:

- Cultuur heeft een ondersteunende waarde.
- Een sterke Nederlandse cultuur(sector) in het buitenland versterkt de buitenlandse bekendheid met de Nederlandse cultuur.
- De Nederlandse cultuursector in het buitenland versterkt de internationale economische positie en de zichtbaarheid van Nederland.

| 32 |

In het ICB van BZ is dan ook niet zozeer het *nationaal cultuurbeleid* het primaire uitgangspunt, maar de logica van het *buitenlandbeleid* en de wijze waarop het ICB hieraan een bijdrage kan leveren. Culturele interventies kunnen bijvoorbeeld politieke, economische en diplomatieke relaties versterken. Cultuur kan ook katalyserend en ondersteunend zijn voor diplomatieke betrekkingen en handelsdoelinden, waartoe de inzet van culturele diplomatie wordt gerekend.

¹⁸ Op de BZ-begroting figureert het ICB, inclusief de inspanningen op het gebied van cultuur en ontwikkeling, van 2009 tot en met 2011 onder artikel 8: 'Versterkt cultureel profiel en positieve beeldvorming in en buiten Nederland'. Dit kent twee operationele (sub)doelstellingen: grotere buitenlandse bekendheid met de Nederlandse cultuur (8.1), en het gezamenlijk met partnerlanden werken aan behoud van gemeenschappelijk cultureel erfgoed (GCE) en de implementatie van het multilaterale kader voor het behoud van erfgoed (8.2).

In de jaren 2012 en 2013 veranderde de oorspronkelijke benaming van artikel 8 in 'Grotere buitenlandse bekendheid met de Nederlandse cultuur', werden de operationele doelstellingen 8.1 en 8.2 samengevoegd, en verviel daarmee het begrotingstechnische onderscheid tussen het ICB en GCE. Vanaf 2014 is het ICB bij BZ ondergebracht bij artikel 4 'Consulaire belangenbehartiging en het internationaal uitdragen van Nederlandse waarden en belangen' en sub-artikel 4.3 'Grotere buitenlandse bekendheid met de Nederlandse cultuur'.

¹⁹ Begroting V (BZ) – hoofddoelstelling bij artikel 4.3. Op de BZ-begroting vanaf 2012 is de operationele doelstelling 8.2 over het GCE geïntegreerd in OD 8.1. Tegelijkertijd is het gedeelte van OD 8.1 rondom de versterking van de culturele identiteit in ontwikkelingslanden ('cultuur en OS') ondergebracht bij OD 5.2 (versterkte kaders voor ontwikkeling) op de begroting van de minister voor BHOS. Hierdoor zijn de doelstellingen van het ICB en cultuur en ontwikkelingssamenwerking begrotingstechnisch gezien van elkaar gescheiden.

Het ICB kent dus niet één algemene doelstelling die terugkomt op de begrotingen van zowel OCW als BZ. De beide departementen leggen ook verschillende beleidsaccenten. Zo heet het in de begroting voor 2014 van OCW dat het ICB zowel bijdraagt '... aan het internationaal niveau van Nederlandse topinstellingen en een vooraanstaande internationale marktpositie van kunstenaars en cultuur als (...) aan de versterking van het Nederlands economisch belang en de culturele diplomatie'.²⁰

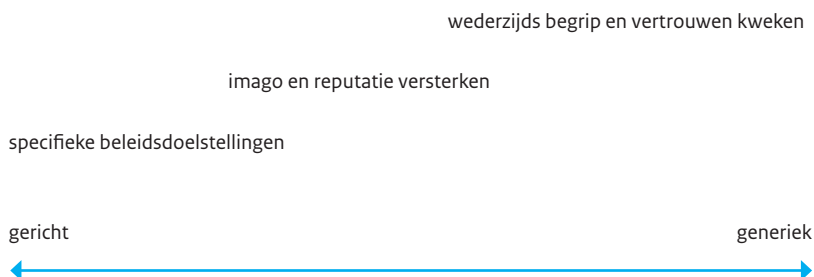
De voornaamste gemeenschappelijke OCW- en BZ-uitgangspunten van het ICB in de periode 2009-2016 zijn:

- een relatief beperkte rol vanuit de overheid en de verantwoordelijkheid van cultuurinstellingen zelf om vorm en inhoud te geven aan de uitwisseling met het buitenland;
- een gedifferentieerd speelveld met veel verschillende spelers en belanghebbenden;
- relatief veel aandacht voor economisch belang en marktverruiming in de beleidsuitwerking;
- de bijdrage aan de bredere belangen van het buitenlandbeleid ligt met name op het vlak van beeld- en reputatievorming en het kweken van wederzijds begrip.

Culturele diplomatie

Met culturele diplomatie beogen de Nederlandse vertegenwoordigingen in het buitenland (de 'posten') in algemene zin wederzijds begrip en vertrouwen op te bouwen en aldus de positie, het imago en de reputatie van Nederland, het Nederlandse bedrijfsleven of de Nederlandse maatschappelijke instellingen te versterken. Aan de hand van bijvoorbeeld debatten, voorstellingen en presentaties wordt het gemakkelijker om een dialoog aan te gaan of maatschappelijke thema's aan te snijden over zaken als vrede en veiligheid, mensenrechten, klimaat en innovatie. Culturele activiteiten bieden daarnaast een goede gelegenheid voor posten om hun economische en politieke netwerken bij elkaar te brengen. Het postennetwerk zet culturele diplomatie niet in als op zichzelf staand instrument maar als middel om andere doelen te bereiken. In de meerjarige strategische plannen (MJSP) en de jaarplannen wordt ze meestal gekoppeld aan de inzet van economische en publieksdiplomatie.

Figuur 3.3 Inzet culturele diplomatie

²⁰ Begroting VIII (OCW) – artikel 14 ('Cultuur') sub Subsidies.

Imago- en reputatieversterking zijn doelen waaraan culturele diplomatie bijdraagt in de communicatie over Nederland, die zich doorgaans richt op het systematisch vergroten van de Nederlandse zichtbaarheid in prioriteitslanden, -regio's of -disciplines en het intensiveren van de (bilaterale) betrekkingen daarbinnen. Cultuur en culturele activiteiten worden gemodelleerd naar de lokale situatie en context om zo een relevant en samenhangend beeld van Nederland uit te dragen. Omgekeerd wordt ook 'slim' gebruikgemaakt van bestaande culturele relaties en reputaties door toonaangevende Nederlandse cultuurmakers deuren te laten openen voor het postennetwerk.

Specifieke beleidsdoelstellingen van de posten zijn het vergroten van een bepaalde markt (cultuur is immers ook handel, door de export van culturele 'producten' en ideeën) of het inzetten van cultuur (waaronder erfgoed) als oplossing voor een lokaal (maatschappelijk) probleem.

Beleidsformulering, aansturing door en verantwoordelijkheden van de ministeries

Het beleid en de uitvoering van het ICB zijn als volgt georganiseerd:

Tabel 3.1 Organisatie beleid en uitvoering ICB	
Centraal beleid en aansturing	OCW
	BZ
Beleids- en uitvoering	Culturele basisinfrastructuur (primair cultuurfondsen)
	Nederlandse vertegenwoordigingen in het buitenland
Advies, ondersteuning en uitvoering	DutchCulture
Uitvoering	Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en Nationaal Archief
	Nederlandse en lokale organisaties uit het culturele veld
	Andere organisaties met specifieke (instellings)subsidies (cultuur en ontwikkeling) of actief op met ICB overlappende thema's (publieksdiplomatie, Holland Branding, enzovoort)

| 34 |

De ministeries van OCW en van BZ hebben een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het formuleren en verantwoorden van het ICB en voor de regie over de uitvoering ervan. Binnen de beide ministeries bestaan verschillende rolopvattingen over de gewenste mate van betrokkenheid. Dit heeft consequenties (gehad) voor de gevoerde regie, de coördinatie en de coherentie van het beleid (zie verder hoofdstuk 4.1).

De overige taken en verantwoordelijkheden zijn grosso modo als volgt verdeeld:

- OCW is verantwoordelijk voor de aansturing van de cultuurfondsen en het toezicht op de ondersteunende instellingen, voor het Nederlandse cultuurbeleid (inclusief het sectoraal cultuurbeleid en de internationale aspecten hiervan, zoals internationalisering). Financiering van de cultuurfondsen en andere instellingen verloopt via de culturele basisinfrastructuur (BIS). Daarnaast is bij OCW de regie belegd voor een aantal nationale

en internationale programma's, waaronder 'talentontwikkeling in een internationale context' en het 'programma internationalisering creatieve industrie'.

- BZ is verantwoordelijk voor het buitenlandbeleid (waaronder cultuur), stuurt de Nederlandse vertegenwoordigingen in het buitenland aan en coördineert de bilaterale vriendschapsjaren²¹ en andere internationale manifestaties.
- In de uitvoering werken BZ en OCW soms samen met andere ministeries. Voor de topsector creatieve industrie gebeurt dit bijvoorbeeld met EZ.

Landelijke culturele basisinfrastructuur

Binnen de landelijke culturele basisinfrastructuur (BIS) worden vierjarige subsidies toegekend aan organisaties en instellingen die zowel nationaal als internationaal actief zijn. Voor deze beleidsdoorlichting is ook de groep instellingen die een internationaliseringsfunctie vervullen, betrokken bij het cultuurbeleid. Het gaat hierbij vooral om de rol die de cultuurfondsen innemen. In de periode 2009-2012 bestond de BIS uit 205 instellingen en acht cultuurfondsen. Met ingang van 2013-2016 is de samenstelling ingrijpend gewijzigd, naar 84 instellingen en zes fondsen. Andere instellingen dienen voor financiële ondersteuning een aanvraag in bij één van deze cultuurfondsen.

3.2 Uitgaven

Begrotingstechnisch vallen de middelen voor het internationaal cultuurbeleid onder verschillende sub-artikelen van de rijksbegroting, zowel bij het ministerie van BZ als bij het ministerie van OCW. Uit het onderzoek dat voor deze beleidsdoorlichting is uitgevoerd, blijkt dat naast de 'geormerkte' ICB-middelen ook andere budgetten worden ingezet bij de uitvoering van het beleid. Financiering voor internationaal cultuurbeleid geschiedt via verschillende routes; zie tabel 3.2.

Tabel 3.2 Routes voor financiering ICB

Homogene Groep	1. Non-ODA ² : geormerkte ICB-middelen.
Internationale Samenwerking (HGIS) ¹	2. ODA: programma Cultuur en Ontwikkeling. 3. Overige cultuurmiddelen: publieksdiplomatie, Holland Branding.
Culturele Basis-infrastructuur (BIS)	Cultuurfondsen en culturele instellingen met internationaliseringsfunctie.

¹ Dit zijn de geormerkte uitgaven voor het buitenlandbeleid.

² ODA = Official Development Assistance.

²¹ Voor de culturele component is de DutchCulture aangewezen als de ondersteunende instelling.

Tabel 3.3 Uitgaven ICB, 2009-2014 (bedragen in EUR miljoen)							
Begrotingshoofdstuk en -thema		2009	2010	2011	2012	2013	2014
Internationaal cultuurbeleid (HGIS, non-ODA)		14,5	13,8	13,0	13,8	11,4	10,6
BZ	4.3 Grotere buitenlandse bekendheid met de Nederlandse cultuur	7,4	6,6	6,3	7,1	5,8	5,1
OCW	Cultuur	7,1	7,2	6,7	6,7	5,6	5,6
	waarvan cultuurfondsen	4,1	4,1	4,1	4,1	3,8	3,8
Cultuur en ontwikkeling ² (HGIS, ODA)		14,8	16,0	20,5	11,4	10,6	11,0
BZ	contributie UNESCO	4,2	4,9	9,6	2,4	1,9	4,4
	Prins Claus Fonds	4,0	4,2	4,5	4,0	3,8	3,5
	Cultuur, sport en ontwikkeling	6,6	6,9	6,4	5,0	4,9	3,1
Overige cultuurmiddelen (HGIS, non-ODA)		5,8	3,1	3,0	3,0	2,7	2,3
BZ	4.4 Publieksdiplomatie (incl. internationale manifestaties) – uitgaven t.b.v. cultuurbeleid	5,8	3,1*	3,0*	3,0*	2,7*	2,3*
	BPA en Holland Branding ³	n/b	n/b	n/b	n/b	3,0**	3,0**
Culturele basisinfrastructuur (non-HGIS)		43,7	43,7	43,7	43,7	35,7	35,7
OCW	Cultuurfondsen: uitgaven voor internationaliseringsdoeleinden ¹	43,7	43,7	43,7	43,7	35,7	35,7
Totale uitgaven (ODA)		14,8	16,0	20,5	11,4	10,6	11,0
Totale uitgaven non-ODA (incl. schattingen BIS)		64,0	60,6	59,7	60,5	49,8	48,6

¹ Schatting op basis van ondergrens bandbreedte (26 procent) voor internationaliseringsdoeleinden door cultuurfondsen die uit de netwerkanalyse naar voren kwam, in relatie tot het gewogen gemiddelde van de jaarlijkse subsidie aan de cultuurfondsen.

² Vóór 2013 onder artikel 8.1, vanaf 2013 onder artikel 5.2 'Overig armoedebeleid'.

³ Beheer en uitvoering door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO).

Bronnen: HGIS Jaarverslagen, berekeningen FEZ, Piramide (financieel rapportagesysteem Buitenlandse Zaken). Uitgaven met een * zijn berekend op basis van een verdeelsleutel die de directie Communicatie van BZ hanteert; bedragen met een ** betreffen een schatting van uitgaven via het postennetwerk en zijn niet meegerekend in de totale bestedingen.

Uitgaven via cultuurfondsen

De geormerkte HGIS-middelen via de fondsen bedroegen EUR 24 miljoen, ruim 30 procent van het totale ICB-budget in de periode 2009-2014. Additioneel aan deze HGIS-middelen zijn er vanuit de culturele basisinfrastructuur, via regelingen, programma's en activiteiten van de cultuurfondsen, ook uitgaven gericht op (sub)doelstellingen van het ICB. Daarmee maken deze in beleidsmatig opzicht dus onderdeel uit van het internationaal cultuurbeleid. Uit een reconstructie blijkt dat de fondsen naar schatting tussen 1-2 procent en 40-50 procent van hun totale budget besteden aan internationaliseringsdoeleinden. Dit komt voor de huidige beleidsperiode neer op een bedrag van ongeveer EUR 35 en 44 miljoen euro per jaar.²²

²² Schatting op basis van de netwerkanalyse.

Tabel 3.4 Uitgaven via de cultuurfondsen (bedragen in EUR miljoen)				
Cultuurfonds	BIS-subsidie 2013-2016, per jaar	% voor internationaal beleid*	Bandbreedte bestedingen voor internationaal beleid	
Mondriaan Fonds	26,0	25-33%	6,5	8,6
Nederlands Filmfonds	29,2	50%	14,6	14,6
Nederlands Letterenfonds	10,2	40%	4,1	4,1
Fonds Podiumkunsten	43,9	10-16%	4,4	7,0
Stimuleringsfonds Creatieve Industrie	12,0	50-75%	6,0	9,0
Fonds voor Cultuurparticipatie	14,8	1-2%	0,2	0,3
Totaal	136,1	~26-32%	35,7	43,6

* Schatting door directie van de cultuurorganisaties; zie netwerkanalyse.

De cultuurfondsen zetten via drie financieringsstromen middelen in voor internationaliseringsdoeleinden:

- HGIS-middelen (circa 10 procent van de voor internationalisering ingezette middelen);
- BIS-allocatie (circa 20 procent additioneel aan HGIS-middelen voor internationalisering);
- andere door de Rijksoverheid ter beschikking gestelde middelen voor specifieke sectoren.²³

| 37 |

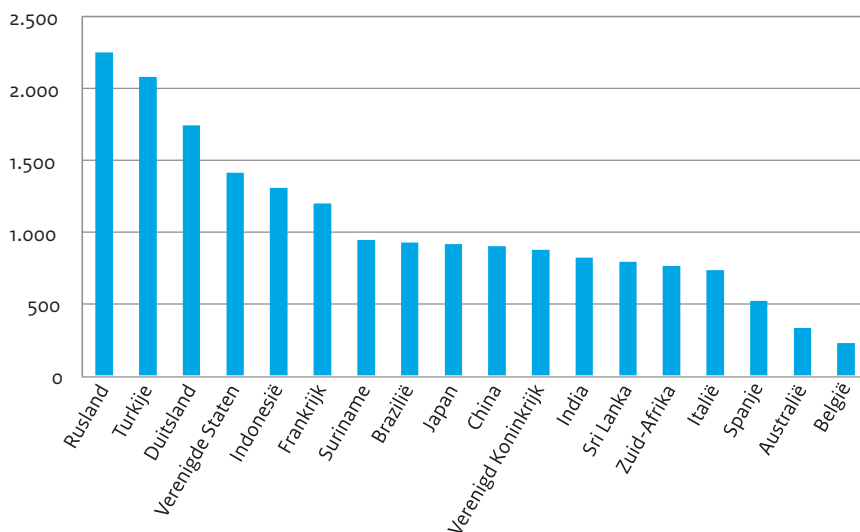
Kortom, de geormerkte ICB-middelen dekken slechts een deel af van de beleidsmatige inspanningen op dit beleidsterrein, zo kan op basis van tabel 3.4 worden vastgesteld. De versnippering van het budget zorgt voor een gebrek aan inzicht in de totale omvang van de bestedingen aan het internationaal cultuurbeleid. Uit de realisatiecijfers blijkt dat de begrotingsystematiek slechts beperkt zicht geeft op de beleidsmatige omvang van het ICB.

²³ Dit betreft bijvoorbeeld het voormalige DDFA-programma voor de creatieve industrie en de recente 30%-cash-rebate-regeling voor film. In augustus 2014 lanceerde het Nederlands Filmfonds het 'Netherlands Film Production Incentive', waarbij productiemaatschappijen een aanvraag kunnen doen voor een bijdrage in de productiekosten van films en waarvoor in 2015 EUR 25,3 miljoen beschikbaar is. Het is een stimuleringsmaatregel gebaseerd op een 30%-cash-rebate-systeem om Nederland aantrekkelijker te maken voor internationale filmmakers. Deze regeling is bedoeld om een gezond filmproductieklimaat in Nederland te bevorderen en de internationale concurrentiepositie van de Nederlandse filmindustrie te versterken. De regeling houdt in dat de aanvrager in aanmerking kan komen voor een bijdrage in bepaalde productiekosten die in Nederland worden besteed. De bijdrage is gelijk aan 30 procent van deze uitgaven met een maximum van EUR 1 miljoen per aanvraag (zie Kamerstuk OCW, Nieuwe filmregeling, 19 februari 2014).

Uitgaven via het postennetwerk

De uitgaven in de ICB-prioriteitslanden (inclusief prioriteitslanden voor het gedeeld cultureel erfgoed)²⁴ bedroegen over de periode 2009-2014 ruim EUR 33,7 miljoen. Dat komt neer op 43,7 procent van het geoordeelde budget voor ICB. De verdeling per land wordt gepresenteerd in figuur 3.4.

Figuur 3.4 ICB-uitgaven in ICB- en GCE-prioriteitslanden, 2009-2014

Bedragen x EUR 1.000.²⁵

De uitgaven voor de Nederlandse instituten/instellingen in de periode 2009-2014 waren:

- Vlaams-Nederlands huis deBuren Brussel: EUR 3,0 mln. (EUR 0,5 mln. per jaar)
- Instituut Néerlandais Parijs (t/m 2013): EUR 10,5 mln. (EUR 2,1 mln. per jaar)
- Erasmus Huis Jakarta: EUR 1,8 mln. (EUR 0,3 mln. per jaar)

²⁴ ICB en GCE-prioriteitslanden zijn: Australië, België, Brazilië, China, Duitsland, Frankrijk, India, Indonesië, Italië, Japan, Rusland, Spanje, Suriname, Sri Lanka, Turkije, het Verenigd Koninkrijk, de Verenigde Staten en Zuid-Afrika.

²⁵ Exclusief bijdragen aan Instituut Néerlandais, Erasmus Huis, deBuren. Inclusief uitgaven voor vriendschapsjaren. Bij ontbrekende data zijn de gemiddelde gerealiseerde uitgaven meegenomen in het overzicht (China, Brazilië, Australië).

3.3 Bezuinigingen

Uit de realisatiecijfers (tabel 3.3) blijkt dat de middelen voor het internationaal cultuurbeleid tussen 2009 en 2015 aanzienlijk zijn gedaald. In 2009 bedroegen de uitgaven voor het beleidsveld²⁶ in totaal EUR 64 miljoen, terwijl deze in 2014 uitkwamen op EUR 48,6 miljoen: een daling van 24 procent. Voor de geormerkte ICB-middelen betrof de afname in deze periode ruim 26,9 procent (2009: EUR 14,5 miljoen; 2014: EUR 10,6 miljoen). Door deze afname hadden de Nederlandse posten in het buitenland aanzienlijk minder programmamiddelen te besteden, werd het Institut Néerlandais in Parijs opgeheven en zijn er wijzigingen doorgevoerd bij de personele inzet van medewerkers met een culturele functie op de posten én bij de beleidsdirectie op BZ. Zo werden BZ-medewerkers voor culturele functies vervangen door lokale medewerkers, verviel de functie van Hoofd Pers- en Culturele Zaken (HPCZ) in Madrid, en werden bij de kleinere posten cultuurtaken ondergebracht bij of geclusterd met andere beleidsthema's.

De middelen in de BIS (en daarmee de cultuurfondsen) werden met bijna 20 procent verlaagd.²⁷ Hierdoor was OCW genoodzaakt om verschillende subsidies te beëindigen en verdwenen een aantal (ondersteunende) sector- en cultuurinstellingen.²⁸

3.4 Conclusies

Het uitdragen van cultuur (over de volle breedte) vormt een opzichzelfstaand *doel* van het internationaal cultuurbeleid, zo blijkt uit de gesprekken met betrokkenen en uit de analyse van de cultuurnota's. Dit komt het sterkst naar voren bij het werk dat de cultuurfondsen (en hun subsidiënten) verrichten, bij interventies die zich richten op het versterken van de culturele sector als geheel, zoals het ondersteunen van de kwaliteitsverbetering bij topinstellingen, en bij het stimuleren van culturele uitwisseling op verschillende niveaus, om inspiratie, innovatie en reflectie uit te lokken.

Hiernaast wordt cultuur ingezet als *middel* bij het versterken van buitenlandse politieke, maatschappelijke en economische betrekkingen. Daarmee is het cultuurbeleid additioneel aan andere beleidsdoelen. De veronderstelling is dat cultuur een katalyserende werking heeft voor bijvoorbeeld de diplomatieke betrekkingen, handelsdoeleinden en het imago van Nederland op cultureel gebied. Om dit te bewerkstelligen wordt onder meer gebruikgemaakt van culturele en publieksdiplomatie. Met name de Nederlandse vertegenwoordigingen in het buitenland gaan in hun strategische plannen uit van deze instrumentele benadering, al richt hun werk zich ook op de verspreiding en de zichtbaarheid van cultuuruitingen. De scheidslijnen tussen deze intrinsieke of meer instrumentele perspectieven blijken in de uitvoeringspraktijk echter minder groot. Met het internationaal cultuurbeleid probeert de Rijksoverheid verschillende doelen (tegelijktijd) te dienen, ingegeven door zowel kunsthoudelijke, politieke, maatschappelijke of economische motieven.

²⁶ Non-ODA-middelen.

²⁷ Zie voor een uitgebreid overzicht de beleidsdoorlichting Cultuur, ADR 2015 (TK, 2014-2015, 31 511, nr. 19).

²⁸ Waaronder Theater Instituut Nederland en Muziek Centrum Nederland.

Deze hybride positie van het internationaal cultuurbeleid, in combinatie met de grote diversiteit binnen de culturele sectoren, de verschillende schaalniveaus waarop culturele samenwerking plaatsvindt en het brede scala aan mogelijkheden voor de beleidsuitvoering, vraagt ten eerste om een heldere duiding van wat het ICB kan toevoegen aan de bestaande activiteiten die plaatsvinden zonder overheidsbemoeienis. Ten tweede vraagt dit om een heldere regie, taakverdeling, aansturing en strategische informatie-uitwisseling tussen ministeries, zodat beleidsinterventies waar mogelijk op elkaar aansluiten en elkaar versterken. Blijkens de beleidsbrieven in de periode van deze doorlichting hebben OCW en BZ zich gaandeweg ingespannen om meer samenhang te realiseren door gezamenlijk beleid te formuleren, met gemeenschappelijke hoofddoelstellingen en een uitgewerkt uitvoeringskader. De aannames die ten grondslag liggen aan de gemaakte beleidskeuzes zijn vaak niet expliciet gemaakt. Dit leidt tot interpretatieverschillen bij de uitvoering van het beleid en onduidelijkheid over de governance en de verantwoordingsmechanismen. De geoordeelde ICB-middelen vormen slechts een deel van de beleidsmatige inspanningen op het gebied van dit beleidsterrein. De versnippering van het budget zorgt voor een gebrek aan inzicht in de totale omvang van wat Nederland aan het internationaal cultuurbeleid besteedt.

Beleidsuitvoering

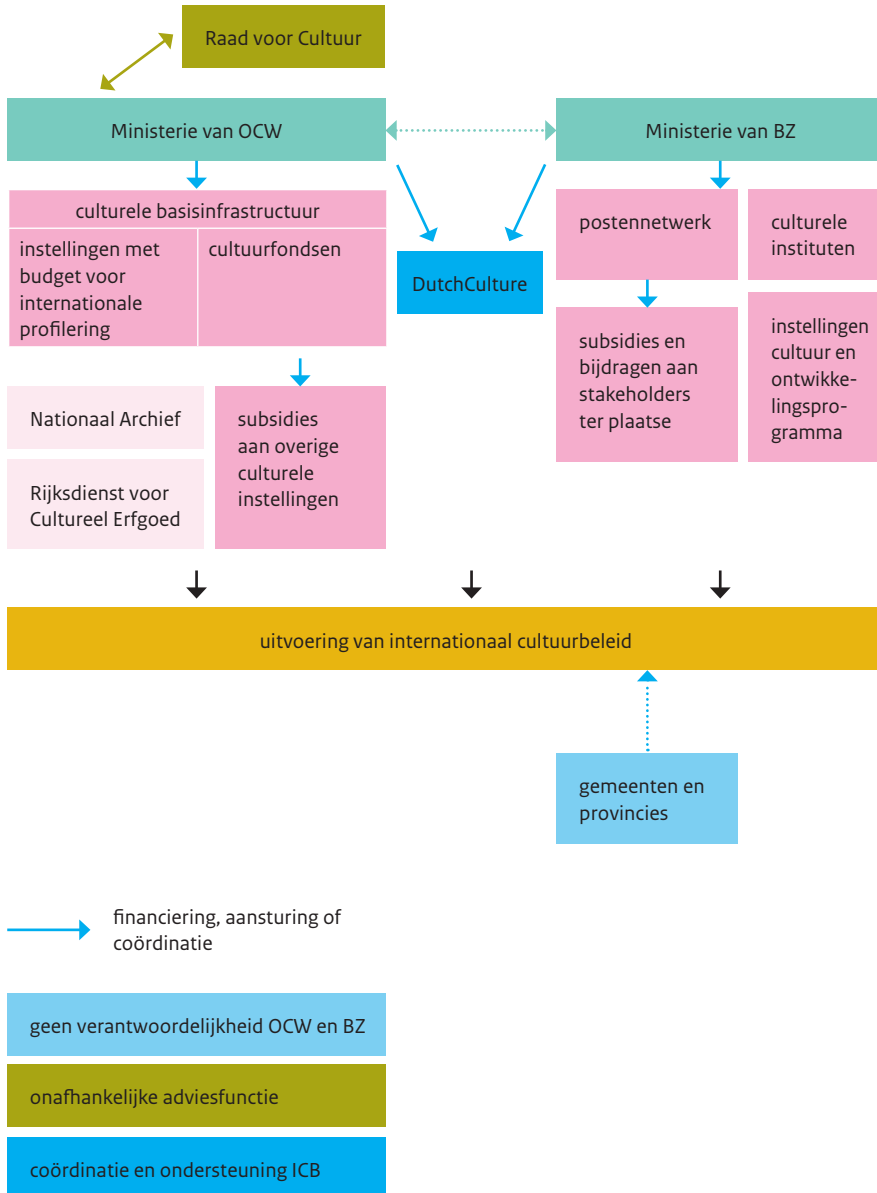
In dit hoofdstuk staat de beleidsuitvoering van het internationaal cultuurbeleid centraal. Paragraaf 4.1 biedt een overzicht van de actoren die betrokken zijn bij het internationaal cultuurbeleid, de samenwerkingsvormen en de regie- en verantwoordingsmechanismen. Vervolgens wordt nader ingegaan op de kennisuitwisseling tussen de culturele netwerken (paragraaf 4.2) en op dilemma's die zich voordoen bij de uitvoering van het beleid (paragraaf 4.3). Het hoofdstuk wordt afgerond met enkele conclusies.

4.1 Samenwerking tussen actoren, regie en verantwoordingsmechanismen

In de huidige opzet is de uitvoering van de internationale culturele samenwerking belegd bij de cultuurfondsen én de Nederlandse vertegenwoordigingen in het buitenland.²⁹ Hiernaast zijn de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed en het Nationaal Archief op hun eigen terrein betrokken bij het internationaal cultuurbeleid. Voor de uitvoering van het beleid zijn de cultuurfondsen en de ambassades op elkaar aangewezen, elk vanuit hun eigen perspectief en verantwoordelijkheid. De institutionele plattegrond van alle betrokken actoren ziet er als volgt uit:

²⁹ Zie paragraaf 3.2 voor de hiermee gemoeide financiële middelen.

Figuur 4.1 Institutionele plattegrond van bij het internationaal cultuurbeleid betrokken actoren

4.1.1 Nederlandse vertegenwoordigingen in het buitenland (postennet)

Bij de uitvoering van het ICB dienen de Nederlandse vertegenwoordigingen (ambassades en consulaten-generaal) in de prioriteitslanden te fungeren als een spin in het culturele web. Dankzij hun kennis van de lokale context hebben zij immers zicht op de vraagzijde: de behoefte ter plaatse om problemen en kansen gezamenlijk aan te pakken, de mogelijkheden voor samenwerking met lokale spelers, de vraag naar Nederlandse expertise en de eventuele drempels voor verdere internationalisering die overwonnen moeten worden. Hiernaast wordt van de posten verwacht dat ze met de inzet van cultuur en de creatieve industrie de positieve beeldvorming over Nederland versterken, in de hoop dat dit een verdere impuls geeft aan internationale en bilaterale samenwerking op diverse terreinen.

Binnen de meerjarige interdepartementale beleidsplannen (MIB), de MJSP's en de jaarplannen geeft iedere post een eigen invulling aan de uitvoering van het cultuurbeleid. De posten beschikken hiertoe over een bescheiden gedelegeerd budget. Enkele vertegenwoordigingen hebben specifieke capaciteit (uitgezonden, lokaal en op projectbasis aangesteld personeel) om hiermee zowel actief als reactief een aantal rollen te kunnen vervullen en activiteiten te financieren of inhoudelijk te ondersteunen. Het gaat om de volgende rollen:

- als gids en informatierverschaffer (lokaal en naar Nederland) fungeren;
- kansen signaleren;
- lokale partners identificeren;
- contacten, samenwerking, uitwisselingen en presentaties faciliteren;
- als makelaar en 'matchmaker' fungeren;
- advies verlenen (aan ministeries, fondsen, instellingen, creatieve sectoren en andere belanghebbenden);
- activiteiten financieren;
- de publieke dialoog opzoeken;
- representeren;
- de relevante media en journalisten betrekken;
- ondersteunend aan of in het verlengde van het Nederlandse cultuurbeleid opereren.

Van de posten wordt veel gevraagd. Zij dienen ontwikkelingen en trends te volgen en kansen te signaleren, contacten te leggen en te faciliteren voor een mogelijke samenwerking tussen lokale en Nederlandse organisaties. Posten moeten dus in staat zijn goed te acteren op vragen uit het Nederlandse culturele veld. Het kan hier gaan om puur praktische zaken, maar ook om eventuele matchmaking en het koppelen van Nederlandse kunstenaars aan lokale podia en counterparts.

De grote cultuurposten maken in hun meerjarige interdepartementale beleids- en jaarplannen duidelijke keuzes over de culturele evenementen of thema's die relevant zijn voor hun post en die ondersteuning ontvangen. Ze kiezen een beperkt aantal thema's en evenementen in het land van vestiging.

Om invulling te kunnen geven aan hun rol als informatiemakelaar moeten posten in staat zijn aanvragers, culturele ondernemers de weg te wijzen. Dit vereist maatwerk, en dus een

landspecifieke aanpak. Zij zouden daarvoor ten minste moeten beschikken over een overzicht van het Nederlandse veld (*mapping*), een netwerk daarbinnen en een relevant lokaal netwerk. De genoemde *mapping* blijkt echter niet voorhanden te zijn, doordat er te weinig wisselwerking plaatsvindt tussen posten, cultuurfondsen en DutchCulture om de genoemde netwerken in kaart te brengen, en te beoordelen waar de raakvlakken liggen, welke strategie het beste kan worden gevolgd en hoe de verschillende actoren hun interventies hierop afstemmen.

Culturele 'instituten' binnen het postennetwerk en andere geïnstitutionaliseerde culturele samenwerking

1. Erasmus Huis in Jakarta

Het Erasmus Huis is één van de culturele podia in Jakarta, met een culturele programmering die deels tot stand komt door eigen programmering en deels op verzoek van en in samenwerking met lokale partners. Het Erasmus Huis (en in het verlengde daarvan Nederland) heeft met zijn activiteiten een positieve reputatie verworven als multidisciplinair podium. Naast een culturele programmering biedt het ook activiteiten op het terrein van LGTB (lesbiënnes, homoseksuelen, biseksuelen en transgenders), mensenrechten en andere maatschappelijke thema's (veelal binnen het beleid voor publieksdiplomatie), en bijeenkomsten rondom economische onderwerpen. In Bijlage 9c wordt uitgebreid ingegaan op de functie van het Erasmus Huis.

2. Institut Néerlandais in Parijs (opgeheven in 2013)

Sinds de jaren vijftig van de twintigste eeuw heeft het Institut Néerlandais een uitgebreid netwerk en een goede reputatie opgebouwd in Parijs, onder andere bij grote kunstinstellingen, professionals, media en specifieke publieksgroepen. De ruimte die het instituut tot zijn beschikking had in het statige pand van *Custodia*, werd tot 2012 gebruikt voor presentaties van onder meer beeldende kunst, fotografie, mode en design. Ook werden activiteiten georganiseerd op het gebied van muziek, literatuur en debat. Het Institut Néerlandais is in 2013 opgeheven en heeft sindsdien een nieuwe vorm en functie gekregen binnen het ICB in Frankrijk. In Bijlage 9b wordt uitgebreid ingegaan op de transformatie van het Institut Néerlandais.

3. Vlaams-Nederlands Huis 'deBuren' in Brussel

In 2004 hebben de Vlaamse Gemeenschapsregering en de Nederlandse regering het Vlaams-Nederlands Huis 'deBuren' opgericht. De missie en werkwijze van deBuren is als volgt omschreven: 'Het Vlaams-Nederlands Huis deBuren presenteert schoonheid en wijsheid van de Lage Landen, en biedt een platform voor debat over cultuur, wetenschap, politiek en samenleving in Vlaanderen, Nederland en Europa. Kunstenaars, journalisten, wetenschappers, politici krijgen er het woord'.³⁰ DeBuren wordt aangestuurd door een onafhankelijke Raad van Bestuur en een Algemene Vergadering. De organisatie en de programmering zijn niet verbonden aan de Vlaamse en ook niet aan de Nederlandse overheid (behalve voor financiering). DeBuren neemt binnen de culturele instituten dus een unieke positie in.

³⁰ Website deBuren: <http://www.deburen.eu/nl/>.

Naast bovengenoemde ICB-posten en culturele instituten vervullen de Netherlands Business Support Offices (NBSO's) en de honoraire consulaten (HC's) een aanvullende rol bij het organiseren van culturele evenementen, veelal en marge van de door het postennetwerk georganiseerde werkbezoeken, delegaties en handelsmissies. Dit valt niet binnen de kaders van het ICB, maar wordt wel gezien als onderdeel van economische en culturele diplomatie.

4.1.2 Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed en Nationaal Archief

De Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed en het Nationaal Archief ontvangen een bijdrage uit de ICB-middelen voor hun internationale werkzaamheden en adviesfunctie. De Rijksdienst is het kennisinstituut voor roerend en onroerend Nederlands erfgoed. De internationale activiteiten van de dienst richten zich op vier hoofddoelen:

- toegang tot kennis die relevant is voor de Nederlandse erfgoedzorg waarborgen;
- onderzoeksprojecten financieren;
- institutionele samenwerking en uitvoering van internationale verdragen bevorderen;
- kenniswerkers een blik over de grens geven ten behoeve van de Nederlandse erfgoedzorg.

Met zijn internationale erfgoedbeleid wil Nederland Nederlands erfgoed in binnen- en buitenland behouden, zoals de Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC) en de West-Indische Compagnie (WIC). Ook de bescherming van erfgoed van anderen op Nederlands grondgebied wordt tot de taken gerekend. Als het erfgoed dat voortkomt uit een gezamenlijk verleden, valt het onder de noemer 'gedeeld cultureel erfgoed' (GCE).

| 47 |

Het Nationaal Archief manifesteert zich als het nationaal geheugen van Nederland. De restanten van het Nederlandse verleden zijn niet alleen terug te vinden in Nederland zelf maar op vele plekken in de wereld. Archieven van de VOC, de WIC en kleinere handelscompagnieën zijn wereldwijd aanwezig. Het Nationaal Archief richt zich op het veiligstellen en digitaliseren daarvan. Daarnaast bevordert het de toegankelijkheid en het gebruik van archiefmateriaal, en de kennisopbouw en kennisuitwisseling.

4.1.3 De cultuurfondsen

De cultuurfondsen zijn voor hun inkomsten afhankelijk van de overheid. De primair verantwoordelijke voor de fondsen is de minister van OCW. De afspraken tussen OCW en de cultuurfondsen verlopen zoals weergegeven in figuur 4.2.

Figuur 4.2 Afspraken tussen ministerie van OCW en de cultuurfondsen

¹ Advies bezuiniging cultuur (2012). 'Noodgedwongen keuzen'.

² 'Meer dan kwaliteit. Uitgangspunten cultuurbeleid voor de periode 2013-2016.'³¹

De fondsen zijn autonoom bij de besteding van de hun toegekende middelen. Als gedelegeerd subsidieverleners met een zbo-status spelen ze een centrale rol in de uitvoering van het nationaal en internationaal cultuurbeleid. Ze bepalen zelf welke landen ze relevant vinden om actief te zijn. Ze dienen de dynamiek in de cultuursector op de voet te volgen en vernieuwing te stimuleren door gerichte subsidies flexibel en creatief in te zetten voor kleinschalige initiatieven, los van de vierjarige culturele basisinfrastructuur.³² De keuzes van de fondsen hoeven niet altijd overeen te stemmen met die van de posten. Immers, een fonds kan in een land een actief beleid voeren gericht op een culturele discipline zonder dat de betreffende post hier bemoeienis mee heeft. In sommige sectoren, zoals film en letteren, lijken de fondsen en de sectorinstelling (voor film) als een spin in het web te fungeren, terwijl dit voor andere sectoren minder het geval is.

Uit de wijze waarop zij invulling geven aan de beleidsplannen, blijkt dat alle fondsen gebruikmaken van programma's of regelingen voor internationalisering en internationale activiteiten. De voorwaarden die OCW en BZ hierbij stellen, is dat de nadruk ligt op:

- activiteiten ten behoeve van marktverruiming;
- een goede uitgangspositie voor jong Nederlands talent op de internationale markt;
- een kwalitatief hoogwaardige presentatie van Nederlands bewezen talent en vernieuwend aanbod op de relevante presentatieplekken.

Hieronder volgt een beknopte weergave van de mate waarin de cultuurfondsen zich in hun internationalisering richten op deze drie voorwaarden. Per fonds worden de belangrijkste programma's, regelingen en andere interventies weergegeven.

³¹ TK, 2010-2011, 32500 VIII, nr. 98.

³² TK, 2010-2011, 32 380, nr. 1, p. 9.

Fonds Podiumkunsten

Het Fonds Podiumkunsten heeft een redelijke internationale focus. Het wil de markt voor Nederlandse podiumkunsten en podiumkunstenaren in het buitenland verruimen, 'met oog voor artistieke kwaliteit en innovatie'. Het ontvangt van de Rijksoverheid geïmporteerd middelen voor internationalisering en voor collectieve promotie, maar besteedt hier in de praktijk meer middelen aan, ongeveer tien procent van het totale budget. Deze middelen worden toegekend via project- en meerjarige (instellings-) subsidies en voor talentontwikkeling.

Programma's, regelingen en andere interventies gericht op internationalisering van de cultuur

- 'snelloket' (primair reiskostenregeling);
- internationale uitwisselingsprojecten;
- import: subsidie buitenlandse voorstellingen of concerten in Nederland;
- export: subsidie voor Nederlandse presentaties in het buitenland;
- manifestaties (Ruhr-2010, vriendschapsjaren, Nederland-Brazilië intensiveringsprogramma);
- talentontwikkeling in internationale context;
- bezoekersprogramma's.

Mondriaan Fonds

Het Mondriaan Fonds draagt op verschillende manieren bij aan internationalisering op het terrein van de beeldende kunsten en cultureel erfgoed. Het doet dit middels project- en meerjarige subsidies (talentontwikkeling, internationale samenwerking erfgoedinstellingen, *artists-in-residence* en presentaties in het buitenland) en stimuleringsprogramma's (waaronder bijdragen aan internationale kunstbeurzen, oriëntatie en studiereizen en het bezoekersprogramma voor de beeldende kunsten). Daarnaast vormt internationalisering een intrinsiek onderdeel van andere programma's binnen het fonds. Het Mondriaan Fonds schat in dat het per jaar ongeveer een kwart tot een derde van de totale middelen aan internationalisering besteedt.

Programma's, regelingen en andere interventies gericht op internationalisering van de cultuur

- talentontwikkeling in internationale context;
- bijdrage Internationale Samenwerkingsprojecten Erfgoedinstellingen;
- bezoekersprogramma's;
- oriëntatierizen;
- presentaties buitenland;
- gastateliers/*artists-in-residence* (incl. binnenland);
- bijdrage kunstbeurzen;
- biënnale Venetië.

Andere regelingen met een internationale component:

- samenwerking musea;
- beurzen praktijkverdieping postacademische instellingen.

Stimuleringsfonds Creatieve Industrie

Het Stimuleringsfonds voor de Creatieve Industrie ziet internationalisering als structureel onderdeel van de dagelijkse praktijk. Het heeft dan ook verschillende programma's ontwikkeld die zijn gericht op internationalisering en besteedt naar schatting meer dan de helft van zijn subsidies aan programma's en projecten met een internationaal karakter. Het fonds ondersteunt activiteiten op het gebied van architectuur, vormgeving, mode, e-cultuur, multimedia en alle mogelijke *cross-overs*. Aanvragers kunnen ook via andere regelingen dan het programma internationaliseringmiddelen ontvangen om hun internationale (markt)positie en reikwijdte te versterken. Dit kan bijvoorbeeld via open oproepen en meerjarige subsidies.

Programma's, regelingen en andere interventies gericht op internationalisering van de cultuur

- programma internationalisering (waaronder de Deelregeling Internationalisering);
- ondersteuning van incidentele activiteiten:
 - promotie van ontwerpers; en
 - individuele talentontwikkeling (waaronder internationale onderzoeksprogramma's, presentatie op beurzen, conferenties, biënnales en andere relevante podia, deelname aan handelsmissies, verblijf in buitenlandateliers);
- reguliere subsidiëring (internationale oriëntatie en uitwisseling is een beoordelingscriterium binnen alle subsidievormen van het Stimuleringsfonds).

Nederlands Filmfonds

Het speelveld van het Nederlands Filmfonds is bij uitstek (en in toenemende mate) internationaal. Het speelveld ligt overwegend op filmfestivals en filmmarkten die internationaal zijn georganiseerd. Het Nederlands Filmfonds besteedt naast de HGIS-middelen een fors deel van de BIS-gelden – naar schatting de helft van het totale budget – aan internationalisering (waaronder de bijdrage aan majeure en minoritaire coproducties³³). Het maakt gebruik van verschillende programma's, waaronder exportbevordering (zoals ondersteuning van internationale distributie), talentontwikkeling, kennisuitwisseling en onderzoek in internationale context. Ook verleent het subsidie voor internationale activiteiten gericht op deskundigheidsbevordering en training, en het zet in op intensivering van internationale coproducties.

³³ Het gaat tevens om de *Netherlands Film Commission*, internationale activiteiten op festivals, het blad *SEE NL* en de werkzaamheden voor *Eurimages*, *EFAD*, *EFARN* en in het kader van coproductieverdragen.

Programma's, regelingen en andere interventies gericht op internationalisering van de cultuur

- internationale majeure en minoritaire coproducties;
- talentontwikkeling in internationale context;
- internationale distributie;
- internationale filmbijeenkomsten;
- training;
- bijdragen aan de kosten voor dubbing ten behoeve van de internationale distributie;
- bijdragen in de kosten voor *sales deliveries*;
- bijdragen in de reis- en verblijfkosten van producenten bij selectie op internationale festivals;
- ondersteuning van internationale films die in Nederland produceren, bijvoorbeeld de *exploration costs*;

Internationalisering binnen de eigen activiteiten:

- *Netherlands Film Commission*;
- netwerkactiviteiten op internationale festivals met een markt gericht op coproductie;
- internationaal promotiemateriaal over financieringsmogelijkheden, *Production Guide*, themapublicaties doorgaans in samenwerking met EYE over onder meer animatie, jeugd- en familiefilm, SEE NL;
- de Nederlandse vertegenwoordiging in *Eurimages* (coproductiefonds van de Raad van Europa), de *European Film Agency Research Network* (EFARN), de *European Film Agency Directors* (EFADs), e.a.
- initiëren en voorbereiden bilaterale coproductieverdragen.³⁴

Nederlands Letterenfonds

Het Nederlands Letterenfonds stimuleert de kwaliteit en de diversiteit van de literatuur en draagt bij aan de verspreiding en promotie van de Nederlands- en Friestalige literatuur in binnen- en buitenland. Hiertoe verstrekt het beurzen en (meerjarige) subsidies aan schrijvers, vertalers, uitgevers en festivals. Het Nederlands Letterenfonds werkt vanuit een sterk geïnternationaliseerde praktijk. Naar schatting veertig procent van de totale uitgaven betreft internationale activiteiten. De HGIS-middelen worden dus besteed aan maar een klein gedeelte van de internationale activiteiten. Het fonds is georganiseerd langs de werkterreinen binnen- en buitenland. Deze werkterreinen hebben hun eigen aanpak, maar houden nauw verband met elkaar. Voor het binnenland ligt de nadruk op creatie en voor het buitenland op promotie gecombineerd met stimuleringssubsidies.

Programma's, regelingen en andere interventies gericht op internationalisering van de cultuur

- projectwerkbeurzen voor vertalingen;
- stimuleringssubsidies voor vertalers;
- literaire projecten en manifestaties;
- reisbeurzen en verblijfsmogelijkheden voor schrijvers en vertalers;
- intercultureel beleid (o.a. Ondersteuning wereldschrijvers, Kultur-A);
- Schwob.³⁵

³⁴ Inmiddels zijn verdragen gesloten met Canada, China, Duitsland, Frankrijk en Zuid-Afrika. Begin 2016 is een verdrag met België (Wallonië) getekend.

³⁵ Schwob.nl is een website gewijd aan vertalingen van nog niet in Nederland uitgegeven meesterwerken uit de wereldliteratuur. Het Nederlands Letterenfonds stelt hiervoor kleine subsidies beschikbaar.

Het Fonds voor Cultuurparticipatie

Het Fonds voor Cultuurparticipatie is beperkt internationaal actief. Dit fonds heeft tijdens de evaluatieperiode geen HGIS-middelen ontvangen, maar zet wel 1-2 procent van het totale budget in voor internationale activiteiten. Het heeft enkele structurele Europese samenwerkingsverbanden opgezet en heeft oog voor actuele internationale thema's, zoals urban arts en volkscultuur of immaterieel erfgoed.

Programma's, regelingen en andere interventies gericht op internationalisering van de cultuur

- organisatie van en deelname aan internationale conferenties in het buitenland;
- het Fonds voor Cultuurparticipatie is in 2015 samen met de andere vijf cultuurfondsen gestart met de 'strategische agenda in het internationaal cultuurbeleid'. De internationale activiteiten in het kader van dit programma zijn:
 - Vlaams-Nederlandse samenwerking op het gebied van traditionele ambachten en uitwisseling tussen jeugdtheaterscholen;
 - activiteiten in Duitsland (rond de *Frankfurter Buchmesse*) en Brazilië.

De overwegingen achter de subsidies, regelingen en doelgroepen verschillen per fonds. Hetzelfde geldt voor de subsidievormen en -voorwaarden. In de praktijk zijn er vijf subsidiedoelen te onderscheiden:

- stimuleren (kwaliteit, export, kennisuitwisseling, (cultureel) ondernemerschap enzovoort);
- faciliteren van internationalisering;
- beperken van financiële risico's;
- matchen van vraag en aanbod;
- bevorderen van de bekendheid van cultuurmakers.

De meeste van deze subsidies zijn niet gericht op financiële 'duurzaamheid' van de afnemers en beogen ook geen terugverdieneffect. Dit geldt met name voor de niet-commerciële cultuurinstellingen. Een aantal subsidievormen streeft die financiële onafhankelijkheid wel na, vooral op de terreinen waar de markt uiteindelijk moet dienen als financieringsbron maar waar in de aanloopfase drempels bestaan om hiervan te kunnen profiteren. Per subsidievorm bestaan andere criteria voor (co)financiering of inbreng van eigen middelen.³⁶

Instellingen met additionele middelen voor internationalisering

Naast de cultuurfondsen krijgt een aantal (top)instellingen additionele financiering om gericht invulling te kunnen geven aan de van hen gevraagde internationalisering, door 'toonaangevend internationaal aanbod' te bieden. Instellingen die hiervoor middelen ontvangen, zijn het Koninklijk Concertgebouworkest, Toneelgroep Amsterdam en (éénmalig) de Design Academy in Eindhoven.

³⁶ Zie rapport netwerkanalyse.

In tabel 4.1 staan de verstrekte subsidies, uitgesplitst per periode, de gerealiseerde bezuinigingen en de geschatte bestedingen van de cultuurfondsen met betrekking tot de internationalisering van de BIS.

Tabel 4.1 Subsidies, bezuinigingen en bestedingen van de cultuurfondsen						
	Fonds Podiumkunsten	Mondriaan Fonds	Stimuleringsfonds Creatieve Industrie	Nederlands Filmfonds	Nederlands Letterenfonds	Fonds voor Cultuurparticipatie
Subsidie OCW 2009-2012	EUR 60,2 miljoen	EUR 36,9 miljoen	n.v.t.	EUR 35,3 miljoen	EUR 10,3 miljoen	EUR 17,3 miljoen
Subsidie OCW 2013-2016	EUR 44 miljoen	EUR 26 miljoen	EUR 11,6 miljoen	EUR 29,3 miljoen	EUR 10,2 miljoen	EUR 12,4 miljoen
Effect bezuinigingen vanaf 2012	-26,9%	-29,5%	n.v.t.	-17,0%	-1,0%	-28,3%
HGIS-middelen, 2009-2012	EUR 1,7 miljoen	EUR 1,1 miljoen	EUR 0,3 miljoen*	EUR 0,6 miljoen	EUR 0,5 miljoen	n.v.t.
HGIS-middelen, 2013-2016	EUR 1,1 miljoen	EUR 0,9 miljoen	EUR 1 miljoen	EUR 0,4 miljoen	EUR 0,3 miljoen	EUR 0,0 miljoen
Schatting internationale uitgaven/activiteiten als % van totaalbudget	10-16%	25-33%	>50%	50%	40%	1-2%
Gehonoreerde aanvragen t.o.v. aantal subsidieaanvragen 2013 ³⁷	980 t.o.v. 1610 (59%)	580 t.o.v. 1590 (36%)	390 t.o.v. 1200 (30%)	430 t.o.v. 1200 (36%)	810 t.o.v. 990 (83%)	210 t.o.v. 650 (32%)

Bron: overzicht subsidietoekenningen BIS 2009-2012 en 2013-2016, ministerie van OCW. Gemiddelde per jaar.

* Dit betrof HGIS-subsidie Stimuleringsfonds voor Architectuur.

4.1.4 DutchCulture

Binnen de huidige beleidsperiode is DutchCulture de ondersteunende instelling voor het internationaal cultuurbeleid, met OCW, BZ en de Europese Commissie als subsidieverleners. Hiertoe krijgt de organisatie een vierjarige subsidie uit de BIS en additionele financiering uit de HGIS-middelen. DutchCulture is ontstaan na de fusie (met ingang van 2013) van de Stichting Internationale Culturele Activiteiten (SICA), Transartists (bemiddeling en ondersteuning kunstenaarsmobiliteit), Mediadesk (begeleiding en ondersteuning Europese subsidieaanvragen) en het *Cultural ContactPoint* (ondersteuning kunstenaars en organisaties voor Europees cultuurprogramma). De onderliggende missie is het versterken en

³⁷ Zie rapport netwerkanalyse.

stimuleren van internationale activiteiten op het gebied van cultuur, media en erfgoed en daarmee het verrijken van de Nederlandse internationale samenwerking.³⁸

DutchCulture heeft een breed scala aan taken. Van de organisatie wordt een adviserende, coördinerende en ondersteunende rol verwacht op het gebied van internationale culturele samenwerking. Hiernaast wordt verwacht dat ze enkele regionale en thematische programma's uitvoert. DutchCulture werkt samen met overheden, de culturele sector en het diplomatieke netwerk in binnen- en buitenland. Binnen Nederland werkt de organisatie bijvoorbeeld samen met buitenlandse culturele instituten.

DutchCulture geeft de volgende invulling aan haar taakopdracht:

1. *Adviseren:* DutchCulture adviseert OCW en BZ over de invulling van het ICB. Daarnaast kan de organisatie vanuit haar bovensectorale functie worden gevraagd een voortrekkers- of ontwikkelingsrol te vervullen op terreinen van het cultuurbeleid die niet bij andere organisaties zijn ondergebracht. Hiermee heeft zij de functie van strategische partner van de overheid.
2. *Coördineren:* DutchCulture coördineert het buitenlandse bezoekersprogramma (bovensectoraal) en het Bezoekersprogramma Erfgoed. Hiernaast coördineert ze namens de overheid een aantal grootschalige culturele activiteiten en -manifestaties, waaronder de bilaterale vriendschapsjaren. Een aantal landenexperts coördineert en stimuleert de samenwerking met China, Brazilië, Rusland en Turkije.
3. *Ondersteunen en organiseren:* DutchCulture faciliteert en organiseert culturele bijeenkomsten en debatten, workshops, expertmeeting, werkbezoeken en algemene informatievoorziening en voorlichting voor het culturele veld in Nederland. Hiernaast participeert de organisatie actief in internationale netwerken, koppelt ze internationale vraag en aanbod uit de culturele sector en dient ze als vraagbaak voor de Nederlandse vertegenwoordigingen in het buitenland. DutchCulture is ook opdrachtnemer/uitvoerder van enkele thematische en regionale programma's. Het gaat hier om Europese programma's op het gebied van burgerschap en creatieve industrie³⁹, het matchingsfonds gedeeld cultureel erfgoed⁴⁰ en het *artist-in-residence*-programma (Transartists).⁴¹

Naast de algemene programmamiddelen beschikt DutchCulture over een bescheiden budget op het terrein van erfgoed en over een budget voor het organiseren van bezoekersprogramma's.

³⁸ Dutch Centre for International Cultural Cooperation (2012), *Ondersteunende instelling voor het internationaal cultuurbeleid, aanvraag instellingsubsidie 2013-2016*, p. 3.

³⁹ Waaronder *Europe for Citizens* en *Creative Europe*.

⁴⁰ Ook het Mondriaan Fonds heeft een verantwoordelijkheid op het gebied van (gedeeld) cultureel erfgoed.

⁴¹ Ook hiervoor geldt dat het Mondriaan Fonds een *artist-in-residence*-programma heeft.

Database Buitengaats

DutchCulture beheert Buitengaats, een database met alle Nederlandse culturele activiteiten in het buitenland, ongeacht of deze wel of geen overheidssteun ontvangen. In de database zijn onder andere opgenomen de locatie, de tijd, de discipline, de activiteit, het evenement en de uitvoerende partij. Culturele instellingen en fondsen, ambassades en DutchCulture zelf leveren de data aan, op basis van beschikbare online-informatie. De activiteiten die in de database zijn opgenomen, variëren van optredens door Armin van Buuren tot tentoonstellingen van de schilderijen van Rembrandt. Buitengaats is op dit moment de belangrijkste kwantitatieve informatiebron voor de overheid van Nederlandse culturele activiteiten in het buitenland. De database heeft primair een agenda- en informatiefunctie, maar wordt door het ministerie van OCW ook gebruikt als monitoringsinstrument voor de verantwoording van de beleidsuitvoering.

4.1.5 Monitoring, evaluatie en verantwoorden

Onderdeel van zowel de beleids- als de activiteitscyclus is het afleggen van verantwoording, het monitoren van de uitvoering en het houden van (tussentijdse) evaluaties. De ervaringen en de uitkomsten hiervan worden idealiter gebruikt bij nieuwe financieringsbesluiten én bij de formulering van nieuwe jaarplannen.

Toezicht op de cultuurfondsen

Elke vier jaar bezoekt een visitatiecommissie de cultuurfondsen. In het rapport dat deze commissie opstelt, wordt ook gebruikgemaakt van een zelfevaluatie door de fondsen. Het meest recente rapport is opgesteld in 2014.⁴² Hierin is internationalisering mede beoordeeld als één van de taken van de fondsen. De hierop gerichte algemene bevindingen en conclusies van de visitatiecommissie in relatie tot internationalisering, luiden als volgt:

- De fondsen hebben een forse taakverzwaring verkregen, met meer taken en minder middelen (door fusies met sectorinstituten en door opheffing van de meeste sectorinstellingen).
- Naar de mening van de commissie zijn ze hiermee bewonderenswaardig goed omgegaan.
- De zes fondsen zijn naar het oordeel van de commissie financieel en organisatorisch op orde.
- Het algemene oordeel over het functioneren van de zes fondsen is positief. Het beleid dat zij voeren is in lijn met de hun opgelegde kaders, zij beoordelen aanvragen en bezwaarschriften zorgvuldig, werken actief aan kwaliteitsbeleid via evaluaties, betrekken hun stakeholders in toenemende mate bij beleidsontwikkelingen, hun bedrijfsvoering is op orde en de fondsmedewerkers zijn betrokken en gemotiveerd.
- Ondanks het algemene, positieve oordeel bevinden alle fondsen zich nog in een transitiefase. Voor de komende periode is het daarom nodig dat ze hun strategisch beleid versterken.
- De commissie vraagt aandacht voor de samenwerking tussen de fondsen, voor het borgen dat genre- en discipline-overstijgende aanvragen op hun merites worden beoordeeld en voor het vergroten van inzicht in de cultureel-maatschappelijke uitkomsten van de fondsen.

⁴² De opdracht van OCW was het beoordelen van de periode 2010-2013. De commissie stelde echter vast dat dit een relatief korte periode is, gezien de majeure wijzigingen in beleid en organisatie, vooral met ingang van 2013. De commissie heeft zich daarom vooral gericht op de overgang van beleid.

Overigens zijn de algemene bevindingen van de visitatiecommissie op het gebied van internationalisering beperkt. Internationalisering wordt behandeld in samenhang met 'geografische spreiding' in Nederland. Voor enkele sectoren die sterk internationaal georiënteerd zijn, zoals film, literatuur, beeldende kunst en de creatieve industrie, vindt de commissie internationalisering cruciaal. Het is niet duidelijk op basis waarvan de commissie deze sectoren noemt en andere niet.

Verantwoorden met volume-/prestatiegegevens

In het algemeen geldt dat het werken met prestatie-indicatoren handvatten biedt voor zowel de uitvoering van het beleid als voor het afleggen van verantwoording daarover. Voor de podiumkunsten in het buitenland werden in het kader van het ICB tot en met 2011 gegevens verzameld en streefwaarden gebruikt voor het aantal Nederlandse uitvoeringen en de bezoekersaantallen in het buitenland. Vanaf 2012 wordt geen onderscheid meer gemaakt tussen bezoekersaantallen in binnen- en buitenland. Bij de andere disciplines is de doelrealisatie nooit gemeten aan de hand van specifieke indicatoren.

In 2010 en in 2014 heeft een visitatiecommissie inzicht gegeven in de mate waarin de cultuurfondsen in staat bleken de in hun jaarplannen geformuleerde doelstellingen te realiseren. Het oordeel van de commissie luidde dat het moeilijk was om antwoord te geven op de vraag welk effect de inspanningen van de fondsen hebben gehad op de mate waarin de aan de missie van de organisatie verbonden doelstellingen zijn gerealiseerd. De commissie onderstreepte de gevoelde noodzaak om hierin meer te investeren: 'Een systematischer vertaling van missie en visie in meetbare doelstellingen zal ook de sturing op beleidskeuzes en op de uitvoering nog meer resultaatgericht kunnen maken'.⁴³

| 56 |

Evaluaties

Uit de door de IOB uitgevoerde netwerkanalyse komt naar voren dat de cultuurorganisaties de laatste jaren meer aandacht hebben besteed aan de verantwoording van hun resultaten op het gebied van internationalisering, zowel in kwantitatieve als in kwalitatieve zin. Dit gebeurt vooral via jaarverslagen en deels via enkele (extern uitgevoerde) evaluatieonderzoeken. Een belangrijke beperking van de huidige verantwoordingsstructuur is dat er geen gerichte terugkoppeling plaatsvindt over de mate waarin afzonderlijke instrumenten, programma's en regelingen bijdragen aan het bereiken van de beleidsdoelstellingen. De Rijksoverheid heeft hier nooit om verzocht. De uitgaven voor internationaliseringsdoelstellingen worden niet geïmmoneerd. Evenmin worden de uitgaven door de fondsen per land of landengroep geregistreerd. In de subsidievoorwaarden is geen verplichting opgenomen dat expliciet inzichtelijk wordt gemaakt welke bedragen met de internationalisering van het beleid zijn gemoeid.

De visitatiecommissie kwam tot de conclusie dat de fondsen op het vlak van strategische beleidsevaluatie en navenante beleidssturing weinig progressie hebben geboekt ten opzichte van de vorige beleidsperiode. Verbetering is mogelijk door streefwaarden SMART te formuleren en te borgen en door een grondiger reflectie- en terugkoppelingsmethodiek

⁴³ Lückcrath-Rovers e.a., 2014, p. 19.

toe te passen.⁴⁴ Aan deze eenduidige aanbevelingen van de visitatiecommissie om te werken met prestatie-indicatoren hebben de fondsen en de overheid geen eenduidig gevolg gegeven. Wel hebben enkele fondsen onder eigen regie aan aantal gerichte evaluaties uitgevoerd.⁴⁵

Box 4.1 Oriëntatierizen Mondriaan Fonds

De oriëntatierizen van het Mondriaan Fonds illustreren dat het verband tussen het inzetten van een instrument of programma en het realiseren van de internationaliseringsdoelstellingen op de lange termijn niet altijd helder is. Het doel van deze reizen is kennisvermeerdering, visieverbreding en netwerkvorming binnen de culturele sector in Nederland. Volgens het fonds vervullen de oriëntatierizen “een belangrijke rol in het ontginnen van nieuwe regio’s. Via de reis leggen curatoren, kunstenaars en critici de eerste contacten, waaruit duurzame netwerken ontstaan die de komende jaren ook in Nederland hun weerslag zullen krijgen en uitmonden in concrete resultaten. Daarnaast gaat het ook om betekenisvolle contacten en een bijdrage aan de Zuid-Zuid-relaties, waar de basis gelegd wordt voor toekomstige samenwerking en de versterking van de positie van Nederland daarin”. De evaluatie die in opdracht van het Mondriaan Fonds is uitgevoerd, bevestigt de lezing van het fonds en concludeert dat ‘de Oriëntatierizen [...] een efficiënt en effectief instrument [zijn], mede doordat een aanzienlijke stroom aan nieuwe tentoonstellingen, publicaties en debatten wordt gegenereerd, die op hun beurt weer tot nieuwe samenwerkingsprojecten en netwerken leiden’. De wijze waarop dit leidt tot de voorgenomen ‘duurzame netwerken’, wordt echter niet inzichtelijk gemaakt. Dit geldt ook voor het belang dat de reizen hebben voor de bredere sector (naast de informatievoorziening via het blog van het Mondriaan Fonds).

Kenmerk van de oriëntatierizen is dat deze grotendeels plaatsvinden in landen die (nog) niet worden bestempeld als ‘prioriteitsland’ en dus ook niet op deze landenlijst figureren. Dit sluit deels aan bij de opvatting van het fonds dat het ‘ICB-beleid achter de praktijk aanloopt’ en dat eerst een stadium van oriëntatie gewenst is om te bepalen of – en zo ja, hoe – samenwerking kan worden versterkt. De culturele sector is volgens het fonds dus ook trendsetter en zou richtinggevend moeten zijn voor het beleid. Over de follow-up van oriëntatierizen zijn echter geen heldere afspraken gemaakt. In dit kader zou duidelijk moeten zijn hoe de verschillende fasen van internationalisering – identificatie, oriëntatie en vervolgens mogelijkerwijs de meer structurele samenwerking waarop het beleid is gericht – zich tot elkaar verhouden, aansluiting bij elkaar vinden en op welke wijze de verschillende betrokkenen hieraan invulling geven.

4.2 Kennisuitwisseling tussen culturele netwerken

4.2.1 Inzet van mensen in relatie tot ambities cultuurbeleid

Uit de survey die is uitgevoerd onder negentien buitenlandse posten die een ICB- en/of GCE-beleid voeren, komt naar voren dat bij de beleidsuitvoering ongeveer 48 fte’s, verdeeld over deze landen, zijn betrokken. Hiervan is bijna twee derde lokale staf en ruim een derde uitgezonden staf. Tijdens het veldonderzoek kwam daarnaast aan de orde hoe plaatsingen op de culturele functies tot stand zijn gekomen en hoe de samenwerking met cultuurfondsen en -instellingen verloopt.

⁴⁴ Idem, p. 19.

⁴⁵ Dit zijn het Mondriaan Fonds (*Evaluatie oriëntatierizen 2009-2013* en *Evaluatie bezoekersprogramma, 2009-2013*), het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie (*Tussentijdse evaluatie 2011* en *Eindevaluatie DutchDFA 2013*) en het Fonds voor Cultuurparticipatie (*Tussen traditie en kunst. Enkele analyses van de gevolgen van de introductie van volkscultuur 2010*).

De uitvoering van het internationaal cultuurbeleid is op de grote posten belegd bij de afdeling Pers- en Culturele Zaken (PCZ).⁴⁶ Op de overige posten doet een functionaris (zowel uitgezonden als lokaal aangenomen) dit werk, veelal naast een pakket aan andere werkzaamheden. Dit heeft tot gevolg dat op deze laatste groep posten de kennis van het culturele veld, zowel in Nederland als in het land van vestiging, naar eigen zeggen niet overal voldoende is. De beperkte kwaliteit leidt er weer toe dat de cultuurfondsen en uitvoerende organisaties het beleid onvoldoende er- en herkennen.

Uit gesprekken met zowel diplomaten, beleidsambtenaren en vertegenwoordigers van de cultuurfondsen komt een wisselend beeld naar voren. Zo geven de fondsen aan waardering te hebben voor het werk van de posten en vice versa, maar er is ook kritiek. De kritiek van de posten richt zich op een gebrek aan synergie in de beleidsuitvoering – de fondsen zetten de middelen in ‘hun’ land weinig complementair in – en op de suboptimale informatie-uitwisseling door de fondsen. De fondsen verwijten de posten dat zij onvoldoende oog hebben voor de prioriteiten en het beleid van de fondsen. De bekendheid over en weer met elkaars beleid is – behoudens de vijf grote posten – niet groot. Zo is uit gesprekken met de fondsen duidelijk geworden dat, op de culturele attachés van de vijf grote posten na, zij vaak niet weten wie de culturele attachés of medewerkers in de andere ICB-prioriteitslanden zijn.

| 58 |

Tijdens de uitvoering van het onderzoek voor deze beleidsdoorlichting is gesproken met veel bij de uitvoering van het ICB-beleid betrokken diplomaten (waaronder hoofden PCZ en culturele attachés). De bij de fondsen signaleerde beperkte bekendheid met betrekking tot de bezetting van PCZ-afdelingen op posten, is op een aantal posten bevestigd.

Uit de gevoerde gesprekken blijkt ook dat er een wisselend beeld bestaat over het functioneren op een PCZ-afdeling. Lang niet alle plaatsingen in een PCZ-functie blijken voorkeursplaatsingen te zijn. Daar staat tegenover dat nagenoeg alle gesprekspartners aangaven het werk in een culturele functie boeiend te vinden. Toch blijkt er bij een deel van de respondenten een lichte mate van onbehagen te leven. Een groot deel van hen gaf aan dat PCZ-functies niet hoog op de informele ‘ladder van aanzien’ staan. Liever waren de gesprekspartners uit deze groep in een functie op de politieke of economische afdeling geplaatst. Illustratief én tekenend is dat één van hen aangaf de plaatsing op een culturele functie erg leuk te vinden, maar daarna toch vooral weer op een politieke functie te rekenen.

De centrale personeelsdienst van het ministerie van BZ (HDPO) gaf aan dit beeld te herkennen, maar ernaar te streven plaatsingen in een PCZ-functie – ook in de perceptie van de betrokkenen – een gelijkwaardig aanzien te geven binnen de overplaatsbare dienst. Met het nieuwe personeelsbeleid van BZ, dat de medewerkers en hun leidinggevende veel meer eigen regie geeft over de plaatsingen, zijn de verwachtingen op dit terrein hooggespannen. Het departement heeft aangegeven hier ook meer sturing in te willen aanbrengen, door zowel de beleidsdirectie Eenheid Internationaal Cultuurbeleid (ICE) als OCW tijdens de besluitvorming (gekwalficeerd) adviesrecht te geven over plaatsingen op de culturele afdeling van de posten.

⁴⁶ De naamgeving van de afdeling waar cultuur is belegd, kan per ambassade verschillen.

4.2.2 Uitwisseling tussen OCW en BZ

In de huidige beleidsperiode is er meer gemeenschappelijkheid tussen de ministeries van BZ en OCW dan in de vorige. Contacten met een aantal posten zijn soepeler gaan lopen, mede door de aanwezigheid van OCW'ers op de posten en bij BZ en de aanwezigheid van BZ'ers bij OCW. Voor de uitvoering van dit beleid in en met het buitenland kan OCW een beroep doen op BZ en het postennet van Nederland in het buitenland. Daar staat wel tegenover, het is in dit hoofdstuk eerder aan de orde gesteld, dat de interesse vanuit BZ voor cultuurfuncties beperkt blijft.

Naar analogie van het concordaat tussen de ministeries van Economische Zaken (EZ) en BZ is er ook een concordaat opgesteld tussen BZ en OCW. Dit concordaat, genaamd 'Afspraken Internationaal Cultuurbeleid', dateert uit december 2014.⁴⁷ De kern van de in het concordaat vastgelegde afspraken is dat:

- het nationaal en het internationaal cultuurbeleid onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn en elkaar kunnen versterken, zodat de Nederlandse kunst en cultuur zich optimaal kunnen ontwikkelen en positioneren in een meer internationale context;
- culturele activiteiten en manifestaties een waardevol verbindend instrument zijn om doelen van het buitenlandbeleid – zoals een profiel van en juiste beeldvorming over Nederland – te realiseren;
- de economische potentie van de Nederlandse creatieve industrie nog beter kan worden benut als deze ook in internationaal verband aandacht krijgt;
- doel van het gemeenschappelijk cultureel erfgoedbeleid is gezamenlijk met de partnerlanden te werken aan het behoud, het beheer en de benutting van dit erfgoed. Dit ligt in het verlengde van het nationale beleid voor het cultureel erfgoed. Het gemeenschappelijk cultureel erfgoed is een instrument van het buitenlandbeleid dat beoogt het gedeelde verleden met bepaalde landen te benutten om de onderlinge bilaterale betrekkingen te verbeteren.

In deze afspraken tussen OCW en BZ is geregeld dat OCW het Nederlandse cultuurbeleid formuleert, inclusief de internationale aspecten ervan, en dat BZ het buitenlandbeleid formuleert, inclusief alle culturele imagoaspecten. De afspraken tussen OCW en BZ beogen ook de uitwisseling van maximaal drie ambtenaren voor de duur van in beginsel één plaatsing. Momenteel zijn twee OCW-medewerkers geplaatst op een grote post in de functie van hoofd Pers- en Culturele Zaken.

⁴⁷ Afspraken Internationaal Cultuurbeleid tussen de ministers van BZ en OCW, d.d. 16 december 2014.

Informatie en communicatie

Informatie over het beleid, de beleidsverantwoordelijkheden en de beleidsinstrumenten die beschikbaar zijn voor de uitvoering van het internationaal cultuurbeleid is niet op eenduidige wijze ontsloten. Alle bij het internationaal cultuurbeleid betrokken actoren (de ministeries, de posten, de cultuurfondsen en de Rijksdienst voor ondernemend Nederland, RVO) geven op hun eigen websites informatie over de uitvoering van het ICB of de inzet van de culturele BIS. Over-en-weerverwijzingen zijn er niet.

4.3 Dilemma's bij de beleidsuitvoering

4.3.1 Versnipperde budgetten

Het cultuurbeleid op de posten wordt in overwegende mate gefinancierd uit gedelegeerde budgetten voor publieksdiplomatie en cultuur uit de artikelen 4.3 en 4.4 van de BZ-begroting.⁴⁸ Het wordt daarmee voor een deel gekoppeld aan het creëren van een positief beeld van Nederland in het buitenland. Uit dezelfde artikelen worden budgetten gedelegeerd voor de financiering van activiteiten op het gebied van publieksdiplomatie.⁴⁹ De beleidsmatige criteria voor de vraag uit welk budget een voorgestelde activiteit zal worden gefinancierd, zijn vaak multi-interpretabel. Het is hierdoor voor posten, zo blijkt uit zowel de uitgevoerde survey als het veldonderzoek, niet altijd voldoende duidelijk ten laste van welk budget een nieuwe activiteit kan worden gefinancierd. De beschikbare vrije bestedingsruimte binnen de budgetten blijkt daarbij van belang.

| 60 |

Voor 2016 is inmiddels besloten de uit artikel 4.4 gedelegeerde middelen voor cultuur over te hevelen naar artikel 4.3 'Grotere bekendheid met de Nederlandse cultuur'. Het hiermee gemoeide bedrag omvat ongeveer EUR 2 miljoen.

4.3.2 Vraag-versus aanbodgestuurd werken

Algemeen uitgangspunt bij het cultuurbeleid op een post blijft dat een ambassade of consulaat-generaal niet de taken en verantwoordelijkheden van een impresario of agent vervult.⁵⁰ Zou dit namelijk wel gebeuren, dan loert het gevaar dat de overheid op indirecte wijze – door de keuzes die ze maakt – toch bepaalt welke vormen van kunst en cultuur de moeite van het ondersteunen waard zijn. Een taak die expliciet niet bij de overheid is belegd. Het te voeren cultuurbeleid is generiek beleid.

Dit staat los van de vraag of de posten uitsluitend vraaggestuurd kunnen optreden of dat aanbodgericht optreden ook mogelijk moet zijn. Hoe tot activiteiten te komen en wanneer evenementen of exposities het juiste instrument kunnen zijn, zijn vragen die maatwerk vergen. Vooral als de te ondernemen interventie of de uit te voeren culturele activiteit meer instrumenteel is voor een andere doelstelling van het buitenlandbeleid.

⁴⁸ Het inzetten van publieksdiplomatie door het postennetwerk en BZ om het beeld van Nederland in het buitenland te versterken en op een positief realistische manier uit te dragen.

⁴⁹ Zie hiervoor de beleidsdoorlichting Publieksdiplomatie (medio 2016).

⁵⁰ Een uitzondering is gemaakt voor het programmeren in het Erasmus Huis in Jakarta.

Met name de meer reactieve creatieve industrie zal pas in het geweer komen nadat ze daartoe een verzoek of opdracht heeft ontvangen. Dit wordt nader toegelicht in het tekstkader ‘Onderwijscurriculum over apartheid’.

Box 4.2 *Onderwijscurriculum over apartheid*

In Zuid-Afrika ligt het uiten van de Nederlandse cultuur gevoelig. Deze gevoeligheid heeft te maken met het apartheidsverleden van het land, en de rol die Nederlandse partijen hebben gespeeld bij de invoering van de apartheid. Er moet dus voor worden gewaakt dat Nederlandse cultuur wordt gelinkt aan het apartheidsverleden. Daarom heeft de ambassade besloten uitsluitend die cultuuruitingen te financieren waarnaar vanuit de Zuid-Afrikaanse samenleving vraag is. Deze benadering legt echter beperkingen op. Bijvoorbeeld als het erom gaat duidelijk te maken dat Nederland niet alleen een rol heeft gespeeld bij de invoering van de apartheid, maar, evenals andere westerse landen, ook heeft geholpen diezelfde apartheid te bestrijden. Dit laatste komt nauwelijks voor in het curriculum van het Zuid-Afrikaanse onderwijs. Tijdens het onderzoek voor deze beleidsdoorlichting kwam de vraag op tafel hoe in deze situatie verandering kan worden gebracht. Instrumenten als (*webbased*) ‘*smart gaming*’ – gericht op de doelgroep middelbare scholieren – programma’s om de teloorgang van de apartheid toe te lichten, blijken geschikte opties daarvoor. Dat betekent wel dat zou moeten worden afgeweken van het strikte beleid van vraaggestuurde ondersteuning.

Probleemanalyse: onbekendheid met Nederland en Nederlandse cultuur a.g.v. leemte in onderwijscurriculum afschaffing apartheid.

Belangstelling vanuit onderwijswereld of overheid om in deze leemte te voorzien?

Is er een Nederlands belang? Betere bekendheid van het onderwerp leidt tot meer interactie met Nederland.

Indien het antwoord ontkennend luidt, zou bij strikte handhaving van criterium ‘vraaggestuurdheid’, het probleem niet aangepakt kunnen worden.

mogelijke modaliteiten?

- creatieve industrie (*gaming*)
- opleiden leraren
- haalbaarheidsanalyse

Een duidelijke situatie van het Nederlandse belang vergt aanbodgestuurd handelen.

Deze kwestie maakt eens te meer duidelijk dat maatwerk de regel moet zijn. Vraaggestuurdheid is een goed uitgangspunt, maar er kunnen grotere belangen in het spel zijn. Cultuur kan een drager zijn van een politieke boodschap, kan zaken op andere wijze duidelijk maken. *Gaming* (waaronder *smart gaming*), als onderdeel van de creatieve industrie, kan in deze in een Nederlandse behoefte voorzien.

Vraag- of aanbodsturing kan dus ondergeschikt worden gemaakt aan de daadwerkelijke uitvoering van datgene wat moet worden bereikt. De beschrijving van hetgeen moet worden bereikt, is leidend, maar moet wel duidelijk zijn en goed gemotiveerd. Daarna volgen oplossingsrichtingen en uitvoeringsmodaliteiten.

4.4 Conclusies

De realisatie van de beleidsdoelen van het internationaal cultuurbeleid vergt meer dan een generieke aanpak of een scala aan activiteiten. Er zal een solide basis moeten worden gelegd in de vorm van een strategisch beleid.

De gedelegeerde budgetten van de posten zijn versnipperd. Projectvoorstellen kwalificeren met regelmaat voor meerdere budgetten. Vraaggestuurd werken (in verband met een gewenst eigenaarschap) wordt te dogmatisch aangepakt. De posten werken niet met prestatie-indicatoren. Behoudens de functies van hoofd PCZ op de grote posten, staan de cultuurfuncties niet hoog aangeschreven. Er is weinig personele uitwisseling, noch tussen BZ en OCW onderling, noch tussen OCW en BZ enerzijds en de cultuurfondsen anderzijds.

De cultuurfondsen beschikken over een zeer grote autonomie. Dit leidt in de praktijk tot onvoldoende samenhang en samenwerking bij de uitvoering van het beleid. Er is geen sprake van synergie in de beleidsuitvoering tussen de fondsen onderling of tussen de fondsen en de Nederlandse posten in het buitenland. Door meer complementariteit aan te brengen tussen de posten en de fondsen kunnen betere resultaten worden geboekt. Het mandaat van DutchCulture is ontoereikend om de haar opgedragen taken te vervullen. Er is nu onvoldoende coördinatie en regie. De cultuurfondsen, als representanten van het culturele veld, hebben een natuurlijke neiging om mogelijkheden te verkennen door voor de troepen uit te lopen en – tot op zekere hoogte – de grenzen van de beleidsmatige criteria op te zoeken. De ministeries maken onvoldoende duidelijk waar verkenning en vernieuwing beginnen en stoppen, en waar de cultuurfondsen zijn gehouden criteria (zoals een landenlijst) te hanteren.

De overheid heeft de fondsen nimmer gevraagd te rapporteren over hun uitgaven voor internationalisering of over de mate waarin ze bijdragen aan het bereiken van de beleidsdoelstellingen van het ICB. Evenmin als de posten hanteren de cultuurfondsen prestatie-indicatoren. Dit heeft onder meer tot gevolg dat nauwelijks is vast te stellen in welke mate de inspanningen van de fondsen effect hebben gesorteerd. Ook maken de cultuurfondsen niet inzichtelijk welke bedragen ze besteden aan internationaliseringsdoeleinden. De database Buitengaats van DutchCulture is daartoe niet toereikend.

5

Beleidsprioriteiten

In de voor deze beleidsdoorlichting onderzochte periode, 2009-2014, is een aantal prioriteitslanden aangewezen voor de uitvoering van het decentrale internationaal cultuurbeleid. Daarnaast zijn twee thematische prioriteiten gehanteerd, het (gedeeld) cultureel erfgoed en de creatieve industrie. In de paragrafen 5.2 en 5.4 wordt beschreven hoe dit beleid in de praktijk wordt uitgevoerd. In paragraaf 5.3 wordt een aantal goede voorbeelden van de ICB-inzet beschreven, in relatie tot de beleidsdoelstellingen in de prioriteitslanden. Vervolgens wordt ingegaan op de zichtbaarheid van Nederlandse cultuur in de (sociale) media (paragraaf 5.5).

5.1 Geografische en thematische prioriteiten

Voor het ICB zijn in de huidige beleidsperiode vijftien prioriteitslanden aangewezen voor de uitvoering van het beleid. Daarnaast zijn twee thematische prioriteiten gehanteerd, het (gedeeld) cultureel erfgoed en de creatieve industrie. Voor het GCE zijn tien prioriteitslanden geselecteerd, waarvan er zeven ook prioriteit hebben voor het ICB. De prioriteitslanden worden weergegeven in onderstaande tabel.

Land	ICB ⁵¹	GCE ⁵²
Australië		✓
België (Vlaanderen)	✓	
Brazilië	✓	✓
China	✓	
Duitsland	✓	
Frankrijk	✓	
India	✓	✓
Indonesië	✓	✓
Italië	✓	
Japan	✓	✓
Rusland	✓	✓
Spanje	✓	
Suriname		✓
Sri Lanka		✓
Turkije	✓	
Verenigd Koninkrijk	✓	
Verenigde Staten	✓	✓
Zuid-Afrika	✓	✓

⁵¹ Naast de genoemde prioriteitslanden voor het ICB zijn voor de periode 2013-2016 de Arabische regio en Centraal- en Oost-Europa benoemd als prioriteitsregio. Hiertoe is in 2014 een pilot gestart om te onderzoeken hoe culturele samenwerking met deze regio's kan worden gestimuleerd. Omdat de uitvoering van het ICB in deze regio's dus vrij recent vorm heeft gekregen en het te vroeg is om resultaten te verwachten, maakt de pilot geen onderdeel uit van deze beleidsdoorlichting. Dit geldt ook voor de activiteiten omtrent cultuur en mensenrechten, waarvoor EUR 0,3 miljoen per jaar beschikbaar is en waarbij cultuur als instrument wordt ingezet. Dit programma is gestart medio 2014 en loopt tot 2017.

⁵² Incidenteel wordt ook met andere landen samengewerkt op het terrein van het GCE.

Zoals blijkt uit de beleidsbrieven, de MJSP's, jaarplannen, de uitgevoerde survey, financiële en andere strategische documenten en de gesprekken met beleidsuitvoerders, zijn er verschillende invalshoeken om binnen het ICB prioritering aan te brengen naar thema en hierbinnen weer naar prioriteitslanden.⁵³ Kenmerkend voor de prioriteitslanden is hun strategisch belang op meerdere terreinen van het buitenlandbeleid (waaronder de EU, vrede en veiligheid, mensenrechten, handel en de historische banden). Hoe het ICB-beleid in de prioriteitslanden wordt gerealiseerd, staat in paragraaf 5.2.

De doorwerking van het generieke beleid naar deze geografische en thematische keuzes heeft een aantal financiële en organisatorische consequenties. Posten in de prioriteitslanden worden doorgaans versterkt met uitgezonden en/of lokale medewerkers op het gebied van cultuur en/of GCE en krijgen voor de beleidsuitvoering jaarlijks budgetten toegewezen aan de hand van de MJSP's en de jaarplannen. Afhankelijk van de capaciteit en de grootte van de post(en) varieert de jaarlijkse toekenning vanuit Den Haag voor het ICB-programma tussen de EUR 50.000 en EUR 400.000 (exclusief instituten). Met de cultuurfondsen zijn geen afspraken gemaakt over de wijze waarop hun uitgaven voor deze prioriteitslanden traceerbaar dienen te zijn.

| 66 |

Er zijn specifieke budgetten geoormerkt voor het GCE en de creatieve industrie. Voor het GCE is de coördinatie van de uitvoering vanuit Nederland toegewezen aan DutchCulture, via structurele beleidsmatige afstemming met de ministeries van OCW en BZ en de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed en het Nationaal Archief. Voor de posten heeft DutchCulture een advies- en monitoringsrol op het terrein van het GCE. De creatieve industrie heeft geen coördinerende (project)organisatie aangewezen gekregen, maar heeft wel een adviseur, namelijk de Creative Council. De realisatie van het beleid voor deze prioriteitsthema's wordt beschreven in paragraaf 5.4.

Er is geen zicht op de wijze waarop de in het beleid aangemerkte prioriteiten opvolging krijgen in de uitvoering (budgetten en activiteiten), omdat de coördinatie niet is verankerd of geïnstitutionaliseerd. Er zijn geen of alleen zeer beperkte afspraken over de verantwoording van de uitgaven naar landen en regio's.

⁵³ Naast de eerder genoemde prioriteitslanden voor ICB zijn voor de periode 2013-2016 de Arabische regio en Centraal- en Oost-Europa benoemd als prioriteitsregio. Hiertoe is in 2014 een pilot gestart om te onderzoeken hoe culturele samenwerking met deze regio's kan worden gestimuleerd. Omdat de uitvoering van het ICB in deze regio's dus vrij recent vorm heeft gekregen en het te vroeg is om resultaten te verwachten, maakt de pilot geen onderdeel uit van de beleidsdoorlichting. Dit geldt ook voor de activiteiten omtrent cultuur en mensenrechten, waarvoor EUR 0,3 miljoen per jaar beschikbaar is en waarbij cultuur als instrument wordt ingezet. Dit programma is gestart medio 2014 en loopt tot 2017.

Interventies bij beleidsuitvoering

Zoals eerder aangegeven in hoofdstuk 4, zijn de rollen die de beleidsuitvoerders binnen het ICB⁵⁴ vervullen divers, net als de interventies die ze plegen. Hieronder volgen per beleidsdoelstelling de meest voorkomende praktijkvoorbeelden van interventies.

Tabel 5.2 Interventies per doelstelling van het ICB

Doelstelling	Vrijrijking Nederlandse kunst en cultuur	Versterken van het economische belang van cultuur voor Nederland	Bevordering van internationale en bilaterale betrekkingen	Bijdrage leveren aan bredere ontwikkelingsdoelstellingen
Interventies gericht op				
Zichtbaarheid en beeldvorming		√	i	i
Presentaties	√	√	√	√
Netwerkactiviteiten	√	√	√	√
Projectsubsidies	√	√		√
Specifieke programma's	√	√		√
Uitwisseling	√	i	i	√
Talentontwikkeling	√	√		
Branding		√		
Advies		√	i	√
Diplomatie & representatie		i	√	√
Troubleshooting		√	√	
	Cultuurfondsen			
		Diplomatieke postennetwerk		

i = indirect.

De inzet van de cultuurfondsen is grotendeels gericht op de eerste twee beleidsdoelstellingen (vrijrijking van de Nederlandse kunst en cultuur en versterken van het economische belang van cultuur voor Nederland; zie tabel 5.2). Hiertoe maken de fondsen gebruik van verschillende presentatievormen, bijvoorbeeld op beurzen en festivals, onderhouden en vergroten ze het netwerk en ontwikkelen ze andere specifieke programma's en regelingen (zie ook paragraaf 4.1.3). Uitwisselingsprojecten nemen bij de cultuurfondsen een prominente plek in, evenals de ondersteuning vanuit hun specifieke discipline aan (potentiële) toppers en talenten. Ze ondersteunen zowel sectoren als individuele cultuurmakers.

⁵⁴ Primair het diplomatieke postennetwerk en de cultuurfondsen, maar ook DutchCulture, de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed en het Nationaal Archief.

Het werk van de diplomatieke vertegenwoordigingen richt zich hoofdzakelijk op het realiseren van de op het buitenland gerichte doelstellingen twee, drie en vier (versterken van het economische belang van cultuur voor Nederland, bevordering van internationale en bilaterale betrekkingen, bijdrage leveren aan bredere ontwikkelingsdoelstellingen), al speelt de eerste doelstelling ook regelmatig mee in de overwegingen. Het zichtbaar maken en onder de aandacht brengen van Nederlandse cultuur in het buitenland is in vrijwel alle ICB-landen een instrument om de concurrentiepositie van de Nederlandse cultuursector ten opzichte van andere partijen te verstevigen. In de regel ondersteunen de posten activiteiten die relevant zijn voor de sector als geheel of die aansluiten bij meerdere beleidsdoelstellingen. Het ontbreekt ze echter vaak aan capaciteit om alle individuele (subsidie)verzoeken te kunnen afwikkelen. De doorverwijsfunctie naar de cultuurfondsen is bedoeld om dit te ondervangen. Als vertegenwoordigers van de Nederlandse overheid staan de posten in de ogen van het lokale netwerk veelal garant voor een zekere legitimiteit of kwaliteit van het getoonde of aangeboden. Die positie benutten de posten om zichtbaar te zijn tijdens allerlei evenementen, manifestaties en andere (netwerk)bijeenkomsten.

Inzet op multipliers

| 68 |

Een aantal posten maakt periodiek een inschatting of inventarisatie van de instrumenten die kunnen fungeren als *multipliers* voor het realiseren van de beleidsdoelstellingen. Voorbeelden van multipliers zijn het lokale netwerk, positionering binnen zgn. *hotspots* of specifieke thematische evenementen. Hiermee kunnen ze beter anticiperen op de inzet en capaciteit die nodig zijn voor structurele interventies op de middellange en langere termijn en om meer samenhang te creëren tussen de inzet op de verschillende beleidsthema's. Om een brede zichtbaarheid te bereiken en bij te dragen aan een positieve beeldvorming maken de posten intensief gebruik van hun professionele lokale (culturele) netwerk. Deze netwerken hebben aan belang gewonnen omdat de capaciteit op de posten beperkt is. Ze vergroten de zichtbaarheid bij toonaangevende evenementen en laten een blijvend positieve indruk achter, die een belangrijke sleutel tot succes vormt. Door de juiste contacten te bieden, stellen de posten en de cultuurfondsen zowel Nederlandse als lokale stakeholders in staat om samenwerking aan te gaan op het juiste niveau (publiek, privaat, of mengvormen), maar ook om via het netwerk van de samenwerkingspartner(s) toegang te verkrijgen tot een achterban en om bestaande communicatiekanalen te gebruiken voor een breder bereik en meer zichtbaarheid. Hiertoe behoren bijvoorbeeld landelijke of regionale (sociale) media voor achtergrondreportages, agendasetting en bereik (zie ook paragraaf 5.5). De positionering binnen de culturele hoofdsteden fungeert als springplank naar nieuwe markten.⁵⁵

Daarnaast maken de posten gebruik van thematische multipliers, door gericht contacten aan te gaan met instituten (waaronder musea en kennisinstellingen), professionals (zoals samenwerking bij beeldbepalende projecten) en relevante beleidsmakers die een rol

⁵⁵ Dit is dit vaak gerelateerd aan specifieke disciplines, zoals mode, beeldende kunst, design etc. Enkele willekeurige voorbeelden: New York: Design; Miami: migratie Latijns-Amerika; Milaan en Parijs: mode; Tokyo: gaming).

spelen bij de besluitvorming, bijvoorbeeld rondom grote projecten in landen waar de overheidsbemoediging in het private domein groot is, zoals in de BRICS-landen (Brazilië, Rusland, India, China en Zuid-Afrika). Ook nemen de posten actief deel aan (beeldbepalende) thematische beurzen, biënnales, expo's en festivals.

5.2 Realisatie van beleid in prioriteitslanden

In de periode 2009-2014 is een groot aantal activiteiten uitgevoerd waar posten, cultuurfondsen, sectorinstellingen, kennisinstituten en andere beleidsuitvoerders bij betrokken waren. Deze paragraaf biedt inzicht in de resultaten die zijn bereikt met het internationaal cultuurbeleid in de prioriteitslanden.⁵⁶

Doelstellingen	Verrijking Nederlandse kunst en cultuur	Versterken van het economische belang van cultuur voor Nederland	Bevordering van internationale en bilaterale betrekkingen	Bijdrage leveren aan bredere ontwikkelingsdoelstellingen
Instrumenten	inzet cultuurfondsen, postennetwerk, andere beleidsuitvoerders			
Uitvoering	gerealiseerde activiteiten			

Het internationaal cultuurbeleid wordt in een selectief aantal landen uitgevoerd. Er bestaan prioriteitslanden voor het generieke ICB, maar ook voor de thematische beleidsterreinen GCE, de creatieve industrie en voor Cultuur en Ontwikkeling (C&O). In het geval van de ICB-landen kan op basis van gesprekken met beleidsmakers worden vastgesteld dat er binnen de landenlijst zelf een subprioritering wordt aangebracht. Deze is bij OCW anders dan bij BZ. Hieraan ten grondslag liggen zowel 'harde' afwegingen (de beschikbaarheid en inzet van mensen en middelen voor die landen) als 'zachte' criteria ('daar gebeurt het op het gebied van X' of 'hier is de sector zelf het meest actief voor internationaliseringsdoeleinden'). De prioriteitslanden overlappen soms wel en soms niet met andere pijlers van het buitenlandbeleid (waaronder economische diplomatie en belangenbehartiging, publieksdiplomatie, ontwikkelingssamenwerking).

Behalve de drie ministeries (OCW, BZ en Economische Zaken (EZ)) prioriteren ook de zes cultuurfondsen naar landen en thema's. In totaal is er dus een groot aantal verschillende landenlijsten in omloop waaraan uiteenlopende afwegingskaders ten grondslag liggen.

⁵⁶ In eerste instantie zou deze beleidsdoorlichting primair gebruikmaken van de gegevens uit de database Buitengaats, die wordt beheerd door DutchCulture. Omdat nader onderzoek (de netwerkanalyse) uitwees dat die databank een incompleet en vertekend beeld geeft (er is onder andere sprake van een overschatting van het aandeel van de podiumkunsten, een onderschatting van activiteiten op het gebied van erfgoed en de creatieve industrie, wegingsfactoren ontbreken, en er is geen onderscheid tussen overheidsfinanciering en niet door de overheid gefinancierde activiteiten), is bij prioriteitsposten nadere informatie ingewonnen over de realisatiecijfers. Tevens is geput uit de financiële administratie van BZ op het niveau van specifieke activiteiten. Deze samengestelde data geven een realistisch beeld van de gerealiseerde output.

BZ heeft vier landenlijsten ⁵⁷, OCW heeft er drie ⁵⁸, EZ twee ⁵⁹ en de verschillende cultuurfondsen hebben hun eigen selectie. Uit de gesprekken met vertegenwoordigers van de cultuurfondsen blijkt dat de rol en de strategische betekenis van ICB-prioriteitslanden in het generieke ICB onduidelijk is. Ook zien ze er de meerwaarde doorgaans niet van in, omdat ze hun eigen inhoudelijke keuzes voor internationalisering en internationale samenwerking willen maken. Bovendien richten zij hun inspanningen ook op de (kansrijke) regio's waar nog geen brede belangstelling voor bestaat en die (nog) niet op landenlijsten staan.

Aan de hand van de in paragraaf 5.1 gekozen interventies wordt een breed scala aan activiteiten ondernomen, ondersteund, of wordt deelname aan die activiteiten georganiseerd. Dit varieert naar omvang en doelgroepen; zie figuur 5.1.

Figuur 5.1 *Activiteiten naar doelstelling, omvang en doelgroep*

| 70 |

Dit overzicht is niet uitputtend.

⁵⁷ ICB, GCE, C&O, economische prioriteitslanden.

⁵⁸ OCW-breed (Onderwijs, cultuur, wetenschap), subprioriteringen binnen ICB en GCE.

⁵⁹ Economische prioriteitslanden en prioriteitsland specifiek voor de creatieve industrie.

Realisatie door BIS-instellingen

De voor deze beleidsdoorlichting uitgevoerde netwerkanalyse⁶⁰ geeft een uitgebreid overzicht van de activiteiten die per discipline zijn gerealiseerd. Deze paragraaf beperkt zich tot een aantal opvallende beleidsmatige bevindingen die hieruit naar voren komen.

Verschillende cultuurinstellingen die onder de culturele basisinfrastructuur (BIS) vallen, hebben een internationaal miljoenenpubliek aangesproken met de door hen georganiseerde tentoonstellingen en exposities. De reizende tentoonstelling *'Fascinating mummies'* van het Rijksmuseum van Oudheden trok bijvoorbeeld ruim 1 miljoen bezoekers. Dance events met Nederlandse dj's trekken enorme aantallen bezoekers, en ook het Koninklijk Concertgebouworkest trok in het buitenland meer dan 100.000 bezoekers (2013). Het Nederlands Dans Theater trok meer dan 50.000 bezoekers en Toneelgroep Amsterdam meer dan 35.000 bezoekers. Met het toneelstuk *'Angels in America'*⁶¹ heeft Toneelgroep Amsterdam mede bijgedragen aan de (gereconstrueerde) vierde beleidsdoelstelling (bijdrage aan de bredere ontwikkelingsdoelstellingen). Met de aandacht die het vraagt voor de positie en de gelijkstelling van homo's, mag het toneelstuk in de VS als baanbrekend worden beschouwd op het terrein van de homo-emanipatie. Het toneelstuk is verschillende malen uitgevoerd, in samenwerking met het in de Verenigde Staten (VS) toonaangevende *Brooklyn Academy of Music* (BAM). De programmadirectie van BAM verklaarde desgevraagd dat, met een toneelstuk als *'Angels in America'*, cultuur als breekijzer fungeert voor het bewerkstelligen van maatschappelijke acceptatie van minderheden in de VS. Andere gesprekspartners verklaarden dat BAM lef heeft getoond om dit stuk in de programmering op te nemen.

| 71 |

Van groot belang voor het behalen van resultaat is de keuze van de podia waar wordt opgetreden, zo zeggen de cultuurfondsen. Sommige podia leveren meer publiciteit en waardering op dan andere, hetgeen weer van invloed kan zijn op de artistieke kwaliteit. Dit alles kan uiteindelijk resulteren in een goede internationale reputatie, wat weer leidt tot een toename van de vraag naar Nederlandse cultuur.

Voor sommige disciplines, zoals *dance*, is het duidelijk dat naast het aanbod en de reputatie van Nederland – als gevolg daarvan – ook de economische waarde daarvan sterk is toegenomen. Voor andere sectoren of disciplines is dat moeilijker te zeggen. In sommige sectoren is Nederland in de breedte goed vertegenwoordigd. Dit geldt met name voor de letteren en de filmsector. In deze sectoren is sprake van een brede internationale ontwikkeling, met uitschieters als jeugdfilm.

Bij bepaalde sectoren, zoals film en letteren, lijken de fondsen en sectorinstellingen (voor film) een vrij centrale rol te spelen en als een spin in het web te fungeren, terwijl dit voor andere sectoren minder het geval is. Sommige topinstellingen, zoals het Rijksmuseum, hebben hun eigen internationale netwerk. Dat geldt ook voor andere uitvoerende instellingen. Mede hierdoor is het beeld voor sommige sectoren vrij sterk versnipperd.

⁶⁰ Bijlage 13. Beschikbaar als online bijlage.

⁶¹ <http://tga.nl/voorstellingen/angels-in-america/synopsis>.

In de meeste disciplines is er sprake van een verbeterde Europese samenwerking en van nieuwe netwerken. Hierbij speelt ook de Europese regelgeving een rol, alsmede de beschikbaarheid van Europese subsidies om de samenwerking te bevorderen. Hierbij vervult DutchCulture een rol als aanjager en adviseur voor het gehele culturele veld.

Realisatie door postennetwerk

Met de samengestelde data (Buitengaats⁶², survey, financiële data BZ, evaluaties en jaarverslagen) kan een inschatting worden gemaakt van de thematische en geografische spreiding van activiteiten en de wijze waarop deze bijdragen aan de beleidsdoelstellingen. Een ruwe schatting op basis van de gegevens in Buitengaats leert dat het postennetwerk in iets meer dan één op de vijf geregistreerde activiteiten in enigerlei vorm betrokken was.⁶³ De onderstaande tabellen geven een overzicht van de gerapporteerde thema's/disciplines en het aantal uitgevoerde activiteiten.

Tabel 5.3 Activiteiten en thema's op basis van Buitengaats		
Thema	# activiteiten	%
Podiumkunsten	4.889	43,8%
Beeldende kunsten	2.823	25,3%
Creatieve industrie	1.641	14,7%
Film	967	8,7%
Letteren/Literatuur	458	4,1%
Multidisciplinair	291	2,6%
Cultureel erfgoed	97	0,9%
Totaal	11.166	100,0%

⁶² Zoals eerder aangegeven, heeft de database Buitengaats als informatiebron voor output een aantal beperkingen, onder andere door het ontbreken van onderscheid tussen activiteiten die wel of geen overheidsondersteuning ontvingen, willekeurige invoer en invoerfouten (waardoor dubbel tellingen ontstaan). In de getoonde cijfers is voor dubbel tellingen een correctie doorgevoerd.

⁶³ Berekening op basis van rapportage aan DutchCulture door ambassades en consulaten in prioriteitslanden ICB en GCE. Buitengaats rapporteert over de periode 2009-2014 een totaal aantal van 63.343 activiteiten in de prioriteitslanden tezamen.

Tabel 5.4 Activiteiten en thema's op basis van survey posten ⁶⁴		
Thema	# activiteiten	%
Podiumkunsten	487	26,3%
Beeldende kunsten	292	18,1%
Creatieve industrie	273	16,3%
Cultureel erfgoed	125	5,9%
Letteren/Literatuur	77	4,7%
Film	96	4,4%
Multidisciplinair	286	2,4%
<i>Andere thema's</i>		
Publieksdiplomatie	110	8,0%
Vriendschapsjaar	61	4,4%
Culturele diplomatie	25	1,8%
Overig (geen info)	105	7,7%
Totaal	1.937	100,0%

De data laten zien dat een fors aantal activiteiten is uitgevoerd met overheidsondersteuning. (In paragraaf 5.3 volgt een overzicht van de uitgevoerde activiteiten naar prioriteitslanden en hun relatie met de beleidsdoelstellingen.)

Thematische verdeling

In de prioriteitslanden zijn de podiumkunsten 'hofleverancier', met daarbinnen muziek als grootste component, gevolgd door dans en theater. Ruim een kwart van de activiteiten is hieraan gerelateerd. Ook de beeldende kunsten (met nadruk op fotografie en multimedia) vormen één van de pijlers, met ongeveer een vijfde van de activiteiten. Samen met het thema 'creatieve industrie' (hoofdzakelijk architectuur, design en mode), goed voor ongeveer 15 procent van het geheel, komen deze drie onderdelen tot ruim twee derde van de activiteiten waarbij de posten betrokken waren. Uit de survey die voor deze beleidsdoorlichting is uitgevoerd onder de posten, blijkt dat tussen 2009 en 2015 het aantal activiteiten gericht op de creatieve industrie, waaronder *gaming*, architectuur, (Dutch) design, mode, creatieve zakelijke dienstverlening, *urban planning* / stedenbouw, media & entertainment en *social design*, is toegenomen.

Film (waaronder inzet op coproductieverdragen) en letteren/literatuur maken in veel mindere mate onderdeel uit van de door de posten uitgevoerde activiteiten. Cultureel erfgoed is een belangrijk thema in het beleid, wat ook blijkt uit het aandeel erfgoedactiviteiten van de prioriteitsposten. De posten leveren een structurele inzet op zowel het materieel als het

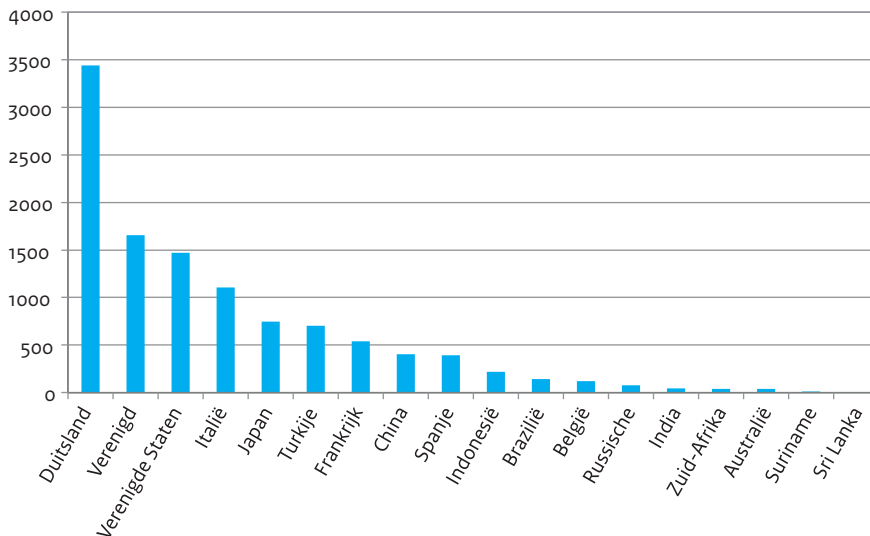
⁶⁴ Het veelvoud aan activiteiten in Buitengaats kan worden verklaard door het feit dat elk optreden, elke voorstelling, vertoning enzovoort als aparte activiteit wordt geregistreerd.

immaterieel erfgoed, al is de capaciteit beperkt. Daarnaast blijkt dat de posten geregeld activiteiten uitvoeren op het snijvlak van cultuur en publieksdiplomatie. Vaak zijn deze gericht op beeld- en reputatievorming, door bijvoorbeeld een culturele manifestatie of een debat te relateren aan een politiek of maatschappelijk onderwerp. De inhoud van de debatten hoeft dan niet een specifiek culturele lading te hebben. Cultuur is ook een onderwerp om discussies mee te starten en biedt mogelijkheden om andere netwerken en contacten aan te boren dan de gebruikelijke politieke en ambtelijke contacten. De posten hebben bijvoorbeeld succesvolle activiteiten georganiseerd op het gebied van migratie- en vluchtelingenproblematiek, maatschappelijk verantwoord ondernemen, de rechten van lesbiënnes, gays, biseksuelen en transgenders (LGBT's) en sociale integratie.

Geografische verdeling

Drie kwart van de in Buitengaats geregistreerde activiteiten vindt plaats in de prioriteitslanden. Duitsland staat op de eerste plaats, gevolgd door de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk. Wijzigingen in het aandeel van relatief nieuwe prioriteitslanden zoals Brazilië en China zijn (nog) niet waar te nemen in Buitengaats.

174 | **Figuur 5.2** Verdeling activiteiten naar prioriteitslanden 2009-2014, op basis van Buitengaats

5.3 Meerwaarde van cultuurbeleid in prioriteitslanden: voorbeelden

Deze paragraaf beschrijft een aantal voorbeelden in de prioriteitslanden waarvoor veldonderzoek is verricht. In deze voorbeelden is het internationaal cultuurbeleid op een goede manier ingezet in relatie tot de beleidsdoelstellingen.⁶⁵

Frankrijk – Parijs: de transformatie van het Institut Néerlandais ⁶⁶			
Verrijking Nederlandse kunst en cultuur	Versterken van het economische belang van cultuur voor Nederland	Bevordering van internationale en bilaterale betrekkingen	Bijdrage leveren aan bredere ontwikkelingsdoelstellingen

Samen met de vertegenwoordigingen in New York en Berlijn voert de Nederlandse ambassade in Parijs de lijst aan met landen die het grootste budget hebben voor de uitvoering van hun internationaal cultuurbeleid. Het Institut Néerlandais fungeerde vanaf de jaren '50 als prominente culturele speler in Parijs en had een goede reputatie bij grote kunstinstellingen, professionals, media en specifieke publieksgroepen.

| 75 |

De opheffing van het Institut Néerlandais was een bezuinigingsmaatregel, die vanaf eind 2013 moest worden geïmplementeerd en een jaarlijkse besparing moest opleveren van ongeveer EUR 2 miljoen.⁶⁷ Naast de consequenties op korte termijn (ontslagprocedure voor 25 mensen, geen 'eigen' ruimte meer voor presentaties en dergelijke) bestond met de sluiting het risico op reputatieschade en verminderde zichtbaarheid van Nederland bij de *fine fleur* van het Franse culturele veld.

De wijze waarop het Institut Néerlandais-nieuwe-stijl invulling heeft gegeven aan het advies van de Raad voor Cultuur⁶⁸ en thans een relevante positie inneemt om het Nederlandse aanbod te koppelen aan de Franse vraag ('makelaarsfunctie'), laat zich als volgt samenvatten. De laatste twee jaar heeft de post meer maatwerk aangebracht in zijn cultuurbeleid, waardoor sterkere aansluiting is gevonden bij de Franse situatie. Samenwerking met een selectief aantal Franse partners is centraal komen te staan en in de uitvoering van het beleid is flexibiliteit gecreëerd in zowel het programma als de instellingen, door de inzet van drie specialisten op de terreinen film, stedenbouw/architectuur en letteren/debatten. Deze specialisten vervullen de rol van tijdelijke intendant/programmeur en adviseren de culturele afdeling over programma's, activiteiten en kansen binnen hun vakgebied. Hiermee liggen de artistieke keuzes op afstand van de overheid.

⁶⁵ De gearceerde tekst verwijst naar de relevante beleidsdoelstelling(en) bij het voorbeeld.

⁶⁶ Uitgebreide analyse: zie Bijlage 9b.

⁶⁷ De kostenbesparing die uiteindelijk met de sluiting van het Institut Néerlandais is gerealiseerd is circa EUR 1,6 miljoen per jaar. Voorheen kwamen de totale uitgaven neer op EUR 2,1 miljoen per jaar. Dit betrof bijna 80 procent huur- en loonkosten en 20 procent programma- en subsidiebudget. In de huidige situatie bedragen de kosten EUR 0,6 miljoen, waarvan een kwart voor huur.

⁶⁸ Raad voor Cultuur, 2013.

Het cultuurbeleid van de post sluit aan bij de doelstellingen van het Nederlands (nationaal) cultuurbeleid. Daartoe onderhoudt de culturele afdeling (op de meeste thema's) nauwe contacten met de cultuurfondsen over de mogelijkheden en invulling van het beleid (programma's, beurzen, presentaties, bezoekersreizen, *incubator* enzovoort). Cultuur wordt opgevat als een 'breed verhaal' dat zich niet beperkt tot de culturele afdeling maar ook zichtbaarheid en draagvlak op economisch en politiek gebied genereert. Het beleid is voornamelijk gericht op het begin van de keten van creatieve productie, bijvoorbeeld via de activiteiten van het *Atelier Néerlandais* als *incubator* voor de creatieve disciplines.

Meer dan voorheen speelt de post een actieve bemiddelende rol, gericht op het presenteren en stimuleren van excellente en kwalitatief hoogwaardige optredens, presentaties, debatten en literaire bijeenkomsten. Voor de creatieve industrie is een ledenorganisatie ingericht, het *Atelier Néerlandais* (met inmiddels 79 leden uit 67 verschillende bedrijven/instellingen). Via het *Atelier Néerlandais* worden kennis en ideeën uitgewisseld. Hieruit zijn verschillende initiatieven ontstaan. Ook biedt het *Atelier* laagdrempelige ondersteuning aan creatieve ondernemers die de Franse markt betreden.⁶⁹

| 76 |

De opheffing van het *Institut Néerlandais* heeft er niet toe geleid dat het lokale netwerk van de post is verdwenen. De nieuwe opzet heeft ertoe geleid dat er sterkere aansluiting wordt gezocht met nieuwe lokale podia en partners; op verschillende terreinen is die ook gevonden. Culturele programma's vinden nu plaats op Franse 'podia', in plaats van in het eigen culturele instituut. Hierdoor is het netwerk vergroot en ontstaat er meer 'reuring'. Ook zijn het bereik en de zichtbaarheid van activiteiten in verschillende disciplines toegenomen.

Met de huidige beleidsopzet wordt een duidelijker prioritering aangebracht in de thema's die er voor Nederland toe doen, maar deze prioritering wordt voortdurend gematcht met de vraag vanuit het Franse netwerk. Het initiatief ligt daarmee ook meer bij de culturele en creatieve sector zelf dan voorheen met een eigen programma en de eigen locatie het geval was. Ook heeft de ambassade zich nadrukkelijker verantwoordelijk gesteld voor het formuleren van concrete doelen en heeft ze duidelijker de regie genomen bij de realisatie daarvan.

⁶⁹ Het *Atelier Néerlandais* (AN) is een stichting (zonder winstoogmerk), aangestuurd door het hoofd Cultuur en Communicatie van de ambassade. De dagelijkse werkzaamheden worden ingevuld door extern geworven medewerkers. De primaire doelstelling van het *Atelier* is om een (inhoudelijke) ontmoetingsplek te creëren voor de creatieve sector, met partijen uit de 'gouden driehoek' (bedrijven (inclusief zzp'ers), kennisinstellingen, overheid). De secundaire doelstellingen zijn kennisverspreiding, marktverruiming, uitbreiden van het netwerk en inspiratievorming. Deze laatste aspecten zijn ook weer input voor het beleid.

⁷⁰ Zie uitgebreide analyse in Bijlage gc.

Indonesië – Jakarta: via Erasmus Huis zoeken naar ‘zinnvolle culturele interactie’ ⁷⁰			
Verrijking Nederlandse kunst en cultuur	Versterken van het economische belang van cultuur voor Nederland	Bevordering van internationale en bilaterale betrekkingen	Bijdrage leveren aan bredere ontwikkelingsdoelstellingen

Het Erasmus Huis, sinds 1970 het culturele centrum van Nederland in Jakarta, is nauw verbonden aan de Nederlandse ambassade aldaar. Met de opheffing in 2013 van het Institut Néerlandais in Parijs is het Erasmus Huis nog het enige fysieke culturele ‘instituut’ van Nederland dat is verbonden aan een diplomatieke post. De hoofddoelstelling van de Erasmus Huis-activiteiten is het versterken van de Nederlandse zichtbaarheid in Indonesië en het aanjagen en versterken van de wederzijdse betrekkingen, de culturele samenwerking en de uitwisseling tussen de beide landen. Het Erasmus Huis functioneert dus niet alleen als een cultureel instituut maar ook als een diplomatiek instrument om relaties en verbindingen op verschillende niveaus te leggen en te versterken.

Door het uitvoeren en faciliteren van een brede en kwalitatief hoogwaardige culturele programmering heeft het instituut een reputatie opgebouwd als een actieve speler op cultureel gebied. Regelmatig verschijnen interviews of reportages over de activiteiten in de (vak)pers, en er is een vaste groep bezoekers. Ongeveer 90-95 procent van de culturele activiteiten vindt plaats in het Erasmus Huis; daarnaast worden andere locaties gebruikt, zoals de residentie van de ambassadeur of lokale podia. Het Erasmus Huis beschikt over een eigen theaterzaal met een capaciteit van ongeveer 350 toeschouwers, een tentoonstellingsruimte voor (kunst)exposities, een bibliotheek/leeszaal en een grote buitenruimte die gebruikt wordt voor voorstellingen. Het Erasmus Huis heeft zelf de regie over de programmering, waardoor het gericht doelgroepen kan benaderen en aanspreken, grip kan houden op de kwaliteitsbewaking, proactief Nederlandse contacten aan het lokale netwerk kan koppelen en de professionalisering in het culturele veld kan bevorderen.

| 77 |

Tegelijkertijd staat deze aanbodgerichte aanpak haaks staat op het beleidsvoornemen om meer vraaggestuurd te werken. Dit laatste vergt grotere inspanningen om de aansluiting met het lokale netwerk te behouden en te vergroten. In de toekomst zal het grotere lokale aanbod naar verwachting leiden tot meer concurrentie met andere aanbieders van culturele presentaties.

Het invullen van het programma en het mobiliseren van een kwalitatief aanbod geschiedt veelal in samenwerking met professionals in Nederland. Hiervoor maakt het Erasmus Huis gebruik van (tijdelijke) adviseurs in Nederland die in de rol van intendanten en curatoren meedenken over de kwaliteit en de uitvoeringsmogelijkheden van de beleidsprioriteiten. Hiermee wordt ook een programmering op de langere termijn ontwikkeld.

Thematische contacten worden onderhouden met de Nederlandse cultuurfondsen die actief zijn in Indonesië, zoals het Fonds Podiumkunsten en het Mondriaan Fonds, en met uitvoerende of producerende instellingen, waaronder de Indonesische *Galerie Nasional*, Introdans, diverse artiesten, kunstenaars en muziekgezelschappen. Voor de C&O wordt samengewerkt met het Prins Claus Fonds en het Hubert Bals Fonds. Rondom erfgoedprojecten

vindt afstemming plaats met DutchCulture, waarbij de post input levert bij de aanvragen voor het Matchingfonds Gedeeld Cultureel Erfgoed. In de uitvoering op het vlak van GCE trekt de post in een aantal gevallen op met de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, het Nationaal Archief en incidenteel met de grote steden. Deze samenwerkingsrelaties hebben zich gestaag ontwikkeld van beperkte wederzijdse informatievoorziening tot het meer strategisch gebruikmaken van de expertise onder Nederlandse en lokale instellingen bij (gemeenschappelijke) planning en uitvoering van projecten.

China – Shanghai: Wereldtentoonstelling 'Expo' 2010 ⁷¹			
Verrijking Nederlandse kunst en cultuur	Versterken van het economische belang van cultuur voor Nederland	Bevordering van internationale en bilaterale betrekkingen	Bijdrage leveren aan bredere ontwikkelingsdoelstellingen

De deelname aan de Shanghai Expo in 2010 is één van de evenementen waarop Nederland actief heeft ingezet vanuit het internationaal cultuurbeleid. Met de wereldtentoonstelling presenteerden landen zichzelf aan een Chinees miljoenenpubliek (het evenement trok naar schatting 70 miljoen bezoekers). Nederland deed dit met de thema's 'innovatie' en 'duurzaamheid' als 'unique selling point'. In en om de paviljoens werden kleine en grote optredens, voorstellingen en andere manifestaties georganiseerd.

| 78 |

De Nederlandse presentatie bestond uit het paviljoen *Happy Street* en het 'waterpaviljoen' van de gemeente Rotterdam (als zusterstad van Shanghai) op de *Urban Best Practices Area*, en het *DutchCulture Centre* (DCC) in een voormalig en gerenoveerd industrieel complex ('800Show') in het centrum van Shanghai. De rol die de Chinese lokale overheid en de districten spelen (en speelden) bij het 'toelaten' van buitenlandse cultuur – over de volle breedte – is (en was) fors. Het gehele programma van het DCC is vooraf door de Chinese autoriteiten beoordeeld. Uiteindelijk zijn in bijna alle gevallen vergunningen afgegeven, ook voor de thema's die meer gevoelig waren voor censuur.⁷²

De keuze om het culturele programma grotendeels *buiten* het expogebied te organiseren bleek uniek. Uit evaluaties⁷³ en gesprekken met betrokkenen en lokale instanties komt naar voren dat dit niet alleen heeft geresulteerd in een grotere zichtbaarheid van Nederland maar ook een positieve bijdrage heeft geleverd aan de (culturele) samenwerking tussen het Nederlandse culturele veld en diverse Chinese counterparts. Het DutchCulture Centre heeft in de zes maanden van de expo grote tentoonstellingen (op het gebied van moderne beeldende kunst, fotografie, architectuur en design) gehouden die gratis toegankelijk waren, en in het theater hebben 93 optredens (op het terrein van muziek, film, animatie, documentaires, literatuur, dans en muziektheater) plaatsgevonden tegen marktconforme toegangsprijzen. Ook was er een vijftigtal workshops, lezingen en trainingen. In totaal trokken de activiteiten van het DCC ruim 20.000 bezoekers. De activiteiten zijn grotendeels

⁷¹ Zie uitgebreide analyse in Bijlage 9d.

⁷² TK, 2009-2010, 32 123 V, nr. 44.

⁷³ EVD, 2011. NCFa en SICA, 2010.

geproduceerd en uitgevoerd in samenwerking met Chinese partners. Door (lokale) professionals en organisaties bij de activiteiten te betrekken kon gebruik worden gemaakt van verschillende bestaande pr-kanalen en werd ook de achterban gericht bereikt. Op de korte termijn heeft dit de positie versterkt van kleine onafhankelijke Chinese producenten, voor wie het lastig is een goed podium te krijgen.⁷⁴ Op de middellange termijn heeft de samenwerking bij ongeveer de helft van de deelnemers geresulteerd in plannen voor follow-upactiviteiten.⁷⁵ Daarnaast is meer langdurige en structurele samenwerking en *goodwill* ontstaan, bij Chinese culturele organisaties, private sector en de autoriteiten in Shanghai. Al met al was er dan ook grote tevredenheid bij de stakeholders en de deelnemers over de mate waarin de gezamenlijke doelstellingen zijn bereikt.⁷⁶

In 2015 is een *Memorandum of Understanding (MoU)* ondertekend om een versterkte samenwerking en uitwisseling tussen China en Nederland te vergemakkelijken. Vooralsnog heeft dit MoU vooral betrekking op de kunsten (primair het museumbeheer) en film. Voor de creatieve industrie blijft nog een lastige opgave om in China te opereren, zo blijkt uit gesprekken en activiteiten op dat terrein. Dit heeft onder andere te maken met de grote overheidsinvloed, de regelgeving en het ontbreken van heldere standaarden voor intellectuele-eigendomsrechten.

Zuid-Afrika – Kaapstad: #cocreateSA			
Verrijking Nederlandse kunst en cultuur	Versterken van het economische belang van cultuur voor Nederland	Bevordering van internationale en bilaterale betrekkingen	Bijdrage leveren aan bredere ontwikkelingsdoelstellingen

Een voorbeeld van het zoeken naar doeltreffend beleid om consequent in te zetten op samenhang tussen de verschillende dimensies van (culturele) diplomatie zijn de activiteiten van het postennetwerk in Zuid-Afrika in het kader van #cocreateSA. Hierbij zijn samenwerking en creativiteit de sleutelbegrippen. #cocreateSA is ontstaan als een project tijdens *World Design Capital Cape Town 2014*.

#cocreateSA is inmiddels uitgegroeid tot een concept en een werkwijze waarbinnen allerlei activiteiten en samenwerkingsverbanden plaatsvinden op thema's die relevant zijn voor en aansluiten bij ontwikkelingen in Zuid-Afrika en waarbij Nederland een rol kan spelen als facilitator en netwerker om lokale, Nederlandse en internationale (creatieve) kennis bij elkaar te brengen.

Met #cocreateSA wordt ingezet op het creëren van een ontmoetingsplek voor dialoog, inspiratie en betrokkenheid (onder meer over tal van politieke, maatschappelijke en economische onderwerpen) waarbij creativiteit en innovatieve oplossingen worden gezocht. De beleidsdoorlichting Publieksdiplomatie (medio 2016) gaat nader in op dit thema.

⁷⁴ EVD, 2011. NCFA en SICA, 2010.

⁷⁵ Idem.

⁷⁶ Idem.

Duitsland: Frankfurter Buchmesse			
Verrijking Nederlandse kunst en cultuur	Versterken van het economische belang van cultuur voor Nederland	Bevordering van internationale en bilaterale betrekkingen	Bijdrage leveren aan bredere ontwikkelingsdoelstellingen

Nederland en Vlaanderen zijn gastland op de *Frankfurter Buchmesse* in oktober 2016, waar uitgebreid aandacht wordt besteed aan de Nederlandstalige literatuur. Met de steun van de Nederlandse en Vlaamse uitgeverwereld, de betrokken brancheorganisaties, de Nederlandse cultuurfondsen, de Vlaamse cultuurstichtingen en de Nederlandse en Vlaamse overheden stelden beide landen zich hiervoor na een gedegen voorbereiding op 17 maart 2014 kandidaat. Een langjarige samenwerking, tussen onder meer het Nederlands Letterenfonds en het Vlaams Fonds voor de Letteren werpt hier haar vruchten af. Deze beurs heeft een katalyserende werking op de artistieke en kunstzinnige bijdragen van de Nederlandstalige literatuur en de verspreiding en vertaling hiervan.

In 2010 toen het Ruhrgebied culturele hoofdstad van Europa was, heeft Nederland, als belangrijkste partnerland, ook daar een duurzame samenwerkingsrelatie opgebouwd. Er zijn toen door de Nederlandse sectorinstituten samen met Duitse partners (overwegend) meerjarige samenwerkingsprojecten ontwikkeld, die zowel in NRW als in geheel Duitsland nog steeds als positief worden beoordeeld. De samenwerking met het Vlaams Fonds voor de Letteren en met de Duitse partners heeft duidelijk resultaat opgeleverd in de vorm van het zijn van *Schwerpunktland* op de Frankfurter Buchmesse.

| 80 |

Verenigde Staten – Miami: Anne Franktentoonstelling			
Verrijking Nederlandse kunst en cultuur	Versterken van het economische belang van cultuur voor Nederland	Bevordering van internationale en bilaterale betrekkingen	Bijdrage leveren aan bredere ontwikkelingsdoelstellingen

Het consulaat-generaal in Miami – een stad waar veel illegale migratie plaatsvindt vanuit Latijns-Amerika, voornamelijk Cuba en Mexico – heeft in 2015 de Anne Franktentoonstelling naar deze stad gehaald. Het oogmerk was met deze activiteit de problematiek rondom vluchtelingen en (illegale) migratie te verbeelden in het verleden en het heden, en de discussie op dit thema te verdiepen. Dit werd nog extra benadrukt doordat de expositie plaatsvond in de *Freedom Tower* van Miami, het symbool voor vrijheid in de staat Florida. Met deze activiteit wordt een duidelijke bijdrage geleverd aan het buitenlandbeleid van Nederland.

De expositie is bezocht door veel inwoners van Miami en daarbuiten, door bestuurders van de stad en door de plaatsvervangend gouverneur van de staat. Dat de uitvoering van het beleid op diverse wijzen wordt geïnterpreteerd, blijkt uit de reactie op deze activiteit van de landendirectie in Den Haag: ‘Goed dat jullie aandacht besteden aan 70 jaar bevrijding in Nederland’.

Verenigde Staten: Rebuild by Design / National Building Museum Washington D.C.			
Verrijking Nederlandse kunst en cultuur	Versterken van het economische belang van cultuur voor Nederland	Bevordering van internationale en bilaterale betrekkingen	Bijdrage leveren aan bredere ontwikkelingsdoelstellingen

In de nasleep van tropische storm *Sandy* in de VS heeft Nederland op meerdere fronten technische en organisatorische ondersteuning geboden, onder andere via de detachering van een Nederlandse deskundige (de huidige Watergezant Henk Ovink) op dit specifieke terrein als *Senior Advisor to the US Presidential Hurricane Sandy Rebuilding Task Force*, via museale samenwerking en door expertise ter beschikking te stellen voor het ontwikkelen van een onderwijscurriculum op het gebied van water en waterbeheersing voor scholen in Washington D.C.

Eén en ander is georganiseerd door en in samenwerking met het *National Building Museum* in Washington, dat een grote expositie wijdde aan *disaster risk reduction*. Deze expositie maakte op beeldende wijze zichtbaar wat de gevolgen kunnen zijn van toekomstige natuurrampen bij ongewijzigd beleid in de VS. Dit museum is één van de partnerorganisaties van de post. Hiermee zijn verschillende activiteiten georganiseerd, niet alleen binnen de muren van het museum, maar ook daarbuiten, met debatten en bijeenkomsten met beleidsmakers, professionals en academici.

| 81 |

In dezelfde periode heeft de *Hurricane Sandy Rebuilding Task Force*, geïnspireerd door de Nederlandse inbreng, een grote prijsvraag uitgeschreven over de maatregelen die Washington ‘*Sandy-proof*’ zouden kunnen maken.

Dit samenspel, resultaat van zowel Nederlandse publieke diplomatie als het gebruik van de creatieve industrie, heeft een extra impuls gegeven aan de reputatie van Nederland als land van water en watermanagement.

Turkije: Bilaterale jaar NLTR400 (2012)			
Verrijking Nederlandse kunst en cultuur	Versterken van het economische belang van cultuur voor Nederland	Bevordering van internationale en bilaterale betrekkingen	Bijdrage leveren aan bredere ontwikkelingsdoelstellingen

Over de resultaten van het Nederland-Turkijejaar – 400 jaar betrekkingen (NLTR400) – heeft de minister van Buitenlandse Zaken de Tweede Kamer op 12 april 2013 in een kamerbrief geïnformeerd.⁷⁷ In aanvulling op hetgeen in die Kamerbrief is vermeld, hebben ook andere zaken bijgedragen aan het bereiken van de bovengenoemde beleidsdoelstellingen.

⁷⁷ TK, 2012-2013, 33 400V, nr. 128.

Tijdens NLTR400 is een groot aantal activiteiten georganiseerd (in Nederland en in Turkije), waarbij zowel een zakelijke, een culturele als een maatschappelijke insteek werd gehanteerd. Wederzijdse uitwisseling vormde een belangrijke doelstelling van het geheel. Bij het beoordelen van de projectvoorstellen golden criteria als kwaliteit en haalbaarheid, maar ook duurzaamheid (voortzetting samenwerking na 2012), gerichte doelgroepenbenadering (met name jongeren) en uitvoerbaarheid (noodzaak van lokale partner). Uit de realisatiecijfers blijkt dat culturele activiteiten rondom muziek (#232), film (#118), dans (#76) en theater (#66) de boventoon voerden, naast thema's als design (#51) en fotografie (#46).

De activiteiten hebben, naast de in de kamerbrief genoemde kortetermijnresultaten, in meerdere gevallen geleid tot verdere follow-up, versterkte contacten en samenwerkingsverbanden met Turkse partijen in de periode daarna. Hiertoe behoren ook diverse sleutelinstellingen (toonaangevende musea, *Istanbul Foundation for Culture and Arts*, verschillende instellingen voor film) in Istanbul en Ankara die beschikken over een zeer groot lokaal netwerk en achterban. Voor 2013 en 2014 zijn de nog resterende middelen ingezet om, naast de reguliere ICB-inzet, additionele activiteiten aan te gaan.

De verwachting bij een aantal andere lokale partners dat deze intensieve samenwerking uit 2012 kon blijven plaatsvinden, was niet realistisch en is daarom lang niet altijd waargemaakt. Zowel vanuit de post als het culturele veld in Nederland is de capaciteitsinzet niet gehandhaafd op hetzelfde niveau als in het vriendschapsjaar.

| 82 |

5.4 Realisatie van beleid op thematische prioriteiten

In de periode 2009-2014 waren het gedeeld cultureel erfgoed en de creatieve industrie prioritaire thema's van het ICB. Deze paragraaf biedt inzicht in de resultaten die zijn bereikt op het gebied van deze prioriteitsthema's.

Realisatie beleidsprioriteit gedeeld cultureel erfgoed (GCE)

Het beleid en de uitvoering rondom het GCE⁷⁸ is een vaste component binnen het ICB en sinds 2000 een prioriteit. Het beleid richt zich op de materiële en immateriële herinneringen die door de eeuwen heen zijn ontstaan door de Nederlandse aanwezigheid in het buitenland. Elementen die hiertoe behoren, zijn onder meer bouwwerken, archieven, scheepswrakken, museale objecten en immaterieel erfgoed. Na de opheffing van het HGIS-programma in 2007 stelden de verantwoordelijke ministeries van OCW en BZ voor de periode 2009-2012 een gezamenlijk beleidskader op voor de uitvoering van het GCE-programma. Nederland heeft in de onderzochte periode 2009-2014 samengewerkt met de volgende GCE-landen: Australië⁷⁹, Brazilië, India, Indonesië, Japan, Rusland, Suriname, Sri Lanka, de Verenigde Staten⁸⁰ en Zuid-Afrika. Daarbuiten zijn incidentele projecten ondernomen met andere landen.

⁷⁸ Vóór 2013: *Gemeenschappelijk Cultureel Erfgoed*.

⁷⁹ Vanaf 2013.

⁸⁰ Vanaf 2013.

In het beleidskader is het ‘werken aan duurzaam behoud van het gemeenschappelijk erfgoed op basis van wederzijdse politieke en inhoudelijke betrokkenheid’ benoemd als primaire doelstelling. Subdoelen zijn:

- duurzaam behoud en verzekerde bestemming van het erfgoed;
- kennisuitwisseling en kennistoename (inhoudelijke betrokkenheid);
- bewustwording, culturele identiteit en versterking van lokaal draagvlak;
- lokale spin-offeffecten zoals werkgelegenheid, toerisme en onderwijs;
- spin-offeffecten voor Nederland (ambassade, Nederlands bedrijfsleven en Nederlands imago).

In het beleidskader voor 2013-2016 zijn één generieke en twee specifieke doelstellingen benoemd, waarbij een prominente plaats is ingeruimd voor het belang voor Nederland:

- bevordering van internationale betrekkingen;
- duurzame instandhouding erfgoed;
- het Nederlandse belang.

Het is de ambitie om ‘meer focus aan te brengen m.b.t. de samenhang tussen erfgoedprogramma’s in verschillende landen, de relatie met het economische en het buitenlandbeleid en de zichtbaarheid en herkenbaarheid van Nederland.’⁸¹ In het beleidskader worden deze doelen geschetst in relatie tot het bredere cultuurbeleid:

- *Internationale betrekkingen*: ‘Gedeeld cultureel erfgoed biedt aanknopingspunten voor internationale samenwerking. Deze samenwerking draagt bij aan vrede en veiligheid in de wereld en dient het oplossen van internationale vraagstukken van economische, sociale, culturele of humanitaire aard [...]’.
- *Duurzame instandhouding*: ‘Binnen het beleid wordt gestreefd naar het vergroten en uitwisselen van kennis van het gedeeld erfgoed; bewustwording; versterking van lokaal draagvlak voor de duurzame instandhouding; en het toegankelijk maken ervan voor een breed publiek. Dit kan in de partnerlanden lokale economische bedrijvigheid stimuleren, werkgelegenheid, toerisme en onderwijs versterken en daarmee bijdragen aan maatschappelijke ontwikkelingen, leefomstandigheden en de herkenbaarheid van de leefomgeving [...]’.
- *Nederlands belang*: ‘Internationale samenwerking op het gebied van gedeeld erfgoed biedt kansen voor Nederland. Het kan een rol spelen binnen de publieks- en economische diplomatie. Door erfgoed een plaats te geven in de internationale betrekkingen kunnen wij de zichtbaarheid van Nederland vergroten en goodwill kweken. Hiervan profiteert het Nederlandse bedrijfsleven; niet alleen met opdrachten die gerelateerd zijn aan de instandhouding van het erfgoed, maar ook in algemene zin [...]’.⁸²

| 83 |

Organisatie en uitvoering van het programma en inzet van middelen

Voor het organiseren en uitvoeren van de doelstellingen werken de ministeries van OCW en BZ (primair de directie Erfgoed en Kunsten van OCW) samen met DutchCulture, de Rijksdienst Cultureel Erfgoed, het Nationaal Archief, de Nederlandse ambassades in

⁸¹ TK, 2011-2012, 31 482, nr. 84.

⁸² Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Beleidskader Gedeeld Cultureel Erfgoed 2013-2016*, 26 november 2012, p. 2.

GCE-landen en diverse (lokale) organisaties en instellingen. Voor de uitvoering is ongeveer EUR 2 miljoen per jaar beschikbaar in de periodes 2009-2012 en 2013-2016. Ongeveer de helft hiervan wordt gedelegeerd aan de ambassades in de prioriteitslanden, die hiermee voornamelijk initiatieven van lokale organisaties ondersteunen. De andere helft wordt door OCW gedelegeerd aan het Nationaal Archief en de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed ten behoeve van de GCE-doelstellingen 'duurzame instandhouding' en 'het versterken van internationale samenwerking'. De middelen worden gebruikt om vanuit de specifieke deskundigheid bij het Nationaal Archief en de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed lokale projecten te ondersteunen. Buiten het beleidskader is er een erfgoedcomponent, die het Mondriaan Fonds inzet.

Tabel 5.5 Verdeling van de inzet van middelen voor het GCE			
Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed en Nationaal Archief	DutchCulture	Posten	Mondriaan Fonds*
Internationaal programma	Matchingsfonds	Gedelegeerde GCE-middelen	Collectiebehoud
0,9	0,2	0,9	~0,05

Bron: OCW. Bedragen in EUR miljoen.

* Maakt geen onderdeel uit van het GCE-programma.

DutchCulture heeft een bescheiden budget ter beschikking voor de financiering van erfgoedprojecten via het zogenoemde Matchingsfonds. Financiering vindt plaats in samenspraak met een GCE-programmaraad⁸³ voor de verschillende prioriteitslanden (sinds 2011). Deze programmaraad adviseert over projectaanvragen, verzorgt informatieverstrekking aan het erfgoedveld en houdt de samenhang binnen het GCE-programma in het vizier. DutchCulture beheert niet alleen het Matchingsfonds maar vervult ook een informatie- en coördinatiefunctie binnen het GCE. De uitwisseling van kennis en expertise vindt primair plaats op basis van de GCE-projectendatabank die het Centrum voor Internationale Erfgoedactiviteiten (CIE) heeft opgezet en de GCE-portal van de Stichting Erfgoed Nederland. Hiernaast coördineert DutchCulture het internationale Bezoekersprogramma voor Erfgoed en ze organiseert netwerkbijeenkomsten rondom erfgoedthema's. Ook de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed en het Nationaal Archief zijn inhoudelijk betrokken bij de uitvoering van het GCE-beleid. Zij richten zich voornamelijk op kennisuitwisseling, capaciteitsopbouw, bewustwording, stimulering en inhoudelijke ondersteuning van en advies over GCE-activiteiten.

⁸³ De GCE Programmaraad bestaat uit drie tot zeven leden. Hierin participeren wetenschappers, ervaringsdeskundigen en experts op het cultureelerfgoedgebied of uit de culturele sector die onafhankelijk zijn, om belangenverstrengeling te voorkomen. DutchCulture fungeert als technische voorzitter van de programmaraad, voert het secretariaat, is verantwoordelijk voor de begeleiding van het proces en de financiële administratieve afhandeling van de matchingsgelden.

Bevindingen beleid en organisatie thema GCE

Het beleidsthema GCE kent binnen het ICB een eigen dynamiek, mede doordat hiervoor vanaf 2009 een 'eigen' aanvullend beleidskader is opgesteld. Posten, rijksdiensten en DutchCulture benaderen het thema elk vanuit hun eigen invalshoek. Het thema erfgoed kan rekenen op de steun vanuit de Kamer, zo blijkt uit de gesprekken met beleidsmakers en -uitvoerders. Ook het feit dat de middelen voor het GCE (circa EUR 2 miljoen per jaar) zijn gehandhaafd, is hiervoor een indicatie. Binnen het budget voor Ontwikkelingssamenwerking – grotendeels buiten het bestek van deze doorlichting – beschikt het Prins Claus Fonds nog over financiering voor culturele noodhulp (binnen het programma 'cultural emergency response'), om cultureel erfgoed te herstellen dat beschadigd is door natuurrampen of conflicten.⁸⁴

De auditdiensten van de beide ministeries oordeelden in de *Mid-term review* van 2012 positief over het beleid, adviseerden dit te continueren en deden suggesties om de effectiviteit ervan te vergroten. De suggesties betroffen het heroverwegen (verbreden) van het aantal GCE-prioriteitslanden, het flexibiliseren van de toedeling van budget, het vergroten van de transparantie in de besluitvorming, het verlenen van een adviesrol aan 'het veld', het vergroten van de efficiëntie van de coördinatie en informatie-uitwisseling en van de samenhang en synergie van projecten. Het beleidskader voor de periode 2013-2016 heeft deze adviezen deels overgenomen en heeft ze deels ook kunnen waarmaken. Zo wordt het GCE in toenemende mate ingezet voor de bredere beleidsdoelstellingen van het ICB (zoals bij het eerder genoemde voorbeeld van #cocreateSA in Zuid-Afrika en rondom de ontwikkeling en implementatie van een onderwijscurriculum in de VS).

| 85 |

In aanvulling op het projectenoverzicht waarover de ADR heeft gerapporteerd, zijn in de periode 2013 en 2014 nog 79 GCE-activiteiten uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van de posten (#44 projecten), de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (#16), het Nationaal Archief (#14) en DutchCulture (#5). Het merendeel hiervan vond plaats in Rusland (#15), Indonesië (#10), Suriname (#7), in meerdere landen tegelijkertijd (#13) of andere landen (#34). De projecten hadden bijvoorbeeld betrekking op het digitaliseren en ontsluiten van archieven, workshops en kennisuitwisseling over gebouwd erfgoed, presentaties en documentaires over immaterieel erfgoed en onderzoek naar maritiem erfgoed. De thema's van de erfgoedactiviteiten bestonden onder andere uit handel, migratie en water.

Toename professionalisering

Mede door de inzet van het GCE-programma is de professionalisering op dit terrein door de jaren heen toegenomen en zijn de internationale contacten verbreed. Dit is aangewakkerd door de sterke nadruk in de uitvoering op samenwerking met gespecialiseerde instellingen in Nederland (zoals de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed en het Nationaal Archief, brancheverenigingen, universiteiten, specialistische bureaus) en daarbuiten met tal van (lokale) vakorganisaties en kennisinstellingen. Ten opzichte van de voorgaande beleidsperiode waarden de uitvoerders de programmatische aanpak, waardoor samenwerking structureler plaatsvindt. Zo organiseren de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed en het Nationaal Archief bijvoorbeeld trainingen voor erfgoedprofessionals in multilateraal verband.

⁸⁴ Zie de evaluatie van het Prins Claus Fonds 2015.

Daarnaast worden erfgoedkwesties in prioriteitslanden in toenemende mate gekoppeld aan bredere vraagstukken en het maatschappelijk belang. GCE-activiteiten worden systematisch bijgehouden in een database en er vindt regulier overleg plaats tussen de verschillende uitvoerders van het beleid. Wel is het de vraag of het nuttig is om het GCE als separaat beleidskader binnen het ICB te handhaven.

Cultureel erfgoed is een specialisme. Posten beschikken niet altijd over de benodigde specifieke kennis om de juiste koppelingen te kunnen leggen tussen de lokale vraag en de mogelijke inzet van Nederlandse erfgoedexpertise. In algemene zin blijkt dat posten een drietal problemen ondervinden bij de uitvoering van het beleid. Ten eerste is de betrokkenheid van lokale (partner)organisaties bij het behoud en gebruik van erfgoed vaak zeer gering doordat structurele en substantiële capaciteit (mensen en middelen) ontbreekt. Kern- of instellingsfinanciering wordt zelden verleend. In sommige landen zijn alleen overheidsorganisaties enigszins toegerust voor samenwerking, en is de betrokkenheid vanuit private en maatschappelijke hoek beperkt. En juist dit laatste is van belang om draagvlak te kunnen creëren en om de activiteiten te kunnen voortzetten nadat de (financiële) steun vanuit Nederland is beëindigd. Ten tweede krijgt een project zelden cofinanciering van de lokale partner, waardoor het 'betrokkenheids criterium' in de praktijk wordt verbreed naar andere vormen van betrokkenheid, zoals inhoudelijke, logistieke, capaciteits- of kennisbijdragen. Hierdoor is het lastig in te schatten welke belangen prevaleren en hoe de betrokkenheid moet worden gewogen. Een derde probleem in de landen waarmee wordt samengewerkt (met uitzondering van de VS), is het ontbreken van een infrastructuur die erfgoedprofessionals met elkaar verbindt. Deze verantwoordelijkheid wordt ofwel niet geëxpliciteerd ofwel niet adequaat ingevuld.

| 86 |

Binnen het geïnstitutionaliseerde GCE-netwerk worden periodiek afspraken gemaakt om de onderlinge samenwerking te verbeteren. Hiertoe behoren het uitwisselen van informatie, het identificeren van nieuwe mogelijkheden en het oplossen van (structurele) knelpunten, zoals het betrekken van private partijen of investeerders bij erfgoedprojecten. Het stimuleren van (lokaal) ondernemerschap heeft de laatste tijd meer aandacht gekregen in de uitvoering.

Gebruik en bruikbaarheid van de financieringscriteria

Om de activiteiten te laten aansluiten bij de doelstellingen van het GCE is onder meer een aantal criteria benoemd voor financiering van (potentiële) partnerorganisaties. Dit geldt voor het verstrekken van GCE-budget door zowel de posten als de rijksdiensten. De weging en prioritering van deze criteria verschilt per financierende organisatie. Ook hoeft niet aan alle criteria te worden voldaan.⁸⁵ In de praktijk wordt vooral gekeken naar de mate van⁸⁶:

- betrokkenheid van het partnerland en van de directe partners in de projecten;
- versterking van het bewustzijn en het lokale draagvlak voor duurzame instandhouding;
- toegankelijkheid voor een groot publiek;

⁸⁵ Zie ook de *Mid-term review* van het GCE-beleid door ADR OCW en BZ uit 2012.

⁸⁶ In aanvulling op deze criteria maakt de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed een afweging over de volgende zaken: (1) maatschappelijk belang van het project; (2) urgentie; en (3) meerwaarde van betrokkenheid van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed.

- kennisuitwisseling, zowel op technisch als op beleidsmatig gebied, bijvoorbeeld door trainingen, stages, seminars en workshops;
- cultuurhistorische betekenis, uniciteit, representativiteit, (technische) urgentie en andere vakinhoudelijke overwegingen;
- duurzaamheid: verzekerde bestemming, inclusief het verdere onderhoud van het betreffende project;
- economische spin-off voor het partnerland, versterking werkgelegenheid, toerisme en onderwijs en vergroting expertise op het gebied van behoud, beheer en exploitatie van erfgoed;
- publiek-private samenwerking en betrokkenheid van het bedrijfsleven in de vorm van sponsoring of advisering;
- betekenis voor meerdere beleidssectoren: bijvoorbeeld andere cultuurdisciplines, wetenschap, onderwijs en Nederlandse topsectoren als creatieve industrie en water;
- zichtbaarheid van Nederland in het partnerland, spin-off voor Nederlandse bedrijven en (erfgoed)instellingen, export van Nederlandse expertise en diensten;
- vermeerdering van de Nederlandse expertise op het gebied van erfgoed.

Uit de gevoerde gesprekken en de projectinformatie komt naar voren dat een aantal van de gehanteerde criteria in de praktijk niet of nauwelijks kunnen worden waargemaakt. Zo is cofinanciering zelden haalbaar, waardoor 'betrokkenheid' van de directe partners in de toekenning van subsidies ruimer wordt geïnterpreteerd. Naast de financiële bijdrage worden ook andere zaken meegewogen zoals inhoudelijke, logistieke en capaciteitsinzet, gebruik van communicatiekanalen enzovoort. Ook blijkt dat de versterking van het bewustzijn en het lokale draagvlak voor duurzame instandhouding vragen om een structurele aanpak en een lange adem, wat lastig past in de logica van financiering op projectbasis. Bewustzijn en draagvlak zijn een voorwaarde om het criterium van toegankelijkheid voor een groot publiek goed te kunnen beoordelen.

Tot slot blijven duurzaamheid (waaronder (her)bestemming, onderhoud) en economische spin-off een probleem voor zowel lokale partijen als Nederlandse bedrijven en (erfgoed) instellingen. Tegenover de grote investeringen die vaak nodig zijn voor de langere termijn, staan veelal geringe inkomsten op de korte termijn. Structurele financiële ondersteuning in de aanloop- en herstelfase en langjarige inzet op capaciteitsontwikkeling zijn meestal niet haalbaar.

Resultaten Bezoekersprogramma Erfgoed

DutchCulture coördineert sinds 2009 het Bezoekersprogramma Erfgoed. Dit programma is bedoeld om erfgoedprofessionals – primair maar niet uitsluitend – uit de prioriteitslanden kennis te laten uitwisselen en om bij te dragen aan professionalisering, capaciteitsopbouw, marktverruiming en het versterken van netwerken voor (toekomstige) samenwerking. Het programma bestaat uit ontmoetingen met relevante organisaties in het Nederlandse erfgoedveld, overheidsorganisaties en andere gerelateerde culturele sectorinstellingen. In de periode 2009-2014 hebben 133 mensen hieraan deelgenomen: gemiddeld waren er 23 bezoekers per jaar. De deelnemers waarden de uitwisseling doorgaans als zeer positief.

De samenstelling van de inkomende groepen varieert naar regio, expertise, kennisniveau en beheersing van het Engels.

Het bezoekersprogramma heeft ook een breder positief effect op de zichtbaarheid en reputatie van Nederland op het gebied van architectuur, collectiebehoud, wetenschappelijke expertise en hergebruik van gebouwd erfgoed, zo blijkt uit gesprekken met deelnemers. Zo heeft de uitwisseling in ieder geval bijgedragen aan het vergroten van het bewustzijn van de betekenis van erfgoed en van het inzicht in de mogelijkheden om erfgoed te benutten voor bredere publieke doelen. Ook leidden bezoeken soms tot het gezamenlijk opzetten van diverse projecten. De aandachtspunten die bezoekers benoemen, zijn:

- capaciteitsontwikkeling is een zaak van de langere termijn, het vergt inzet op meerdere sporen;
- het onderhouden van het netwerk is lastig, gegeven de beperkte capaciteit en middelen;
- de verwachtingen van deelnemers en Nederlandse gesprekspartners moeten worden gemanaged;
- de voorbereiding door bezoekers dient te worden verbeterd.

Uitgelicht GCE: Indonesië – Jakarta: Kota Tua (oud-Batavia)			
Verrijking Nederlandse kunst en cultuur	Versterken van het economische belang van cultuur voor Nederland	Bevordering van internationale en bilaterale betrekkingen	Bijdrage leveren aan bredere ontwikkelingsdoelstellingen

In 2014 is de Nederlandse ambassade in Jakarta benaderd door een zakenman die ondersteuning vroeg bij zijn streven de Kota Tua, de oude stad (voormalig Batavia) van Jakarta, in oorspronkelijk staat terug te brengen. Het ging hem niet om financiële maar om inhoudelijke ondersteuning bij het vertalen en toegankelijk maken van de oude VOC-archieven die in Jakarta liggen en van de archieven van de VOC in Nederland, met name die delen die zijn gericht op architectuur, op ruimtelijke ordening en op het beheer en bestuur van Batavia in het algemeen.

Om zijn streven de Kota Tua door Indonesië te laten voordragen voor plaatsing in 2017 op de werelderfgoedlijst van UNESCO kracht bij te zetten, had de zakenman al een adviesraad ingesteld van vertegenwoordigers van de overheid en het bedrijfsleven. In 2015 ging Indonesië akkoord met de voordracht. Hierop kreeg de beoogde restauratie een impuls door financiële toezeggingen uit het bedrijfsleven. Inmiddels wordt de restauratie nu stap voor stap uitgevoerd. Zodra de ondernemer de financiële middelen voor een nieuw pand bijeen heeft, gaat hij verder met de restauratie daarvan. De uitdaging ligt in het toekomstig hergebruik en de herbestemming van de oude panden; elk oud pand een museale bestemming geven is niet realistisch. Doordat de Nederlandse ambassade deze relaties is aangegaan, heeft ze een samenwerkingsverband gesmeed tussen lokale ondernemers en het Nationaal Archief. Ook liggen er kansen voor Nederlandse bedrijven die kennis hebben

van restauratiebouw. Hiermee draagt deze activiteit bij aan drie van de gereconstrueerde beleidsdoelstellingen van het internationaal cultuurbeleid.

Realisatie beleidsprioriteit Creatieve industrie

In de huidige beleidsperiode 2013-2016 geldt de sector 'creatieve industrie' als één van de speerpunten van het ICB en als één van de prioritaire thema's van publieksdiplomatie. Daarnaast is de creatieve industrie één van de negen topsectoren van de Nederlandse economie, door 'het creëren van economische waarde uit creativiteit'.⁸⁷ Beleidsmatig zijn daarom niet alleen OCW en BZ verantwoordelijk, maar is ook EZ, als verantwoordelijk ministerie voor het topsectorenbeleid, één van de spelers op dit terrein. In de periode 2009-2012 bestond er al een programma rondom design, mode en architectuur (*Dutch Design Fashion and Architecture*, DutchDFA of DDFA). Deze paragraaf gaat over de tot dusver bereikte resultaten.

De creatieve industrie is een verzamelnaam voor beroepen en bedrijfstypen gericht op de exploitatie van kunstzinnigheid en intellectueel eigendom. Volgens internationale definities (onder andere van UNESCO) omvat de creatieve industrie vrijwel alle kunsten, media en entertainment en de creatieve zakelijke dienstverlening. De creatieve industrie zou bij uitstek verbindingen leggen tussen cultuur, samenleving en (stedelijke) economie.⁸⁸ Ook in Nederland wordt in het kader van het topsectorenbeleid een brede definitie van creatieve industrie gehanteerd. Via dit beleid wil de overheid samen met bedrijven en de wetenschap gericht investeren in kennisontwikkeling en -export, en een bijdrage leveren aan het oplossen van wereldwijde maatschappelijke vraagstukken. Het topsectorteam ziet de creatieve industrie als de meest dynamische topsector van de Nederlandse economie, met een geschatte exportwaarde van EUR 0,9 miljard in 2012. Het gaat hierbij om ruim 130.000 bedrijven, waaronder ook gesubsidieerde organisaties. In het door het CBS gemonitorde segment van creatieve bedrijven en hun toegevoegde waarde voor de economie is 'embedded creativity' niet meegenomen. Dit zijn de ontwerp-, innovatie- en R&D-afdelingen binnen bedrijven die niet vallen onder de noemer 'creatieve industrie'. Hoewel het ontbreekt aan goede gegevens over de omvang van de internationalisering en de exportwaarde van de betrokken bedrijven en beroepen, zou volgens grove schattingen ruim de helft geïnternationaliseerd zijn.⁸⁹

Beleid, organisatie en resultaten

In de periode tot en met 2014 ligt het accent van het ICB-beleid op creatieve disciplines als design, architectuur, mode, *gaming*, reclame, media en entertainment, *advertising*, (pop) muziek en film. In 2015 is de definitie verder verbreed tot de kunsten (inclusief podiumkunsten en scheppende kunst), het cultureel erfgoed (media en musea), media en entertainment en de creatieve zakelijke dienstverlening (architectuur, design, mode, media en ICT, *gaming*, cultureel erfgoed, (pop)muziek, film en letteren). In de periode 2011 en 2015

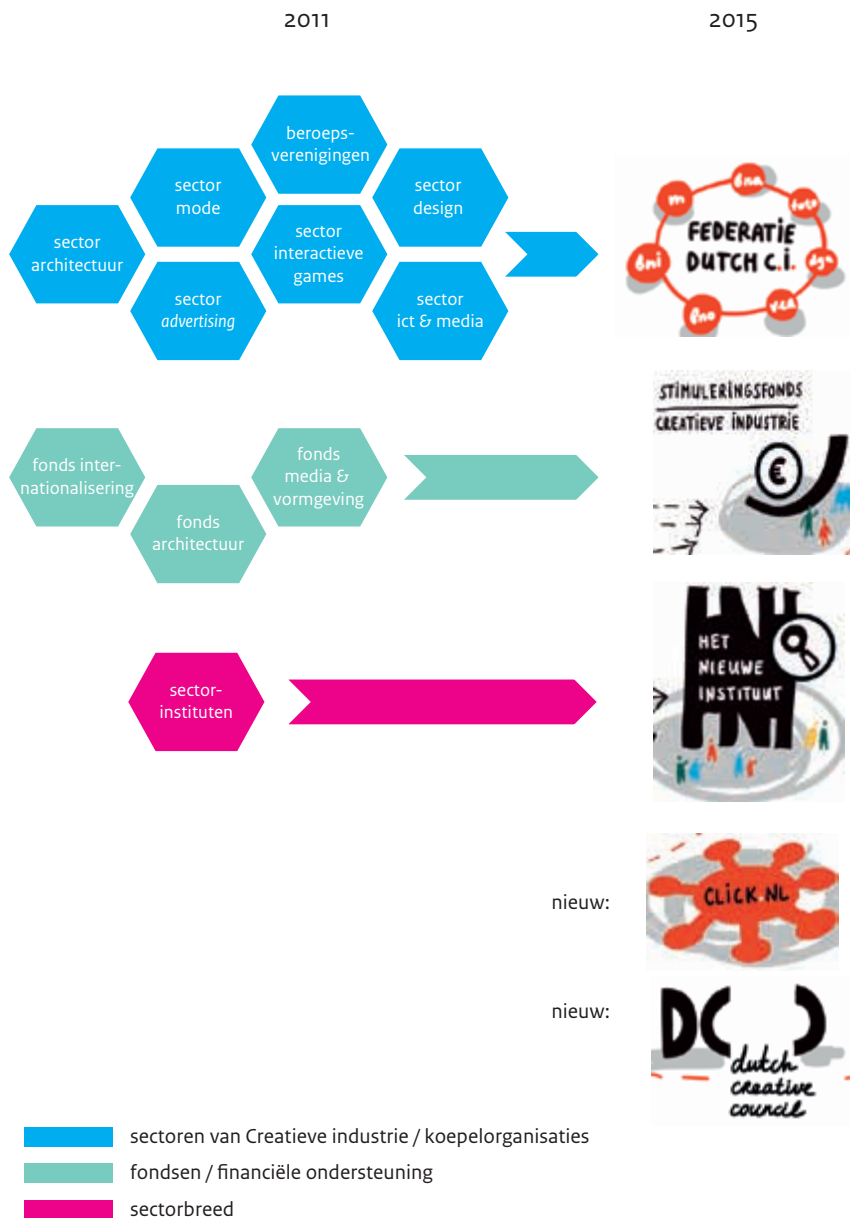
⁸⁷ Topteam Creatieve Industrie.

⁸⁸ Het recente advies *Agenda Cultuur 2017-2020 en verder* van de Raad voor Cultuur (2015) benadrukt het belang van stedelijke regio's als natuurlijke brandpunten in het stedelijk cultuuraanbod. De overheid kan hieraan bijdragen door het creëren van broedplaatsen. In de praktijk zijn er veel verschillende definities van creatieve industrie die breder of smaller zijn. Zie ook WRR, *Cultuur herwaarderen*, 2015, pp. 38-39.

⁸⁹ Zie netwerkanalyse.

zijn veranderingen doorgevoerd gericht op meer organisatorische samenhang. Een aantal taken is ondergebracht bij het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie en de Creative Council heeft een adviesfunctie gekregen voor de overheid en de sector zelf (zie figuur 5.3).

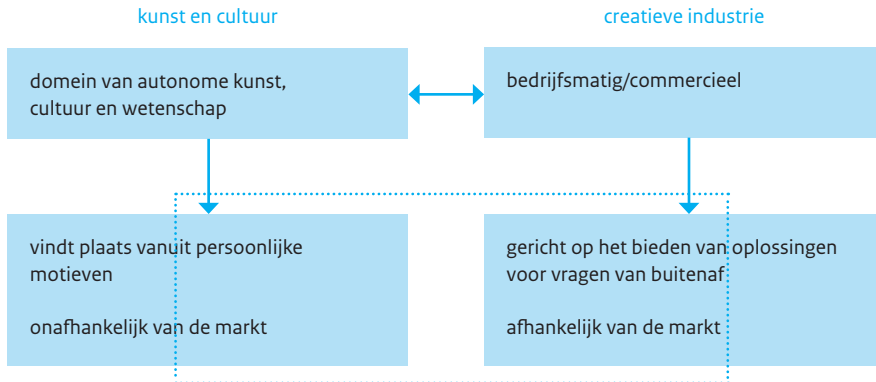
Figuur 5.3 Organisatie van het ICB-thema 'creatieve industrie', 2011 en 2015

De betrokkenen binnen OCW, BZ, de Creative Council, de cultuurfondsen en de posten verschillen van opvatting over de functie, de elementen en de reikwijdte van de creatieve industrie als strategische beleidsfocus. Cultuur en creatieve industrie zijn voor sommige betrokkenen onderling uitwisselbaar, en voor anderen juist fundamenteel verschillend. Sommigen bezien het werkveld primair vanuit economische doelstellingen, zoals marktverruiming en vergroting van de handel en werkgelegenheid. Anderen beschouwen hun contacten in de creatieve industrie ook als mogelijke partner om maatschappelijke vraagstukken te adresseren die niet direct samenhangen met Nederlandse economische belangen. En sommige uitvoerders van het beleid vinden dat het ondersteunen van initiatieven *binnen Nederland* een essentiële voorwaarde is om de aansluiting op het internationale speelveld te kunnen bevorderen.

Op basis van de gevoerde gesprekken ontstaat een beeld van de (commerciële) drijfveren van creatieve bedrijven enerzijds en de van culturele instellingen anderzijds. Deze zijn schematisch weergegeven in figuur 5.4.

Figuur 5.4 Drijfveren van creatieve bedrijven en culturele instellingen

Stippellijn: domein waarop het ICB zich richt.

Het beleid voor de creatieve industrie richt zich voornamelijk op de omringende landen in de Europese Unie – vanuit het oogpunt van marktkansen en schaalvoordelen –, op sectorale hotspots en toonaangevende sectoren en op knooppunten, etalages en podia die kunnen dienen als springplank. De huidige lijst van prioriteitslanden voor de topsector creatieve industrie is in eerste instantie gebaseerd op de prioriteitslanden van het DDFA-programma. Vanaf 2012 hebben de ministeries, het Topteam Creatieve Industrie en de Werkgroep Internationalisering van de Creative Council diverse pogingen gedaan om de landenselectie te herzien en hun strategische keuzes te onderbouwen via marktscans (onder andere Rusland, India, Brazilië, VS en Italië) en informatie uit het veld.

De huidige selectie bestaat uit negen landen: Duitsland, België, het Verenigd Koninkrijk, de Verenigde Staten, China, India, Brazilië, Rusland, Turkije.⁹⁰ Door bezuinigingen is een aantal instituten opgeheven en zijn twee BIS-instellingen overgebleven die zich primair richten op de creatieve industrie. Het gaat hierbij om het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie en het sectorinstituut Het Nieuwe Instituut. Deze instellingen zijn onder meer verantwoordelijk voor internationalisering en marktverruiming. Uit de gevoerde netwerkanalyse komt naar voren dat concrete samenwerking tussen beide instellingen nog weinig vorm heeft gekregen en ook de samenwerking met andere (overheids)partijen een lastige opgave is, omdat doelstellingen en oplossingsrichtingen verschillen. Het verder versterken van die samenwerking is volgens de directie van de instellingen een essentiële voorwaarde om goed te kunnen functioneren.

| 92 |

Daarnaast blijkt uit de gevoerde gesprekken dat bij de betrokken partijen onduidelijkheid blijft bestaan over de langetermijnstrategie van de overheid ten aanzien van de creatieve industrie. Dit betreft primair de coördinatie, organisatie en ontwikkeling van uitvoeringsmechanismen, maar ook de specifieke landenstrategieën en de wijze waarop bijvoorbeeld de selectie (en follow-up) van de Nederlandse afvaardiging wordt ingericht op de internationale podia waar de creatieve industrie bijeenkomt. Ook ontbreekt het aan strategische afstemming tussen posten en cultuurfondsen.

Posten, cultuurfondsen (voornamelijk het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie) en de vertegenwoordigers van de sector zelf kunnen elkaar hier nog nadrukkelijker opzoeken om in het voortraject wederzijdse advisering en kennisuitwisseling te versterken, criteria te benoemen voor selectie en ondersteuning van projecten en procesafspraken te maken over de follow-up.

Het DDFA-programma 2009-2012

In de periode 2008-2012 voerde *Dutch Design Fashion Architecture* (DDFA) een interdepartementaal gefinancierd internationaliseringsprogramma gericht op Duitsland, China, Turkije en India met een budget van EUR 12 miljoen. Volgens de extern⁹¹ uitgevoerde eindevaluatie zou het programma hebben bijgedragen aan de imagoverbetering van Nederland in China en India (vooral op het gebied van architectuur), maar kon de economische meerwaarde ervan niet worden aangetoond. Sommige projecten zouden te cultureel zijn en niet of slechts beperkt aansluiten bij de primair economische doelstelling van dit programma. De evaluatie benadrukt

⁹⁰ Prioritering door het topteam geschiedt aan de hand van vijf categorieën. Zie hiervoor Bijlage 10b.

⁹¹ Berenschot, 2013.

het belang van specifieke instrumenten en maatwerk, gericht op concrete vragen en problemen waar de creatieve sector tegenaan loopt.⁹² Handelsmissies, beurzen en *incubators* zijn nuttige instrumenten, mits ze zich ook inhoudelijk richten op het verkrijgen van toegang tot nieuwe netwerken en markten. De instrumenten zijn niet in elk land een even groot succes geweest. Zo bleek de *WorkSpace* een adequaat instrument in Shanghai maar niet in Turkije en India, omdat de opzet in deze twee landen niet goed aansloot bij de verwachtingen en de timing en omdat het management te wensen overlieten.

Via het topsectorenbeleid en het DDFA-programma heeft de overheid een meer sturende rol gespeeld dan in andere sectoren. Dit is niet door alle actoren op dezelfde wijze gewaardeerd. Wel heeft het programma ervoor gezorgd dat actoren meer en beter zijn gaan samenwerken. Ook zijn er enkele successen geboekt.

Uitgelicht Creatieve industrie: Verenigde Staten – Houston, Texas: South by Southwest (SXSW)			
Verrijking Nederlandse kunst en cultuur	Versterken van het economische belang van cultuur voor Nederland	Bevordering van internationale en bilaterale betrekkingen	Bijdrage leveren aan bredere ontwikkelingsdoelstellingen

Dit (sinds 1987) jaarlijks terugkerende festival gericht op (interactieve) media, film en muziek kent een wisselend aantal Nederlandse deelnemers. Zowel de ambassade als o.a. het Mondriaan Fonds en het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie zijn bij het festival betrokken.

Het is één van de festivals die ertoe doen, zowel in de VS als wereldwijd. Deelname aan dit festival is niet direct een garantie voor succes, maar het is wel een stap voorwaarts voor het succesvol betreden van de Amerikaanse markt. Het topteam creatieve industrie heeft SXSW uitgekozen als strategische beurs voor de creatieve industrie. Doordat er aan het evenement wordt deelgenomen door vertegenwoordigers van meer dan 100 landen, is de spin-off groot. Door de brede Nederlandse deelname, bestaande uit muziek, creatieve industrie en bedrijfsleven, wordt zowel bijgedragen aan de verrijking van de Nederlandse kunst en cultuur als aan het versterken van het economisch belang voor Nederland van deze sectoren.

⁹² De evaluatie beschrijft vijf verschillende instrumenten en bijbehorende resultaten:

1. Reizende tentoonstellingen: als katalysator en drager van de boodschap, om vraag en aanbod beter op elkaar te laten aansluiten, aanleiding voor dialoog en randprogramma. Coördinatie en communicatie zijn vereist voor sterke aanwezigheid op internationale platforms.
2. Inkomende/uitgaande bezoekersprogramma's en lezingen: een bescheiden instrument, maar wel effectief door strategische inzet in samenhangend programma, potentieel multiplier-effect.
3. *Matchmaking*: het verbinden van Nederlandse kennis met lokale opgaven en duurzame vraag op markt. Maar ook ontwerpend onderzoek en/of dialoog tussen ontwerpers, en andere maatschappelijke partners.
4. Professionalisering internationaal ondernemen: door middel van *mappings*, marktverkenningen en professionaliseringsworkshops.
5. Praktische ondersteuning bij internationaal ondernemen: handelsmissies, *Dutch Design Workspaces* en *Design Desks*.

5.5 Zichtbaarheid van Nederlandse cultuur in de (sociale) media

De culturele sector is van groot belang voor het imago van Nederland in het buitenland. Als relatief klein land is Nederland doorgaans echter niet erg zichtbaar. De meeste aandacht in de media gaat uit naar het Nederlandse cultureel erfgoed, voornamelijk naar oude meesters als Rembrandt, Vermeer en Van Gogh en naar de Gouden Eeuw. Rembrandt spreekt wereldwijd het meest tot de verbeelding. De media-analyse die de Inspectie Ontwikkelingssamenwerking en Beleidsevaluatie (IOB) in het kader van deze beleidsdoorlichting voor 2012-2014 heeft laten uitvoeren in Duitsland, Verenigde Staten, Turkije, Indonesië, Zuid-Afrika en Egypte⁹³ en de beleidsdoorlichting Publieksdiplomatie hebben dit aangetoond.⁹⁴ Dat specifieke ICB-inspanningen om de media te bereiken daadwerkelijk tot meer media-aandacht leiden, is moeilijk hard te maken.⁹⁵ Op basis van aanvullende resultaten uit de survey die is uitgevoerd onder de posten en informatie uit de databank Buitengaats van DutchCulture kan echter wel worden vastgesteld dat een aantal door de overheid ondersteunde activiteiten de pers heeft gehaald.

| 94 |

Op de inzet van (sociale en digitale) media is de laatste tijd meer nadruk komen te liggen in de beleidsuitvoering. Dit blijkt onder meer uit de BZ-agenda 'Modernisering van de Diplomatie'⁹⁶, uit de jaarplannen en de strategische communicatieplannen van de posten in de prioriteitslanden en uit een socialemedia-analyse van het gebruik van *Facebook* en *Twitter*⁹⁷ die een aantal prioriteitsposten in het kader van deze beleidsdoorlichting heeft uitgevoerd.⁹⁸

Zo weten Nederlandse diplomaten doorgaans hun weg te vinden naar de beschikbare digitale hulpmiddelen en ze onderkennen het belang ervan. Op dit moment zijn er bij BZ ongeveer 400 socialemedia-accounts actief. Deze instrumenten worden gebruikt met verschillende doelen: het vergroten van het bereik, met het oog op een betere zichtbaarheid en beeldvorming; het verbreden van (digitale) netwerken; het creëren van toegang tot nieuwe doelgroepen om gerichte en relevante uitwisseling tussen de doelgroepen en de posten te stimuleren; het snel en effectief informatie delen (bijvoorbeeld het aankondigen

⁹³ Geen prioriteitsland voor het ICB en daarom geen onderdeel van de analyse in dit hoofdstuk.

⁹⁴ Zie Bijlage 8 voor de gebruikte methodologie. Het volledige rapport is als online bijlage beschikbaar.

⁹⁵ Cultuur bestaat in de media-analyse uit alle uitingen over kunst, cultuur en onderwijs in relatie tot Nederland. Het thema creatieve industrie omvat alle mededelingen over bedrijven die actief zijn in de media, reclame, IT, onderwijs, amusement, ISP, kleding, museum en handelsbeurzen, handwerkslieden en zelfstandigen.

⁹⁶ TK, 2012-2013, 32 734, nr. 15.

⁹⁷ Andere sociale media, zoals YouTube, Instagram, weblogs, LinkedIn, maar ook tal van landelijke of regionale onlinekanalen zijn niet meegenomen in de analyse vanwege methodologische en technische beperkingen. Hiervan is wel bekend dat een aantal posten deze media gebruiken bij de strategische communicatie. Facebook en Twitter leveren echter het grootste aandeel aan berichtgeving op sociale media en geven daarmee ook een goed beeld van de wereldwijde inzet en ontwikkelingen bij de Nederlandse posten.

⁹⁸ Zie voor de onderzoeksaanpak van de socialemedia-analyse Bijlage 8. De bredere resultaten hiervan worden binnenkort gepubliceerd in de beleidsdoorlichting Publieksdiplomatie (medio 2016).

van evenementen of van consulaire voorlichting); en het luisteren naar wat er speelt in een bepaalde samenleving.

Ook zijn steeds meer posts zichtbaarder aanwezig in de sociale media. Het absolute aantal berichten is gestegen, de medewerkers op de posts zijn enthousiast over de mogelijkheden die de sociale media bieden en richten zich in toenemende mate op een doeltreffender gebruik ervan. Tegelijkertijd weten de medewerkers op de posts vaak niet wat er van hen wordt verwacht op onlinegebied en zijn ze niet op de hoogte van de uitgangspunten die BZ heeft opgesteld voor het gebruik van sociale media.⁹⁹ Verder worden *best practices* niet structureel gedeeld, maar slechts incidenteel.

Ondanks deze inzet is (nog) niet echt sprake van een structurele aanpak of een fundamentele uitbreiding van het netwerk. De meeste posts richten zich nog te veel op de bestaande doelgroepen, die al worden bereikt door de traditionele kanalen en de eigen (interne) netwerken. De verhouding tussen zelf gestuurde berichten (*push tweets*), *retweets* en interacties (*'replies'*) laat zien dat er nog relatief weinig uitwisseling plaatsvindt tussen de BZ-accounts en de lokale doelgroepen. Ook vindt de meeste interactie die posts op de sociale media initiëren, plaats met de gevestigde achterban en het interne (BZ-)netwerk, mede doordat het voor de posts niet altijd bekend is waar de relevante doelgroepen zich bevinden.¹⁰⁰

Binnen de thema's Cultuur en Creatieve Industrie zijn er vooral activiteiten op de sociale media rond grote evenementen en activiteiten, zoals *Department of Design*, *SXSW* en *NorthSideFest*. Vergeleken met andere posts heeft DutchCultureUSA een zeer goede aanwezigheid in de social media.¹⁰¹ Daarnaast is een mogelijke reden dat het 'product' dat DutchCultureUSA in de markt zet, duidelijker is en kleinere/specifiekere doelgroepen bedient dan de activiteiten die een post via de sociale media probeert te 'verkopen' aan de bredere doelgroepen.

Aan de hand van de inzichten uit de socialemedia-analyse is een aantal aanbevelingen geformuleerd. Deze zijn terug te vinden in hoofdstuk 7.

5.6 Conclusies

Het internationaal cultuurbeleid is van grote waarde gebleken om toegang tot en verbinding en samenwerking met een breed en relevant professioneel netwerk tot stand te brengen in de prioriteitslanden én in Nederland. Hiermee is op verschillende manieren invulling gegeven aan het realiseren van de beleidsdoelstellingen van het ICB. Het opbouwen, onderhouden en gebruikmaken van een goed lokaal netwerk, met contacten op verschillende niveaus van besluitvorming en statuus, is een belangrijke voorwaarde om doeltreffend te kunnen opereren.

⁹⁹ Selten, 2015.

¹⁰⁰ Idem.

¹⁰¹ Dit blijkt uit de hoge mate van interactie, door bijvoorbeeld het *taggen* van bekende DJ's, het gebruikmaken van aansprekende foto's, gerichte (betaalde) promotie van evenementen en activiteiten, en periodieke M&E.

Binnen het internationaal cultuurbeleid van Nederland zijn vele actoren betrokken, die in de afgelopen jaren een groot aantal activiteiten, evenementen, initiatieven en samenwerkingsverbanden hebben gerealiseerd. De in de periode 2009-2014 geboekte successen zijn divers in aard en schaalgrootte. Er is sprake van een grote mate van differentiatie naar doelstellingen, doelgroepen en karakter van de interventies. Er wordt gewerkt met beleidsprioriteiten die zowel thematisch zijn als gericht op landen. In toenemende mate wordt in de uitvoering gezocht naar multipliers, waarmee het bereik en de spin-off van de inzet toenemen.

De keuze voor prioriteitslanden blijkt in de praktijk nauwelijks sturend te hebben gewerkt, al vindt het merendeel van de overheidsondersteuning wel plaats in deze landen. De landenlijst is bij de beleidsmakers en -uitvoerders niet onomstreden vanwege de beperkte relevantie die het op dit moment biedt bij strategische en inhoudelijke beleidsinzet. Rondom de prioritaire thema's GCE en creatieve industrie is de onderlinge samenwerking versterkt. Hier wordt nu meer dan voorheen het geval was gezamenlijk opgetrokken in de uitvoering.

Het ICB levert zowel direct als indirect een bijdrage aan de beleidsdoelstellingen van de overheid. *Direct* door het ondersteunen en versterken van de Nederlandse cultuursector en door een actieve inzet op internationale en bilaterale samenwerking. *Indirect* door gebruik te maken van interventies gericht op zichtbaarheid, bewustwording, participatie, het bieden van oplossingsrichtingen bij maatschappelijke vraagstukken (inzet creatieve industrie) en het creëren van *goodwill* in prioriteitslanden. Cultuur wordt frequent ingezet als *discussion starter*, spiegel en verbinder van Nederlandse beleidsprioriteiten in het buitenland.

Met name op het terrein van de creatieve industrie en een aantal toonaangevende culturele (top)instellingen (zoals het Koninklijk Concertgebouworkest en Toneelgroep Amsterdam) heeft Nederland een sterke reputatie opgebouwd. Uitingen van het ICB zijn ook gezichtsbepalend geweest voor Nederland. Die reputatie is van belang om te kunnen concurreren met het aanbod dat vanuit andere landen zijn weg vindt naar dezelfde 'markt'.

Om het beleid te ondersteunen wordt in toenemende mate gebruikgemaakt van sociale media. Hierop vindt echter geen centrale regie plaats. Ook wordt niet altijd een gerichte communicatiestrategie toegepast.¹⁰² Een uitzondering hierop vormt DutchCultureUSA.

¹⁰² Zoals functioneel gebruik van verschillende online kanalen en de toepassing van *push tweets*, *replies* en *retweets*.

6

Coherentie, relevantie,
doeltreffendheid en
doelmatigheid van het beleid

Dit hoofdstuk beschrijft achtereenvolgens de coherentie (paragraaf 6.1) en de doeltreffendheid en doelmatigheid van het gevoerde internationaal cultuurbeleid (paragraaf 6.2). Het hoofdstuk eindigt met enkele bevindingen.

6.1 Coherentie binnen het internationaal cultuurbeleid

Cultuur is bij uitstek een thema dat bijdraagt aan de doelstellingen van beleidsthema's die niet aan cultuur zelf zijn gerelateerd. Cultuur kan de beeldvorming over en de zichtbaarheid van Nederland versterken. De bij het beleid betrokken spelers werken vanuit diverse invalshoeken aan die zichtbaarheid, met instrumenten als publieksdiplomatie, Holland Branding en gesubsidieerde activiteiten. Doelstellingen zoals marktverruiming, vergroting van de export en investeringen in de culturele sector zijn integraal onderdeel van de economische agenda waaraan de ministeries van BZ en EZ werken.

In de voorgaande hoofdstukken is beschreven welke actoren betrokken zijn bij het internationaal cultuurbeleid, hoe de financiering daarvan is geregeld en hoe de uitvoering van het beleid ter hand wordt genomen. Op centraal niveau zijn de drie ministeries van OCW, BZ en EZ betrokken bij het cultuurbeleid. Op een aantal onderdelen is er sprake van een gedeelde verantwoordelijkheid, voor andere onderwerpen is één ministerie verantwoordelijk. Op het niveau van de Rijksoverheid valt op dat er een diversiteit is aan programma's en een overlap aan verantwoordelijkheden. Dit hoeft niet tot problemen te leiden, maar vergt wel intensieve afstemming tussen de departementen.

Tabel 6.1 Verdeling van de verantwoordelijkheid voor ICB op centraal niveau		
Centraal niveau	Ministerieel verantwoordelijk voor volgende decentrale / op afstand geplaatste organisaties	Beleidsmatig (mede) verantwoordelijk voor
Ministerie van BZ	Ambassades, consulaten-generaal, Prins Clausfonds, DutchCulture, Erasmus Huis, (voormalig) Institut Néerlandais, deBuren	<ul style="list-style-type: none"> • HGIS-Cultuur • Cultuur en Ontwikkeling • Prins Claus Fonds • Gedeeld cultureel erfgoed • Creatieve industrie • Vriendschapsjaren/manifestaties • staatsbezoeken
Ministerie van OCW	Cultuurfondsen, kennisinstituten, DutchCulture, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Nationaal Archief	<ul style="list-style-type: none"> • HGIS-Cultuur • Culturele Basisinfrastructuur • Gedeeld cultureel erfgoed • Creatieve industrie
Ministerie van EZ	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)	<ul style="list-style-type: none"> • Creatieve industrie

Doordat er verschillende programma's bestaan en diverse, aan de posten en cultuurfondsen gedelegeerde budgetten, kunnen activiteiten in beginsel in aanmerking komen voor financiering uit verschillende bronnen.

Doordat de verantwoordelijkheden op verschillende niveaus (centraal en decentraal) en direct (onder ministeriële verantwoordelijkheid) en indirect (via zbo's op afstand geplaatst) zijn toebedeeld, is het noodzakelijk een coherent en samenhangend beleid te formuleren opdat de cultuurinspanningen gericht kunnen bijdragen aan het realiseren van de doelstellingen van het buitenlandbeleid. Dit vergt van betrokkenen de bereidheid om gestructureerd overleg te voeren op het niveau van de beleidsvoorbereiding, om de programma's op elkaar af te stemmen en een strakke(re) coördinatie te voeren op het decentrale niveau van de beleidsuitvoering. In het beleid van de afgelopen jaren heeft het hieraan ontbroken, waardoor ook de coherentie van het beleid te wensen overlaat.

6.2 Doeltreffendheid en doelmatigheid van het beleid

Het meten van de doeltreffendheid van cultuurbeleid is een lastige opgave, zo bleek eerder al uit de beleidsdoorlichting van het nationaal cultuurbeleid.¹⁰³ Ook voor de huidige beleidsdoorlichting is het meten van doeltreffendheid een probleem. Doordat prestatie-indicatoren en duidelijke rapportagevoorschriften ontbreken, kunnen hierover geen harde uitspraken worden gedaan. Wel is aannemelijk dat de doeltreffendheid van het beleid zal toenemen naarmate er meer synergie komt tussen de verschillende beleidsonderdelen en programma's en de posten en de cultuurfondsen meer actief gaan samenwerken.

| 100 |

Over de doelmatigheid kan worden opgemerkt dat de posten en de cultuurfondsen in staat zijn geweest een eigen beleid te formuleren, dat goed is afgestemd op de wensen van de doelgroepen. In weerwil van de bezuinigingen zijn de fondsen in staat geweest om met een beperkter budget invulling te geven aan de hun opgedragen verantwoordelijkheden, de leemtes deels op te vangen die zijn veroorzaakt door het wegvallen van de kennisinstututen en zodoende hun eigen achterban in het culturele veld te blijven bedienen.

6.2.1 Doelmatigheid en doeltreffendheid van de uitvoering

Samenwerking posten en fondsen

In hoofdstuk 4 zijn de taken en verantwoordelijkheden van de posten en de fondsen beschreven. Tijdens het onderzoek voor deze beleidsdoorlichting is gekeken of er sprake was van interactie en samenwerking tussen beide partijen en hoe deze plaatsvond. Uit gesprekken met medewerkers van de bezochte posten, de directies van de cultuurfondsen én de informatie uit de netwerkanalyse is duidelijk geworden dat beide partijen nauwelijks synergie zoeken in de uitvoering van het beleid. Op alle bezochte posten werd duidelijk dat meer synergie en daarmee meer toegevoegde waarde uit de bestede middelen kan worden

¹⁰³ Zie ook de beleidsdoorlichting Cultuur, ADR 2015 (TK, 2014-2015, 31 511, nr. 19).

behaald. Posten zijn niet altijd of pas laat op de hoogte van de activiteiten die de cultuurfondsen in 'hun' land organiseren. Daardoor wordt hun de mogelijkheid ontnomen deze activiteiten te benutten voor andere beleidsdoelstellingen.

Als posten en fondsen hun inzet en beleid meer met en op elkaar gaan afstemmen, ontstaat een complementaire en samenhangende inzet van middelen voor het internationaal cultuurbeleid. Dan zijn er meer kansen voor synergie en heldere verantwoording, zonder dat dit ten koste hoeft te gaan van de eigen inhoudelijke autonomie van de cultuurfondsen en de posten. Zo'n verdergaande vorm van samenwerking wordt voor betrokkenen mogelijk acceptabeler als er over en weer meer bekendheid bestaat met elkaars verantwoordelijkheden en werkzaamheden. Hieraan kan concrete invulling worden gegeven door in de meerjarige perspectieven (indicatief) aan te geven wat zowel de posten als de cultuurfondsen op hoofdlijnen willen ondernemen en ondersteunen in de voor Nederland belangrijke landen (cultuurfocus). Posten kunnen dan met het oog op de zichtbaarheid en het (cultureel) imago hun inzet afstemmen met die van de cultuurfondsen en er zo voor zorgen dat het cultuurbeleid, meer dan nu het geval is, ook hun andere buitenlandbeleidsdoelstellingen kan versterken.

(Flexibele) inzet van personeel en uitwisseling van kennis en expertise

In hoofdstuk 4 is beschreven dat de culturele portefeuille op de posten niet tot de meest gewilde functies behoort. Voor een deel hangen de gesignaleerde gevoelens van onbehagen over de cultuurportefeuille echter ook samen met de proceskant van het werk. Het is zonder gedegen inwerkperiode buitengewoon lastig om te functioneren op het terrein van cultuur, dat immers – indachtig het adagium van Thorbecke – ter borging van de inhoudelijke autonomie grotendeels op afstand van de overheid is geplaatst. De samenwerking tussen posten en fondsen is niet vanzelfsprekend en er is vaak sprake van wederzijds gebrek aan erkenning. Dit laatste zou op relatief eenvoudige wijze kunnen worden weggewomen door een gedegen en meer dan obligaat inwerkprogramma op te stellen, zeker voor die ambtenaren die voor het eerst de cultuurportefeuille onder hun hoede hebben. Hieraan dienen de fondsen een forse bijdrage te leveren. Zo'n inwerkperiode kan al gauw enkele weken vergen. Dit is mede afhankelijk van de thema's en de disciplines die de post waar de ambtenaar de eerste cultuurplaatsing zal doorbrengen, heeft gekozen. Het goed kunnen invullen van de culturele functie vergt specialistische kennis, affiniteit met en kennis van cultuur en het vermogen om aansluiting te vinden bij vertegenwoordigers van het Nederlandse culturele veld. Hiermee is in het verleden onvoldoende rekening gehouden bij het benoemen van medewerkers.

| 101 |

Zowel beleidsmatig als op het terrein van samenwerking en uitvoering zou hier meer bereikt kunnen worden als er meer uitwisseling mogelijk is tussen het personeel van de cultuurfondsen enerzijds en dat van OCW en BZ anderzijds. Deze personeelsuitwisseling zou meer onderlinge samenwerking bevorderen, meer begrip voor elkaars standpunten kweken en – *last but not least* – kunnen leiden tot een meer samenhangende uitvoering van het internationaal cultuurbeleid. Hetzelfde geldt voor de huidige uitwisselingsafspraken tussen OCW en BZ. Hierin is opgenomen dat de aanstelling van een OCW'er is beperkt tot één plaatsing. Verruiming van dit uitgangspunt kan worden overwogen om meer uit de plaatsingen te halen, en is tevens in lijn met de concordataafspraken tussen BZ en EZ, waarbij de uitwisseling van ambtenaren flexibeler verloopt.

Landenspecifiek maken van instrumenten

Zowel de posten als de cultuurfondsen beschikken over instrumenten (subsidies, advies) om cultuurondernemers en kunstenaars actief te ondersteunen. Uit het onderzoek voor deze beleidsdoorlichting is naar voren gekomen dat dit maatwerk vereist. De culturele mores verschillen immers per land, wat een zekere discretionaire ruimte noodzakelijk maakt voor zowel de posten als de cultuurfondsen. Vooral subsidies moeten landenspecifiek kunnen worden ingezet. Het snelloket van het Fonds Podiumkunsten is een voorbeeld van een regeling die maatwerk belemmert. Uitvoerende kunstenaars kunnen (maximaal EUR 7.500) subsidie aanvragen voor een (aantal) optreden(s) in het buitenland om een buitenlandse markt te betreden of te veroveren. Voor de ons omringende landen – met een vergelijkbare culturele infrastructuur als Nederland – is zo'n bedrag wellicht toereikend, maar voor de Amerikaanse markt is dit beslist niet het geval. Het veroveren van de Amerikaanse markt vergt een ruime periode van het benaderen van invloedrijke personen (zgn. 'influentials'), het verzorgen van showcases en dergelijke en het aanwezig zijn bij een grootschalig(er) evenement. Invliegen, optreden en uitvliegen van een kunstenaar zal niet leiden tot enig succes.

Beheersmatige koppeling middelen en activiteiten aan beleidsdoelstellingen

Uit het onderzoek blijkt dat activiteiten vaak in aanmerking komen voor financiering uit meerdere gedelegeerde budgetten, doordat er op centraal niveau geen duidelijke doelstellingen zijn gekoppeld aan de beschikbare middelen. Wat de grote cultuurposten goed doen, is het landspecifiek formuleren van prioriteiten binnen het cultuurbeleid. Dit kan nog effectiever gebeuren indien ze dit samen doen met de fondsen, en beide partijen zich vervolgens aan de gemaakte afspraken houden.

6.2.2 Doelmatigheid en doeltreffendheid van de coördinatie

DutchCulture

Om meer samenhang te kunnen aanbrengen in het beleid is meer regie nodig, evenals een gecoördineerde aanpak van de uitvoering. DutchCulture – de ondersteunende instelling voor het internationaal cultuurbeleid – ontbeert bijvoorbeeld een duidelijk omschreven mandaat waarbinnen zij haar ondersteunende en coördinerende werkzaamheden kan verrichten. De organisatie geeft in de huidige situatie invulling aan haar taakopdracht door verschillende rollen te vervullen. Bij bepaalde thema's zijn heldere afspraken gemaakt of bestaat een concreet beeld tussen de stakeholders over de wijze waarop de verantwoordelijkheden zijn belegd (bijvoorbeeld de coördinatie van DutchCulture bij het GCE en Europese samenwerking). Deze afspraken of concreet beeld zijn er echter niet voor de creatieve industrie, waarvoor DutchCulture een actieve speler wil zijn. In de uitvoering bestaat er echter geen eenduidige rolverdeling tussen de bij de creatieve industrie betrokken partijen, waaronder het Mondriaan Fonds en het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie.

Doordat coördinerende bevoegdheden niet zijn opgenomen in de gereedschapskist van DutchCulture, is de organisatie afhankelijk van de goede wil van de cultuurfondsen om samen te werken. De inhoudelijke autonomie van de fondsen heeft er echter toe geleid dat een procesmatige sturing en de gewenste samenhang en de eenheid van beleidsuitvoering

ontbreken, zowel naar de Nederlandse achterban als naar de posten in het buitenland en de buitenlandse counterparts.

Evenmin komt de advisering aan OCW en BZ over de koers van het ICB van de grond. Volgens verschillende betrokkenen is dit enerzijds te verklaren door het ontoereikende mandaat en anderzijds door de beperkte capaciteit (met name kennis), de beperkte competenties en daarmee het gewenste gezag voor advisering door DutchCulture. Ook wijzen ze op het feit dat de inhoudelijke kennis en expertise vooral bij de cultuurfondsen ligt, wat deze instellingen meer geschikt maakt voor een adviesrol.

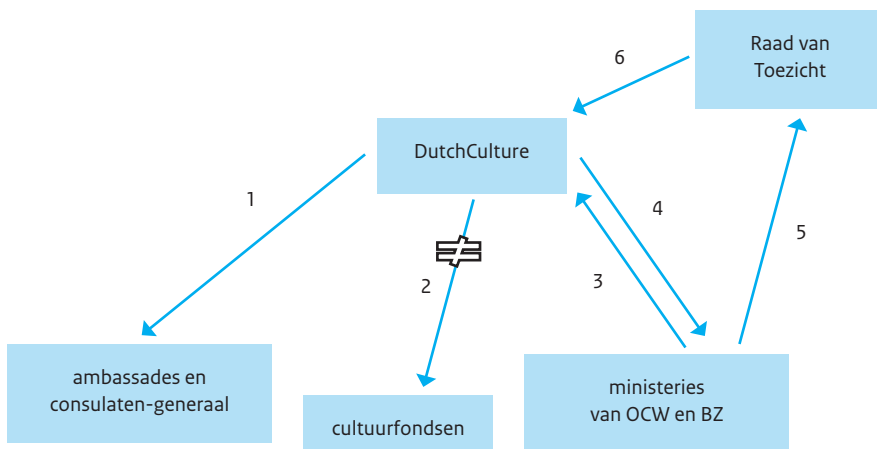
Inbedding van DutchCulture in de praktijk

In hoofdstuk 4 is al geconcludeerd dat DutchCulture onvoldoende mogelijkheden heeft om invulling te geven aan de taken die van de organisatie worden verwacht. Ook in de institutionele positionering van DutchCulture wordt dit onvoldoende duidelijk.

In figuur 6.1 is dit inzichtelijk gemaakt. Lijn 1 vertegenwoordigt de advies- en vraagbaakfunctie die DutchCulture heeft in de richting van de Nederlandse posten in het buitenland. Lijn 2 geeft de uit dit onderzoek naar voren komende gewenste (maar in de praktijk niet aanwezige) procescoördinerende en -afstemmende rol van DutchCulture weer naar de cultuurfondsen. Aan deze rol wordt onvoldoende tot geen invulling gegeven, zoals in hoofdstuk 4 is toegelicht. De lijnen 3 en 4 zijn dun. Enerzijds omdat DutchCulture veel ruimte krijgt bij het uitvoeren van de taken die zij nu opgedragen heeft gekregen, anderzijds omdat die taken niet duidelijk zijn omschreven, waardoor de organisatie zelf prioriteiten is gaan stellen. Elementaire opdrachten van BZ, zoals het in kaart brengen van het Nederlandse cultuurveld voor de posten in het buitenland, zijn tot op heden niet uitgevoerd.

| 103 |

Figuur 6.1 Institutionele positionering van DutchCulture

De financiële verhouding met DutchCulture is vormgegeven in de subsidieverlening door BZ en OCW. De ministeries achten het om die reden onwenselijk om plaats te nemen in de raad van toezicht van deze organisatie. Dit heeft tot gevolg dat alleen via het informeel overleg met de voorzitter van de raad van toezicht (zie figuur 6.1, lijn 5) informatie kan worden uitgewisseld over de wijze waarop DutchCulture het beleid uitvoert en de kwaliteit daarvan. Dit staat los van het regelmatig overleg dat beide ministeries met deze organisatie hebben.

De onderzoekers hebben uitgebreid gesproken met stakeholders bij zowel de ministeries als DutchCulture en de cultuurfondsen. De rode draad uit deze gesprekken is dat er een organisatie nodig is die over procescoördinerende bevoegdheden beschikt. Zo'n organisatie kan dan worden belast met een regiefunctie, met coaching/opleiding en – tot op zekere hoogte – met de uitvoering van beleid. Het faciliteren van een beleidsdialoog tussen de gezamenlijke cultuurfondsen en de beide ministeries – en in het verlengde daarvan de cultuurposten – zou daarmee één van de kerntaken van deze organisatie worden.

Voorts blijkt dat voor het monitoren, evalueren en adviseren over het gemeenschappelijk beleid geen specifieke partij is aangewezen. De taakopdracht die DutchCulture heeft, biedt te weinig houvast en mandaat om deze rol te kunnen vervullen. Beide ministeries geven hier op onderdelen hun eigen invulling aan, bijvoorbeeld door middel van programma-evaluaties en adviesaanvragen van de Raad voor Cultuur. Een positieve uitzondering is de door de accountantsdiensten van beide ministeries gezamenlijk uitgevoerde *Mid-term review* van het GCE in 2012. De ondersteunende en adviserende rol voor de posten pakt DutchCulture wel goed op. De posten ervaren de samenwerking op het gebied van de grote manifestaties als goed. In tabel 6.2 is de output van deze organisatie samengevat. Vooral de advisering, voorlichting en expertbijeenkomsten figureren hierin prominent.

DutchCulture	2010		2011		2012		2013		2014	
	# activiteiten	# deelnemers	# activiteiten	# deelnemers	# activiteiten	# deelnemers	# activiteiten	# deelnemers	# activiteiten	# deelnemers
Bijeenkomsten en expertmeetings	22	1790	27	2448	28	2027	23	2218	67	n/a
Voorlichtings-bijeenkomsten	16	654	11	335	11	1719	35	1597	53*	n/a
CZ-werkbezoeken	1	44	1	31	1	19	1	26	1	21
Buitenlandse bezoekersprogramma's	nvt	21	nvt	27	nvt	65	nvt	43	23	65
Bemiddelingen (adviesvragen en -gesprekken)	n/a	nvt	1671	nvt	1462	nvt	n/a	nvt	718	nvt
Nieuwsbrieven en publicaties	n/a	nvt	17	nvt	40	nvt	54	nvt	7	nvt
Missies (verkenning, inkomend en uitgaand)	n/a	n/a	14	n/a	21	n/a	n/a	n/a	28	n/a

Bron: jaarverslagen DutchCulture (2013 en 2014), jaarverslagen SICA (2010 t/m 2012).

* workshops + gastcolleges.

Buitengaats, database van culturele activiteiten in het buitenland

Met Buitengaats, de culturele database, probeert DutchCulture een monitoringsfunctie te combineren met een agenda- en informatiefunctie. Hiermee wil de organisatie een alomvattend overzicht van evenementen bieden en culturele evenementen in het buitenland promoten. Dit is een lastige opgave. Buitengaats is een op het internet gebaseerde applicatie die in de praktijk slechts een (klein) deel van de internationale activiteiten dekt, variërend van ongeveer 75 procent van de podiumkunsten tot 10-20 procent van de evenementen in de meer commerciële sectoren en kunst- en cultuurvormen als film, architectuur, vormgeving en letteren. Voor het bijhouden van Buitengaats is DutchCulture afhankelijk van de fondsen en de Nederlandse posten in het buitenland, die de relevante data moeten aanleveren. Het systeem kent geen 'afgedwongen' data-invoer, noch vanuit de hoek van de gesubsidieerde activiteiten, noch vanuit de hoek van de commerciële evenementen. Hiermee is Buitengaats enerzijds een nuttig instrument voor het brede, geïnteresseerde publiek in Nederland en het buitenland, maar is het anderzijds, door zijn onvolledigheid, niet bruikbaar voor rapportages over de uitvoering van het internationaal cultuurbeleid. Gezien de huidige decentrale uitvoering van het beleid en de overlap met de monitoring door de fondsen is het zelfs de vraag of een centrale database wel zo'n geschikt monitoringsinstrument kan zijn. De fondsen dekken echter niet de overige BIS-instellingen. Ook niet-gesubsidieerde activiteiten blijven vaak buiten beschouwing. Er is dus een grondige heroriëntatie nodig van de monitorings- en informatiefunctie nodig.

6.3 Conclusies

De coherentie van het internationaal cultuurbeleid is complex te noemen. Verantwoordelijkheden zijn belegd op centraal en decentraal niveau, onder directe ministeriële verantwoordelijkheid en op afstand geplaatst. De complexiteit van de organisatorische en beleidsmatige inbedding van het cultuurbeleid maakt dat overleg en afstemming een absolute voorwaarde zijn voor succesvol beleid. Alle betrokkenen moeten hiervoor open staan en bereid zijn gezamenlijk te komen tot een coherent en samenhangend beleid. Dit is eens te meer van belang als de uitvoering van het internationaal cultuurbeleid door alle betrokken actoren geacht wordt katalyserend te zijn voor of ondersteunend aan de realisatie van de overige doelstellingen van het buitenlandbeleid.

Het internationaal cultuurbeleid van Nederland kent vele actoren, die sterk uiteenlopende doelstellingen, doelgroepen en interventies hanteren. Door de vergaande decentralisatie van (een deel van) de beleidsinhoudelijke voorbereiding en uitvoering enerzijds en het gebrek aan regie en coördinatie anderzijds is er onvoldoende synergie en samenhang in het beleid. De fondsen staan op afstand en hebben veel ruimte om een eigen inhoudelijke invulling te geven aan hun taken en verantwoordelijkheden. Ondanks een afnemend budget zijn ze er goed in geslaagd om maatwerk te leveren aan het culturele veld in Nederland en aan hun netwerken in het buitenland. Het landspecifiek maken van in te zetten instrumenten door de fondsen zal de doelmatigheid vergroten, mits dit gepaard gaat met een zekere discretionaire ruimte bij de uitvoering en toekenning van subsidies.

| 106 |

De cultuurfondsen en de grote cultuurposten kunnen door samen te werken meer synergie aanbrengen in de uitvoering van het internationaal cultuurbeleid. Nu zijn posten vaak niet tijdig op de hoogte van de activiteiten van cultuurfondsen, waardoor hun soms de gelegenheid wordt ontnomen deze activiteiten in te zetten voor de realisatie van andere beleidsdoelstellingen.

Er vindt personele uitwisseling plaats tussen de ministeries van OCW en van BZ, maar niet tussen de cultuurfondsen en de overheid. De inwerkprogramma's voor nieuwe cultuurmedewerkers op posten zijn oppervlakkig. Hierdoor laat de bekendheid van posten en cultuurfondsen met elkaars werk en doelen te wensen over. Het concordaat tussen OCW en BZ hieromtrent wijkt bovendien af van dat tussen EZ en BZ.

Het werken met prestatie-indicatoren kan een goede bijdrage leveren aan het meetbaar maken van de effectiviteit. En met meer coördinatie kan de gewenste synergie bij de uitvoering van het beleid tussen fondsen en posten vorm krijgen. DutchCulture, dat goed invulling geeft aan de inhoudelijke adviesrol voor de posten, ontbreekt het nu aan instrumentarium om een coördinerende rol binnen het culturele netwerk te vervullen.

De databank Buitengaats geeft inzicht in de culturele activiteiten in het buitenland. De dekking varieert per discipline maar schommelt tussen de 10 en 75 procent. DutchCulture moet voor het bijhouden van dit bestand te veel leunen op de fondsen en de posten, waardoor het bijhouden van dit bestand er wel eens bij in wil schieten. Door de huidige beperkingen is Buitengaats (nog) niet geschikt voor monitoring of verantwoording.

Aanbevelingen

Dit hoofdstuk presenteert enkele aanbevelingen voor het internationaal cultuurbeleid. Eerst komen de algemene aanbevelingen aan de orde die voortvloeien uit deze beleidsdoorlichting (paragraaf 7.1). Daarna volgen de meer gerichte aanbevelingen voor de uitvoerders van het internationaal cultuurbeleid (paragraaf 7.2).

7.1 Algemene aanbevelingen

7.1.1 Beleid

De meerwaarde van het internationaal cultuurbeleid verdient explicitering in het nieuwe beleidskader. Dit kader dient in de eerste plaats helder weer te geven wat het internationaal cultuurbeleid kan toevoegen aan de bestaande culturele activiteiten die plaatsvinden zonder overheidsbemoediging en in de tweede plaats welke functie culturele diplomatie kan vervullen bij het bereiken van zowel algemene als specifieke beleidsdoelstellingen. Het beleidskader dient ook richting en prioriteiten aan te brengen en meer te sturen op het bereiken van synergie tussen het ICB en het internationaliseringsbeleid vanuit de culturele basisinfrastructuur.

Zorg voor heldere governancestructuren en maak afspraken over regie, coördinatie en uitvoering. De rolopvattingen en de mate van betrokkenheid bij de beleidsvoorbereiding verschillen per ministerie. Expliciteer daarom de aannames die ten grondslag liggen aan de gemaakte beleidskeuzes om interpretatieverschillen bij de uitvoering van het beleid én onduidelijkheid over de governance en de verantwoordingsmechanismen te voorkomen.

| 109 |

Besteed aandacht aan de keuze van prioriteitslanden. Breng de verschillende prioriteiten bij de diverse uitvoerders in beeld en actualiseer deze periodiek om afstemming van strategische beleidsinzet mogelijk te maken.

Breng meer synergie aan bij de uitvoering van het internationaal cultuurbeleid op de grote buitenlandse posten (zoals Duitsland, Verenigde Staten, Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk), waar de (uiteenlopende) beleidsdoelen en inspanningen voor het ICB het meest complex en veelomvattend zijn. Meer synergie en complementariteit leiden tot een efficiëntere inzet van de cultuurmiddelen en een meer geprononceerde rol van cultuur bij de realisatie van de doelen van het buitenlandbeleid. Het zal ook de Nederlandse zichtbaarheid in het buitenland vergroten wanneer de verschillende spelers op bepaalde thema's en in bepaalde culturele disciplines meer gezamenlijk optrekken. Zorg voor maatwerk door een specifieke landen- en/of thematische aanpak te hanteren. Maak hiertoe meer gebruik van de aanwezige (lokale) expertise. Stimuleer ook de kennisuitwisseling tussen de posten, de fondsen en DutchCulture om functionele netwerken in kaart te brengen, te beoordelen waar de raakvlakken liggen, welke strategieën het beste gevolgd kunnen worden en hoe de verschillende actoren hun interventies hierop kunnen afstemmen. Door de netwerken waarbinnen de cultuurfondsen, de Nederlandse vertegenwoordigingen in het buitenland en andere beleidsuitvoerders opereren meer op elkaar te laten aansluiten, kan de overheid die kennisfunctie tactischer benutten.

Ondersteun de posten waar nodig bij het identificeren van multipliers, bijvoorbeeld door de Nederlandse spelers in het culturele landschap goed in kaart te brengen, inclusief hun internationaliseringspotentieel op de verschillende beleidsthema's en in de prioriteitslanden.

7.1.2 Overige aanbevelingen

Formuleer de beleidsmatige uitgangspunten SMART,¹⁰⁴ met aandacht voor essentiële verantwoordings- en feedbackmechanismes (zoals prestatie-indicatoren en monitoring). Maak – additioneel aan de verantwoording door de posten – heldere afspraken over de wijze waarop de cultuurfondsen verantwoording dienen af te leggen over het doelbereik van internationalisering, internationale uitgaven en de internationaal gerealiseerde prestaties.

Vergroot het aanzien en de aantrekkingskracht van de afdelingen en functies voor Pers- en Culturele Zaken. Dit kan bijvoorbeeld door medewerkers goede inwerkprogramma's te bieden die hen inhoudelijk beter voorbereiden. Dit kan ook door hun kennisbasis te vergroten via werkbezoeken aan de cultuurfondsen en andere beleidsuitvoerders in Nederland, door uitwisseling tussen de ministeries van BZ en OCW nadrukkelijker te stimuleren én door het belang van cultuur binnen het primaire proces van BZ te benadrukken. Actualiseer ook het concordaat tussen BZ en OCW. Maak culturele functies aantrekkelijk door een carrièreperspectief te bieden en het aanzien en de waardering van die functies te verbeteren.

| 110 |

Vereenvoudig omwille van de efficiëntie de structuur van kleine gedelegeerde budgetten. De centrale directie Financieel Economische Zaken van het ministerie van BZ verkent op dit moment of en, zo ja, hoe ze het aantal kleine budgetten kan beperken.

Maak voor het doeltreffend en efficiënt benutten van sociale media afspraken over de regie en ondersteuning bij het ontwerpen en uitvoeren van communicatiestrategieën. Gebruik de werkwijze van DutchCultureUSA als *best practice*. Vergroot de adviesrol van de directie Communicatie bij BZ naar de posten op het gebied van sociale media. Bied ondersteuning bij dataverzameling en -analyse. Betrek hierbij ook de BZ *Newsroom*.

Pas de berichtgeving zoveel mogelijk aan op de lokale context. Een belangrijke rol is hierbij weggelegd voor de lokale staf, zodat een adequate aansluiting kan worden gezocht bij zaken als taal, mentaliteit en (potentiële) betrokkenheid. Maak gebruik van specifiekere #hashtags en/of *trending topics* om beter aan te sluiten bij de gesprekken die er voor de post en de doelgroepen toe doen.

¹⁰⁴ SMART staat voor voldoende Specifiek, Meetbaar (met benoemde indicatoren en streefwaarden), Acceptabel (ook: voldoende Ambitueus), Realistisch en Tijdsgebonden.

7.2 Aanbevelingen voor de beleidsuitvoering

Cultuurfondsen en posten

Breng meer synergie aan tussen de cultuurfondsen en de grote posten bij de uitvoering van het internationaal cultuurbeleid, door aan de voorkant van het beleid de posten en fondsen meer samen te laten optrekken. Hiertoe kunnen ze gezamenlijke meerjarige beleidsplannen opstellen, waardoor ze meer inzicht krijgen in elkaars inzet in het betreffende land en bij de uitvoering meer synergie kunnen realiseren.

Behalve inwerkprogramma's kunnen collegiale visitatiebezoeken ook bijdragen aan kennisuitwisseling. Vertegenwoordigers van fondsen en de hoofden Pers- en Culturele Zaken bespreken (twee)jaarlijks het opgestelde cultureel meerjarenplan van een post en de uitvoering daarvan. Dit resulteert in collegiaal advies en een open uitwisseling van ervaringen en ideeën. Voor de kleinere posten kunnen de cultuurterugkomdagen in de behoefte aan kennisuitwisseling voorzien.

Cultuurfondsen

Formuleer de beleidsmatige uitgangspunten SMART. Deze kunnen worden opgesteld in onderling overleg met de deelnemers aan de culturele basisinfrastructuur en na consultatie van de Raad voor Cultuur. Op die wijze kunnen de fondsen onderbouwen hoe de beleidsinstrumenten en de voorgenomen interventies hebben bijgedragen aan de realisatie van het beleid.

| 111 |

Coördinerende organisatie ('DutchCulture 2.0')

Versterk de positie van de coördinerende organisatie. Geef deze het mandaat en de menskracht om daadwerkelijk procescoördinerende en adviserende taken uit te voeren. Maak duidelijk wat het takenpakket van deze organisatie ('DutchCulture 2.0') moet zijn. Uit de aanbevelingen zijn de volgende taken af te leiden:

1. Regisseren:

- optreden als liaison van de cultuurfondsen naar de ministeries;
- procesmatig begeleiden en afstemmen van de vierjaarlijks op te stellen meerjarenplannen van de cultuurfondsen, inclusief het afstemmen met de grote cultuurposten;
- procesmatig begeleiden en afstemmen van de jaarlijks op te stellen verantwoordingen aan de betrokken ministeries en achterban;
- coördineren van de bovensectorale bezoekersprogramma's.

2. Coachen:

- posten in het buitenland met raad (en daad) bijstaan, zowel cultuurinhoudelijk als bij het vinden van counterparts.

3. Monitoren en evalueren (M&E):

- uitwerken van een M&E-kader (en waar mogelijk het formuleren van volume- en prestatiegegevens voor de beleidsuitvoerders);

- bijhouden van een totaaloverzicht van alle uit rijksmiddelen gefinancierde activiteiten op het terrein van het internationaal cultuurbeleid en hiertoe richtlijnen opstellen voor het actueel houden van dit overzicht (zie de tekstbox Buitengaats aan het eind van dit hoofdstuk);
- het in opdracht van (één van) de ministeries uitvoeren van manifestaties.

Bovenvermeld palet aan taken kan alleen worden uitgevoerd met een mandaat van BZ en OCW. De coördinerende organisatie rapporteert rechtstreeks aan beide ministeries en ontvangt van hen decharge.

Informatie- en communicatieachterban

De informatie over het beleid en de mogelijkheden die de posten en cultuurfondsen hun achterban te bieden hebben, kunnen duidelijker worden weergegeven. Hier ligt een rol voor de procescoördinerende organisatie, die een centrale website kan bijhouden die de relevante informatie in onderlinge samenhang bijeenbrengt.

Box 7.1 *Buitengaats*

Er bestaat er een grote behoefte aan een sluitend en alomvattend inzicht in de bestedingen van de overheidsmiddelen, los van de vraag wie de subsidie heeft verleend. Hiermee kan invulling worden geven aan de verantwoordings- en de voorlichtingsfunctie. Met behulp van goede afspraken over administratie en organisatie (een subsidie kan pas ter beschikking worden gesteld als aan de registratievoorwaarden is voldaan) kan deze ‘buitengaats-nieuwe-stijl’ beter worden bijgehouden en in de gesignaleerde leemte voorzien.

verplicht	verplicht	facultatief
alle ondersteunde en door de cultuur fondsen gefinancierde activiteiten	alle activiteiten gefinancierd door Nederlandse ministeries, door ambassades en consulaten-generaal	alle overige activiteiten ondernomen door kunstenaars, culturele ondernemers e.d.

Schematisch bestaat dit instrument dan uit drie componenten: één voor activiteiten die worden gefinancierd door de cultuurfondsen, één voor activiteiten van de ministeries en ambassades en één voor commerciële culturele activiteiten in het buitenland.

Het bijhouden van de componenten één en twee kunnen met een aanpassing van de administratieve organisatie worden afgedwongen. De derde component niet.

8

Beleidsopties bij significant minder middelen (-20%)

Dit hoofdstuk beschrijft beleidsopties indien er significant (-20%) minder middelen beschikbaar worden gesteld. De verantwoordelijkheid voor dit hoofdstuk berust uitsluitend bij de ministeries van BZ en OCW. IOB draagt hiervoor geen verantwoordelijkheid.

8.1 Inleiding

Alle beleidsdoorlichtingen die vanaf 2015 worden opgesteld, moeten volgens de Regeling Periodiek Evaluatieonderzoek (RPE) een of meer zogenaamde 20%-besparingsvarianten bevatten: een beschrijving van beleidsopties voor het geval er significant minder budget beschikbaar is. Dit hoofdstuk gaat in op de beschrijving van 20%-besparingsvarianten in het kader van de beleidsdoorlichting voor het Internationaal Cultuurbeleid (ICB), en is opgesteld door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en het ministerie van Buitenlandse Zaken.

8.2 Grondslag

Als grondslag voor de berekening van de 20%-besparingsvarianten voor het ICB zijn de middelen genomen die binnen de Homogene Groep Internationale Samenwerking (HGIS) bestemd zijn voor het ICB. Dit is:

- voor OCW het HGIS-deel van het budget opgenomen onder artikel 14 van de OCW-begroting 2016;
- voor BZ het budget opgenomen onder artikel 04.03 (Grotere buitenlandse bekendheid met de Nederlandse cultuur) van de HGIS-nota 2016. Het betreft non-ODA.

| 115 |

8.3 20%-besparingsvarianten ICB

De bedragen die de grondslag van de berekeningen vormen zijn, samen met een budgettaire reeks voor de periode 2017-2020, in onderstaande tabellen weergegeven. De beleidsopties betreffen 20%-besparingsvarianten ten opzichte van de budgettaire reeks 2017-2020. Voor OCW zou het gaan om een totaal te besparen bedrag van 0,9 miljoen euro. Voor BZ zou het gaan om een totaal te besparen bedrag van 1,6 miljoen euro.

Homogene Groep Internationale Samenwerking – OCW (bedragen in EUR miljoen)	2016	2017	2018	2019	2020
GCE		1,0	1,0	1,0	1,0
Fondsen en ondersteunende instellingen		3,6	3,6	3,6	3,6
Totaal OCW, zonder korting	4,6	4,6	4,6	4,6	4,6
20% besparing		0,9	0,9	0,9	0,9
Totaal OCW, na korting		3,7	3,7	3,7	3,7

Homogene Groep Internationale Samenwerking – non-ODA – BZ (bedragen in EUR miljoen)	2016	2017	2018	2019	2020
Totaal BZ, zonder korting	8,4	7,9	7,9	7,9	7,9
20% besparing		1,6	1,6	1,6	1,6
Totaal BZ, na korting		6,3	6,3	6,3	6,3

De beleidsdoorlichting geeft onvoldoende aanknopingspunten voor beleidsmatige keuzes voor het opstellen van besparingsvarianten. Om de voorgeschreven besparingen te behalen zijn drie beleidsopties opgesteld: een optie waarbij een generieke korting wordt toegepast, en twee opties waarbij inhoudelijke keuzes worden gemaakt. De opties worden hieronder weergegeven. Voor alle genoemde opties geldt dat het niet noodzakelijk is nationale wetgeving aan te passen en dat ze niet strijdig zijn met een Europese richtlijn.

| 116 |

8.3.1 Besparingsvariant 1: Generieke korting

Toelichting OCW en BZ:

Bij deze beleidsvariant worden geen inhoudelijke keuzes gemaakt. Alle uitgaven bij OCW en BZ worden gelijkmatig gekort met twintig procent. Daarmee wordt de “pijn” gelijk verdeeld. Dit betekent onder meer dat de budgetten van de ambassades en de fondsen gekort worden. Ook wordt gekort op de bezoekersprogramma’s en de middelen van OCW en BZ voor DutchCulture. Verder wordt gekort op de budgetten voor de culturele instituten in het buitenland. Dat betekent: minder tentoonstellingen, minder vertalingen, minder optredens, minder uitwisseling met focuslanden en minder erfgoedsamenwerking. Het gaat hier vaak om relatief kleine budgetten per discipline voor bijvoorbeeld bezoekersprogramma’s. Door een bezuiniging van twintig procent blijft er op sommige onderdelen te weinig kritische massa over. Vergelijk een bezoekersprogramma voor een individueel land. Daarmee zijn relatief geringe bedragen gemoeid. Bij een forse bezuiniging heeft het weinig zin meer om zo’n programma te handhaven, en valt dit instrument in zijn geheel weg, of er kunnen op bepaalde disciplines geen bezoekersprogramma’s meer worden gerealiseerd. Hetzelfde geldt ook voor de bijdrage aan Huis deBuren, omdat een Nederlandse korting zal moeten worden gespiegeld door een Vlaamse korting. Alle posten in prioriteitslanden krijgen in deze variant minder te besteden. Hierdoor boet het beleid sterk aan impact in.

Overzicht financieel effect op belangrijke onderdelen (OCW en BZ gecombineerd, in EUR 1.000)

Onderdeel	Was	Wordt
DutchCulture basisfinanciering (BZ)	600	480
DutchCulture programmaged	700	560
Posten in prioriteitslanden	3.000	2.400
Bezoekersprogramma's (BZ)	400	320
GCE erfgoedinstellingen	1.000	800
GCE posten	800	640
Internationalisering creatieve industrie	2.000	1.600
NL-Vlaams Huis deBuren	450	405
Fondsen en ondersteunende instellingen	3.300	2.600

8.3.2 Besparingsvariant 2: Forse besparing op Gedeeld Cultureel Erfgoed (GCE) en cultuurbudgetten posten

OCW (bedragen in EUR miljoen)

Besparingsonderdeel	2017	2018	2019	2020
Max. -50% op GCE	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
Fondsen en ondersteunende instellingen	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4

| 117 |

BZ (bedragen in EUR miljoen)

Besparingsonderdeel	2017	2018	2019	2020
-50% op GCE	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
Posten GCE	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4
Posten ICB	-1,1	-1,1	-1,1	-1,1

Toelichting OCW:

De besparing van 20% zal bij OCW worden gerealiseerd door:

- Besparing van maximaal de helft van het GCE-budget: 0,5 miljoen euro. Dit betekent een halvering van de budgetten voor het Nationaal Archief en de Rijksdienst Cultureel Erfgoed voor GCE, en opheffing van het GCE-matchingsfonds dat door DutchCulture wordt beheerd.
- Deze variant behelst verder een besparing van 0,4 miljoen euro op de activiteiten van de cultuurfondsen. Deze besparing betekent minder tentoonstellingen, minder optredens, minder vertalingen en minder erfgoedssamenwerking. De HGIS-middelen worden door de fondsen ingezet voor marktverruiming en internationale promotie. De instrumenten die daarbij worden gehanteerd, verschillen per discipline en laten zich lastig met elkaar vergelijken. Zo kent het Fonds Podiumkunsten onder meer regelingen voor werkbezoeken

(met een gemiddeld toekenningsbedrag van 7.000 euro), reisbeurzen (gemiddeld 4.000 euro) en uitwisselingsprojecten (gemiddeld 24.000 euro in het buitenland en 14.000 euro in Nederland). Besparingen op deze regelingen betekenen een minder grote zichtbaarheid van de Nederlandse podiumkunsten in het buitenland en een minder sterke positie van Nederland als internationale samenwerkingspartner.

Toelichting BZ:

De besparing van 20% zal bij BZ worden behaald door:

- Besparing op GCE-middelen van 0,5 miljoen euro. Dit wordt ingevuld door opheffing van de BZ-bijdrage aan het GCE-matchingsfonds dat thans door DutchCulture wordt beheerd, en halvering van GCE-budgetten bij de ambassades, waardoor zij elk vijftig procent minder budget krijgen of ten minste vijf landen geen budget meer krijgen en minder lokale initiatieven kunnen worden ondersteund.
- Een kleiner aantal prioritaire ICB-posten. Dit betekent dat de budgetten bij ten minste zes van de vijftien prioriteitslanden en enkele posten in de prioriteitsregio's worden geschrapt: een besparing van 1,1 miljoen euro.

8.3.3 Besparingsvariant 3: Forse besparing op de cultuurfondsen en cultuurbudgetten posten

OCW (bedragen in EUR miljoen)

Besparingsonderdeel	2017	2018	2019	2020
Fondsen en ondersteunende instellingen	-0,9	-0,9	-0,9	-0,9

BZ (bedragen in EUR miljoen)

Besparingsonderdeel	2017	2018	2019	2020
Posten ICB	-1,6	-1,6	-1,6	-1,6

Toelichting OCW:

De besparing van 20% zal bij OCW worden gerealiseerd door een korting van 0,9 miljoen euro op de activiteiten van de cultuurfondsen. Deze besparing komt boven op de algemene besparing van 20%, die de fondsen in 2013 opgelegd hebben gekregen. Zie de toelichting bij besparingsvariant 2. Het resultaat van deze variant is dat er nog minder tentoonstellingen, minder vertalingen, minder optredens en minder uitwisseling met focuslanden door de Nederlandse cultuurfondsen kan worden ondersteund.

Toelichting BZ:

De besparing van 20% zal bij BZ worden behaald door meer focus op gezamenlijke activiteiten van cultuurfondsen en ambassades in een beperkt aantal prioritaire landen. Dit betekent geen financiering meer voor de ondersteuning van manifestaties en voor creatieve industrie via de cultuurfondsen. Doordat er nog maar een klein aantal prioritaire ICB-posten is, worden er bij ten minste tien ambassades budgetten geschrapt. Dit leidt tot een besparing van 1,6 miljoen euro.

Bijlage 1 Over IOB

Doelstellingen

De Inspectie Ontwikkelingssamenwerking en Beleidsevaluatie (IOB) beoogt een bijdrage te leveren aan de kennis over de uitvoering en effecten van het Nederlandse buitenlandbeleid. IOB voorziet in de behoefte aan onafhankelijke evaluatie van beleid en uitvoering ten aanzien van alle beleidsterreinen die vallen binnen de homogene groep buitenlanduitgaven (HGIS). Verder adviseert IOB over de programmering en uitvoering van de evaluaties die onder verantwoordelijkheid van de beleidsdirecties van het ministerie van Buitenlandse Zaken en de ambassades worden verricht.

IOB-evaluaties stellen de bewindspersonen in staat om aan het Parlement *verantwoording* af te leggen over het gevoerde beleid en de besteding van middelen. Bij de uitvoering van evaluaties wordt naast verantwoording ook aandacht geschonken aan *leren*, door lessen en verbetermogelijkheden aan te reiken die kunnen worden geïncorporeerd in de beleidscyclus van het ministerie. Gewapend met de kennis over de resultaten van het gevoerde beleid kunnen beleidsmakers nieuwe interventies beter en doelgerichter voorbereiden.

Organisatie en kwaliteitsborging

IOB beschikt over een staf van ervaren onderzoekers en een eigen budget om zo nodig specialistische kennis van buiten te kunnen benutten. Voor de kwaliteitsbewaking stelt IOB voor elke evaluatie een externe referentiegroep samen, waarin naast externe deskundigen ook betrokken beleidsmedewerkers van het ministerie en andere relevante deskundigen zitting hebben. Bovendien wijst IOB voor elke evaluatie enkele inspecteurs aan als kritische meelezers. IOB's *Evaluatiebeleid en richtlijnen voor evaluaties* zijn beschikbaar op de website www.iob-evaluatie.nl en in papieren vorm via het IOB-secretariaat.

| 121 |

Programmering

De IOB-evaluatieprogrammering maakt deel uit van het overzicht van voorgenomen evaluaties dat, gerangschikt naar beleidsartikel, is opgenomen in de Memorie van Toelichting van de Begroting van het ministerie van Buitenlandse Zaken. IOB heeft eindverantwoordelijkheid voor de evaluatieprogrammering op het terrein van ontwikkelingssamenwerking, en adviseert over de programmering op het terrein van buitenlandbeleid. De onderwerpkeuze wordt mede bepaald op grond van de behoeften vanuit het ministerie, het parlement en de relevantie voor de samenleving. IOB stemt de eigen evaluatieprogrammering ook af op die van andere donoren en ontwikkelingsorganisaties.

Aanpak en methodologie

IOB streeft naar relevantie, hoge kwaliteit en methodologische vernieuwing. Het evaluatieonderzoek maakt bij voorkeur gebruik van zowel kwantitatieve als kwalitatieve onderzoeksmethoden die – zo mogelijk – uitmonden in robuuste impactstudies. IOB verricht tevens systematische overzichtsstudies van beschikbare empirische resultaten op prioritaire beleidsterreinen. Met de evaluatiediensten van andere landen binnen het evaluatienetwerk van de OESO-Commissie voor ontwikkelingssamenwerking werkt IOB nauw samen, onder meer door het uitwisselen van kennis en expertise en het uitvoeren van gezamenlijke evaluaties.

Bijlage 2 Bronnenlijst

Rijksoverheid

Ministerie van Buitenlandse Zaken (2008). *Grenzeloze kunst*. Den Haag. TK, 2008-2009, 31 482, nr. 17.

Ministerie van Buitenlandse Zaken (2012). *Voor Nederland, Wereldwijd*. Den Haag. TK, 2012-2013, 32 734, nr. 15.

Ministerie van Buitenlandse Zaken (2012). *Visie internationaal cultuurbeleid*. Den Haag. TK, 2011-2012, 31 482, nr. 84.

Ministerie van Buitenlandse Zaken (2012). *Beleidskader Gedeeld Cultureel Erfgoed 2013-2016*. Den Haag.

Ministerie van Buitenlandse Zaken (2013). *Verloop en resultaten van het Bilaterale jaar Nederland-Turkije 2012*. Den Haag. TK, 2012-2013, 33 400V, nr. 128.

Ministerie van Financiën, ADR (2015). *Beleidsdoorlichting Cultuur 2009-2014*. Den Haag. TK, 2014-2015, 31 511, nr. 19.

Ministerie van Financiën (2015). *Regeling Periodiek Evaluatieonderzoek*. Den Haag.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2007). *Kunst van Leven: Hoofddijnen cultuurbeleid*. Den Haag. TK, 2006-2007, 28 989, nr. 44.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2008). *Subsidieplan Kunst van Leven 2009-2012*. Den Haag. TK, 2007-2008, 31 482, nr. 16.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2010). *Uitgangspunten cultuurbeleid*. Den Haag. TK, 2010-2011, 32500 VIII, nr. 98.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2011). *Meer dan kwaliteit: een nieuwe visie op cultuurbeleid*. Den Haag. TK, 2010-2011, 32 380, nr. 1.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2012). *Rapport over Mid-term review GCE-beleid*. Den Haag. Joint onderzoek Auditdiensten OCW en BZ. Kenmerk: OCW 353980.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2012). *Besluiten culturele basisinfrastructuur 2013-2016*. Den Haag. TK, 2012-2013, 32 820, nr. 65.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2013). *Trends in Beeld 2013: Zicht op Onderwijs, Cultuur en Wetenschap*. Den Haag. TK, 2013-2014, 33 750 VIII, nr. 5.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Erfgoedinspectie (2013). *Jaarverslag Erfgoedinspectie. Verslag van het toezicht in 2012*. Den Haag.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2014). *Nieuwe filmregeling*. Den Haag. TK, 2013-2014, 32820 nr. 102.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2015). *Uitgangspunten cultuurbeleid 2017-2020*. Den Haag. TK, 2014-2015, 23 820, nr. 134.

Ministeries van Buitenlandse Zaken en van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2014). *Afspraken Internationaal Cultuurbeleid (concordaat)*. Den Haag.

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Begrotingen Ministerie van Buitenlandse Zaken en Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap 2010-2014.

Overzicht subsidiotoekenningen BIS 2009-2013, Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

| 123 |

Tweede Kamer der Staten Generaal (2008). Motie Leerdam/Nicolai/Van der Ham/Halsema. TK, 2007-2008, 31 200 VIII, nr. 116.

Tweede Kamer der Staten Generaal (2009). Motie Peters/Pechtold/Nicolai/Voordewind/Van Dam. TK, 2009-2010, 32 123 V, nr. 44.

Tweede Kamer der Staten Generaal (2012). *VAO: Internationaal Cultuurbeleid*. Den Haag. Handelingen II 2011/12, nr. 56, item 15, pp. 45-49.

Interne documenten

HGIS-jaarverslagen 2010-2014

Meerjarige Interdepartementale Beleidskaders (MIB's) posten 2010-2014

Meerjarige Strategische Plannen (MJSP's) posten 2010-2014

Jaarplannen posten 2010-2014

Communicatieplannen posten 2010-2014

Jaarverslagen SICA/DutchCulture 2010-2014

Buitengaatoverzichten en -analyses van SICA/DutchCulture 2006-2014.

Jaarverslagen/-verantwoordingen cultuurfondsen 2010-2014

Onderzoek en evaluaties

APE (2015). *Quick Scan meerjarig gesubsidieerde fondsinstellingen*. Rapportnr. 1360. Den Haag.

Berenschot (2009). *Tussenevaluatie Netherlands China Arts Foundation*. Utrecht.

Berenschot (2011). *Tussentijdse evaluatie DutchDFA: Programma Dutch Design, Fashion and Architecture*. Utrecht.

Berenschot (2013). *Eindevaluatie DutchDFA: Programma Dutch Design, Fashion and Architecture*. Utrecht.

Compernelle, P., R. Knoop, A. van Dam, P. de Jong, S. van der Haar, A. el Bahrawy en Z. Lynn (2015). *Moving Worlds. Evaluation of the Prince Claus Fund, 2012-2015*. Amsterdam. Evaluatie uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van Buitenlandse Zaken.

| 124 |

Design Innovation Group (2014). *Topsector Creatieve Industrie: Een tussenbalans. 2011-2013*. Den Haag.

ECORYS (2008). *Evaluatie drie cultuurorganisaties: Hubert Bals Fonds, Jan Vrijman Fonds, Rijksakademie van beeldende kunsten*. Eindrapport. Rotterdam/Den Haag.

EVD (2011). *Eindrapportage Nederlandse deelname aan de wereldtentoonstelling Expo 2010 in Shanghai*. Den Haag.

Fonds voor Cultuurparticipatie (2010). *Tussen traditie en kunst. Enkele analyses van de gevolgen van de introductie van volkscultuur*. Amsterdam.

Foreign Commonwealth Office (2014). *Triennial Review of the British Council*. London.

Kwink Groep (2014). *Eindrapport Evaluatie Productie- en Compositiesubsidies Fonds Podiumkunsten*. Den Haag.

Luckerath-Rovers, M., G. Hagoort, R. Rienstra, B. Verbergt en P. Voorsmit (2014). *Rapport Visitatiecommissie Cultuurfondsen 2014*. Uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Mondriaanfonds (2014). *Evaluatie oriëntatiereizen 2009-2013*. Amsterdam.

Mondriaanfonds (2014). *Evaluatie bezoekers-programma, 2009-2013*. Amsterdam.

NCFA en SICA (2010). *Netherlands China Arts Foundation (2007-2010) en Dutch Cultural Centre Shanghai (2010)*.

Premsele (2012). *Evaluatie Internationaal Bezoekersprogramma 2004-2011. De resultaten van 8 jaar IBP*.

Selten, C. (2015). *More than Tulips*. Intern onderzoek, directie Communicatie, ministerie van Buitenlandse Zaken.

Slob, A. en M. Lourens (2015). *Analyse internationalisering Nederlandse cultuurorganisaties*. Den Haag.

Stimuleringsfonds (2015). *Mid-term rapportage (2013-2014). Programma Internationalisering Ontwerpsector*. Den Haag.

Topteam Creatieve Industrie (2011). *Creatieve industrie in topvorm. Advies Topteam Creatieve Industrie*. Den Haag.

Adviezen

Raad voor Cultuur (2008). *Strategische keuzes internationaal cultuurbeleid*. Den Haag.

| 125 |

Raad voor Cultuur (2010). *Advies culturele vertegenwoordiging in het buitenland*. Den Haag.

Raad voor Cultuur (2011). *Noodgedwongen keuzen: Advies bezuiniging cultuur 2013-2016*. Den Haag.

Raad voor Cultuur (2012). *Slagen in Cultuur: Culturele basisinfrastructuur 2013-2016*. Den Haag.

Raad voor Cultuur (2013). *Culturele vertegenwoordiging in Frankrijk*. Den Haag.

Raad voor Cultuur (2016). *Agenda Cultuur 2017-2020 en verder*. Den Haag.

Wetenschappelijke Raad voor Regeringsbeleid (2015). *Cultuur herwaarderen*. Den Haag.

Literatuur en andere bronnen

Bound, K., et al. (2007). *Cultural Diplomacy*. London: Demos.

Brown, R. (2012). *The Four Paradigms of Public Diplomacy: Building a Framework for Comparative Government External Communications Research*. Paper presented at the International Studies Association Convention, San Diego, April 2012.

Cummings, M. (2003). *Cultural Diplomacy and the United States Government: A Survey*. Washington, D.C.: Center for Arts and Culture.

Dutch Centre for International Cultural Cooperation (2012). *Ondersteunende instelling voor het internationaal cultuurbeleid. Aanvraag op grond van artikel 3.43 van de Subsidieregeling culturele basisinfrastructuur 2013-2016: bovensectorale ondersteunende instelling voor het internationaal cultuurbeleid*. Amsterdam.

George, A.L. (1980). *Trade-off dilemmas in policymaking*.

Hartig, F. (2010). *Soft power push or conspiracy? A case study of Confucius Institutes in Germany*. Paper presented to the 18th Biennial Conference of the Asian Studies Association of Australia in Adelaide, 5-8 July 2010.

Foreign & Commonwealth Office (2014). *Triennial Review of the British Council*. London.

Isar et al. (2014). *Engaging the World: Towards Global Cultural Citizenship*. Report commissioned by European Commission. Beschikbaar via: http://cultureinexternalrelations.eu/wp-content/uploads/2013/05/Engaging-The-World-Towards-Global-Cultural-Citizenship-eBook-1.5_13.06.2014.pdf.

NRC (2015). *Nederland is het land van dans, dance en design*. 15 oktober 2015.
<http://www.nrc.nl/next/2015/10/15/nederland-is-het-land-van-dans-dance-en-design-1547904>.

Nye, J.S. (1990). 'Soft Power'. In: *Foreign Policy*, 80, pp. 153-171.

Websites

Angels in America: <http://tga.nl/voorstellingen/angels-in-america/synopsis>.

British Council: <https://www.britishcouncil.org/>.

Confucius Institute: <http://english.hanban.org/>.

De Buren: <http://www.deburen.eu/nl/>.

Goethe Institut: <https://www.goethe.de/ins/de/en/index.html>.

Institut Français: <http://www.institutfrancais.com/>.

Institute for Cultural Diplomacy: http://www.culturaldiplomacy.org/index.php?en_culturaldiplomacy.

Schwob: <http://nl.schwob-books.eu/>.

Bijlage 3 Toelichting bij de uitgaven voor internationaal cultuurbeleid

Geoomerkte uitgaven HGIS-cultuur (HGIS non-ODA)

Financiering van het internationaal cultuurbeleid komt ten laste van de begrotingen van BZ en OCW en maakt onderdeel uit van de Homogene Groep Internationale Samenwerking (HGIS). Hiervan wordt ongeveer de helft via het buitenlandse postennetwerk ingezet, de overige middelen worden grotendeels aan de cultuurfondsen toegekend. Daarnaast bestaat financiering uit instellingsbijdragen, culturele manifestaties, bilaterale vriendschapsjaren en verplichte bijdragen.

HGIS-financiering voor de cultuurfondsen betreft in de periode 2009-2012 een bedrag van ruim EUR 4,1 miljoen per jaar, en is in de periode 2013-2016 verlaagd naar circa EUR 3,8 miljoen per jaar. Deze component is een 'overblijfsel' van het HGIS-Cultuursubsidieloket, dat sloot op 1 oktober 2007. Dit budget is daarna overgeheveld naar de fondsen en daarmee onderdeel geworden van de subsidieprogramma's in het kader van hun internationaliseringsagenda. Tot nu toe gaat de verdeling van deze HGIS-middelen over de cultuurfondsen uit van een generieke insteek (naar rato van de totale subsidie)¹⁰⁵, ongeacht hun bijdrage aan internationaliseringsdoelstellingen.

| 127 |

Geoomerkte uitgaven HGIS-cultuur (HGIS ODA)

HGIS middelen voor cultuur in de partnerlanden voor ontwikkelingssamenwerking hebben betrekking op het beleid voor Cultuur en Ontwikkeling (C&O). Dit budget valt vanaf 2013 op de begroting van de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (BHOS). In de periode vóór 2013 viel het budget voor C&O onder hetzelfde begrotingsartikel als het ICB.

Overige uitgaven op het gebied van internationale cultuur (HGIS non-ODA)

Het Nederlandse postennetwerk in het buitenland maakt naast de ICB-middelen ook gebruik van het budget voor Publieksdiplomatie (het zgn. programmafonds non-ODA). Posten financieren hiermee een behoorlijk aantal activiteiten op het gebied van – of gerelateerd aan – het ICB. De verantwoordelijke beleidsdirectie bij BZ schat het gedeelte dat hieraan wordt besteedt op circa dertig procent van het totale programmabudget. Dit komt neer op een jaarlijks bedrag tussen EUR 2,1 miljoen en EUR 2,7 miljoen¹⁰⁶. Een andere financieringsstroom komt uit de middelen voor het *Budget Promotionele Activiteiten* (BPA) en *Holland Branding*, die worden beheerd door de uitvoeringsorganisatie Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO). Alle posten kunnen hier gebruik van maken bij de uitvoering van hun beleid. Het budget bedraagt EUR 2,5 miljoen voor BPA en EUR 0,5 miljoen voor *Holland Branding*.

¹⁰⁵ Op advies van de Raad voor Cultuur.

¹⁰⁶ Vanaf 2016 is dit budget overgeheveld naar ICB-beleidsartikel 4.3, waardoor de indruk bestaat dat er een toename is van middelen vanaf 2016 (zie hiervoor de Rijksbegroting), maar wat dus een consequentie is van deze samenvoeging.

Omdat bij de realisatie van deze budgetten geen onderscheid wordt gemaakt naar de interventietypen die worden aangewend, is niet vast te stellen in welke mate dit budget aan cultuur kan worden toegerekend.

Culturele Basisinfrastructuur (non-HGIS)

Qua omvang wordt het leeuwendeel van OCW-middelen voor cultuur verstrekt aan instellingen in de culturele Basisinfrastructuur (BIS), met de zes cultuurfondsen als liaison en subsidieverstrekker naar hun 'eigen' discipline en werkerrein. De uitgaven via de BIS maken geen onderdeel uit van de HGIS-begroting (behalve de eerder genoemde additionele HGIS-middelen die aan fondsen en een aantal instellingen is toegekend) en vallen daarom begrotingstechnisch dus ook niet onder het ICB-budget.

Bijlage 4 Overzicht van betrokken actoren

	Rijksoverheid	adviesorganen	belangenbehartigende en ondersteunende organisaties
Centraal & kaderstellend niveau	<ul style="list-style-type: none"> Ministerie van OCW <ul style="list-style-type: none"> Directie Media & Creatieve industrie Directie Erfgoed & Kunsten Ministerie van Buitenlandse Zaken <ul style="list-style-type: none"> DG Europese Samenwerking Internationale cultuureenheid (ICE) Ministerie van EZ <ul style="list-style-type: none"> RVO topsector Creatieve Industrie 	<ul style="list-style-type: none"> Raad voor Cultuur ** 	
Niveau Uitvoering Coördineren bestedingsbeslissingen	<ul style="list-style-type: none"> ambassades consulaten-generaal 		<ul style="list-style-type: none"> DutchCulture
Niveau Thematisch	<ul style="list-style-type: none"> Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed Nationaal Archief 		<ul style="list-style-type: none"> Creative Council sector- en kennis-instellingen <ul style="list-style-type: none"> Het Nieuwe Instituut EYE branche- en beroepsverenigingen
Niveau Productie			

* ontvangers van additionele middelen t.b.v. gerichte internationalisering.

** adviesorgaan van de Regering

ZBO's — cultuurfondsen	overige instellingen BIS	overige overheden	niet-gesubsidieerde instellingen
		<p>G4-gemeenten: internationaal beleid, stedenbanden, e.d.</p> <p>Eindhoven — mondiale bewustwording, brainport</p>	
<p>Mondriaan Fonds</p> <p>Fonds Podiumkunsten</p> <p>Nederlands Filmfonds</p> <p>Nederlands Letterenfonds</p> <p>Stimuleringsfonds Creatieve Industrie</p> <p>Fonds voor Cultuurparticipatie</p>			
	<p>Koninklijk Concertgebouworkest*</p> <p>Toneelgroep Amsterdam*</p> <p>Culturele en kunstzinnige organisaties binnen de culturele basisinfrastructuur</p>		

Bijlage 5 Toelichting Cultuurfondsen

	Fonds Podiumkunsten	Mondriaan Fonds
Historie	Fusie in 2007 tussen het Fonds voor de Scheppende Toonkunst (FST), het Fonds voor Podiumprogrammering en Marketing (FPPM) en het Fonds voor Amateurkunst en Podiumkunsten (FAPK)	Fusie Mondriaan Stichting en Fonds voor beeldende kunsten, vormgeving en bouwkunst (BKVB) in 2012 waarbij vormgeving, bouwkunst en e-cultuur naar Stimuleringsfonds Creatieve Industrie gingen
Subsidie OCW 2009-2012	EUR 60,2 miljoen	EUR 36,9 miljoen
Subsidie OCW 2013-2016	EUR 44 miljoen	EUR 26 miljoen
Effect bezuinigingen vanaf 2012	-26,9%	-29,5%
HGIS-middelen 2009-2012	EUR 1,7 miljoen	EUR 1,1 miljoen
HGIS-middelen 2013-2016	EUR 1,1 miljoen	EUR 0,9 miljoen
Schatting internationale uitgaven/activiteiten als % van totaalbudget	10-16%	25-33%
Gehonoreerde aanvragen t.o.v. aantal subsidie-aanvragen 2013 ¹⁰⁷	980 t.o.v. 1610 (59%)	580 t.o.v. 1590 (36%)

Bron: overzicht subsidietoekenningen BIS 2009-2012 en 2013-2016, ministerie van OCW. Gemiddelde per jaar.

* Dit betrof HGIS-subsidie Stimuleringsfonds voor Architectuur.

Stimuleringsfonds Creatieve Industrie	Nederlands Filmfonds	Nederlands Letterenfonds	Fonds voor Cultuurparticipatie
Nieuw fonds 2013: Stimuleringsfonds voor Architectuur plus vormgeving van Mondriaan Fonds en BKVB+ nieuwe taak: stimuleren e-cultuur	Geen reorganisatie, maar wel transitiefase door invoering nieuw subsidie-model geënt op Scandinavisch model	Fusie van Stichting Fonds voor de Letteren en Stichting Nederlands Literair Productie- en Vertalingsfonds	Fonds dateert van 2009 en kwam in de plaats van het Fonds voor Amateurkunst en Podiumkunsten samengevoegd met cultuureducatie- taken van FPK en Mondriaan Stichting
n.v.t.	EUR 35,3 miljoen	EUR 10,3 miljoen	EUR 17,3 miljoen
EUR 11,6 miljoen	EUR 29,3 miljoen	EUR 10,2 miljoen	EUR 12,4 miljoen
n.v.t.	-17,0%	-1,0%	-28,3%
EUR 0,3 miljoen*	EUR 0,6 miljoen	EUR 0,5 miljoen	n.v.t.
EUR 1 miljoen	EUR 0,4 miljoen	EUR 0,3 miljoen	EUR 0,0 miljoen
>50%	50%	40%	1-2%
390 t.o.v. 1200 (30%)	430 t.o.v. 1200 (36%)	810 t.o.v. 990 (83%)	210 t.o.v. 650 (32%)

Bijlage 6 Overzicht gesproken personen

Ministeries			
Sander Bersee	OCW	Directie Erfgoed & Kunsten	Directeur
Hermineke van Bockxmeer	OCW	Directie Media & Creatieve Industrie	Directeur
Anke Buiteveld	OCW	Internationaal Beleid	Directeur
Hedwig Duteweerd	OCW	Directie Erfgoed & Kunsten	Senior Beleidsmedewerker
Christa Eringa	OCW	Directie Erfgoed & Kunsten	Beleidsmedewerker
Henri van Faassen	OCW	Directie Erfgoed & Kunsten	Hoofd algemeen beleid en plv. directeur
Henk Heikamp	OCW	Directie Erfgoed & Kunsten	Senior beleidsmedewerker
Quirine van der Hoeven	OCW	Directie Erfgoed & Kunsten	Hoofd internationaal cultuurbeleid en plv. hoofd algemeen beleid
Maarten Mulder	OCW	Directie Erfgoed & Kunsten	Senior beleidsmedewerker
Ernest Slot	OCW	Directie Media & Creatieve Industrie	Coördinerend beleidsmedewerker
Kees Somer	OCW	Directie Erfgoed & Kunsten	Senior beleidsmedewerker
Ron van Dartel	BZ	Moskou	Ambassadeur
Paul Frank	BZ	Directie Communicatie	Adviseur
Robert de Groot	BZ	Directoraat-Generaal Europese Samenwerking	Directeur-Generaal
Hanjo de Kuiper	BZ	Directie Azië en Oceanië	Beleidscoördinerend medewerker
Peter Potman	BZ	Directie Azië en Oceanië	Directeur
Corien Sips	BZ	Eenheid Internationaal Cultuurbeleid	Beleidscoördinerend medewerker
Renilde Steeghs	BZ	Eenheid Internationaal Cultuurbeleid	Ambassadeur voor Internationale Culturele Samenwerking

Janna van der Velde	BZ	Eenheid Internationaal Cultuurbeleid	Plv. hoofd ICE
Henk Voskamp	BZ	Directie Europa	Plv. directeur
André van Wiggen	BZ	Directie Veiligheidsbeleid	Beleidscoördinerend medewerker
Henk Ovink	BZ / I&M		Watergezant
Bas Pulles	RVO	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)	Directeur
Nederlandse vertegenwoordigingen en lokale partners			
PARIJS			
Ed Kronenburg	Ambassade Parijs	Ambassade	Ambassadeur
Lionel Veer	PV UNESCO	Permanente Vertegenwoordiging	Permanent Vertegenwoordiger
Jan-Willem Beaujean	Ambassade Parijs	Ambassade	Plv. ambassadeur
Bart Hofstede	Ambassade Parijs	Afd. Cultuur en Communicatie	Hoofd / ambassaderaad
Huub Buijse	Ambassade Parijs		Hoofd / ambassaderaad
Thijs Debeij	Ambassade Parijs		Ambassadesecretaris Cultuur
Daniel Stork	Ambassade Parijs		Ambassadesecretaris PZ
Dzeneta Mulabegovic	Ambassade Parijs		Woordvoerder en PD
Marlise van der Jagt	Ambassade Parijs		Adviseur culturele communicatie
Margot Dijkgraaf	Ambassade Parijs		Intendant literatuur en debat
Carolien van Tilburg	Ambassade Parijs		Coördinator Atelier Néerlandais
BRUSSEL			
Henne Schuwer	Ambassade Brussel		Ambassadeur
Wampie Libon - van der Wal	Ambassade Brussel		Plv. ambassadeur
Alexander van Deinse	Ambassade Brussel		Plv. hoofd PZ en woordvoerder
Sonja Huijgens	Ambassade Brussel		Cultureel attaché / coördinator Publieksdiplomatie
Dorian van der Brempt	deBuren		Directeur
Monique Ezendam	Project Kortrijk		Curator

ANTWERPEN			
Koen van Bockstal	Vlaams Fonds voor de Letteren	Directeur	
JAKARTA			
Rob Swartbol	Ambassade Jakarta		Ambassadeur
Wouter Plomp	Ambassade Jakarta		Plv. ambassadeur
Ton van Zeeland	Ambassade Jakarta		HPCZ en directeur Erasmus Huis
Ineke de Hoog	Ambassade Jakarta		Cultuur en PD
Emma Kay	Ambassade Jakarta		Adjunct-directeur Erasmus Huis
Siebe Schuur	Ambassade Jakarta		Hoofd Economische Afdeling
Jessica Sihite	Ambassade Jakarta		Trade Officer
Michela Linda Magri	Instituto Italiano di Cultura		Director
Alessandro Garbellini	Embassy of Italy		Counsellor en plv. ambassadeur
Bambang Eryudhawan	Indonesian Institute of Architects		
Mary Ellen Countryman	Embassy of the United States of America	Office of Public Affairs	Counselor for Public Diplomacy
Lin Chi Wei	Jakarta Endowment for Art and Heritage		Chief Executive Officer
Diana Trisnawati	Jakarta Endowment for Art and Heritage		Operation Manager
Leila Djafaar	Permata Bank		Executive Vice President Corporate Affairs
Bayu Irawan	Permata Bank		Vice President External relations
Alfianto Domy Aji	Permata Bank	Media Engagement & Activation	Assistant Vice President
Catrini Pratihari Kubontubuh	Indonesian Heritage Trust (BPPI)		Executive Director
Laretna Adishakti	Indonesian Heritage Trust (BPPI)		Vice Chairman II
Bonnie Triyana	Tijdschrift Historia		Oprichter en hoofdredacteur
Stephanie Surya	Eksotika Karmawibhangga Indonesia		Marketing Communications Executive
Nadia Purwestri	Pusat Dokumentasi Arsitektur Indonesia		Executive Director

Djauhari Sumintardja	Pusat Dokumentasi Arsitektur Indonesia		Chairman
Febriyanti Suryaningsih	Pusat Dokumentasi Arsitektur Indonesia		Executive Director
Bernards Alens Zako	UNESCO		Head of Culture Unit
ANKARA			
Ron Keller	Ambassade Ankara		Ambassadeur
Daan Huisinga	Ambassade Ankara		Plv. ambassadeur
Filiz Güneş	Ambassade Ankara		Senior Policy Officer Cultural Affairs
Jeroen Kelderhuis	Ambassade Ankara		Hoofd Economische Afdeling
Peter van der Bloemen	Ambassade Ankara		First Secretary Political Affairs
Ertan Keskinsoy	Ambassade Ankara		Political Department
Zihni Tumer	CerModern		Director
Helün Firat	CerModern		Managing Partner
Pinar Alpay Yüksel	SCA Music Foundation	Ankara International Music Festival	General Secretary
Ahmet Boyacioglu	Ankara Cinema Association		Director
Başak Emre	Ankara Cinema Association		Coordinator Festival on Wheels
ISTANBUL			
Robert Schuddeboom	Consulaat-generaal		Consul-generaal
Jeroen Gankema	Consulaat-generaal		HPCZ
Koos van Dam	Consulaat-generaal		Speciaal Gezant voor Syrië
Recep Tuna	Consulaat-generaal		Cultuur
Hester Jonkman	Consulaat-generaal		Plv. consul-generaal
Leyla Barlas	Consulaat-generaal		Matra
Mehmet Mestci	Barok Festival		Directeur
Rogier Dulleman	ING Bank		Chief Audit Executive
Kerimcan Guleryuz	The Empire Project		Founder
Görgün Taner	Istanbul Foundation for Culture and Arts (IKSV)		Director
Deniz Ova	Istanbul Foundation for Culture and Arts (IKSV)	Istanbul Design Biennial	Director
Efruz Çakirkaya	Istanbul Foundation for Culture and Arts (IKSV)	Istanbul Music Festival	Vice-director

NEW YORK			
Rob de Vos	Consulaat-generaal		Consul-generaal
Jan Kennis	Consulaat-generaal		Ambassadeeraad Cultuur
Robert Kloos	Consulaat-generaal		Director for Visual Arts, Architecture and Design
Vera Kuipers	Consulaat-generaal		Policy Officer Cultural Department Public Diplomacy
Carter Craft	Consulaat-generaal		Economische Afdeling
Suzanne Korff de Gidts	Consulaat-generaal		Coördinator Social Media
Maxime Zeef	Consulaat-generaal		Stagiaire cultuur
Karel van Oosterom	Permanente Vertegenwoordiging VN		Permanent Vertegenwoordiger
Frits Kemperman	Permanente Vertegenwoordiging VN		Woordvoerder
Mieke Renders	Flanders House		Beleidsmedewerker
Kati Laakso	Consulaat-generaal van Finland		Cultureel attaché
András Szántó	MET Museum		Moderator
Joseph Melillo	Brooklyn Academy of Music		Director en Executive Producer
Susan Henshaw Jones	Museum City of New York		Fundraising
Susan Madden	Museum City of New York		Senior Vice President External Affairs
Sarah Henry	Museum City of New York		Deputy Director en Chief Curator
Glenn Adamson	Museum of Arts & Design		Director
Ron Labaco	Museum of Arts & Design		Curator
Mike Bell	Music Industry		Agent / consultant
Simon de Koning	Music Industry		Agent / consultant
MIAMI			
Nathalie Olijslager	Consulaat-generaal		Consul-generaal
Steeff van den Berg	Consulaat-generaal		Plv. consul-generaal
Barbara Staals	Consulaat-generaal		Economische Afdeling
Esther van Geloven	Consulaat-generaal		Senior Commercial Officer
Roger Kisoensing	Consulaat-generaal		Publieksdiplomatie
Philippe Létriliart	Consulaat-generaal van Frankrijk		Consul-generaal

Jose Antonio Zabalgoitia	Consulaat-generaal van Mexico		Consul-generaal
Barbara de Vries			Consultant en Designer / Artist
Jennifer Jurado	Broward County, Florida	Environmental Protection & Growth Management Department	Director
Patricia van Dalen			Visual Artist
Michael Hughes	Florida International University	The Wolfsonian	Development Director
Silvia Barisione	Florida International University	The Wolfsonian	Curator
Leann Standish	Pérez Art Museum Miami		Interim Director
Mary Luft	Tigertail Productions, Inc.		Executive Director
SHANGHAI			
David Naves	Consulaat-generaal		Plv. consul-generaal / hoofd Economische Afdeling
Elva Ma	Consulaat-generaal		Senior Officer for Press and Cultural Affairs
Stefanie Schwartz	Consulaat-generaal		Immigration Liaison Officer
Tang Yingqi	Shanghai Municipal Administration of Culture, Radio, Film and TV	Division of International Exchange	Policy officer
Ying Mingda	Shanghai Municipal Administration of Culture, Radio, Film and TV	Division of International Exchange	Deputy director
Liu Yingjiu	Rockbund Art Museum		Deputy director
Giel Groothuis	Dutch Design Workspace Shanghai		Director
Prof. Wen Deqing	Shanghai Conservatory of Music	Shanghai New Music Week	Director
Li Xiaoyong	Pujiang OCT		Vice General Manager
Nunu Kong	Brand Nu Dance		Choreographer / Dance production

WASHINGTON			
Rudolf Bekink	Ambassade		Ambassadeur
Joanneke Balfoort	Ambassade		Plv. ambassadeur
Ilse van Overveld	Ambassade		Hoofd Pers, Publieksdiplomatie en Cultuur (PPC)
Remco Zeeuw	Ambassade		Hoofd Economische Afdeling
Jacqelien Nienhuis	Ambassade		Plv. hoofd PPC
Carla Bundy	Ambassade		Press officer
Jeff Alanach	Ambassade		Senior Editor
Sjors Molenaar	Ambassade		Social media advisor
Xavier Prens	Ambassade		Minister Plenipotentiary for Curaçao
Wim Schippers	Regionale Service Organisatie Amerika		Hoofd
Arjan van der Helm	Regionale Service Organisatie Amerika		Plv. hoofd
Monica Enqvist	Ambassade Zweden		Hoofd Pers, Informatie en Cultuur
Matthew Jacobs	US State Department		Social media coordinator EUR/PD
Richard Reilly	US State Department	Bureau of International Information Programs	Regional Coordinating Officer
Vinay Chawla	US State Department	Digital Engagement	Director
Elizabeth Sizer	The Washington Ballet		PR / Outreach Director
Chase Rynd	National Building Museum		Executive Director
Arthur Wheelock	National Gallery	Noord-Europese Kunst	Curator
Henriette Rahusen	National Gallery	Noord-Europese Kunst	Medewerker
PRETORIA			
Marisa Gerards	Ambassade Pretoria		Ambassadeur
Robert-Jan Siegert	Ambassade Pretoria		Plv. ambassadeur en hoofd Politiek, Cultuur en Media
Jeroen-Louis Martens	Ambassade Pretoria		ICB / GCE
Vera Wiedemeijer	Ambassade Pretoria		PD
Kathlego Taunyane	Ambassade Pretoria		Junior Policy Officer

Jasper Boontje	Regionale Service Organisatie Zuid-Afrika		Plv. hoofd
Maringa Broekman	Regionale Service Organisatie Zuid-Afrika		Beheer
Michelle Constant	BASA		Chief Executive Officer
Karabo Legoabe	Arts & Culture Trust		Programmes Coordinator
Ishmail Mahomed	National Arts Festival		Artistic Director
John Fleetwood	Market Photo Workshop		Head
Maria Kint	Cultural Development Trust		Executive Co-Director
KAAPSTAD			
Bonnie Horbach	CG Kaapstad		Consul-generaal
Thessa Bos	CG Kaapstad		Plv. consul-generaal
Claude van Wyk	CG Kaapstad		Junior Policy Officer
Edward Roman	Consulaat-generaal van het Verenigd Koninkrijk		Consul-generaal
Choi Mi Chung	Label Orange		Owner
Jonathan Ursem	Label Orange		Owner
John Gribble	South African Heritage Resources Agency	Maritime and Underwater Cultural Heritage Unit	Manager
Jonathan Sharfman	African Centry for Heritage Activities		Director
Calvyn Gilfellan	Castle of Good Hope		CEO
Didi Nsti	Cape Town Partnership		Change maker
Sally Titlestad	Evangelical Lutheran Church		Spatial Historian and Heritage Management Consultant
BERLIJN			
Monique van Daalen	Ambassade Berlijn		Ambassadeur
Monique Ruhe	Ambassade Berlijn		Hoofd Cultuur en Publieksdiplomatie
Sascha Rothenberger	Ambassade Berlijn		Ambassadesecretaris en woordvoerder
Loek ten Hagen	Ambassade Berlijn		Cultureel attaché
Monique van Daalen	Ambassade Berlijn		Ambassadeur

Koos Dijkstra	Ambassade Berlijn		Plv. hoofd Economische Afdeling
Sigrid Streifer	Ambassade Berlijn		Economisch Adviseur Creatieve industrie
Hans-Jürgen Commerell	Aedes		Director
Veronika Nahm	Anne Frank Zentrum		Hoofd Tentoonstelling en Pedagogiek
Katharina Fichtner	Embassy of Canada		Cultureel attaché
David Ehinger	Embassy of Canada		Head of Public Affairs
DÜSSELDORF			
Ton Lansink	Consulaat-generaal		Consul-generaal
Frank van Beuningen	Consulaat-generaal		Plv. consul-generaal / hoofd Economische Afdeling
Lin Verbrugge	Consulaat-generaal		Cultuur, vnl. publieksdiplomatie
Sibylle Michel	Consulaat-generaal		Cultuur
Culturele veld Nederland en overige personen			
Frans van Dijk	Nationaal Archief		Adviseur
Johan van Langen	Nationaal Archief	Programma Gedeeld cultureel efgoed	Adviseur
Arjan Agema	Nationaal Archief	Digitalisering	Hoofd
Alle Dorhout	Dienst Koninklijk Huis		Ceremoniemeester van Z.M. de Koning
Cees de Graaff	DutchCulture		Directeur
Monique Knapen	DutchCulture		Programma China
Anouk Fienieg	DutchCulture		Programma GCE
Judith Veraart	DutchCulture		Knowledge Services
Yvette Gieles	DutchCulture		Knowledge Services
Veysel Yuce	DutchCulture		Heritage Desk / Turkey Desk
Birgit Donker	Mondriaan Fonds		Directeur
Mayke Jongsmá	Mondriaan Fonds		Projectenmanager
Henriette Post	Fonds Podiumkunsten		Directeur
Jan Jaap Knol	Fonds voor Cultuurparticipatie		Directeur
Janny Rodermond	Stimuleringsfonds Creatieve Industrie		Directeur
Martijn van der Mark	Stimuleringsfonds Creatieve Industrie		Hoofd Subsidies

Tiziano Perez	Nederlands Letterenfonds		Directeur
Doreen Boonekamp	Nederlands Filmfonds		Directeur
Jeroen van Erp	Creative Council / De Fabriek		Voorzitter / directeur
Joop Daalmeijer	Raad voor Cultuur		Voorzitter
Monique de Louwere	Raad voor Cultuur	Beeldende Kunst, Vormgeving & Architectuur	Beleidsmedewerker
Jeroen Bartelse	Raad voor Cultuur		Secretaris
Inez Boogaarts	Raad voor Kunst en Cultuur Rotterdam		Directeur
Edwin Plokker	Museum TwentseWelle		Curator
David Bazen	Koninklijk Concertgebouw-orkest		Director of Business Administration & Media
Rob van Gijzel	Gemeente Eindhoven		Burgemeester
Cees Volwater	Gemeente Eindhoven	Bureau Internationale Coördinatie	Senior Projectleider
Roland Schatz	MediaTenor International AG		Chief Executive Officer
Stuart McDonald	University of Edinburgh	Centre for Cultural Relations	Founder en Executive Director

Bijlage 7 Zoektermen socialemedia-analyse

De termen zijn ook vertaald en gebruikt voor het genereren van data in het Engels, Duits, Frans, Turks en Indonesisch.

Thema cultuur	Thema creatieve industrie
Cultureel erfgoed	Architectuur
Prins Claus fonds	Design
Bioscoop	Dutch Design
Audio-visual	Mode
Film	Nieuwe Media
Media	Gaming
Theater	Media
Orkest	Publiek-private samenwerking
Dans	Entertainment
Journalist	Adverteren
DutchCulture	Life sciences
Maritieme Archeologie	Innovatie
Sport	Interactief
Kunst	Technologie
Kunstenaar	Creatieve industrie
Podiumkunsten	Creatieve industrieën
Beeldende kunst	Creatieve hubs
Literatuur	Excellent
Muziek	Interieur ontwerp
Opera	Creativiteit
Schilderen	Stimuleringsfonds
Boeken	Mobiliteit
Conferentie	Opschalen
DJ	E-cultuur
Expositie	Topsector
Galerij	Topteam
Grafisch	Horizon2020
Journalistiek	CLICK
College	Co-creatie
Museum	Export
Oude meester	Leren
Optreden	Kennis
Fotografie	Global Design
Archeologie	Grand Challenges
Gedeeld (cultureel) erfgoed	CleVR
Viering	DDFA
Cultuurfondsen	Dutch DFA
Onderwijs	DutchCulture
Bezoekersprogramma	DutchCultureUSA
Concert	Koolhaas
Uitwisseling	TU Delft
Cultuur	Brainport
UNESCO	Talent
Stimuleringsfonds	Talentontwikkeling
Mondriaan Fonds	SICA
Fonds Podiumkunsten	Mondriaan Fonds
Letterenfonds	Fonds Podiumkunsten
Filmfonds	Letterenfonds
Hollands	Filmfonds
Nederland	Stad
Holland	Concept
	Uitvinding
	Nederlands
	Nederland
	Holland

Bijlage 8 Beschrijving van het media-onderzoek van deze beleidsdoorlichting

(Sociale) Mediaonderzoek

Zoals hiervoor vermeld, is dit onderzoek gelijktijdig uitgevoerd met onderzoek ten behoeve van de beleidsdoorlichting Publieksdiplomatie. Voor dit onderzoek is gebruikgemaakt van resultaten van uitgevoerd onderzoek in het kader van de beleidsdoorlichting Publieksdiplomatie. Het gaat dan om uitkomsten van onderzoek gericht op de vraag in welke mate sociale media wordt ingezet en hoe de uitvoering van het beleid in voorkomende gevallen figureert in de lokale media.

Als deelonderzoek van de beleidsdoorlichtingen Internationaal Cultuurbeleid en Publieksdiplomatie is een analyse gemaakt van het gebruik van *Facebook* en *Twitter* – en andere sociale media indien relevant. Bekeken is of de zes door Buitenlandse Zaken geformuleerde doelen waargemaakt kunnen worden:

- zichtbaarheid vergroten;
- imago versterken;
- dialoog aangaan;
- promoten van evenementen;
- relatie opbouwen;
- kennis vergroten.

| 145 |

Dit is gedaan door te onderzoeken of en in welke mate de posten gebruikmaken van sociale media. Ondanks het gegeven dat sociale media meer is dan alleen culturele -/ publieksdiplomatie, vormt het gebruik van sociale media wel een belangrijk onderdeel daarvan.

Tijdens en na de landenbezoeken is nagegaan of er sprake is van een gerichte, op de doelgroep én het beleid afgestemde inzet, en is onderzocht hoe gebruik is gemaakt van de sociale media, welke informatie naar buiten wordt gebracht, welke follow-up daaraan is gegeven en hoe hierop werd gereageerd. Hierbij is onderscheid aangebracht naar het gebruik van Facebook-pagina's en Twitter-accounts door de posten ('*corporate accounts*') en door individuele gebruikers, zoals ambassadeurs.

In Duitsland, Egypte, Indonesië, Turkije, de VS en Zuid-Afrika werd in de periode september/ oktober 2015 een media-analyse uitgevoerd door het in Zwitserland gevestigde bedrijf Media Tenor. Media Tenor richt zich niet op marketing of public relations, maar op onderzoek. Hun methodologie is door een groep wetenschappers van universiteiten in Atlanta, Berlijn, Leipzig, Londen, New York, Oxford, Mainz, München en andere organisaties verspreid over de wereld ontwikkeld.

De door Media Tenor gebruikte methodologie kent twee kernconcepten; de bewustzijnsdrempel en de toon. Daarnaast zijn van belang de keuze voor de media en de zoektermen, de voorbereiding van het coderen, de analyse van de inhoud, de uitvoering van het coderen en de definities van de gezochte termen.

Met de 'bewustzijnsdrempel' wordt bedoeld: wanneer slaat een evenement aan bij het publiek en hoe vaak is daarvoor aandacht nodig in de media. Uit onderzoek is gebleken dat het publiek zich van een onderwerp bewust wordt wanneer het minimaal 1,5% van het nieuwsaanbod uitmaakt. Zodra publicaties stoppen, zakt ook de aandacht snel weg. Om onder de aandacht te blijven zijn minimaal twee bijdragen per maand nodig op tv en/of in wekelijkse tijdschriften nodig. Voor de dagelijks verschijnende media is dit 5 tot 6 per maand. Onderzoek heeft tevens uitgewezen dat er een duidelijk verband is tussen de zichtbaarheid van landen en de nationale en internationale aandacht op televisie kanalen. Dit verband kon niet aangetoond worden voor de zichtbaarheid en de toon van de berichtgeving (positief, neutraal of negatief). Alleen voor de landen die het meest in het nieuws zijn is de aard van de berichtgeving relevant.

Het concept 'toon' wordt gezien vanuit de visie van de in een artikel aangehaalde bron of de journalist zelf. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen expliciete en impliciete toon. In het eerste geval heeft de gebruikte terminologie een waardeoordeel (bijvoorbeeld 'held' of 'klaploper'). Impliciet is een bericht wanneer het over een positief of negatief feit bericht (bijvoorbeeld het neerstorten van de MH17 of een toenemend aantal inbraken). In de uitvoering kan de toon ook tegenstrijdig zijn, doordat uit een bericht verschillende boodschappen kunnen worden gehaald. Media Tenor gebruikt bij het bepalen van de toon een schaal van vijf: heel pos – pos – neutraal – neg – heel neg.

Bij het selecteren van de te analyseren media zijn vijf criteria gebruikt: toonaangevend voor de meningsvorming, het bereik, de politieke oriëntatie, doelgroep (publiek algemeen, zakenwereld) en de regionale verspreiding. Daarbij wordt gestreefd de verschillende samenstellingen per land redelijk vergelijkbaar te maken. In de aanbesteding was gevraagd in alle zes landen de berichtgeving te analyseren voor cultuur (ICB beleidsdoorlichting) en creatieve industrie (PD beleidsdoorlichting). De andere PD thema's: (internationaal) recht/vrede/veiligheid, economie, water/klimaat/energie, creatieve industrie, landbouw/voeding, Europa en ontwikkelingssamenwerking waren in de tender over de verschillende landen verdeeld. In de uitvoering van de media-analyse is echter voor de geselecteerde kranten en tv kanalen naar *alle* berichtgeving gerelateerd aan Nederland gekeken. In aanmerking komende berichten dienden minimaal 5 regels te omvatten of 5 seconden te duren. Er is gekeken naar alle onderdelen van de gedrukte media, met uitzondering van het sportgedeelte. Alle onderwerpen zijn meegenomen. Een bericht kan meerdere relevante informatie bevatten.

Vermeldenswaard is dat er geen berichten zijn aangetroffen die gerubriceerd konden worden onder de thema's landbouw/voeding en ontwikkelingssamenwerking. De gebruikte definities voor de in de analyse opgenomen thema's zijn:

- *Cultuur*
Alle uitingen over kunst, cultuur en onderwijs.
- *Creatieve Industrie*
Alle mededelingen over bedrijven actief in de media, reclame, IT, onderwijs, amusement, ISP, kleding, museum en handelsbeurzen, handwerkslieden en zelfstandigen.
- *Vrede, Veiligheid en Rechtsorde*
Alle publicaties over internationale politiek, rechts, huiselijk geweld en misdaden in verband met instituties zoals politie, corruptie etc.
- *Economie*
Alles gerelateerd aan economie (geen zakendoen).
- *Europa*
Alle berichten over EU politiek, de euro, of verwijzend naar de EU of the Eurozone.
- *Water/Klimaat/Energie*
Alle uitingen over milieu en energie.

In de media-analyse zijn 126.389 mededelingen meegenomen uit 51 geselecteerde bronnen over de periode 2012-2014. Bij het analyseren is geen gebruikgemaakt van software. Het bedrijf heeft 120 analisten in dienst die in hun moedertaal publicaties coderen. Deze analisten krijgen eerst een opleiding van zes maanden, voordat hen een contract wordt aangeboden. Elk gevonden document wordt op een uitgebreid aantal indicatoren (actoren, locaties, onderwerpen, expliciete en impliciete berichtgeving, bronnen e.d.) gescoord.

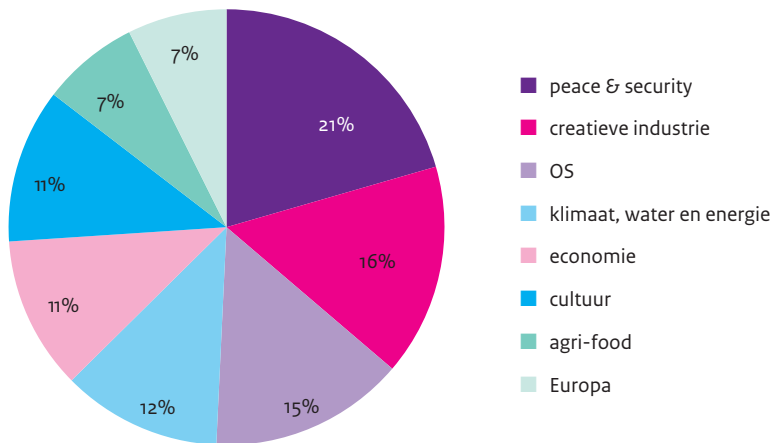
| 147 |

Bij het coderen noteren de analisten elke verandering in uitingen van de persoon/instantie/journalist, het onderwerp, de wijze van presenteren en de bron zelf. De toon van een bericht wordt bepaald door hoe de persoon/instantie/journalist zich uit over een onderwerp. Wanneer het gaat over een Nederlandse gebeurtenis laat het zien wat er wordt gedacht over wat Nederland gedaan heeft en niet of dat inderdaad zo is. De uitkomsten van het coderingsproces worden vervolgens vertaald in trends. Daarbij worden uitkomsten vergeleken met het algemene beeld in het betreffende land, maar tevens met dat in derde, vergelijkbare landen.

De volgende paragrafen geven inzicht in de voor het ICB relevante thema's en gebeurtenissen waarover is bericht door en rondom de posten en de wijze waarop dit heeft geresulteerd in de zichtbaarheid van deze onderwerpen.

Berichtgeving over cultuur en creatieve industrie

In de periode 2012-2015 bestaat de berichtgeving van posten uit een kwart tot één derde over de thema's *cultuur* en *creatieve industrie*. Dit percentage zou hoger kunnen uitvallen als ook andere sociale media worden meegenomen, waarvan bekend is dat deze worden ingezet voor beeldvorming en zichtbaarheid van Nederlandse cultuur (bijvoorbeeld *Instagram* en *Youtube*).

Figuur 9.0 Sociale media thema's tussen 2012-2015

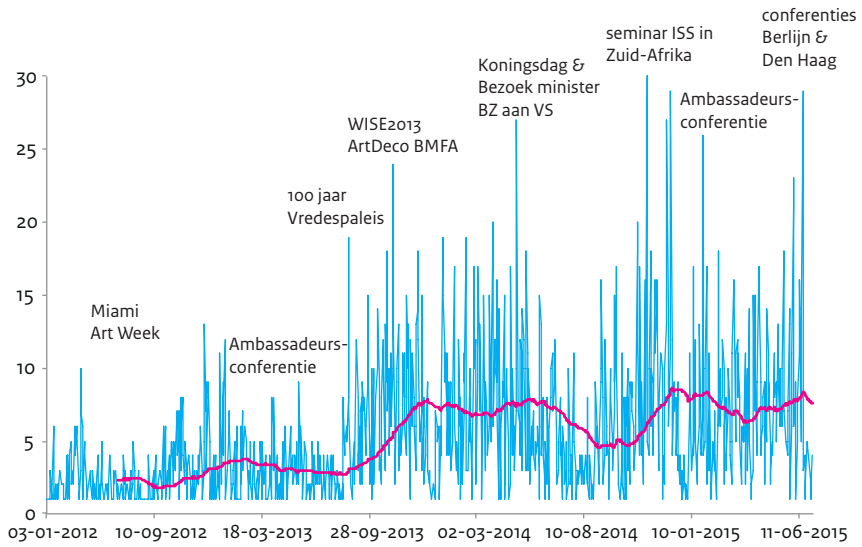
| 148 |

Thema cultuur

In de afgelopen jaren is er door de posten – in absolute termen – steeds meer bericht over het thema cultuur op diverse sociale media. Dit wordt geïllustreerd aan de hand van de trendlijn in onderstaande figuur. De bijdrage van de berichten over cultuur aan het totaal varieert tussen de 9,5 procent en 16,8 procent per jaar. Verhoudingsgewijs was het aandeel van deze berichtgeving het grootst in 2012, waarna het geleidelijk aan is afgenomen. Volgens de meest recente gegevens is er in 2015 weer een lichte stijging waarneembaar.

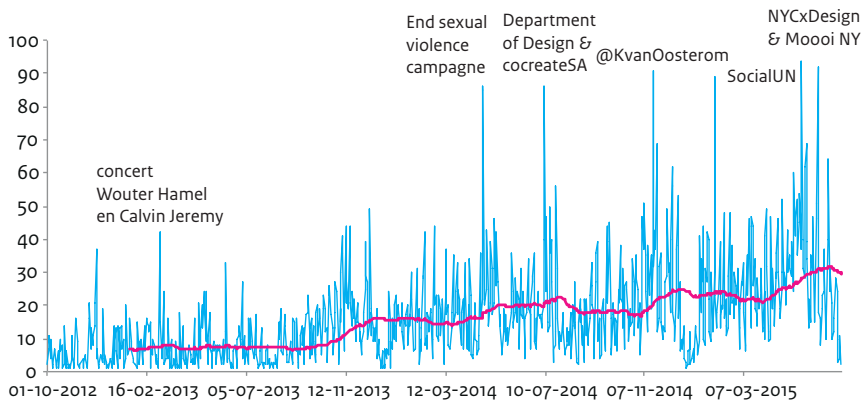
Tabel 9.0a Berichtgeving over het thema 'cultuur'			
Jaar	# berichten	# berichten over cultuur	% berichten over cultuur
2012	3559	599	16,8
2013	11308	1410	12,5
2014	25216	2395	9,5
2015 (t/m 30-06)	11437	1284	11,2
Totale periode	51523	5688	11,0

Figuur 9.1 Berichtgeving over het thema 'cultuur' vanuit de posten (01-01-2012 t/m 30-06-2015)

Legenda

- Piek 1: Miami Art Week: Design Miami
- Piek 2: Ambassadeursconferentie 2013
- Piek 3: Viering 100 jaar Vredespaleis met ZMK Willem-Alexander en Ban Ki-Moon
- Piek 4: WISE2013 en Art Deco periode in *Boston Museum of Fine Arts*
- Piek 5: Koningsdag viering en bezoek minister Timmermans aan VS
- Piek 6: Seminar ISS South-Africa (*International Justice in Africa*)
- Piek 7: Ambassadeursconferentie 2015
- Piek 8: E-mobiliteit conferentie in Berlijn en *nofood2waste* conferentie in Den Haag

Figuur 9.2 Berichtgeving over het thema 'cultuur' rondom de posts (01-10-2012 t/m 30-06-2015)**Legenda**

- Piek 1: Concert Erasmus Huis Jakarta van Wouter Hamel en Calvin Jeremy
- Piek 2: *End Sexual Violence* campagne – draag oranje / resolutie 1820
- Piek 3: #cocreateSA en *Department of Design*, beiden in Zuid-Afrika
- Piek 4: Tweets van @KvanOosterom (PV Verenigde Naties in New York) over het Eschermuseum
- Piek 5: Social UN – *First Social Media Day at the UN*
- Piek 6: Opening *Moooi NY* en evenement *NYCxDesign*

150

Buzzwords voor de cultuur

Over welke onderwerpen met betrekking tot cultuur wordt er wereldwijd het meest bericht? Onderstaande *Wordclouds* geven een beeld van de 25 meest genoemde termen die zijn gebruikt in de berichtgeving vanuit de posts (figuur 9.3) en door hun *sociale netwerk* (figuur 9.4) over het thema cultuur. De dikte en grootte van de woorden zijn hiervoor een indicatie. Hieruit blijkt dat berichten over conferenties, exposities, boeken, design en media – doorgaans in combinatie met de term 'Dutch' of 'Netherlands' – de voornaamste posities innemen bij de posts door de ambassades en consulaten-generaal. De post in New York (inclusief de PV Verenigde Naties) speelt een belangrijke rol als toeleverancier en generator van de berichtgeving rondom het thema cultuur, ook vanuit hun digitale netwerk blijkt veel interactie. Dezelfde onderwerpen worden frequent gebruikt door het sociale netwerk van de post in hun berichtgeving, naast een aantal specifieke accounts van de vertegenwoordigingen.

Figuur 9.3 Berichtgeving vanuit de posten in een woordenwolk

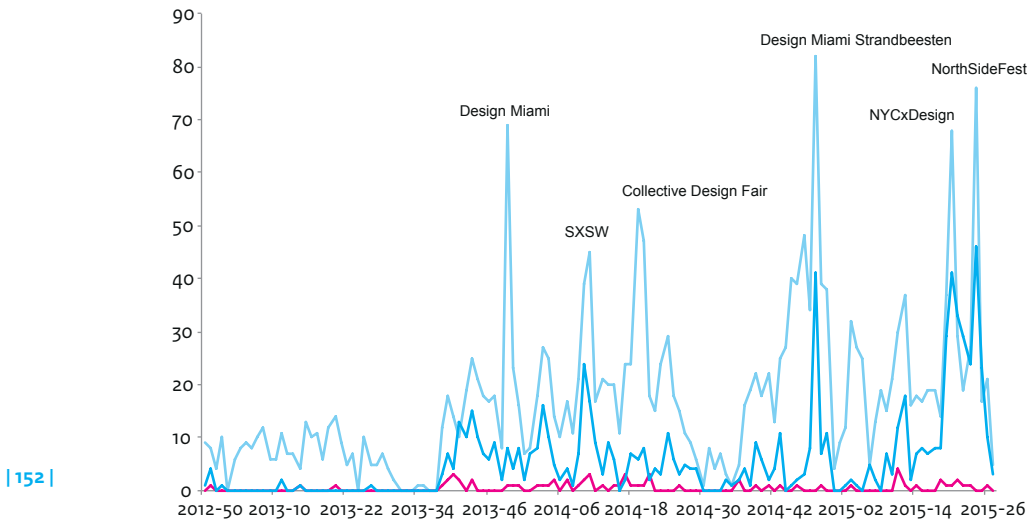

Figuur 9.4 Berichtgeving rondom de posten in een woordenwolk

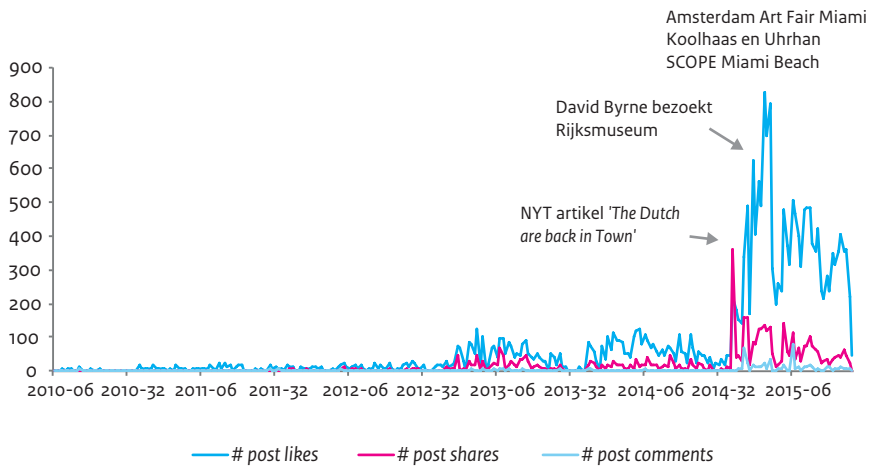
Uitgelicht: berichten via Twitter en Facebook van DutchCulture USA

Figuur 9.5 Twitter insights van DutchCulture USA

| 152 |

Figuur 9.6 Facebook insights van DutchCulture USA¹⁰⁸

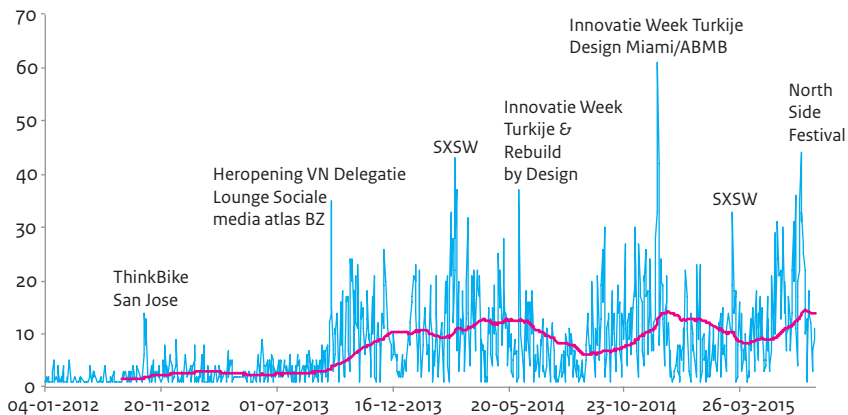
¹⁰⁸ Figuur geeft weer wat de volgers leuk vonden, a.d.h.v. reacties (*likes, shares, comments*) op berichten.

Thema *creatieve industrie*

In de afgelopen jaren is er door de Nederlandse vertegenwoordigingen – in absolute termen – steeds meer bericht over het thema creatieve industrie en is er toenemende activiteit rondom evenementen. Ook verhoudingsgewijs wordt er meer bericht over creatieve industrie, zowel door de posten als door hun sociale netwerk. Dit wordt geïllustreerd aan de hand van de trendlijn in onderstaande figuren. De bijdrage van de berichten omtrent creatieve industrie aan het totaal dat door het postennetwerk is gepost, varieert tussen de 10 en 18 procent per jaar.

Tabel 9.0b Berichtgeving over het thema 'creatieve industrie'			
Jaar	# berichten	# berichten over creatieve industrie	% berichten over creatieve industrie
2012	3559	387	10.87
2013	11308	1550	13.71
2014	25216	3788	15.02
2015 (t/m 30-06)	11437	2077	18.16
Totale periode	51523	7802	15.14

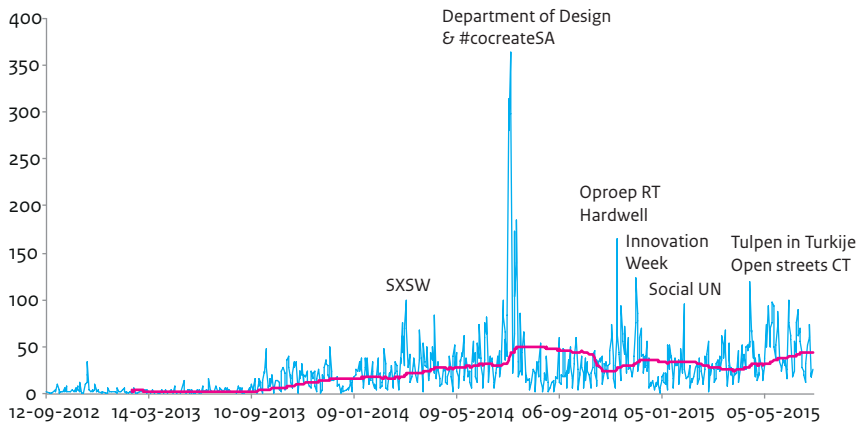
Figuur 9.7 Berichtgeving over het thema 'creatieve industrie' vanuit de posten (01-01-2012 t/m 30-06-2015)

Legenda

- Piek 1: ThinkBike San Jose
- Piek 2: Heropening VN Delegates Lounge (Design) en sociale media atlas BZ
- Piek 3: South by Southwest 2014 in Houston, VS
- Piek 4: Innovatie Week Turkije, TNO Seminar en Rebuild by Design winnaars bekend
- Piek 6: Innovatie Week Turkije en Design Miami / Art Basel
- Piek 7: South by Southwest 2015 in Houston, Texas
- Piek 8: NorthSideFest in Brooklyn, New York

Figuur 9.8 Berichtgeving over het thema 'creatieve industrie' rondom de posten (01-07-2012 t/m 30-06-2015)

Legenda

Piek 1: South by Southwest in Houston, VS

Piek 2: Department of Design en #cocreateSA in Zuid-Afrika

Piek 3: Post geeft kaarten weg voor optreden DJ HARDWELL

Piek 4: Verschillende evenementen, waaronder Theo Jansen (Strandbeesten) in Florida en Innovatieweek Turkije

Piek 5: Social UN – First Social Media Day at the UN

Piek 6: Turks-Nederlandse samenwerking, Floraholland en wederom #cocreateSA in Zuid-Afrika

Buzzwords voor de creatieve industrie

Over welke onderwerpen wordt er wereldwijd het meest bericht rondom het thema *creatieve industrie*? Onderstaande *Wordclouds* geven een beeld van de 25 meest genoemde termen die zijn gebruikt in de berichtgeving vanuit de posten (figuur 9.9) en door hun sociale netwerk (figuur 9.10) over het thema *creatieve industrie*.

De dikte en grootte van de woorden zijn hiervoor een indicatie. Hieruit blijkt dat de meeste aandacht vanuit de posten uitgaat naar de onderwerpen innovatie en design (vaak in combinatie met de term 'Dutch') en dat wederom de posten in de VS en de culturele afdeling in New York belangrijke toeleverancier zijn op het gebied van online activiteit.

Analyse van de berichtgeving door het netwerk rondom de posten laat zien dat *Dutch Design* een begrip is op de sociale media, dat wereldwijd tot de verbeelding spreekt. Daarnaast genereert het netwerk van slechts een klein aantal posten de meeste spin-off, waaronder de culturele afdeling in New York en de activiteiten die het consulaat-generaal in Kaapstad heeft ondernomen rondom het *Department of Design* en *#cocreateSA* in Zuid-Afrika. Dit zijn de termen die er voor Nederland het meest toe doen op de sociale media.

Figuur 9.9 Berichtgeving vanuit de posten in een woordenwolk

Figuur 9.10 Berichtgeving rondom de posten in een woordenwolk

Duitsland

In Duitsland levert de culturele sector een belangrijke bijdrage aan positieve beeldvorming over Nederland. Meer dan tien procent van de mediaberichten gaat over thema's die samenhangen met cultuur. Opvallend is dat cultuur vaker onderwerp van berichtgeving is dan economische aangelegenheden.

Het gaat in de pers bij cultuur voornamelijk over Nederlandse literatuur, beeldende kunsten en muziek. Aandacht voor de Oude Meesters is aanzienlijk en over de heropening van het Rijksmuseum in 2013 werd veel geschreven. Veel Nederlandse schrijvers en publicisten zijn er bekend, zoals Leon de Winter, Herman Koch en Cees Nooteboom. Voor De Winter kan dit worden toegeschreven aan zijn aandeel in de islam discussie en het debat rondom terrorisme en fundamentalisme. Net als de Nederlandse architect Rem Koolhaas (ontwerper van de Nederlandse ambassade in Berlijn) figureerde De Winter regelmatig in het belangrijke opinieblad *Der Spiegel*.

Er werden tijdens deze drie jaren naar schatting 6795 geregistreerde activiteiten ondernomen door Nederlandse vertegenwoordigers uit het culturele veld,¹⁰⁹ bij circa 1671 activiteiten van 2012 tot en met 2014 waren de ambassade in Berlijn of de consulaten-generaal in Düsseldorf en München betrokken in het proces. Het Duitse postennetwerk heeft bij een groot aantal projecten financiële ondersteuning geboden, met name op het gebied van beeldende kunst, creatieve industrie en literatuur.¹¹⁰ Voorheen maakte ook de podiumkunsten onderdeel uit van de prioriteitsthema's.

De thema's waarop de ambassade actief is leveren een belangrijk aandeel in de positieve berichtgeving over Nederland.

Verenigde Staten

In de Amerikaanse pers neemt Nederlandse cultuur samen met economie de belangrijkste positie in de berichtgeving in, waarbij de strekking doorgaans positief van aard is. Berichtgeving over Nederland bestaat voor bijna twintig procent uit cultuuronderwerpen, met de New York Times als hofleverancier over dit thema (circa veertig procent van het totaal).

Er werd in 2013 met enthousiasme gereageerd op de ontdekking van een echte Van Gogh in Amsterdam. De kunstroof in 2012 in Rotterdam werd betreurd. De toon van de berichtgeving is in de tweede helft van 2014 verbeterd. De omvang van de berichtgeving verdubbelde in vergelijking met het jaar daarvoor. Veel aandacht ging in 2014 uit naar muzikale composities en ander werk van Jozef van Wissem en Louis Andriessen. Andere pieken in berichtgeving werden veroorzaakt door Van Gogh (2012) en Viktor & Rolf (2013). Amsterdam en Rotterdam springen er uit in de berichtgeving over cultuur. Nederlandse musea doen het goed, evenals Rembrandt, Vermeer en Van Gogh. Positieve berichtgeving is er over de Nationale Opera, het Nationale Ballet en de MECC/TEFAF.

¹⁰⁹ Database Buitengaats.

¹¹⁰ Survey onder prioriteitslanden.

Er werden tijdens deze drie jaren naar schatting 5857 geregistreerde activiteiten ondernomen door Nederlandse vertegenwoordigers uit het culturele veld¹¹¹, bij circa 798 activiteiten waren posten op één of andere wijze betrokken in het proces¹¹², en in ongeveer 150 gevallen ontvingen projecten financiële ondersteuning van het postennetwerk in de VS¹¹³.

Beeldende kunsten, muziek, tentoonstellingen, film en architectuur zijn onderwerpen waar frequent over is bericht in de media, wat aansluit bij de thema's die actief door de culturele afdeling worden ondersteund.

Turkije

In Turkije bestaat, in tegenstelling tot Duitsland en de VS, een minder grote belangstelling voor wat Nederland op cultureel gebied te bieden heeft. Wat er over Nederland verschijnt is wel positief van toon. Bijna 10% van de berichtgeving bestaat uit cultuurthema's. Dit betrof tussen 2012 en 2014 vooral tentoonstellingen en beeldende kunsten en in mindere mate muziek en film. Binnen het geheel aan berichtgeving is een grote toename waarneembaar van meer negatieve rapportage over de thema's vrede, veiligheid en democratie.

Tijdens het vriendschapsjaar in 2012 was er zeer veel media aandacht rondom culturele activiteiten, in de jaren daarna is de zichtbaarheid van Nederland in de media zienderogen afgenomen. In 2014 was er positieve berichtgeving over het Concertgebouworkest. De tentoonstelling *'The Golden Age of Dutch Art: Paintings from the Rijksmuseum and the Kaplan Collection'* die in 2014 in Istanbul werd gehouden, kreeg veel aandacht in de Turkse pers.

| 157 |

Er werden tijdens deze drie jaren naar schatting 927 geregistreerde activiteiten ondernomen door Nederlandse vertegenwoordigers uit het culturele veld¹¹⁴, bij circa 449 activiteiten waren posten op één of andere wijze betrokken in het proces, en in meer dan 200 gevallen ontvingen projecten financiële ondersteuning van het consulaat-generaal in Istanbul en de ambassade in Ankara. De grote 'piek' was in 2012, met meer dan honderd activiteiten, tijdens de viering van het Turkije-Nederlandjaar (400-jaar betrekkingen).

Naast dit bilaterale jaar hebben de posten in Turkije voornamelijk activiteiten ondernomen op het gebied van podiumkunsten, creatieve industrie, film en in mindere mate beeldende kunsten. De creatieve industrie en de podiumkunsten (behalve muziek) krijgen vooralsnog weinig aandacht van de Turkse media.

Zuid-Afrika

Uit de media-analyse blijkt dat in Zuid-Afrika relatief veel belangstelling uitgaat naar cultuuronderwerpen, binnen het totaal aan berichtgeving over Nederland. Over de periode 2012-2014 betreft dit aandeel meer dan 15%, met een uitschieter in 2013 naar 20%. Het leeuwendeel hiervan bestond uit artikelen over muziek, gevolgd door tentoonstellingen

¹¹¹ Database Buitengaats.

¹¹² Rapportage door één van de posten in de VS.

¹¹³ Survey onder prioriteitslanden.

¹¹⁴ Database Buitengaats.

(hoofdzakelijk beeldende kunst), film en theater. De *Cape Times* neemt bijna de helft van de berichtgeving voor zijn rekening.

Aandacht voor het gedeeld cultureel erfgoed in de vorm van de VOC kreeg in 2013 en 2014 behoorlijk wat aandacht in de media in Zuid-Afrika. De toon van de berichtgeving was gemengd, onder meer door de connotatie met de Nederlandse rol in het slavernijverleden. De kunstroof in Rotterdam van oktober 2012 zette Nederland in een negatief daglicht. De grote aandacht voor sport in Zuid-Afrika droeg bij aan de in vergelijking met andere landen grote aandacht voor Nederlandse sportieve prestaties. In het algemeen speelde de culturele sector een belangrijke rol in de beeldvorming over Nederland, zowel positief als negatief (ondermeer de 'Zwarte Piet'-discussie). Muziek stond bovenaan in de berichtgeving, meer dan beeldende kunsten of tentoonstelling.

Uit Buitengaats komt naar voren dat tussen 2012 en 2014 200 activiteiten in Zuid-Afrika zijn gerapporteerd door Nederlandse cultuurinstellingen, waarvan 16 door de ambassade. Hieronder vallen nog niet alle projecten op het snijvlak van PD en ICB in Kaapstad, die onder de vlag van #CoCreate zijn uitgevoerd. Activiteiten waarbij de post betrokken was vanuit het cultuurbeleid, lagen hoofdzakelijk op het vlak van muziek, design en erfgoed. Muziek en erfgoed staan zoals vermeld op het netvlies van de media, maar berichtgeving met betrekking tot design en creatieve industrie is nog relatief laag, op een aantal artikelen over iconen als Rem Koolhaas en Daan Roosegaarde na.

| 158 |

Indonesië

Berichtgeving over Nederland in de Indonesische media is aanzienlijk qua volume, de *Jakarta Post* is verantwoordelijk voor meer dan de helft hiervan, gevolgd door het nieuwsblad Kompas. In 2013 figureerde Nederland frequent in de pers, door het bezoek van MP Rutte en gesloten handelsovereenkomsten. Het buitenlands beleid van Nederland, de bilaterale relatie en het werk van door Nederland gefinancierde ontwikkelingsorganisaties komen vaak terug als onderwerp.

Ongeveer een derde van de media aandacht in Indonesië wordt gewijd aan de culturele sector en is zeer positief van aard. In 2014 schonken de Indonesische media veel aandacht aan Nederlandse universiteiten, in het bijzonder die van Leiden, door universitaire samenwerking en het instellen van Indonesiëstudies in Nederland. Studentenuitwisseling wordt ook als positief ervaren. Daarnaast was er bijzondere aandacht voor verschillende Nederlandse diplomaten alsmede de activiteiten van het Erasmus Huis in Jakarta. Betrokkenheid vanuit Nederland bij cultureel-erfgoedprojecten is aanzienlijk, in termen van kennisuitwisseling, subsidiëring en andere vormen van samenwerking, maar dit genereert voornamelijk geen zichtbare spin-off in de media.

Buitengaats rapporteert over 2012-2014 een aantal van 446 activiteiten door vertegenwoordigers uit het Nederlandse culturele veld, waarbij in 131 gevallen de ambassade betrokken was. Culturele samenwerking vanuit de post verliep voornamelijk via de programmering van het Erasmus Huis, met een nadruk op exposities (fotografie en beeldende kunst), muziek en film.

Bijlage 9a Internationaal cultuurbeleid bij andere overheden

Internationaal cultuurbeleid wordt door elk land anders ingericht. Behalve het Erasmushuis in Jakarta en het voormalig Instituut Néerlandais in Parijs (opgeheven in 2013) heeft Nederland geen vertegenwoordigende culturele instellingen in het buitenland, maar wordt deze in een aantal prioriteitslanden vervuld door afdelingen cultuur op ambassades en consulaten. Sommige landen hebben wel hun eigen vertegenwoordigende culturele instellingen in het buitenland, waarvan hieronder een beknopt overzicht (15).

Land	Culturele Instututen
Verenigd Koninkrijk	British Council
Frankrijk	Institut Français
Duitsland	Goethe Institut
Italië	Italian Cultural Institute
Spanje	Cervantes Institute
Portugal	Camões Institute
Japan	Japan Foundation
China	Confucius Institute
Brazilië	Brazilian Cultural Institution
Rusland	Russian Center (Russkiy Mir Foundation)
Verenigde Staten	America House
Zweden	Swedish Institute
Denemarken	Danish Cultural Institute
Zwitserland	Pro Helvetia
Tsjechië	Czech Centers

In de volgende paragrafen wordt nader ingegaan op de inhoud, vormgeving en structuur van internationale culturele instellingen van het Verenigd Koninkrijk, Duitsland, Frankrijk, en China.

Verenigd Koninkrijk: British Council

Het Verenigd Koninkrijk volgt een gedecentraliseerd model in haar internationaal cultuurbeleid. Met de input en ondersteuning van het Ministerie van Cultuur, Media en Sport (*Department for Culture, Media and Sport*) is het Ministerie van Buitenlandse Zaken (*Foreign and Commonwealth Office*) verantwoordelijk voor het op- en vaststellen van algemene beleidskaders, focuslanden en strategische prioriteiten van het Britse internationaal cultuurbeleid.

De *British Council* is de uitvoerende, niet-departementale overheidsorganisatie voor het internationaal cultuurbeleid in het buitenland. Het budget bestaat uit een financieringsmix – deels subsidies van de Britse overheid, deels eigen inkomsten en deels sponsoring en giften – en functioneert daardoor op ‘arm lengte’ van het FCO. De *British Council* is opgericht in 1934 en heeft inmiddels 191 locaties in meer dan 100 landen. Het voornaamste doel van de *British Council* is om begrip over het Verenigd Koninkrijk in het buitenland te bevorderen. De *British Council* coördineert culturele uitwisselingen, biedt taal- en onderwijsprogramma’s aan, en organiseert culturele evenementen. Taalonderwijs en het thema ‘creatieve industrie’ nemen een belangrijke positie in in het Britse internationaal cultuurbeleid.

In hun activiteiten probeert de *British Council* (en het Verenigd Koninkrijk in het algemeen) veelal aan te sluiten op grote evenementen. Zo werd in de aanloop naar de Olympische Spelen van 2012 in Londen de GREAT campagne opgezet door de Britse overheid om het Verenigd Koninkrijk te promoten als land om te bezoeken, studeren en investeren.

Duitsland: Goethe Institut

Duitsland volgt een vergelijkbaar gedecentraliseerd model als het Verenigd Koninkrijk. Een aantal culturele instellingen – waaronder *Goethe Institut*, de *Deutsche Akademische Austauschdienst* (DAAD), het Internationale Funkausstellung (IfA) en het *Alexander von Humboldt Stiftung* (AvH) – fungeren op arm lengte van het Ministerie van Buitenlandse Zaken (*Auswärtiges Amt*) en zijn deels verantwoordelijk voor het uitvoeren van het internationaal cultuurbeleid.

| 160 |

Als opvolger van de *Deutsche Akademie* (DA) is het *Goethe Institut* sinds 1951 wereldwijd de actiefste en belangrijkste culturele instelling van Duitsland in het buitenland. In een gesloten basisovereenkomst (*Rahmvertrag*, 1976) staat dat het *Goethe Institut* binnen de beleidskaders van het Ministerie van Buitenlandse Zaken dient te opereren, maar dat het in de praktijk dikwijls onder eigen verantwoordelijkheid en geheel zelfstandig en politiek ongebonden kan werken. Het *Goethe Institut* wordt ook gefinancierd door mixed funding.

Het *Goethe Institut* heeft momenteel 135 dependances in 92 landen. Het voornaamste doel van het *Goethe Institut* is om cultuur in te zetten om een realistisch, veelzijdig en veelomvattend beeld van Duitsland te schetsen in het buitenland. Het doet dit door middel van:

- het bevorderen van de kennis van de Duitse taal in het buitenland;
- het onderhouden van de internationale culturele samenwerkingsverbanden; en
- het verstrekken van informatie over het Duitse culturele, maatschappelijke en politieke leven.

Het Duitse internationaal cultuurbeleid ligt qua inhoud en takenpakket dichter bij Frankrijk dan bij het Verenigd Koninkrijk. De inhoudelijke speelruimte van het *Goethe Institut* is aanzienlijk kleiner dan die van de *British Council*. Dit komt voornamelijk door de samenwerking met en de specifieke verantwoordelijkheden van de AvH (verantwoordelijk voor de samenwerkingsverbanden in het hoger onderwijs) en de DAAD (verantwoordelijk voor academische uitwisselingen).

Frankrijk: Institut Français

Frankrijk volgt een gecentraliseerd model in haar internationaal cultuurbeleid, waarin de banden tussen cultuur en politiek nauwer zijn dan in het Verenigd Koninkrijk en Duitsland. In de uitvoering van het Franse internationaal cultuurbeleid staat *rayonnement culturelle* (culturele projectie van Frankrijk) centraal. Culturele betrekkingen worden zeker niet alleen gezien als een instrument voor beleid, maar ook als inhoud en actie op zichzelf.

Het internationaal cultuurbeleid valt in Frankrijk onder de gedeelde verantwoordelijkheid van het Ministerie van Buitenlandse Zaken (*Ministère des Affaires étrangères*) en het Ministerie van Cultuur en Communicatie (*Ministère de la Culture et de la Communication*). Het Ministerie van Buitenlandse Zaken stuurt hoofdzakelijk het culturele netwerk in het buitenland aan. Het Franse culturele netwerk bestaat uit ambassades, dependances van het *Institut Français* en *Alliance Française*, en verschillende omroepen gegroepeerd onder de naam *France Media Monde*.

Het Institut Français speelt een sleutelrol in de uitvoering van het Franse internationaal cultuurbeleid. Het Institut Français is opgericht in 2011 en heeft als doel om de Franse taal en cultuur te promoten in het buitenland. Het Institut Français heeft op dit moment 98 dependances in 37 landen. Franstalige landen vormen normaliter de belangrijkste partners. In deze landen verzorgt het Institut Français vooral Frans taalonderwijs, faciliteert het culturele uitwisselingen en culturele ontwikkeling, en organiseert het filmvertoningen, seminars, exposities, concerten, et cetera. Ook het Institut Français wordt gefinancierd vanuit verschillende bronnen.

| 161 |

Toch legt het Institut Français de focus meer op cultuur in de brede zin dan op (taal-) onderwijs. Zo fungeert het Institut Français als het centrale steunpunt voor het netwerk van Franse culturele instellingen in het buitenland en geeft daarnaast ook directe sturing aan een aantal Franse culturele instellingen, waaronder de *Alliance Française* (organisatie opgericht in 2007 om Frans als tweede taal in het buitenland te onderwijzen), het *Agence pour l'enseignement français à l'étranger* (organisatie opgericht in 2010 om het netwerk van Franse scholen in de wereld te sturen), en het *Campus France* (organisatie opgericht in 2010 om het Franse onderwijssysteem te promoten en de internationale mobiliteit van studenten, onderwijzers en onderzoekers te bevorderen).

China: Confucius Institute

China vormt een relatief sterk gecentraliseerd internationaal cultuurbeleid. Voor China vormen culturele tradities een belangrijk onderdeel van hun imagomanagement, en China houdt cultuur daarom formeel graag gescheiden van politiek. Cultuur moet vooral gebruikt worden om kennis en bekendheid met China op te bouwen in het buitenland; een doel vergelijkbaar met andere culturele instellingen. De Chinese overheid maakt gebruik van een traditionele, strategische cultuur als inzet van haar *soft power*.

Confucius Instituten vormen een Chinees overheidsnetwerk van academisch-culturele instellingen en culturele attachés. Formeel worden de Confucius Instituten beheerd door de Office for Teaching Chinese as a Foreign Language (*Guojia Hanyu Guoji Tuiguang Lingdao Xiaozu*

Bangongshi), afgekort Hanban. Via de overheid ondersteunt Hanban de Confucius Instituten indirect met hun financiering.

Het voornaamste doel van Confucius Instituten is om de Chinese taal en cultuur in het buitenland te promoten door:

- het ontwikkelen en uitvoeren van programma's die de Chinese taal promoten in het buitenland;
- het ondersteunen van Chinese taalprogramma's op verschillende soorten en niveaus op onderwijsinstellingen in verschillende landen; en
- het ontwikkelen van internationale onderwijsstandaarden en het ontwikkelen en promoten van Chinese onderwijsmaterialen- en methodes.

Confucius Instituten kunnen drie verschillende organisatie- of managementstructuren aannemen:

- volledige aansturing door de Chinese overheid;
- samenwerking met lokale partners als 'joint ventures', bijvoorbeeld met universiteiten; en
- lokale instellingen en/of partners die met een licentie vanuit Peking werken.

| 162 | Tot op heden is de meest voorkomende vorm het *joint ventures* model. In dit geval komt er een '*set-up grant*' van de Chinese overheid om het instituut op te zetten en een subsidie voor de eerste jaren. Daarna is eigen financiering het doel.

De korte lijnen tussen de Chinese overheid en de Confucius Instituten zijn af en toe onderhevig aan kritiek. Sommige criticasters geven aan dat de academische vrijheid in gevaar wordt gebracht, de Confucius Instituten te veel als spreekbuis van de Chinese overheid worden ingezet en de financieringsstromen soms onduidelijk zijn.

Tabel 9.1 Overzicht selectie culturele instituten – organisatievormen en doelstellingen ¹¹⁵			
Land / organisatie	Aantal	Governance	Financiering
Frankrijk: Institut Français (opgericht in 2011)	98	'Industriële en commerciële overheidsinstelling' (<i>établissement public à caractère industriel et commercial</i>). Gedeelde verantwoordelijkheid Ministerie van Buitenlandse Zaken en Ministerie van Cultuur en Communicatie – nemen ook zitting in bestuur en advies- en coördinatiecommissies.	grootste gedeelte via centrale financiering, inkomsten via commerciële activiteiten, sponsoring en giften
Duitsland: Goethe Instituut (opgericht in 1951)	135	Onafhankelijke vereniging zonder winstoogmerk ('independent non-profit association'). Strategische kaders door Auswärtiges Amt, maar in praktijk operationele onafhankelijkheid; vertegenwoordigers overheid in Board of Trustees en adviesorganen.	meer dan 60% inkomen bijdrage Auswärtiges Amt; rest via commerciële activiteiten, sponsoring en giften
China: Confucius Instituut (opgericht in 2004)	1086	Overheidsnetwerk van academisch-culturele instellingen en culturele attachés. Beheer door overheidsorgaan Hanban (overheidsfunctionarissen in bestuur). Verschillende institutionele vormen, maar 'joint ventures' met universiteiten meestvoorkomende.	financiering voornamelijk via Hanban, maar kan soms zelf gegenereerd worden
Verenigd Koninkrijk: British Council (opgericht in 1934)	191	Uitvoerend, niet-departementaal overheidsorgaan. Strategische aansturing door FCO, maar operationeel grotendeels onafhankelijk.	meer dan 75% inkomen door eigen diensten; rest financiële bijdrage FCO

¹¹⁵ Tabel gebaseerd op gesprekken beleidsmedewerkers, ambassades en culturele instellingen, websites culturele instellingen, Bound et al. (2007), Falk (2010), Brown (2012), Foreign Commonwealth Office (2014) en Isar et al. (2014).

Primaire doelstellingen	Activiteiten	Focusgebieden
<ul style="list-style-type: none"> • promotie van Franse taal en cultuur in het buitenland 	<ul style="list-style-type: none"> • centrale steunpunt voor buitenlandse netwerken van Franse culturele instellingen • taal- en onderwijsprogramma's • culturele uitwisselingen • culturele evenementen 	<ul style="list-style-type: none"> • podiumkunsten • beeldende kunst • architectuur • verspreiden van Franse literatuur, film, technologie en ideeën
<ul style="list-style-type: none"> • bevorderen van kennis Duitse taal in buitenland • onderhouden van internationale culturele samenwerking • verstrekken van informatie over Duitse culturele, maatschappelijke en politieke leven 	<ul style="list-style-type: none"> • taal- en onderwijsprogramma's • culturele evenementen 	<ul style="list-style-type: none"> • onderwijs • cultureel onderwijs • beeldende kunst • film, televisie en radio • muziek • theater en dans • literatuur • wetenschap • taal • bezoekersprogramma
<ul style="list-style-type: none"> • ontwikkelen en uitvoeren van programma's die de Chinese taal promoten • het ondersteunen van Chinese taalprogramma's in onderwijsinstellingen • ontwikkelen en promoten van internationale onderwijsstandaarden en Chinese onderwijsmaterialen en -methodes 	<ul style="list-style-type: none"> • taal- en onderwijsprogramma's • culturele uitwisselingen • culturele activiteiten 	<ul style="list-style-type: none"> • taal • literatuur • film
<ul style="list-style-type: none"> • betrokkenheid en vertrouwen met Verenigd Koninkrijk opbouwen door het uitwisselen van kennis en ideeën tussen mensen wereldwijd 	<ul style="list-style-type: none"> • taal- en onderwijsprogramma's • culturele uitwisselingen • culturele evenementen 	<ul style="list-style-type: none"> • Engelse taal • kunst • onderwijs • samenleving • creatieve industrie

Bijlage 9b Frankrijk: de transformatie van het Institut Néerlandais

Frankrijk is sinds jaar en dag een belangrijke partner bij het ICB. De culturele verbinding en -uitwisseling tussen beide landen is gevarieerd en intensief. Niet alleen op het terrein van cultuur is Frankrijk een belangrijke partner, maar ook de handelsbelangen (met mogelijkheden voor de creatieve industrie) en de prominente positie van Frankrijk binnen de EU maken samenwerking essentieel. In Parijs zijn ongeveer 50 buitenlandse culturele instituten gevestigd, waarvan zowel (gedecentraliseerde) culturele afdelingen van ambassades als afzonderlijke (overheids-)instellingen deel uit maken. Samen met de vertegenwoordigingen in New York en Berlijn voert de Nederlandse ambassade in Parijs de lijst aan met landen die het grootste budget hebben voor de uitvoering van hun internationale cultuurbeleid.

Sinds de jaren vijftig heeft het *Institut Néerlandais* (IN) een uitgebreid netwerk en een goede reputatie opgebouwd in Parijs, onder andere bij grote kunstinstituten, professionals, media en specifieke publieksgroepen. De ruimte die het IN tot haar beschikking had in het statige pand van *Fondation Custodia* werd tot 2012 gebruikt voor presentaties van ondermeer beeldende kunst, fotografie, mode en design. Ook werden activiteiten georganiseerd op het gebied van muziek, literatuur en debat.

| 166 |

De opheffing van het IN was een bezuinigingsmaatregel die vanaf eind 2013 diende te worden geïmplementeerd, wat neerkwam op een jaarlijkse besparing van ongeveer EUR 2 miljoen. Naast de consequenties op korte termijn (ontslagprocedure voor 25 mensen, geen 'eigen' ruimte meer voor presentaties e.d.) bestond met sluiting het risico op reputatieschade en verminderde zichtbaarheid van Nederland bij de fine fleur van het culturele veld aldaar.

Om de mogelijkheden voor het voortzetten van de bilaterale culturele relatie te onderzoeken, verzocht toenmalig minister van Buitenlandse Zaken Frans Timmermans de Raad voor Cultuur om hierover een advies uit te brengen. In zijn nota presenteerde de Raad de volgende adviezen en de uitgangspunten daarbij.¹¹⁶

Adviezen:

- meer aandacht en middelen richten op vernieuwende kunstenaars en talenten;
- een podium bieden voor Nederlandse culturele en wetenschappelijke denkers en daarmee relevante media-aandacht genereren;
- intensivering van de samenwerking m.b.t. het thema creatieve industrie tussen de economische- en de culturele afdeling van de ambassade;
- inzetten op deelname van Nederlandse kunstenaars en culturele instellingen aan festivals met grote internationale betekenis en zichtbaarheid;
- intensivering van de samenwerking met Vlaanderen op het gebied van taal (oa. letteren/literatuur/film)

¹¹⁶ Raad voor Cultuur (2013). *Culturele vertegenwoordiging in Frankrijk*.

Uitgangspunten:

- bouw aan een herkenbaar cultureel profiel, maak daarbij duidelijke keuzes en sluit aan bij de speerpunten van het Nederlandse cultuurbeleid;
- werk samen met lokale partners, ontwikkel en onderhoud het lokale netwerk;
- communicatie en marketing behoren tot een primaire taak van de ambassade;
- flexibiliteit en maatwerk zijn essentieel bij de inrichting van de organisatie.

In het transitieproces naar de nieuwe wijze van culturele samenwerking heeft de ambassade een sleutelrol vervuld, door niet alleen het voortzetten maar vooral actief uitbreiden van strategische netwerken met Franse en Nederlandse professionals. Dit is met name de verdienste van de kwaliteiten, visie en inzet van de leiding van de culturele afdeling (HPCZ) en van de post in het algemeen, alsmede de wijze waarop in de nieuwe situatie expertise gericht en flexibel wordt ingezet voor het bereiken van de beleidsdoelstellingen.

De wijze waarop het IN nieuwe stijl functioneert, invulling heeft gegeven aan het advies van de Raad en hiermee een relevante positie inneemt om het Nederlandse aanbod te koppelen aan de Franse vraag ('makelaarsfunctie'), laat zich als volgt samenvatten in beleidsmatige en institutionele implementatie:

Beleidsmatige ontwikkelingen

De laatste twee jaar is meer maatwerk aangebracht in het cultuurbeleid van de post, wat sterker aansluit bij de Franse situatie. Hierbij is samenwerking met een selectief aantal Franse partners centraal komen te staan en is flexibiliteit in de uitvoering van het beleid gecreëerd in zowel het programma als de institutionele setting. Drie specialisten op de terreinen film, stedenbouw/architectuur en letteren/debatten vervullen de rol van tijdelijke intendant/programmeur en adviseren de culturele afdeling over programma's, activiteiten en kansen binnen hun vakgebied. Hiermee liggen de artistieke keuzes op afstand van de overheid. Tevens vervullen de intendanten een sleutelrol richting de cultuurfondsen, het netwerk in Nederland en de lokale partners. De intendanten zijn aangesteld op grond van de prioritaire beleidsthema's fotografie, creatieve industrie en letteren.

Uitgangspunt van deze post is dat het cultuurbeleid aansluit bij de doelstellingen van het Nederlandse (nationale) cultuurbeleid, waarbij de cultuurfondsen een grote rol hebben in de opzet en uitvoering. De culturele afdeling onderhoudt (op de meeste thema's) nauwe contacten met de fondsen over mogelijkheden en invulling van beleid (programma's, beurzen, presentaties, bezoekersreizen, *incubators* etc.). Cultuur wordt opgevat als een 'breed verhaal', dat zich niet beperkt tot de culturele afdeling, maar ook zichtbaarheid en draagvlak op economisch en politiek gebied genereert. Het beleid is voornamelijk gericht op het begin van de keten van creatieve productie, bijvoorbeeld door de activiteiten van het *Atelier Néerlandais* als incubator voor de creatieve disciplines.

Een aantal projecten waarbij de post is betrokken wordt uitgegaan van eigen initiatief of katalyserende rol en is dus meer aanbod-gestuurd (enkele exposities, literaire- en intellectuele presentaties), maar concrete vragen vanuit het lokale Franse netwerk zijn de

voornaamste ingangspunten voor samenwerking. De prioritaire thema's fotografie, creatieve industrie en letteren zijn hierbij leidend.

Institutionele ontwikkelingen

Het IN is opgeheven, het personeel, circa 25 fte, is ontslagen. Zij hebben ander werk gevonden (met ondersteuning van de post) en een aantal oud-medewerkers wordt op tijdelijke en wisselende basis ingehuurd door de ambassade. Zij hebben zich gevestigd als zzp'ers die opdrachten op terrein van organisatie en als intendant uitvoeren. Met het *Atelier Néerlandais* (AN) is een stichting (zonder winstoogmerk) in het leven geroepen, aangestuurd door het Hoofd Cultuur en Communicatie van de ambassade. De dagelijkse werkzaamheden worden ingevuld door extern geworven medewerkers. Uitgangspunt is dat de huidige en toekomstige medewerkers beide landen (op specifieke thema's en disciplines) goed kennen, om relevante 'matchmaking' te kunnen invullen en de bestaande *disconnect*, tussen het lokale en Nederlandse culturele veld, op te lossen. De primaire doelstelling van het Atelier is om een (inhoudelijke) ontmoetingsplek te creëren voor de creatieve sector, met partijen uit de 'gouden driehoek' (bedrijven (inclusief zzp'ers), kennisinstellingen, overheid). De secundaire doelstellingen zijn kennisverspreiding, marktverruiming, uitbreiden van het netwerk en inspiratievorming. Deze laatste aspecten zijn ook weer input voor het beleid. Het is geen atelier in de maak sfeer (al kan dit *backstage* wel, maar er is geen plek om dagelijks kunstenaars te laten werken). Vanaf het begin is er veel animo voor *work spaces*, PR en andere zaken waar het AN ondersteuning biedt.

| 168 |

Het AN gaat uit betaald lidmaatschap, waarbij een kleine drempel is ingebouwd (EUR 150,-). Door een 'bottom-up' benadering te gebruiken en leden te betrekken bij de invulling van programma's en activiteiten die het AN organiseert, komt hier ook meer eigenaarschap en commitment te liggen en krijgt het idee van *incubator* als 'broedplaats' voor ideeën en ontmoetingen meer vorm.

Met het wegvallen van een 'eigen' podium, wat het IN was, wordt meer gebruikgemaakt van de residentie van de Nederlandse ambassadeur voor de promotie en presentatie van zowel kleine als grote initiatieven, maar ook voor het faciliteren van ontmoetingen door netwerkbijeenkomsten. Hiertoe behoren ondermeer (mode)ontwerpers, galleries, musea en uitgeverijen.

Resultaten bereikt met de nieuwe opzet

Meer dan voorheen speelt de post een actieve bemiddelende rol, gericht op het presenteren en stimuleren van excellente en kwalitatief hoogwaardige optredens, presentaties, debatten en literaire bijeenkomsten. Voor de creatieve industrie is een ledenorganisatie ingericht (waarvan inmiddels 79 personen uit 67 verschillende bedrijven/instellingen lid zijn). Middels de inzet van het *Atelier Néerlandais* worden kennis en ideeën uitgewisseld waaruit verschillende initiatieven zijn ontstaan en wordt laagdrempelige ondersteuning aan creatieve ondernemers geboden bij het betreden van de Franse markt.

Het verdwijnen van het IN heeft niet geresulteerd in het verdwijnen van het lokale netwerk. De nieuwe opzet heeft ertoe geleid dat er sterkere aansluiting wordt gezocht (en op verschillende terreinen gevonden) met nieuwe lokale podia en partners. Culturele programma's vinden nu plaats op Franse 'podia', in plaats van in het eigen culturele instituut. Doordat de activiteiten nu buiten de deur van het voormalige IN plaatsvinden is het netwerk vergroot en ontstaat er meer 'reuring'. Ook is het bereik en de zichtbaarheid van activiteiten in verschillende disciplines toegenomen, door de toegang tot nieuwe Franse doelgroepen via de lokale partners, het bereik is aantoonbaar vergroot.

Met de huidige beleidsopzet wordt duidelijkere prioritering aangebracht in de thema's die er voor Nederland toe doen, maar wordt dit voortdurend gematcht met de vraag vanuit het Franse netwerk. Het initiatief ligt daarmee ook meer bij de culturele en creatieve sector zelf, dan voorheen met een eigen programma en locatie het geval was. Ook heeft de ambassade zich nadrukkelijker verantwoordelijk gesteld voor het formuleren van concrete doelen op het gebied van cultuurbeleid en heeft een duidelijke *lead* bij het uitvoering en realisatie ervan.

Culturele communicatie en marketing krijgen meer aandacht dan voorheen, waarbij de post gebruik maakt van verschillende on- en offline mediakanalen. Daarnaast vervult zij ook een dienstverlenende rol richting het culturele veld door ondersteuning (advies en financieel) te bieden bij hun media- en communicatieplannen.

| 169 |

De kostenbesparing die met de sluiting van het IN is gerealiseerd is circa EUR 1,6 miljoen per jaar. Voorheen kwamen de totale uitgaven neer op EUR 2,1 miljoen per jaar. Dit betrof bijna 80% huur- en loonkosten en 20% programma- en subsidiebudget. In de huidige situatie bedragen de kosten EUR 0,6 miljoen, waarvan 25% huur bedraagt.

Aandachtspunten

Er is veel energie gestoken en ook gecreëerd door de nieuwe opzet. Het vernieuwende karakter zorgt voor enthousiasme en nieuwe ideeën bij de betrokkenen. De flexibiliteit in beleid en organisatie dienen gewaarborgd te blijven, alsmede het kunnen blijven beschikken over specifieke kennis en expertise op de terreinen waar Nederland wil uitblinken.

De samenwerking met cultuurfondsen verloopt op een aantal vlakken goed, maar zeker met betrekking tot de creatieve sectoren waar ook het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie opereert en topsectorenbeleid vanuit de ministeries en de *Dutch Creative Council* wordt ontwikkeld is wederzijdse afstemming, (h)erkenning en ook gezamenlijke partnering essentieel. Het Atelier Néerlandais zou bijvoorbeeld een plek kunnen krijgen in het internationaliseringsprogramma van het Stimuleringsfonds.

Ook biedt het AN de mogelijkheid om als voorbeeld te dienen voor andere landen/regio's en disciplines (pilot). In het verlengde hiervan verdient het aanbeveling om een inventarisatie en analyse uit te voeren naar bestaande soorten 'incubators' (zowel tijdelijke als meer structurele vormen) en te onderzoeken wat de mogelijkheden zijn om dit in te zetten in andere prioriteitslanden waar creatieve industrie, innovatie en cultuur de beleidskern vormen.

Op het gebied van letteren/literatuur komt de 'driehoek' met de Fransen en Vlamingen op gang, maar inzet en commitment kunnen volgens de betrokkenen wel beter. Zeker met het oog op de Franse boekenbeurs (*Salon du Livre*) in 2018, waar Nederland en Vlaanderen gastland zijn, is dit een noodzakelijke voorwaarde. Het Nederlands Letterenfonds, Vlaams fonds voor de Letteren en het Franse *Centre National du Livre* zijn hierin belangrijke partners.

In algemene zin blijft het zoeken van verbindingen tussen – en opereren op het snijvlak van – cultuur, politiek en economie een vereiste om een relevante speler te kunnen zijn. Zichtbaarheid bij het Franse publiek (zowel het bredere publiek als specifieke doelgroepen) van Nederlandse kunst, ontwerpen, zienswijzen etc. blijft daarbij een uitdaging. Tot slot is het van belang om werk te blijven maken van culturele marketing en dit verder te versterken.

Bijlage 9c Erasmus Huis in Jakarta: zoeken naar ‘zinnvolle culturele interactie’

Het Erasmus Huis (EH) is sinds 1970 het culturele centrum van Nederland in Jakarta en nauw verbonden aan de Nederlandse ambassade aldaar. Vanaf 1981 maakt het pand onderdeel uit van het complex waar ook de ambassade is gevestigd. Met de opheffing in 2013 van het *Institut Néerlandais* in Parijs is het EH het enige fysieke culturele ‘instituut’ van Nederland, verbonden aan een diplomatieke post.

De hoofddoelstelling die met de activiteiten van het EH wordt nagestreefd is het versterken van de Nederlandse zichtbaarheid in Indonesië en het aanjagen van culturele samenwerking en uitwisseling tussen beide landen. In het verlengde daarvan beschouwt de post het EH als middel om de wederzijdse betrekkingen te bestendigen. Daarmee is het EH niet alleen een cultureel instituut, maar ook een diplomatiek instrument waarmee relaties en verbindingen op verschillende niveaus kunnen worden gelegd en versterkt.

Door het uitvoeren en faciliteren van een brede en kwalitatief hoogwaardige culturele programmering, heeft het instituut een reputatie opgebouwd als een actieve speler op cultureel gebied. Ongeveer 90-95% van de culturele activiteiten vindt hier plaats, naast andere locaties zoals de residentie van de ambassadeur of lokale podia. Het Erasmus Huis beschikt over een theaterzaal met een capaciteit van circa 350 toeschouwers, een tentoonstellingsruimte voor (kunst)exposities, een bibliotheek/leeszaal en een grote buitenruimte die gebruikt wordt voor voorstellingen.

| 171 |

Het Nederlandse cultuurbeleid in Indonesië wordt – naast de programmering in het Erasmus Huis – ook via andere kanalen ingevuld: het cultuurprogramma (subsidiebijdragen aan zowel lokale als Nederlandse culturele veld), het erfgoed bezoekersprogramma en door middel van culturele diplomatie. Net als in de ander ICB-landen is er geen duidelijk onderscheid tussen de verschillende financieringsstromen en kunnen projecten meerdere doelstellingen dienen op het gebied van ICB, cultuur en ontwikkeling of publieksdiplomatie.

Door te bewerkstelligen dat door het EH geprogrammeerde en gesubsidieerde organisaties, na hun optreden ook elders in het land een tweede optreden doen buiten Jakarta of een (serie) workshop(s) geeft, wordt enerzijds de stimulerende werking van cultuur bevorderd en anderzijds de beeldvorming van NL zowel cultureel als op het terrein van C&O bevorderd. Het verbinden van aanbod en vraag wordt verwezenlijkt door het betrekken van Indonesische counterparts.

Positie EH in het lokale culturele veld

Buitenlandse instituten die een vergelijkbare (multidisciplinaire) insteek hebben zijn ondermeer het Institut Français, Goethe-Instituut, British Council en het Italiaanse culturele instituut. Ook BRIC-landen zijn in toenemende mate actief op dit terrein. Nederland krijgt relatief veel aandacht van Indonesische zijde door de historische en culturele banden tussen beide landen, maar het blijft voor Nederland op eieren lopen. Het bekende Nederlandse vingertje kan (in de ogen van Indonesië) niet al te vaak worden opgeheven.

Kunst- en cultuurdisciplines zijn in Indonesië sterk ontwikkeld, met veel lokaal aanbod. De kwaliteit ervan verschildt, maar biedt daar volgens betrokkenen daarom juist kansen voor (wederzijdse) uitwisseling. Dit geldt in het bijzonder voor dans, in enige mate voor film, theater en architectuur (inclusief erfgoed) en in mindere mate voor de creatieve industrie.

Programmering van het EH

In het EH worden voornamelijk de volgende disciplines geprogrammeerd:

- muziek, dans, theater: klassiek, modern en mengvormen, waarbij ook verbindingen worden gelegd tussen Indonesische en Nederlandse muziek- en dansstijlen. Het EH biedt speciale aandacht voor de 'top', als partner voor wederzijdse uitwisseling en samenwerking.
- beeldende kunst: hoofdzakelijk presentatie van Nederlandse beeldende kunst en waar mogelijk (inhoudelijk, historisch) gekoppeld aan Indonesische (jonge) beeldend kunstenaars.
- film: documentaires en Nederlandse film.
- debatten rond cultuur- en maatschappelijke thema's.

Doordat het EH zelf de programmeerfunctie vervult op het gebied van (culturele) presentaties, ontstaat het volgende beeld. Enerzijds helpt de programmeerfunctie het EH om:

- gericht doelgroepen te benaderen en aan te spreken;
- grip te houden op kwaliteitsbewaking;
- pro-actief te koppelen van Nederlandse contacten aan het lokale netwerk;
- professionalisering in het culturele veld te faciliteren.

| 172 |

Daartegenover staat dat de aanbodgerichte aanpak haaks staat op het beleidsvoornemen meer 'vraaggestuurd' te werken. Dit vergt een grotere inspanning om aansluiting met het lokale netwerk te behouden en is er meer competitie met andere aanbieders van culturele presentaties. Met de opkomst van groter lokaal aanbod zal dit naar verwachting toenemen.

Het invullen van het programma en het mobiliseren van een kwalitatief aanbod geschiedt veelal in samenwerking met professionals in Nederland. Het EH maakt gebruik van (tijdelijke) adviseurs in Nederland omtrent de kwaliteit en uitvoeringsmogelijkheden van de beleidsprioriteiten, in de vorm van intendanten en curatoren. Hiermee wordt ook een programmering op de langere termijn ontwikkeld.

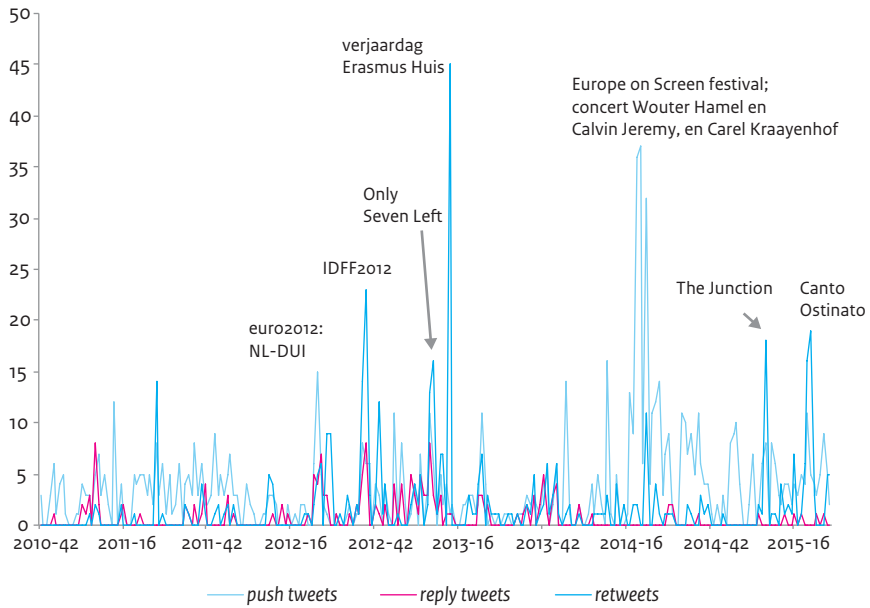
Thematische contacten worden onderhouden met de Nederlandse cultuurfondsen die actief zijn in Indonesië, zoals het Fonds Podiumkunsten en het Mondriaan Fonds en uitvoerende of producerende instellingen, waaronder de Indonesische *Galerie Nasional*, *Introdans*, diverse artiesten, kunstenaars en muziekgezelschappen. Voor cultuur en ontwikkelingsagenda wordt samengewerkt met het Prins Claus Fonds en het Hubert Bals Fonds. Rondom erfgoedprojecten vindt afstemming plaats met DutchCulture, waarbij de post input levert bij de aanvragen voor het Matchingfonds Gedeeld Cultureel Erfgoed. In de uitvoering op het vlak van GCE trekt de post in een aantal gevallen op met de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, het Nationaal Archief en incidenteel met de grote steden.

Deze samenwerkingsrelaties ontwikkelen zich gestaag van beperkte wederzijdse informatievoorziening tot het meer strategisch gebruikmaken van de expertise onder Nederlandse- en lokale instellingen bij (gemeenschappelijke) planning en uitvoering van projecten.

Aandachtspunten bij het functioneren van het Erasmus Huis:

- **Uitwerking van – en strategischer inzet op – culturele diplomatie:**
De wijze waarop cultuur (in het bijzonder via het EH) wordt ingezet in het kader van het bereiken van bredere doelstellingen van het buitenlandbeleid (hetzij stimulerend, ondersteunend, aanvullend etc.) is niet specifiek benoemd in het MJSP of Meerjarenplan van het EH. Dit verdient echter wel aanbeveling, zodat aansluiting kan worden gezocht bij bestaande ontwikkelingen waar de post reeds op actief is (politieke issues zoals mensenrechten/veiligheid/democratie binnen het publieke, maatschappelijke (ngo), academische domein; ethische zaken zoals LGBT; economische kansen in watersector en food security; culturele ontwikkelingen (met economische potentie) rondom nominatie Kota Tua. De inzet van culturele diplomatie dient daarbij te worden betrokken en geoperationaliseerd.
- **Samenhang tussen beleidsterreinen versterken en structurelere inzet van middelen:**
In het verlengde van voorgaande aanbeveling, kan de inzet van de bredere programmafondsen voor cultuur en PD gericht, door meer synergie aan te brengen tussen de verschillende beleidsterreinen waarop de post actief is. Er is nu een groot aantal projecten, waarbij de samenhang vaak ontbreekt en de beheerslast (te) groot is geworden. Structurele inzet op beperkt aantal thema's verdient aanbeveling, en heeft in potentie grotere impact op de lange termijn.
- **Vergroten inzicht in bereik van specifieke doelgroepen en mogelijkheden voor follow-up:**
De initiatieffase hiervoor is reeds gestart (ontwerp van een *app* en andere feedbackmechanismen), maar het is belangrijk dit ook daadwerkelijk in uitvoering te brengen. Structureler gebruikmaken van feedback uit het lokale netwerk biedt verschillende mogelijkheden. Hiertoe behoren het beter vraaggestuurd te kunnen werken, het verbinden van de programmeerfunctie (die evident blijft voor het EH) aan lokale trends en ontwikkelingen, raakvlakken met andere beleidsterreinen te leggen en verwachtingen bij specifieke doelgroepen in kaart te brengen.

Figuur 9.11 Twitter insights van het Erasmus Huis

| 174 |

Figuur 9.12 Berichtgeving rondom het Erasmus Huis

Bijlage 9d Wereldtentoonstelling in Shanghai, China (2010)

De deelname aan de Shanghai Expo in 2010 was één van de evenementen waar Nederland actief op heeft ingezet vanuit het internationaal cultuurbeleid. De beleidsbrief uit 2008 noemde dit ook als een specifiek te realiseren resultaat in die beleidsperiode. De expo vond plaats van 1 mei tot 31 oktober en had als thema *Better City – Better Life*. Meer dan 180 landen en 50 organisaties namen deel aan het evenement. Met de wereldtentoonstelling presenteerden landen zichzelf aan een Chinees miljoenenpubliek (het evenement trok naar schatting 70 miljoen bezoekers). Nederland deed dit aan de hand van de thema's innovatie en duurzaamheid als *'unique selling point'*. In en om de paviljoens werden kleine en grote optredens, voorstellingen en andere manifestaties georganiseerd.

De Nederlandse presentatie bestond uit het paviljoen *Happy Street* en het 'waterpaviljoen' van de gemeente Rotterdam (als zusterstad van Shanghai) op de *Urban Best Practices Area*, en het DutchCulture Centre (DCC) in een voormalig en gerenoveerd industrieel complex ('800Show') in het centrum van Shanghai. Tussen de drie partijen vond geregeld afstemming en uitwisseling plaats op het gebied van organisatorische aspecten, bezoeken en delegaties, communicatiecampagnes, ervaringen en ideeën.

| 175 |

Resultaten van de Nederlandse inzet tijdens de Expo zijn in diverse (project)-evaluaties beschreven, naast de formele beleidsbriefing over het evenement. Hierna zijn de belangrijkste bevindingen weergegeven voor het ICB, op basis van gesprekken met betrokkenen en (externe) rapportages¹¹⁷.

Organisatie en uitvoering

Ter uitwerking van het besluit om China tot één van de buitenlandpolitieke prioriteiten van het Internationaal Cultuurbeleid te maken, stelden BZ en OCW in november 2006 het 'Beleidskader Chinacultuur' op voor de periode 2007-2010.¹¹⁸ Hoofddoelstelling was om de zichtbaarheid en bekendheid van Nederland en de Nederlandse cultuur in China te bevorderen, om zo tot nauwere samenwerking te komen op zowel cultuur- als buitenlandpolitieke onderwerpen.

Hiertoe werd tevens de Netherlands China Arts Foundation¹¹⁹ (NCAF) opgericht, gefinancierd vanuit HGIS-middelen. Deze stichting werd voor een tijdelijke periode (2006-2010) opgericht om invulling te geven aan bovengenoemd beleidskader en met verschillende projecten duurzame samenwerking tussen Nederlandse en Chinese partijen en culturele betrekkingen tussen beide landen te stimuleren. Het idee achter de oprichting van een aparte stichting was dat een bottom-up benadering, door directe betrokkenheid vanuit het

¹¹⁷ Tussen- en eindevaluatie NCAF en DCC; Kamerbrief 26419 TK 2010-2011; Eindevaluatie Expo 22 juni 2011, EVD/DutchCulture/Shanghai.

¹¹⁸ Zie het betreffende beleidskader voor een volledig overzicht van doelstellingen en uitgangspunten.

¹¹⁹ Officiële naam: Stichting Bevordering Culturele Samenwerking China-Nederland. Voor een volledig overzicht van de inrichting en organisatie zie tussenevaluatie NCAF, Berenschot 2009.

culturele veld, meer kans van slagen zou hebben. Daarnaast zou een projectorganisatie sneller en flexibeler kunnen opereren in een complex speelveld. De NCAF werkte in nauw contact met het postennetwerk in China.

NCAF werd gevormd door een intendant, een projectcoördinator, extern ingehuurde medewerkers en structurele ondersteuning vanuit SICA (voorloper van DutchCulture). Daarnaast dienden de Nederlandse posten in China (ambassade Peking, CG's Shanghai, Guangzhou en Hong Kong) positief te adviseren over de activiteiten aldaar, voordat tot uitvoering overgegaan kon worden. De organisatie van het culture programma tijdens de Expo lag tevens bij de NCAF, waarvan de belangrijkste activiteit (en tevens het slotstuk) het DutchCulture Centre in Shanghai is geworden.

Dutch Cultural Centre in Shanghai

De keuze om het culturele programma grotendeels *buiten* het expogebied te organiseren bleek een unieke aanpak vergeleken met de andere deelnemers aan de expo. Uit evaluaties¹²⁰ en gesprekken met betrokkenen en lokale instanties komt naar voren dat dit niet alleen heeft geresulteerd in een grotere zichtbaarheid van Nederland, maar ook een positieve bijdrage heeft geleverd aan (culturele) samenwerking tussen het Nederlandse culturele veld en diverse Chinese counterparts.

| 176 |

Met de gekozen aanpak zouden ook de jonge (vaak progressieve) professionals uit de kunst en de creatieve industrie kunnen worden aangesproken, naast de in kunst geïnteresseerde Chinezen. De ervaring was dat een groot gedeelte van het expopubliek zou bestaan uit dagjestoeristen en families, daarmee een interessante doelgroep voor algemene beeldvorming over verschillende aspecten van Nederland, maar dat deze groep zich niet leende als aanknopingspunt voor het gericht versterken van samenwerking tussen publieke en private spelers. Dit beeld is ook bevestigd doordat een aantal cultuurprojecten op het Expoterrein (EU) vanwege te weinig belangstelling niet is doorgegaan.

Op 3 maart 2011 is het Nederlandse paviljoen officieel overhandigd aan de Expo-autoriteiten, die zorg zouden dragen voor de sloop van het geheel. Dit is uiteindelijk in 2014 gebeurd. Hiermee is voorkomen dat het paviljoen een doelloos, leeg en ongebruikt bouwwerk is geworden, wat anders juist het tegendeel van het Nederlandse visitekaartje zou zijn geweest (zoals bij een aantal andere landen het geval is waarvan het paviljoen staat 'weg te roesten'). Voor het Nederlandse paviljoen was al voor de bouw besloten dat het na afloop van de Expo zou worden verwijderd. Om die reden, en om het duurzaamheidsbeleid van Nederland te benadrukken, is het Paviljoen gebouwd met geleased staal.

¹²⁰ Eindevaluatie NCAF/DCC en Evaluatie EVD.

Financiering DCC Expo 2010 (bedragen in EUR)

Overheidssubsidies		1.403.000
Waarvan:	OCW en BZ	870.000
	NCAF	383.000
	Fonds Podiumkunsten	150.000
G4: Amsterdam, Den Haag, Rotterdam, Utrecht		524.000
Mediapartners		75.000
Contributies deelnemers aan programmering		1.400.000

Resultaten van het DCC

De rol die de Chinese lokale overheid en districten speelt bij het ‘toelaten’ van buitenlandse cultuur – over de volle breedte – was (en is) fors. Het gehele programma van het DCC is vooraf door de Chinese autoriteiten beoordeeld. Uiteindelijk zijn in bijna alle gevallen vergunningen afgegeven, ook voor de thema’s die meer gevoelig waren voor censuur. In een Kamermotie werd de regering gevraagd zich in te zetten voor een side-event met kritische Chinese kunstenaars tijdens de Expo.¹²¹ Hier is invulling aan gegeven via de programmering van het DCC met daarin ruimte voor een aantal kritische Chinese kunstenaars, bijvoorbeeld met werk van de Chinese kunstenaar Ai Weiwei tijdens de openingstentoonstelling.

| 177 |

Het DutchCulture Centre heeft in de zes maanden dat het draaide acht grote tentoonstellingen gehouden die gratis toegankelijk waren (moderne beeldende kunst, fotografie, architectuur en design) en in het theater hebben 93 optredens plaatsgevonden tegen marktconforme toegangsprijs (muziek, film, animatie, documentaires, literatuur, dans en muziektheater). Ook was er een vijftigtal workshops, lezingen en trainingen. In totaal trokken de activiteiten van het DCC ruim 20.000 bezoekers.

De activiteiten zijn grotendeels geproduceerd en uitgevoerd in samenwerking met Chinese partners. Door het betrekken van (lokale) professionals en organisaties kon gebruik worden gemaakt van verschillende bestaande PR-kanalen en werd daarmee ook de achterban gericht bereikt.

Op de korte termijn heeft dit de positie versterkt van kleine onafhankelijke Chinese producenten, voor wie het lastig is om een goed podium te krijgen.¹²² Tevens was de tevredenheid over het behalen van gezamenlijke doelstellingen bij stakeholders en deelnemers groot.¹²³ Op de middellange termijn heeft de samenwerking bij circa de helft van de deelnemers geresulteerd in het plannen van follow-up activiteiten.¹²⁴ Daarnaast is meer langdurige en structurele samenwerking en *goodwill* ontstaan, bij Chinese culturele organisaties, private sector en de autoriteiten in Shanghai.

¹²¹ TK, 2009-2010, 32 123 V, nr. 44.

¹²² EVD en DCC evaluaties.

¹²³ DCC evaluatie.

¹²⁴ Ibid.

In 2015 is een MoU ondertekend voor versterkte samenwerking tussen China en Nederland en uitwisseling te vergemakkelijken. Vooralsnog heeft dit vooral betrekking op de kunsten (primair museummanagement), voor de creatieve industrie blijft het opereren in China nog een lastige opgave, blijkt uit gesprekken en activiteit op dat terrein. Dit heeft onder andere te maken met de grote overheidsinvloed en regelgeving en het ontbreken van heldere standaarden voor intellectuele eigendomsrechten.

Bijlage 10a Prioriteitslanden voor het ICB, GCE en C&O

Landen	ICB	GCE**		C&O***
	2012*	2009	2012	
Australië			√	
België (Vlaanderen)	√			
Brazilië	√	√	√	
China	√			
Duitsland	√			
Egypte				√
Frankrijk	√			
Ghana		√		
India	√	√	√	
Indonesië	√	√	√	√
Italië	√			
Japan	√		√	
Kenia				√
Mali				√
Palestijnse Gebieden				√
Rusland	√	√	√	
Spanje	√			
Suriname		√	√	√
Sri Lanka		√	√	
Turkije	√			
Verenigd Koninkrijk	√			
Verenigde Staten	√		√	
Zuid-Afrika	√	√	√	√

* Tussen 2009 en 2012 was er geen 'landenlijst' voor het ICB.

** Incidenteel wordt ook met andere landen samengewerkt op het terrein van GCE.

*** Lijst van C&O-landen voor de volledigheid opgenomen. C&O maakt geen onderdeel uit van deze beleidsdoorlichting.

Bijlage 10b Prioriteitslanden voor de Creatieve industrie

Categorie 1: Landen waarvan het de moeite waard is dat de ambassade veel energie steekt in ondersteuning:

- Duitsland (specifiek Duitsland-programma in 2015 en 2016)
- België
- Frankrijk
- VK
- VS

Landen met groeipotentieel, nader onderzoek gewenst:

- Finland (*gaming*)
- Baltische staten
- Polen (*popmuziek*)

Potentieel, maar door complexiteit is progressie beperkt:

- Brazilië
- India
- China

| 180 |

Categorie 2: mondiale sterktes vanuit de Creatieve Industrie

- stedenbouw / water
- dance / pop
- digital
- cross-overs / open innovatie (*start-up mentaliteit*)
- creative research

Categorie 3: niches. Niet vooraf gedefinieerd, maar betekent continue ontwikkelingen monitoren.

Categorie 4: inkomende missies vanuit de prioriteitslanden, waar meer centrale organisatie gewenst is (o.a. Amsterdam Dance Event, Eurosonic Noorderslag, Dutch Design Week, WDCD etc.).

Categorie 5: platforms / hubs

- Istanbul – Turkije (mode, design, stedenbouw)
- Venetië – *Venice Film Festival*
- Milaan – *Salone del Mobile*
- Austin – VS (*SXSW*)
- Tokyo – Japan (*gaming*)
- San Francisco – GDC
- Hong Kong – *Business of Design Week*
- Finland – *serious gaming*

Bijlage 11 Vraagstelling onderzoek

Onderzoeksvragen met betrekking tot relevantie: hoe relevant was het Nederlandse beleid?

- Welke onderbouwing wordt gegeven voor de rol die de overheid speelt op dit terrein en zijn verschillende alternatieven tegen elkaar afgewogen? Hoe zou die rol er idealiter eruitzien volgens de verschillende stakeholders?
- ‘Voorwaardenscheppend beleid’: wat zijn die voorwaarden, hoe worden deze bepaald en wordt invulling gegeven aan contextspecificiteit?
- In hoeverre heeft de NL overheid haar beleid door de jaren heen afgestemd op de ontwikkelingen en behoeften binnen het culturele speelveld en worden de verschillende spelers betrokken bij strategische besluitvorming?
- Op welke wijze wordt het Nederlandse belang dat wordt gediend bepaald (per operationele doelstelling) en hoe is dit verankerd in het beleid?

Onderzoeksvragen met betrekking tot effectiviteit: welke bijdrage hebben de door de Nederlandse overheid gefinancierde instrumenten, instellingen en activiteiten geleverd aan de versterking van het culturele profiel van Nederland en de Nederlandse de culturele betrekkingen met het buitenland?

- Op welke wijze worden resultaten van activiteiten op grond van het ICB (systematisch) gemeten?
- In hoeverre zijn beleidsvoornemens uitgevoerd en hebben de ingezette instrumenten beoogde outputs – en waar mogelijk outcomes – behaald?
- Welk publiek wordt bereikt per interventie en hoe verhouden deze zich tot elkaar?
- Op welke wijze wordt culturele diplomatie ingezet en in hoeverre draagt dit bij aan het bereiken van de bredere buitenlandpolitieke doelstellingen?
- Wat is de waardering en bekendheid onder stakeholders voor/van de Nederlandse culturele instellingen/instituties, van hun inspanningen en resultaten?

| 181 |

Onderzoeksvragen met betrekking tot efficiency: in hoeverre is de uitvoering van het beleid doelmatig geweest?

- Welke inzichten biedt (maatschappelijke) kosten-batenanalyse van de instrumenten?
- Heeft financiering van een beperkter aantal organisaties geleid tot minder fragmentatie (uitvoerings- en overheadkosten)?
- Hoe en in welke mate zijn de activiteiten (volgens oorspronkelijke planning) uitgevoerd?
- Welk oordeel kan worden gegeven over de timing, doorlooptijd en management van activiteiten?

Onderzoeksvragen met betrekking tot coherentie: in welke mate is het ICB-beleid coherent geweest? Is het complementair geweest tussen beide ministeries en zijn prioriteiten van de betrokken departementen op elkaar afgestemd?

- Wat is de wijze waarop de interne organisatie, coördinatie en beleidsmatige afstemming rondom het ICB is geregeld?
- Hoe is de consistentie van het beleid en prioriteiten tussen beide departementen?
- Wat is de relatie tussen het internationaal cultuurbeleid en het beleid ten aanzien van cultuur en ontwikkeling en hoe vindt afstemming plaats?
- In welke mate is de samenhang tussen het ICB en het thema cultuur en ontwikkeling de afgelopen periode versterkt?

Bijlage 12 SWOT-analyse postennetwerk prioriteitslanden ICB en GCE

Postennetwerk EU-landen en VS

Sterk	Kans
<ul style="list-style-type: none"> • Goede reputatie en zichtbaarheid van Nederland en Nederlandse cultuur. • Ondersteuning vaak kostenefficiënt door de beperkte afstand. • Geïntegreerde aanpak vanuit de culturele- en economische afdelingen. • Innovatieve en experimentele input uit Nederland sluit goed aan op de vraag. • Uitstekende relaties met lokale netwerken. • Grote kennis van en ervaring met het Nederlandse speelveld. 	<ul style="list-style-type: none"> • Cultuur en culturele samenwerking verbindt de verschillende componenten van het buitenlandbeleid en creëert hier draagvlak voor. • Cultuur kan zowel apolitiek als tactisch worden ingezet. • Internationale manifestaties bieden mogelijkheden voor (gemeenschappelijke) presentatie en zichtbaarheid. • De EU is voor de creatieve industrie de grootste afzetmarkt, met een grote variatie aan spelers en producten. • Hernieuwde aandacht voor de EU-landen nadat het beleid zich een aantal jaren meer richtte op de BRICS.
Zwak	Bedreiging
<ul style="list-style-type: none"> • Jongere kunstvormen en cultuurmakers zijn minder bekend met de ondersteuning die posten kunnen bieden. • Nederlands beleidsuitvoerders (m.n. posten i.s.m. cultuurfondsen) functioneren lang niet altijd als <i>netwerk</i>. • Zichtbaarheid en impact in Nederland van het werk dat posten verzetten wordt door hen als onvoldoende beschouwd. • Voor een collectieve strategie en aanpak tussen posten en cultuurfondsen – gesteund door beide ministeries – ontbreekt het niet alleen aan capaciteit, maar ook aan interesse. • Het wisselen van culturele attachés resulteert in kennisverlies van het lokale veld en van aansluiting met essentiële netwerken. 	<ul style="list-style-type: none"> • Erosie van het Nederlandse cultureel profiel en toename van internationale concurrentie. • Versnippering van beleid en uitvoering over vele spelers en ontbreken regie vanuit de overheid. • Positie van cultuur in het buitenlandbeleid blijft kwetsbaar omdat de toegevoegde waarde ervan naast andere pijlers zoals handel, mensenrechten, veiligheid niet concreet wordt gemaakt. • Aanhoudende bezuinigingen leggen extra druk op het postennet (mensen, middelen, beleid). • (culturele) communicatie is voor instellingen of creatieve bedrijven vaak sluitpost, maar is van wezenlijk belang om de internationale concurrentie aan te kunnen.

Postennetwerk buiten de EU (excl. VS)

Sterk	Kans
<ul style="list-style-type: none"> • Gerichtte identificatie van focusgebieden waar NL sterk in is, door belangrijkste spelers hierbij te betrekken. • Goed, robuust en breed netwerk rondom verschillende thema's (met name in grote steden) met professionals, (lokale) overheden. • Makelaarsrol die post vervult krijgt grote waardering van stakeholders. • Lokale staf fungeert als institutioneel geheugen. • Aanwezigheid van CG's zorgt voor meer fijnmazig netwerk. • Zichtbare uitbreiding van activiteiten op gebied van MoU's/museum management, creatieve industrie en co-productieverdragen voor film. 	<ul style="list-style-type: none"> • Nederlandse kennis, kwaliteit en expertise benutten bij creatieve industrie, niches en culturele cross-overs. • Verder versterken beleidsmatige samenhang cultuur en economie. • Bijdrage vanuit de private sector voor ICB-gerelateerde initiatieven trachten te verzilveren. • Mogelijkheden voor zichtbare en langdurige presentie door implementeren <i>brand strategy</i> (evt. in samenwerking met professioneel communicatiebureau). • Gebruikmaken van activiteiten die buiten de overheid om worden georganiseerd.
Zwak	Bedreiging
<ul style="list-style-type: none"> • Coördinatie binnen (diplomatieke)netwerk is niet optimaal. • Beperkte menskracht en financiële middelen zorgen soms voor ad-hoc-aanpak. • Zichtbaarheid van Nederland is vaak zeer beperkt ten opzichte van andere overheden. • Meerjarige planning en focus blijft een aandachtspunt bij de uitvoering. • Netwerk in de opkomende steden is nog onvoldoende ontwikkeld. 	<ul style="list-style-type: none"> • Concurrentie (voornamelijk met andere overheden) is groot, rol van Nederland als culturele speler neemt af. • Lokale cultuurinstellingen zijn institutioneel vaak zwak en het ontbreekt aan capaciteit. • Prioriteit van cultuur en cultuurfuncties bij BZ is relatief laag.

E-bijlage 13 Netwerkanalyse

Beschikbaar via de website van IOB (www.iob-evaluatie.nl).

E-bijlage 14 Media-analyse, uitgevoerd in het kader van de BD publieksdiplomatie

Beschikbaar via de website van IOB (www.iob-evaluatie.nl).

Evaluatie- en studierapporten van de Inspectie Ontwikkelings- samenwerking en Beleidsevaluatie (IOB) gepubliceerd in 2011-2015

Evaluatierapporten die vóór 2011 gepubliceerd zijn, kunt u terugvinden op de IOB website: www.iob-evaluatie.nl.

IOB nr.	Jaar	Rapport	ISBN
410	2015	Vreedzame geschillenbeslechting en het tegengaan van straffeloosheid. Beleidsdoorlichting internationale rechtsorde	978-90-5328-478-0
409	2015	Evaluation of the Matra Programme in the Eastern Partnership countries 2008-2014	978-90-5328-475-9
408	2015	Aided Trade: An evaluation of the Centre for the Promotion of Imports from Developing Countries (2005-2012)	978-90-5328-477-3
407	2015	Opening doors and unlocking potential: Key lessons from an evaluation of support for Policy Influencing, Lobbying and Advocacy (PILA)	978-90-5328-474-2
406	2015	Beleidsdoorlichting van de Nederlandse humanitaire hulp 2009-2014	978-90-5328-473-5
405	2015	Gender sense & sensitivity: Policy evaluation on women's rights and gender equality (2007-2014)	978-90-5328-471-1
404	2015	Met hernieuwde energie. Beleidsdoorlichting van de Nederlandse bijdrage aan hernieuwbare energie en ontwikkeling	978-90-5328-472-8
403	2015	Premises and promises: A study of the premises underlying the Dutch policy for women's rights and gender equality	978-90-5328-469-8
402	2015	Work in Progress: Evaluation of the ORET Programme: Investing in Public Infrastructure in Developing Countries	978-90-5328-470-4
401	2015	Evaluation of the MDG3 Fund: 'Investing in Equality' (2008-2011)	978-90-5328-468-1
400	2015	The Only Constant is Change: Evaluation of the Dutch contribution to transition in the Arab region (2009-2013)	978-90-5328-467-4
399	2015	Gender, peace and security: Evaluation of the Netherlands and UN Security Council resolution 1325	978-90-5328-465-0
398	2014	Navigating a sea of interests: Policy evaluation of Dutch foreign human rights policy 2008-2013	978-90-5328-460-5
397	2014	Riding the wave of sustainable commodity sourcing: Review of the Sustainable Trade Initiative IDH 2008-2013	978-90-5328-464-3
396	2014	Access to Energy in Rwanda. Impact evaluation of activities supported by the Dutch Promoting Renewable Energy Programme	978-90-5328-463-6
395	2014	Strategie bij benadering. Nederlandse coalitievorming en de multi-bi benadering in het kader van de EU-besluitvorming (2008-2012)	978-90-5328-462-9
394	2014	Autonomy, partnership and beyond: A counterfactual analysis of policy coherence for Ghana	978-90-5328-459-9

IOB nr.	Jaar	Rapport	ISBN
393	2014	Balanceren tussen koopmanschap en diplomatie. Evaluatie van de Netherlands Business Support Offices 2008-2013	978-90-5328-458-2
392	2014	Good things come to those who make them happen: Return on aid for Dutch exports	978-90-5328-456-8
391	2014	Useful patchwork: Direct Funding of Local NGOs by Netherlands Embassies 2006-2012	978-90-5328-455-1
390	2014	Investeren in wereldburgerschap. Evaluatie van de Nationale Commissie voor Internationale Samenwerking en Duurzame Ontwikkeling (NCDO)	978-90-5328-454-4
389	2014	Op zoek naar focus en effectiviteit. Beleidsdoorlichting van de Nederlandse inzet voor Private Sector Ontwikkeling 2005-2012	978-90-5328-451-3
388	2013	Impact evaluation of improved cooking stoves in Burkina Faso: The impact of two activities supported by the Promoting Renewable Energy Programme	978-90-5328-449-0
387	2013	Between Ambitions and Ambivalence: Mid-term Evaluation SNV Programme 2007-2015	978-90-5328-448-3
386	2013	Evaluation issues in financing for development: Analysing effects of Dutch corporate tax policy on developing countries	978-90-5328-447-6
385	2013	Economic diplomacy in practice: An evaluation of Dutch economic diplomacy in Latin America	978-90-5328-446-9
384	2013	Achieving universal access to sexual and reproductive health and rights: Synthesis of multilateral contribution to advancing sexual and reproductive health and rights (2006-2012)	978-90-5328-445-2
383	2013	NGOs in action: A study of activities in sexual and reproductive health and rights by Dutch NGOs	978-90-5328-444-5
382	2013	Buscando novas relações : Avaliação da política externa dos Países Baixos para a América Latina. Informe especial sobre o Brasil	978-90-5328-453-7
382	2013	En busca de nuevas relaciones: Evaluación de la política exterior de los Países Bajos en América Latina. Resumen del informe principal	978-90-5328-450-6
382	2013	Op zoek naar nieuwe verhoudingen. Evaluatie van het Nederlandse buitenlandbeleid in Latijns-Amerika	978-90-5328-443-8
381	2013	Balancing Ideals with Practice: Policy evaluation of Dutch involvement in sexual and reproductive health and rights 2007-2012	978-90-5328-442-1
380	2013	Linking Relief and Development: More than old solutions for old problems?	978-90-5328-441-4
379	2013	Investeren in stabiliteit. Het Nederlandse fragiele statenbeleid doorgelicht	978-90-5328-440-7
378	2013	Public private partnerships in developing countries. A systematic literature review	978-90-5328-439-1

IOB nr.	Jaar	Rapport	ISBN
377	2013	Corporate Social Responsibility: the role of public policy. A systematic literature review of the effects of government supported interventions on the corporate social responsibility (CSR) behaviour of enterprises in developing countries	978-90-5328-438-4
376	2013	Renewable Energy: Access and Impact. A systematic literature review of the impact on livelihoods of interventions providing access to renewable energy in developing countries	978-90-5328-437-7
375	2013	The Netherlands and the European Development Fund – Principles and practices. Evaluation of Dutch involvement in EU development cooperation (1998-2012)	978-90-5328-436-0
374	2013	Working with the World Bank. Evaluation of Dutch World Bank policies and funding 2000-2001	978-90-5328-435-3
373	2012	Evaluation of Dutch support to human rights projects (2008-2011)	978-90-5328-433-9
372	2012	Relations, résultats et rendement. Évaluation de la coopération au sein de l'Union Benelux du point de vue des Pays-Bas	978-90-5328-434-6
372	2012	Relaties, resultaten en rendement. Evaluatie van de Benelux Unie-samenwerking vanuit Nederlands perspectief	978-90-5328-431-5
371	2012	Convirtiendo un derecho en práctica. Evaluación de impacto del programa del cáncer cérvico-uterino del Centro de Mujeres Ixchen en Nicaragua (2005-2009)	978-90-5328-432-2
371	2012	Turning a right into practice. Impact evaluation of the Ixchen Centre for Women cervical cancer programme in Nicaragua (2005-2009)	978-90-5328-429-2
370	2012	Equity, accountability and effectiveness in decentralisation policies in Bolivia	978-90-5328-428-5
369	2012	Budget support: Conditional results – Review of an instrument (2000-2011)	978-90-5328-427-8
369	2012	Begrotingssteun: Resultaten onder voorwaarden – Doorlichting van een instrument (2000-2011)	978-90-5328-426-1
368	2012	Civil Society, Aid, and Development: A Cross-Country Analysis	978-90-5328-425-4
367	2012	Energievoorzieningszekerheid en Buitenlandbeleid – Beleidsdoorlichting 2006-2010	978-90-5328-424-7
366	2012	Drinking water and Sanitation – Policy review of the Dutch Development Cooperation 1990-2011	978-90-5328-423-0
366	2012	Drinkwater en sanitaire voorzieningen – Beleidsdoorlichting van het OS-beleid 1990-2011	978-90-5328-422-3
365	2012	Tactische diplomatie voor een Strategisch Concept – De Nederlandse inzet voor het NAVO Strategisch Concept 2010	978-90-5328-421-6
364	2012	Effectiviteit van Economische Diplomatie: Methoden en Resultaten van onderzoek	978-90-5328-420-9

IOB nr.	Jaar	Rapport	ISBN
363	2011	Improving food security: A systematic review of the impact of interventions in agricultural production, value chains, market regulation, and land security	978-90-5328-419-3
362	2011	Methodische kwaliteit van Programma-evaluaties in het Medefinancieringsstelsel-I 2007-2010	978-90-5328-418-6
361	2011	Evaluatie van de Twinningfaciliteit Suriname-Nederland	978-90-5328-417-9
360	2011	More than Water: Impact evaluation of drinking water supply and sanitation interventions in rural Mozambique	978-90-5328-414-8
359	2011	Regionaal en geïntegreerd beleid? Evaluatie van het Nederlandse beleid met betrekking tot de Westelijke Balkan 2004-2008	978-90-5328-416-2
358	2011	Assisting Earthquake Victims: Evaluation of Dutch Cooperating Aid Agencies (SHO) Support to Haiti in 2010	978-90-5328-413-1
357	2011	Le risque d'effets éphémères: Évaluation d'impact des programmes d'approvisionnement en eau potable et d'assainissement au Bénin	978-90-5328-415-5
357	2011	The risk of vanishing effects: Impact Evaluation of drinking water supply and sanitation programmes in rural Benin	978-90-5328-412-4
356	2011	Between High Expectations and Reality: An evaluation of budget support in Zambia	978-90-5328-411-7
355	2011	Lessons Learnt: Synthesis of literature on the impact and effectiveness of investments in education	978-90-5328-410-0
354	2011	Leren van NGOs: Studie van de basic education activiteiten van zes Nederlandse NGOs	978-90-5328-409-4
353	2011	Education matters: Policy review of the Dutch contribution to basic education 1999-2009	978-90-5328-408-7
352	2011	Unfinished business: making a difference in basic education. An evaluation of the impact of education policies in Zambia and the role of budget support.	978-90-5328-407-0
351	2011	Confianza sin confines: Contribución holandesa a la educación básica en Bolivia (2000-2009)	978-90-5328-406-3
350	2011	Unconditional Trust: Dutch support to basic education in Bolivia (2000-2009)	978-90-5328-405-6
349	2011	The two-pronged approach Evaluation of Netherlands Support to Primary Education in Bangladesh, 1999-2009	978-90-5328-404-9
348	2011	Schoon schip. En dan? Evaluatie van de schuldverlichting aan de Democratische Republiek Congo 2003-2010. (Verkorte Versie)	978-90-5328-403-2
347	2011	Table rase – et après? Évaluation de l'Allègement de la Dette en République Démocratique du Congo 2003-2010	978-90-5328-402-5
346	2011	Vijf Jaar Top van Warschau. De Nederlandse inzet voor versterking van de Raad van Europa	978-90-5328-401-8

IOB nr.	Jaar	Rapport	ISBN
345	2011	Wederzijdse belangen – wederzijdse voordelen. Evaluatie van de Schuldverlichtingsovereenkomst van 2005 tussen de Club van Parijs en Nigeria. (Verkorte Versie)	978-90-5328-398-1
344	2011	Intérêts communs – avantages communs. Évaluation de l'accord de 2005 relatif à l'allègement de la dette entre le Club de Paris et le Nigéria. (Version Abrégée)	978-90-5328-399-8
343	2011	Wederzijdse belangen – wederzijdse voordelen. Evaluatie van de schuldverlichtingsovereenkomst van 2005 tussen de Club van Parijs en Nigeria. (Samenvatting)	978-90-5328-397-4
342	2011	Intérêts communs – avantages communs. Évaluation de l'accord de 2005 relatif à l'allègement de la dette entre le Club de Paris et le Nigéria. (Sommaire)	978-90-5328-395-0
341	2011	Mutual Interests – mutual benefits. Evaluation of the 2005 debt relief agreement between the Paris Club and Nigeria. (Summary report)	978-90-5328-394-3
340	2011	Mutual Interests – mutual benefits. Evaluation of the 2005 debt relief agreement between the Paris Club and Nigeria. (Main report)	978-90-5328-393-6
338	2011	Consulaire Dienstverlening Doorgelicht 2007-2010	978-90-5328-400-1
337	2011	Evaluación de las actividades de las organizaciones holandesas de cofinanciamiento activas en Nicaragua	-
336	2011	Facilitating Resourcefulness. Synthesis report of the Evaluation of Dutch support to Capacity Development	978-90-5328-392-9
335	2011	Evaluation of Dutch support to Capacity Development. The case of the Netherlands Commission for Environmental Assessment (NCEA)	978-90-5328-391-2
-	2011	Aiding the Peace. A Multi-Donor Evaluation of Support to Conflict Prevention and Peacebuilding Activities in Southern Sudan 2005-2010	978-90-5328-389-9
333	2011	Evaluación de la cooperación holandesa con Nicaragua 2005-2008	978-90-5328-390-5
332	2011	Evaluation of Dutch support to Capacity Development. The case of PSO	978-90-5328-388-2
331	2011	Evaluation of Dutch support to Capacity Development. The case of the Netherlands Institute for Multiparty Democracy (NIMD)	978-90-5328-387-5

Als u een publicatie in gedrukte vorm wilt ontvangen, stuur dan een e-mail naar IOB@minbuza.nl, met vermelding van de titel en het IOB nummer.

Uitgebracht door:

Ministerie van Buitenlandse Zaken

Inspectie Ontwikkelingssamenwerking en Beleidsevaluatie (IOB)

Postbus 20061 | 2500 EB Den Haag

| 192 |

www.iob-evaluatie.nl

www.rijksoverheid.nl/bz-evaluaties

www.twitter.com/IOBevaluatie

- Voorpagina: *Toeristen poseren bij het Seokchon meer in Seoul, Zuid-Korea, om foto's te nemen met een gigantische rubberen badeend, ontworpen door de Nederlandse kunstenaar Florentijn Hofman, 14 oktober 2014 | Hollandse Hoogte / Peng Qian*
- Samenvatting: *Het schip Stad Amsterdam afgemeerd in Miami, Verenigde Staten | Jisse Kranen*
- Hoofdstuk 3: *Tentoonstelling 'Strandbeest' van de Nederlandse kunstenaar Theo Jansen op het stadsplein van Linz, Oostenrijk, 1 september 2005 | AP Images*
- Hoofdstuk 4: *Premier Rutte (20 november 2013) en het Nederlands elftal (7 juni 2013) verwachtingsvol afgebeeld in de Jakarta Post, Indonesië | Jisse Kranen*
- Hoofdstuk 5: *Bezoekers kijken naar gigantisch verlichte panelen die het werk 'De Sterrennacht' van Vincent van Gogh afbeelden op de multimediatentoonstelling 'Van Gogh Alive' in Beijing, China, 8 september 2015 | ANP Foto / Wu Hong, EPA*
- Hoofdstuk 6: *Vergaan gebouw in de Kota Tua (Oude Stad, ook wel Oud Batavia genoemd) in Jakarta, Indonesië | Jisse Kranen*
- Hoofdstuk 7: *Nijntje, Dick Bruna's wereldberoemde konijn in Delfts blauw | Mediatheek Rijksoverheid / Peter Stigter*

Redactie: Simone Langeweg

Opmaak: Xerox/OBT | Den Haag

Druk: Xerox/OBT | Den Haag

ISBN: 978-90-5328-480-3

Culturele uitwisseling, dynamiek en inspiratie door internationale samenwerking met het buitenland zijn belangrijke pijlers van het Nederlandse internationaal cultuurbeleid.

Cultuur fungeert ook als diplomatiek instrument dat kansen biedt om in het buitenland de weg naar dialoog, onderhandelingen en samenwerking te effenen.

Deze beleidsdoorlichting van het Nederlandse internationaal cultuurbeleid gaat in op de motivering voor het gevoerde beleid, de opzet, inrichting en uitvoering ervan en de bereikte resultaten in de periode 2009-2014. Hiernaast geeft de beleidsdoorlichting een oordeel over de relevantie, doeltreffendheid, doelmatigheid en coherentie van het internationaal cultuurbeleid en worden aan de hand van de bevindingen enkele aanbevelingen gepresenteerd.

...atie | nr. 411 | Cultuur als kans | IOB Evaluatie | nr. 411 | Cultuur als kans | IOB Evaluatie | nr. 411 | Cultuur als kans | IOB Evaluatie | nr. 411 | Cultuur als kans

Uitgebracht door:

Ministerie van Buitenlandse Zaken
Inspectie Ontwikkelingssamenwerking en Beleidsevaluatie (IOB)
Postbus 20061 | 2500 EB Den Haag

www.iob-evaluatie.nl
www.rijksoverheid.nl/bz-evaluaties
www.twitter.com/IOBevaluatie

© Ministerie van Buitenlandse Zaken | maart 2016

16BUZ92200|N